

T.C
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ PROGRAMI
DOKTORA TEZİ

**YOKSULLUK VE KENT GÜVENLİĞİNE İLİŞKİN POLİTİKALARIN KIR-
KENT BÜTÜNLÜĞÜNDE BİR ANALİZİ: TÜRKİYE VE GANA İÇİN BİR
YAKLAŞIM**

Alhassan WURİPE

Danışman

Doç. Dr. Yunus Emre ÖZER

İZMİR-2019

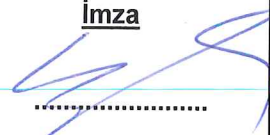
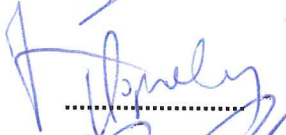
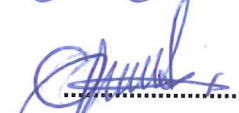
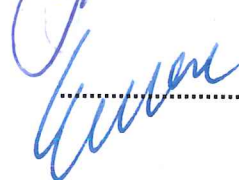
DOKTORA
TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : Alhassan WURİPE
Öğrenci No : 2012801568
Tez Başlığı : Yoksulluk ve Kent Güvenliğine İlişkin Politikaların Kır-Kent Bütünlüğünde Analizi: Türkiye ve Gana İçin Bir Yaklaşım

Savunma Tarihi : 17/04/2019

Danışmanı : Doç.Dr.Yunus Emre ÖZER

JÜRİ ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>	<u>İmza</u>
Doç.Dr.Yunus Emre ÖZER	- Dokuz Eylül Üniversitesi	
Prof.Dr.Zerrin TOPRAK KARAMAN	- Dokuz Eylül Üniversitesi	
Doç.Dr. Murat ÇOLAK	- Dokuz Eylül Üniversitesi	
Prof.Dr.Gözde EMEKLİ	- Ege Üniversitesi	
Doç.Dr.Mehmet Emre GÜLER	- İzmir Katip Çelebi Üniversitesi	

Alhassan WURİPE tarafından hazırlanmış ve sunulmuş olan bu tez savunmada başarılı bulunarak oy birliği (X) / oy çokluğu () ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Metin ARIKAN
Müdür

YEMİN METNİ

Doktora Tezi olarak sunduğum “Yoksulluk Ve Kent Güvenliğine İlişkin Politikaların Kır-Kent Bütünlüğünde Bir Analizi: Türkiye Ve Gana İçin Bir Yaklaşım” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardım başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

Alhassan WURİPE

İmza

ÖZET

Doktora Tezi

Yoksulluk Ve Kent Güvenliğine İlişkin Politikaların Kır-Kent Bütünlüğünde Bir Analizi: Türkiye Ve Gana İçin Bir Yaklaşım

(Alhassan WURİPE)

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Doktora Programı

Yoksulluk, dünyanın her yerinde, politik ve akademik çevrelerce önemli, dikkat çeken en acil küresel kalkınma sorunlarından biri olmaya devam etmektedir. Buna rağmen büyük ölçüde, bu gelişmekte olan ülkelerin gelişmesini ölçmek için bir kıstas olarak daha da önemlisi insanın güvenlik kaygıları ile iç içe geçmiştir. Yoksulluk, birkaç yıl daha küresel politika gündemlerini meşgul etmeye devam edecek, inatçı bir tehdittir. Yoksulluğun ve onunla ilgili kaygıların durdurulması ve ortadan kaldırılması için iddialı ve ciddi çabalar sarf edilmesine rağmen, dünya ve özellikle de bazı milletler yoksulluk savaşını kaybediyor gibi görünmektedir. Yoksullukla mücadeleyi canlı tutmak için, üzerine sürekli çalışmak gereklidir. Bu bağlamda, bu araştırma, Türkiye ve Gana tarafından benimsenen değerlendirmelere odaklanan entegre bir kırsal-kentsel çerçeve içinde yoksulluk ve kentsel güvenlik ilişkilerini analiz etmektedir.

Birincil (sahadan toplanan veriler) ve ikincil (istatistik veriler, raporlar, makeleler vb.) verilerin bir kombinasyonunu kullanarak araştırma, hem Türkiye hem de Gana'nın yoksullukla mücadelede önemli başarılarla imza attıklarını ortaya koymuştur. Bu başarı, iki ülkenin yaşadığı sürekli ve uzun süreli ekonomik büyüme yoluyla başarılmıştır. Bununla birlikte, yoksulluğu hedef alan politikalar, tehdidi kökten çözmek için çok az şey yapmışlardır. Doğrudan uygulamalar, sadece palyatif çözümler sunmaktadır. Her iki ülkede

de ulusal, istatistiksel veriler ve insanların yaşadığı deneyimler arasında bir uyumsuzluk olduğu görülmüştür.

Bu çalışma aynı zamanda, Türkiye'de ve Gana'daki yaygın yoksulluğun, neoliberal sosyo-ekonomik politikaların benimsenmesi ve uygulanması sonucunda gerçekleştiğini ortaya koymuştur. Geniş bir perspektiften, her iki ülke yoksullukla mücadele etmek için neoliberal uygulamalara güvenmektedir. Ve tipik olarak neoliberal sistemlerin, yoksulluğun ortadan kaldırılmasında etkileyici kazanımlara rağmen, eşitsizlik açığı genişlemiş; güvensizlik ve güvenlik açığı yükselişe geçmiştir. Bu olaydan en kötü etkilenen kentlerde yaşanlardır. Kentsel güvenlik seviyeleri hızla aşınmakta ve kent içinde yaşayanlar için parlaklığını kaybetmektedir. Bu nesil kent çağında olmasına rağmen hantallaşmaktadır. Çalışma, yoksulluğun Türkiye ve Gana'daki şiddet unsuru olarak hala kırsal bir olgu olduğunu göstermektedir. Ancak, Türkiye'de kentleşme yüzde seksen olduğu için yoksulluk sayısız şehirde kentsel bir fenomen haline gelmiştir.

Bu araştırma, her iki ülkenin de yoksulluğa karşı çalışmalarının hızlandırılması gerektiğini ileri sürmektedir. Bu durum yoksulluk sorununun altını çizdiği analizden açıkça anlaşılmaktadır. Sorunla mücadeledeki mevcut çabalar problemden çok daha azdır ve bu nedenle problemi kapsamlı bir şekilde ele almakta yetersiz kalmaktadır. Ekonomik büyümeye olan bağımlılık ve salt yoksulluğun ortadan kaldırılmasına yönelik politikaların (ki bu durumun daha çok yok etmenin azaltılması yönünde daha fazla çaba gösterecek şekilde) uygulanması, yetersiz kalmaktadır. Çalışma, her iki ülkenin de insan güvenliğine odaklanan müdahaleci çabalarla yoksullukla mücadelede kullanılan mevcut yaklaşımları tamamlamalarını önermiştir.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, İnsan Güvenliği, Çok Boyutlu Yoksulluk, Yoksunluk, Güvenlik, Gana, Türkiye.

ABSTRACT
Doktoral Thesis
An Analysis of Policies on Poverty and Urban Security in Rural-Urban
Integration: An Approach for Turkey and Ghana
Alhassan Wuripe

Dokuz Eylül University
Institute of Social Sciences
Department of Public Administration
Doktoral Program

Poverty remains one of the most pressing global development problems of the 21st century; which has attracted significant attention in both policy and academic circles across the globe. In spite of this, it largely threatens as an obstinate challenge that will continue to top global policy agendas for several decades to come as it has become intertwined with human security concerns and more importantly as a yardstick for measuring the progress and development of developing countries. Although ambitious and serious efforts are taken to halt and eradicate poverty and its associated concerns, it appears the world and specifically nations, are losing the war on poverty. Thus to keep the fight against poverty alive, it is imperative to unceasingly shine lights on it. Within this context, this research analyzes poverty and urban security relationships within an integrated rural-urban framework focusing on the approaches adopted by Turkey and Ghana.

Using a combination of primary (gathered through interviews) and secondary data the research found that both Turkey and Ghana have achieved significant successes in the combat of poverty. They have obtained this success chiefly through sustained and prolonged economic growth experienced by the two countries. However, direct policies targeted at poverty have done little to uproot the menace. The direct interventions are recognized only as good as providing palliative solutions. In both countries it has been realised there

appears to be a mismatch between the national statistical data and the lived experiences of the people.

The study, also, has intimated that the widespread poverty in Turkey and Ghana is as a result of the adoption and implementation of neoliberal socio-economic policies. In a broad perspective, both countries relied on neoliberal approaches to combat poverty. And typically of the neoliberal systems, in spite of impressive gains in poverty eradication, inequality gap has widened; insecurity and vulnerability are on the rise. In this, the worst affected are urban denizens. Urban security levels are fast eroding and the urban is virtual losing its sheen, as living in the city is becoming cumbersome even though this generation is the era of the city. The study reiterates that poverty is still a rural phenomenon in Turkey and Ghana in terms of severity. Yet, in absolute numbers it has become an urban phenomenon especially in Turkey as urbanization is about eighty percent in Turkey.

This research argues further that both countries have to intensify efforts against poverty for it is crystal clear from the analysis that the poverty problem is underrated. The current efforts at combating the problem are far lesser than the problem and therefore significantly fall short of addressing the problem comprehensively. The sheer dependence on economic growth and mere implementation of paltry poverty eradication policies (which are geared more towards mitigating rather eradication) are woefully inadequate. The study suggested both countries to complement current approaches employed in fighting poverty with interventionist approaches that focus on human security.

Keywords: Poverty, Human Security, Multidimensional Poverty, Deprivation, Security, Ghana, Turkey.

**YOKSULLUK VE KENT GÜVENLİĞİNE İLİŞKİN POLİTİKALARIN KIR-
KENT BÜTÜNLÜĞÜNDE BİR ANALİZİ: TÜRKİYE VE GANA İÇİN BİR
YAKLAŞIM**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
İNGİLİZCE ÖZET (ABSTRACT)	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xv
TABLO LİSTESİ	xvii
ŞEKİL LİSTESİ	xix
EKLER LİSTESİ	xx
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUĞA GENEL BAKIŞ VE KAVRAMLAR

1. YİRMİ BİRİNCİ YÜZYILDA YOKSULLUK: HERKES İÇİN BİR TEHDİT	3
a. Küresel Gelişmeler ve Yoksulluk	3
b. Türkiye’de ve Gana’da Yoksulluk Olgusu	7
c. Araştırmanın Amacı ve Soruları	12
d. Araştırmanın Önemi	13
e. Araştırmanın Yöntemi	15
1. Vaka çalışması-Türkiye ve Gana	15
2. Türkiye’nin coğrafyası ve sosyo-ekonomik özellikleri	15

3. Gana'nın coğrafyası ve sosyo-ekonomik özellikleri	21
4. Vaka çalışması olarak neden Türkiye ve Gana	25
5. Katılımcılar seçimi	27
6. Veri toplamak teknikleri	28
7. Veri toplama süreci	28
8. İkincil veriler	30
9. Veri analizi	30
10. Kapsam ve sınırlarmalar	30
f. Çalışma Organizasyonu	31
2. KAVRAMLAR, TEORİLER VE LİTERATÜR: TÜRKİYE VE GANA'DA YOKSULLUĞU ANLAMAK İÇİN ANALİTİK ÇERÇEVE OLUŞTURMA	32
a. Bölüm Giriş	32
b. Geçmişten Günümüze Yoksulluk Araştırmaları ve Tanımlamaları	33
c. Yoksulluk Kavramlarına Yaklaşım	41
1. Yoksulluğa mutlak ve görelî yaklaşımlar	41
2. Yoksulluk amaçlı ve öznel perspektifler	44
3. Fizyolojik ve sosyolojik yaklaşımlar	45
a. Fizyolojik yaklaşımlar	45
b. Gelir / tüketim yaklaşımı	45
c. Temel ihtiyaçlar yaklaşım	46
4. Sosyolojik perspektif	47
a. İnsani yoksulluk yaklaşımı	47
b. Sosyal dışlama yaklaşımı	48
c. Kırılganlık	49
d. Yoksulluğa insan haklarına dayalı yaklaşım	51

5. Süreçsel yaklaşım	52
6. Mekansal yaklaşım	54
d. Yoksulluk Ölçümü	57
1. Maddi yoksulluk ölçümleri	58
2. Bileşik yoksulluk ölçümleri ve ÇBYE gelişimi	60
a. İnsan Yoksulluk Endeksi (İYE)	60
b. İnsan Gelisme Endeksi (İGE)	61
c. Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi (ÇBYE)	62
f. Güvenlik Kavramı	64
g. Neoliberalizm Kavramı	66
h. Bölüm Özet	71

İKİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUĞUN MÜCADELESİNDE KÜRESEL DÜZEYDEKİ VE TÜRKİYE VE GANADAKİ POLİTİKALAR

1. YOKSULLUĞUN ORTADAN KALDIRILMASINDA KÜRESEL YAKLAŞIMLAR	73
a. Bölüm Giriş	73
b. Küresel Yoksulluk Genel Özellikleri	74
c. Son Zamanlarda Yoksulluğun Küresel Görünümü	76
d. Küresel Yoksulluğun Eğitim ve Değişiklik Dinamikleri	81
e. Küresel Yaklaşımlar ve Önlemler	85
1. Yoksulluğu azaltmada ekonomik büyüme	86
2. Yönetişim ve yoksulluğun azaltması	88
3. ‘Trickle-down’ etkisinin başarısızlığı	88
f. Yoksullukla Mücadele İçin Politiklar	90
1. Sağlık	90
2. Beslenme ve yetersiz beslenme	94
3. Eğitim ve okuryazarlık	95
g. Yoksulluk Azaltma Stratejisi Belgeleri	97

h. Küresel Kalkınma Hedefleri	99
i. Bölüm Özet	115
2. TÜRKİYE'DE YOKSULLUKLA MÜCADELE	120
a. Yoksulluğun Olgusunun Ortaya Çıkışı	121
b. Yoksulluk ve Yönetişimde Gelişmeler	124
c. Türkiye’de Genel Yoksulluk Görünümü	126
1. Parasal yoksulluk	127
2. İnsan yoksulluk	133
3. Çok boyutlu yoksulluk	134
a. Konut yoksunluğu	135
b. Eğitim yoksunluğu	136
c. Sağlık yoksunluğu	137
d. Türkiye’de Yoksulluğun Gidişatı	139
e. Türkiye’de Yoksulluk Bölgesel Dağılımı	143
f. Yoksullukla Mücadelede Politikalar	146
1. Türkiye’de yoksulluk dönüm noktası ve ekonomik nedenleri	146
a. Siyasal nedenler	148
b. Sosyal-kültürel nedenler	149
c. Türkiye’de yoksulluk özellikleri	149
g. Türkiye’de Yoksulluk Yok Edilmesine Temel Yaklaşımlar	151
1. Türkiye’de yoksullukla mücadele politikalar ve programlar	155
2. Mücadele yoksullarına doğrudan politikalar	156
a. Sosyal ve ekonomik yardımlar	157
b. Mikro-kredi planları	157
h. Yoksullukla Mücadele Politikası Geliştirme Planları	159
i. Yoksulluğun Yok Edilmesinde Sorun Giderme	160
1. Ekonomik kazançların eşitsiz dağılımı	160
2. Yetersiz politikalar ve programlar	160
3. Düşük yapısal dönüşüm	161
4. Kadın yoksulluğu	161

j. Bölüm Özet	162
3. GANA'DA YOKSULLUKLA MÜCADELE	165
a.Gana'da Yoksulluk Evrimi	166
1.Sömürgeciliğin etkisi Gana	167
2.Küreselleşme ve neoliberal etkiler ve yoksulluk	169
b.Gana'da Yoksulluk Durumu	170
1. Gana'da parasal yoksulluk	171
2. Gana'da aşırı yoksulluk	174
c. Parasal Olmayan Yoksulluk	175
1. Gana'da insan yoksulluk durumu	175
2. Cinsiyet yoksulluk	177
3. Çok boyutlu yoksulluk	179
4. Eğitim düzeyi ve yoksulluk ve yoksunluk	180
5. Yoksulluğa bölgesel bakış	181
6. Yoksulluk eğilimleri	184
d. Gana'da Yoksulluğu Ortadan Kaldırması İçin Yaklaşımlar	187
1. İstikrarlı maliye ve para politikaları	188
2. Özel sektör öncülüğünde sanayi üretimi	189
3. İnsani gelişme ve temel hizmetlerin sağlanması	189
e. Politika Çerçevesi ve Yoksulluk Yok Etme	190
1. CPP'nın yedi yıllık gelişim planı	190
2. Gana Vizyonu 2020	192
3. Yoksulluk azaltıma stratejisi	193
f. Gana'nın Yoksulluğun Azaltılmasındaki Faktörler	195
1. Esnek ekonomik büyüme	195
2. Uygun politikaların izlenmesi	195
3. İşgücünde gelişim ve artış	196
4. İç ve dış göç	197
5. Verimli varlıkların birikimi	197
6. Siyasi istikrar ve barış	198

g. Yoksullukla Mücadele Politikaları	199
1. Nakit transferi	200
2. Mikro Finans ve Küçük Kredi Merkez (MASLOC)	201
3. Gana Okul Beslenme Programı (GSFP)	202
4. Serbest temel eğitim ve okul gereçlerinin sağlanması	202
h. Gana'da Yoksullukla Azaltılmasına Karşı Zorluklar	203
1. Artan eşitsizlik seviyeleri ve çarpık dağılım modelleri	203
2. Gana ekonomisinin yapısal dönüşümündeki değişmezlik	204
3. Kırılgan istihdamı ve işgücü emici alanların genişletilmemesi	205
4. Gelişmiş ülkeler ve kalkınma ortaklarının tarafından azalan kaynak taahhüdü	206
i. Gana'daki Yoksulluk ve BKH'lerin Durumu	207
1. Ulaşılmış hedefler	208
a. Aşırı yoksulluk ve açlık (Hedef 1)	208
b. Evrensel temel eğitim sağlanamsı (Hedef 2)	209
c. Kalkınma için küresel bir ortaklığın geliştirilmesi (Hedef 8)	209
2. Ulaşılmamış BKH'ler	210
a. Çocuk ölümünü azaltın (hedef 4)	210
b. Cinsiyet eşitliğini teşvik etmek ve kadınları güçlendirmek (3)	210
c. Anne sağlığını iyileştirmek (Hedef 5)	211
d. HIV/AIDS, sıtma ve diğer hastalıklarla mücadele (Hedef 6)	211
e. Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması (Hedef 7)	212
j. Bölüm Özet	213

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE VE GANA'DA YOKSULLUK VE KENTSEL GÜVENLİK İLİŞKİLERİNİN DENEYSEL ANALİZİ

a. Bölüm Giriş	215
----------------	-----

b. Görüşülen Kişilerin Demografik Özellikleri	217
1. Görüşülen kişilerin cinsiyetleri	217
2. Görüşülen kişilerin medeni durumu	217
3. Eğitim düzeyi	218
4. Görüşülen kişilerin meslekleri	219
5. Görüşülen kişilerin yaş durumları	220
c. Yoksulluk ve Kırsal-Kentsel Göç	222
d. Kentlerde Madde Güvenliği	225
e. Sağlık Güvenliği Ve Yoksulluk Bağlantıları	230
1. Sağlık ve hayatta kalma	230
2. Sıtma	234
3. Kolera	234
4. Yetersiz beslenme	234
f. Konut Sahiplik Hakkı Ve Güvenliği	235
g. Sosyal Sermaye, Güvenlik ve Yoksulluk	241
h. Yoksulluğa Karşı Ekonomik Güvenlik	245
1. Resmi ve gayri resmi sektörün katkısı	248
2. Kentsel yoksulluğun yenilikçi başa çıkma stratejileri	249
3. Yoksul insanların güvenlik stratejisi olarak çocuklara yatırım yapması	251
4. Ortak toplum bakımı, destek ve eylem	253
5. Yaşlı insanların yoksullukla mücadeledeki rolü	254
i. Siyasal Güvenlik ve Yoksulluk	255
j. Yoksulların Güçlendirilmesi	257
k. Çevre, Afetler ve Yoksulluk	259
l. Bölüm Özet	262
ÖZET VE SONUÇ	265
KAYNAKÇA	283
EKLER	

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşmiş Devletler
AGÜ	Az gelişmiş Ülkeler, Gelişmekte Olan Ülkeler
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
BM	Birleşmiş Milletler
bkz.	Bakınız
CEE	Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi
CGE	Cinsiyet Gelişme Endeksi
CPP	Conventions People's Party (Halk Partisi Kongre)
FAO	Food and Agriculture Organization (Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü)
GH	Gana
GDP	Gross Domestic Product (Gayri Safi Yurtiçi Hasıla-GSYH)
GSS	Ghana Statistical Service (Gana İstatistik Servisi-GİS)
GHS	Ghana Health Service (Gana Sağlık Servisi-GSS)
HDI	Human Development Index (İnsan Gelişme Endex-İGE)
HPI	Human Poverty Index (İnsan Yoksulluğu Endex-İYE)
HDR	Human Development Report (İnsan Gelişme Raporu-İGR)
IFAD	International Fund for Agriculture Development (Uluslararası Tarımsal Gelişme Fonu)
ILO	International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
IMF	International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
MDG	Millenium Development Goals (Binyıl Kalkıma Hedefler-BKH)
MPI	Multidimensional Poverty Index (Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi-ÇBYE)
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development (İktisadi Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
OGÜ	Orta Gelirli Ülke
OPHI	Oxford Poverty and Human Development Initiative
PPP	Purchasing Power Parity (Satınalma Gücü Paritesi- SGP)

PRSP Poverty Reduction Strategy Papers (Yoksulluğun Azaltılması Strateji Belgeleri-YASB)

s. sayfa

SAA Sahra Altı Afrika

SDG Sustainable Development Goals (Sürdürülebilir Kalkınma Hedefler-SKH)

TGMP Türkiye Grameen Mikrofinans Programı

TC Türkiye Cumhuriyeti

TÜİK Türkiye İstatistik Kurumu

UNDP United Nations Development Program (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)

UNESCO Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü

UNICEF United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu)

vb. ve benzeri

vd. ve diğerleri

WHO World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü-DSÖ)

YUB Yapısal Uyum Programlar

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Seçilmiş Ülkelerde ÇBYE	s.10
Tablo 2: Seçilmiş Ülkelerde İGE	s.11
Tablo 3: Seçilmiş Yaşam Göstergeler Türkiye ve Gana	s.17
Tablo 4: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla ve Kişi Başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla, 2013-2015	s.19
Tablo 5: Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre Sıralı Yüzde 20'lik Gruplar İtibariyle Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Fert Gelirinin Dağılımı, 2012-2014	s.20
Tablo 6: Gana Gayrisafı ve Kişi Başına Gayrisafı Yurtiçi Hasıla, 2013-2015	s.23
Tablo 7: Kentsel Nüfus (tahminler) ve Kentleşme Seviyeleri	s.26
Tablo 8: Görüşme Programı	s.28
Tablo 9: Bileşik Yoksulluğun Ölçümleri	s.63
Tablo 10: Geçmişte ve Günümüzde Yoksulluğun Özellikleri	s.76
Tablo 11: Küresel Gelirsiz Yoksulluk Göstergeler	s.78
Tablo 12: Günde 1,25 \$ (SGP) ve Yoksulluk Oranının Altında Yaşayan Yoksul Nüfus	s.102
Tablo 13: Küresel ve Bölgesel İşsizlik Eğilimleri, 2007-2017	s.104
Tablo 14: Dünyadaki Yetersiz Beslenme, 1990-92 ve 2014-16	s.105
Tablo 15: İlk Öğretimde Kesintisiz Kayıt	s.106
Tablo 16: Erkek Kayıtları 1990 ve 2015	s.108
Tablo 17: Seçilmiş Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi 2016	s.109
Tablo 18: Küresel ve Bölgesel Olarak AIDS/HIV ile Yaşayan İnsanlar	s.113
Tablo 19: Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Bireysel Yoksulluk Oranları 2010-2015	s.129
Tablo 20: Gelire Dayalı Görelî Yoksulluk Sınırına göre Yoksul İnsan Sayıları, Yoksulluk Oranı ve Yoksulluk Açığı, Türkiye	s.130
Tablo 21: İnsanı Gelişme Eğilimler 1980-2014	s.134
Tablo 22: Seçilmiş İllerde Yaşam Endeksi Gösterge Değerleri, 2015	s.136
Tablo 23: Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Birey Gelirine ve Eğitim Durumuna Göre Yoksul İnsan Sayıları, Yoksulluk Oranı, Türkiye 2015 (15 yaş ve üstü)	s.137

Tablo 24: Sağlık Harcamaları 1999-2015	s.138
Tablo 25: Türkiye'de Bebek ve Çocuk Ölüm Oranı	s.139
Tablo 26: Sektörel Yoksulluk Eğilimleri	s.141
Tablo 27: Cinsiyete Göre Yoksulluk 2015	s.143
Tablo 28: Türkiye İçin Hesaplanan Gelire Dayalı Görelî Yoksulluk Sınırına Göre Bölgesel Yoksulluk Oranları	s.144
Tablo 29: Bölgelerde Yoksulluk; GH ¢ 1,314 Yoksulluk Hattı	s.173
Tablo 30: Gana'da Aşırı Yoksulluk	s.175
Tablo 31: İnsani Gelişme Endeksi, 1990-2015, Gana	s.176
Tablo 32: Cinsiyet Gelişme Endeksi: Gana, SSA ve Orta Seviye	s.178
Tablo 33: Cinsiyet Eşitsizliği Göstergeleri: Gana, SAA ve Orta İGE Ortalamaları	s.178
Tablo 34: Gana ve Seçilmiş SAA Ülkeleri için Çok Boyutlu Endekler	s.179
Tablo 35: Bölgesel Yoksulluk Dağılımı	s.182
Tablo 36: Varlıkların Türü	s.198
Tablo 37: Cinsiyet Dağılımı	s.217
Tablo 38: Medeni Durum Dağılımı	s.211
Tablo 39: Eğitim Durum Dağılımı	s.219
Tablo 40: Meslek Dağılımı	s.220
Tablo 41: Yaş Dağılımı	s.221
Tablo 42: Su Kaynakları ve Erişim	s.240
Tablo 43: Sıhhi Koşullar	s.240
Tablo 44: Gana'da İşsizlik, 2015	s.246
Tablo 45: Türkiye'de İşsizlik Oranı, 2017	s.246

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Gana Haritası	s.24
Şekil 2: Küresel Yoksulluğun Coğrafi Konumu, 1990	s.80
Şekil 3: Küresel Yoksulluğun Coğrafi Konumu, 2005	s.80
Şekil 4: Küresel Yoksulluğun Coğrafi Konumu, 2013	s.81
Şekil 5: Küresel Çok Boyutlu Yoksulluğun Konumu	s.82
Şekil 6: Kırsal ve Kentseldaki Yoksulluğunda Nüfusun Payı	s.85
Şekil 7: Yoksulluk ve Sağlık Arasındaki İlişki	s.93
Şekil 8: Beş Yaş Altı Ölüm Oranı	s.110
Şekil 9: Bebek Ölüm Oranı	s.111
Şekil 10: Dünya ve Bölgesel Anne Ölümleri	s.112
Şekil 11: Tüberküloze Göre Ortalama Mortalite	s.114
Şekil 12: Karbon Dioksit	s.115
Şekil 13: Yoksulluk Oranları: Gıda ve Gıda dışı, Uluslararası Yoksulluk Çizgileri ve Türkiye'ye İlişkin Hatlar	s.128
Şekil 14: İstatistik Bölge Birimi Harita ve Detaylar	s.145
Şekil 15: İstihdam Edilenlerin Yıllara Göre İktisadi Faaliyet Kolları ve Dağılımı	s.154
Şekil 16: Eğitim Düzeyine Göre Yoksulluk	s.181
Şekil 17: Ekonomik Faaliyetlere Göre Yoksulluk	s.185
Şekil 18: Gana'da Cinsiyete Dayalı Yoksulluk	s.187
Şekil 19: GSYİH Büyüme Oranı-Gana, 2007-2013	s.194
Şekil 20: Yoksulluğun Yoğun Bölgelerde Aşırı Yoksulluk ve Açlık 2015	s.208
Şekil 21. Cinsiyet Dağılımı	s.217
Şekil 22: Medeni Durum Dağılımı	s.218
Şekil 23: Eğitim Durum	s.220
Şekil 24: Meslek Dağılımı	s.221
Şekil 25: Yaş Dağılımı	s.222

EKLER LİSTESİ

EK 1: Araştırmada Kullanılan Mülakat Rehberi

ek s.1

EK 2: Binyıl Kalkınma Hedefler

ek s.2

EK 3: Sürdürülebilir Kalkınma

ek s.3

GİRİŞ

İnsanoğlunun tartışmasız karşı karşıya kaldığı başlıca çağdaş küresel sorunlardan biri, yoksulluktur. Son birkaç on yılda, dünya tarihinde görülmemiş bir ekonomik büyüme ve gelişme sağlanmıştır. Yine de ekonomik büyümenin ve gelişmenin, toplumun çeşitli kesimlerinin refahını artırmak gibi muazzam faydalar sağlayabileceği gibi, yoksulluğun azaltılması ile sonuçlanmayabileceği de iyi bilinen bir gerçektir. Farklı kalkınma düzeylerindeki (gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş olan) ülkeler farklı yoksulluk çeşitlerini deneyimlemektedir. Böylelikle yoksulluk hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için büyük bir sorundur. (Birleşmiş Milletler-BM, 2016; Dünya Bankası-DB, 2016; Açar, 2014; White, 2017). Dünya Bankası (2000: v) uygun bir şekilde, yoksulluğun bolluğu 21.yy dünyamız en büyük sorunu diye durumu açıklamıştır. Yoksulluğun ağırlığı karşısında, tüm boyutlarda yoksulluğun ve güvensizliğin ortadan kaldırılması uluslararası gelişmelerin kapsayıcı hedefi haline gelmiştir. Hükümetler, uluslararası kurumlar, kamu politika yapıcıları ve akademisyenlerden de önemli ölçüde destek almıştır. (Erdoğan, 2016; BM, 2017; Taş, 2013; Chossudovsky, 2012).

Kuşkusuz, yoksulluk konusundaki artan ilgi, doğasının altında yatan nedenleri ve etkilerinin daha iyi anlaşılmasına yol açmış ve sonuç olarak, yoksulluk çalışmasında önemli değişimlere yol açmıştır. Mesela, yoksulluk alanda sayısız gelişmeler arasında yoksulluk görüşünün tek boyutlu bir olgu olarak görülmesinin değiştirip çok boyutlu fenomenini olduğunu kabul etmiştir ve bunu yoksulluğun tanımlanma ve onun ölçülme şekilleri de değişmiştir (Sen 1985; Tsui, 2002; Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı-UNDP, 2010; Açar, 2014; Karadağ ve Saraçoğlu, 2015). Aslında, yoksulluk, giderek gelir ve maddi yoksunluktan (düşük gelir ve tüketim) daha ziyade; eğitim, sağlık, beslenme, sosyal dışlanma ile politik katılım arasında değişen çok sayıda yoksunluk oranı olarak düşünülmektedir. DB, yeni yaklaşımında “temel ihtiyaçların ve kamu malları ve gıdalar, konut, giyim, eğitim, sağlık, içme suyu ve sıhhi temizliğine erişim, sosyal ve kültürel yaşam gibi hizmetlere erişimin eksikliği gibi belirli mahrumiyetleri kapsayan yoksulluğun refah içinde mahrumiyet olduğunu” öne sürmektedir (DB, 2000:15; Saatçi ve Akpınar, 2007).

Yoksulluğa odaklanılmasının amacı, dünyanın herhangi bir köşesinde yaşayan herkese, yaşam güvenliğini en iyi şekilde sağlamak ve seçtikleri standartları genişletmeleri için fırsat sunmaktır. Bu Güvenlik öğeleri, Birleşmiş Milletler'in (BM) ve UNDP gibi kurumlarının hedeflerinde açıkça belirtilmiştir. UNDP'ye göre bu güvenliklerin en kritik olanı “uzun, sağlıklı bir yaşam sürmek, eğitilmek... siyasi özgürlük, garantili insan hakları ve öz saygı dahil olmak üzere iyi bir yaşam standardının tadını çıkarmaktır”, ve “Kendine saygı gösterme, insanlarımızı, kadınlarımızı ve çocuklarımızı, şu anda bir milyardan fazla kişinin maruz kaldığı yoksulluk ve insanlık dışı yoksulluk koşullarından kurtarmak için hiçbir çaba sarf etmesi” (UNDP, 1990:10). Aslında, son zamanlarda, yoksulluğun ortadan kaldırılmasının sadece ekonomik, sosyal, politik ve zorunluluk değil yine de ahlaki bir zorunluluk olduğunun kabul edilmesi (BM, 2010), dünyayı yoksulluktan kurtarmaya yönelik çabaları da yinelemiştir. “Herkesin kendisi ve ailesi için gıda, giyim, barınma ve tıbbi bakım ve gerekli sosyal hizmetler de dahil olmak üzere sağlık ve refahı için yeterli bir yaşam standardı bulunmaktadır. Bu hüküm, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde sözleşmenin 25 (1) maddesinde yer almaktadır.

Yenilenmiş siyasi irade ile birlikte yoksulluğu sona erdirmeye yönelik daha iyi bir anlayışa rağmen, yoksulluk yaygınlaşmış ve “yaygın, çekilmez bir affedilemez” (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü- OECD, 2001:20) gibi görünmektedir. Zenginlik birikimi, sürekli ekonomik büyüme ve kalkınma konusunda kayda değer gelişme göstermiştir. OECD'nin (2015) yoksulluk tehdidinin yoğunluğunu desteklerken, dünyanın yoksulluğun ortadan kaldırılmasından çok uzak olduğunu belirlemiştir. Çünkü büyük ölçüde küresel yoksulluk azaltma başarısını sadece Çin ve Hindistan'ın yüzünden olmaktadır. (Binyıl Kalkınma Hedefler-BKH, 2015). Bu çalışma, Türkiye ve Gana'daki yoksulluk ve kentsel güvenlik ilişkilerini çok boyutlu bir bakış açısıyla ele almaktadır. Bu açıdan bakıldığında, araştırma, çeşitli yoksullukların etkileşimi ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasına yönelik yaklaşımlara odaklanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUĞUN GENEL BAKIŞ VE KAVRAMLAR

1. YİRMİ BİRİNCİ YÜZYILDA YOKSULLUK: HERKES İÇİN BİR TEHDİT

a. Küresel Gelişmeler ve Yoksulluk

Özel mülkiyet düşüncesinin ve sonradan kapitalizmin ortaya çıkması Polanyi'nin deyiimiyle büyük dönüşümün doğmasına ve insanlık tarihinde eşi benzeri görülmemiş ölçüde maddi refah ve insani gelişmeye neden olmuştur (Polanyi, 2001; Buğra, 2013). Aslında, kapitalist ideoloji serbest piyasa ekonomisini destekleyerek yaylanmıştır. O zamanlar Sovyetler Birliği tarafından savunulan sosyalist ideolojinin çöküşünden sonra, kapitalizm dünyada ekonomik yönetimin baskın biçimi haline gelmiştir. Aslında, Çin, Güney Kore ve Rusya vb, geçmişte kapitalist olmayan uluslar tarafından büyük ölçüde benimsenmiştir. Serbest piyasa ekonomisi birçok benzersiz fayda sağlamıştır. Kapitalizmi uzun zamandan beri uygulamış olan Batı'ya (gelişmiş ülkeler), göze çarpan teknolojik gelişmeyle, bilimsel keşifle, ekonomik kalkınmanın yanı sıra sosyal ve eğitimsel ilerlemeyle birlikte büyük bir zenginlik yarattığını ortaya koymaktadır. (Marx ve Engels, 1998; Yunus, 2007).

Nitekim, yukarıda ana hatlarıyla belirtilen olağanüstü ilerlemenin aralıksız olduğu kabul edilmektedir. Çünkü işletmeler hızla büyümeye devam etmektedir, teknoloji gelişimi daha önce görülmemiş bir hızda ilerlemektedir, şirketler ve çok uluslu işletmeler gelişmekte olan ülkelerin işlerini yaratma; vergi ödeme ve sonuç olarak ekonomik büyümeyi ve gelişme sağlama girmektedir. Bu gelişmelere rağmen bir şey fark edilebilmektedir; bu ilerlemeyle ilişkili faydaları herkes elde etmemektedir. Faydalanamayan kesim yoksul insanlardır. Dünyanın gelişmesiyle birlikte, yoksulluğun oranı da bir paradoks olarak eşzamanlı çoğalmaktadır. Küresel yoksulluk istatistikleri şaşırtıcıdır. Yoksulluk, dünyanın çeşitli kesimlerinde hala yaygındır; Dünya Bankası'nın günlük 1,25 Amerika Birleşik Devletler (ABD) dolarlık uluslararası yoksulluk sınırı açısından bakıldığında 1,4 milyar insan yoksulluk yaşamaktadır. Günde 2,15 Amerika'nın doları tutarında bir standart kullanıldığında rakam 2,8 milyara çıkmaktadır (DB, 2013). Yoksulluğu şiddetlendiren açlık ve yetersiz beslenme son yıllarda istikrarlı bir düşüş ve ilerleme

kaydettiği, bölgeler, ülkeler arasında farklılıklar olduğu bildirilmektedir. Fakirler, büyük ölçüde geçim kaynakları için doğal kaynaklara bağlı olduklarından olumsuz etkilenmektedirler (Zerrin Toprak, 2012:1). Dünya çapında açlık yaşayan insan sayısı 795 milyonu bulmaktadır (Gıda ve Tarım Örgütü-FAO, Uluslararası Tarımsal Gelişme Fonu-IFAD & Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı-WFP 2015:8).

Çocuk ölüm oranı hala çok yüksektir. Beş yaşın altındaki çocukların hayatlarını kaybeden sayısı, 2013 yılında 6,3 milyondur. Bu sayı 1990'lardaki sayının (12.7 milyon) yaklaşık yarısıdır. (Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü-UNESCO 2015'te yer alan IGME, 2014). Okul çağındaki 121 milyon kız çocuğu ki bu (%57'lik bir orana denk gelmekte) okula gitmemektedir (UNESCO 2015). 21. yüzyılın başında yaklaşık 1 milyar insan okuryazar değildir. (Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu, 1999). 2015 itibariyle okur-yazar olmayanların sayısı, 750 milyona (UNESCO, 2015) düşmüştür. Dünyada yaklaşık 1,1 milyar insan su; 2,6 milyar insan ise temel sıhhi temizliğe yeterli erişimden yoksundur (UNDP, 2016). Aynı şekilde, zengin ve fakir arasındaki uçurum artmaya devam etmektedir. 1960'lı yıllarda 30: 1 olan dünyadaki en zengin %20 ve en yoksul %20 oranının oranı 1990'larda 78: 1'e ulaşmıştır (Saatçi ve Akpınar, 2007:628). Oxfam'ın son analizine göre, en zengin %1 içindeki bir kişinin ortalama zenginliği, en yoksul %90'lık ortalama insanın servetinden 300 kat daha fazla, 1,7 milyon ABD dolarıdır (Oxfam brifing kağıdı 2016:11).

Bunun bilinciyle, son zamanlarda, yoksullukla ilgili konular, uluslararası işbirliklerini ve sinerjilerini öncekinden daha fazla teşvik ederek, uluslararası gündemde kalmıştır. Yoksullukla mücadeleye verilen önem, ilgili kurum, kuruluşlar tarafından hazırlanan küresel zirveler, konferanslar ve raporların sayısı ile fark edilebilmektedir. İlk olarak, on yıldan fazla bir süre önce, Kopenhag'da sosyal kalkınma için bir dünya zirvesinde (1995 Dünya Sosyal Gelişme Zirvesi) küresel liderler yoksulluğun ortadan kaldırıldığını iddia etmişler ki bu etik, politik ve ekonomik bir zorunluluktur. Zirvede yoksulluğun yoksunluk, sosyal dışlanma ve bireyin topluluğundaki sosyal ve politik tartışmalara katılmama eksikliğini içerdiği belirtilmiştir (BM, 1995). Yeni milenyumun başlangıcında, belki 1995 zirvesi dünya liderlerinden, Binyıl Kalkınma Hedefleri (BKH) olarak adlandırılan uluslararası kalkınma hedeflerine oybirliğiyle karar vermişler; Zaman sınır çizgileri içinde elde

edilecek özellikli hedeflere ana geniş hedeften oluşturmuşlardır (Ek 2 BKH'lerdir) (Bu hedeflerin ilki 2015 yılına kadar aşırı yoksulluğun azaltılması hedefidir. 2015 yılında, Binyıl Kalkınma Hedeflerinin ilerlemesini incelemek ve ileriye doğru bir yol haritası çizmek için bir başka önemli küresel zirve toplanmıştır).

Bu toplantıda, hedefler, BKH'in Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri olarak değiştirildiği yeni hedeflerle genişletilmiştir. Bu çerçevede bir kez daha, gündem aşırı yoksulluğun sona ermesidir BM'nin bu organı tarafından yürütülen bu çalışmaların yanı sıra, BM'nin neredeyse tüm ajansları hedeflerini ve politikalarını yoksulluk konularını kapsamaya yönlendirmiştir. Sürdürülebilir kalkınma için devletleri ve hükümetleri desteklemekten sorumlu Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, yoksulluk ve kalkınma ile ilgili konulara odaklanan yıllık, ana rapor hükümdedir. (İnsani Gelişme Raporu). Gıda güvenliği ve kırsal yoksulluk üzerine yoğunlaşan Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), çocuk işçiliği ve refahı ile ilgilenen, Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu (UNICEF), çocuk yoksulluğuna yoğunlaşmıştır ve Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konsey, sosyal meseleler ile yoksulluk arasındaki ilişkilerle ilgilenmiştir.

Yoksulluğun ortadan kaldırılması uluslararası örgütlenmeler için eşit derecede öneme sahiptir. Bunların en önemlisi, misyonunun, “yoksulluktan arınmış bir dünya” yaratmak olduğunu açık bir şekilde ifade eden Dünya Bankası'dır. (DB, 2000:v). Kuşkusuz DB, yoksulluk meseleleri uğruna mücadele eden, uluslararası düzeyde alkışlanan verilerin üretilmesinde ve yoksullukla ilgili raporlar hazırlamada merkezi kurumlardan biri haline gelmiştir (Şantaş, 2017; SKH, 2017). Örneğin, Dünya Bankası yoksulluğa ilişkin sayısız çalışmanın yanında, dünya yoksulluğunun ana raporular konumunda olan üç adet rapora sahiptir. Dünya Kalkınma Raporu (DKR) yoksulluğa adanmıştır. Birincisi 1980 DKR'dur. Bu rapor büyük ölçüde parasal yoksulluğa ve ekonomik büyümeye yönelik savunucuların daha az yoksulluğa doğru bir şekilde tercüme edilmesine odaklanmıştır. Ayrıca, sağlıklı ve eğitilmiş nüfusun, güçlü ekonomik büyüme ve gelişmeyi teşvik eden daha yüksek gelirli sahipler olanlara da katkıda bulunduğundan, sağlık ve eğitim alanındaki yoğunlaşmayı desteklemektedir. İkincisi, 1990 DB raporu idi. Bu rapor, yoksulluğun tanımını açık bir şekilde vurgulamak ile birlikte mutlak yoksulluk perspektifine önemli ölçüde dayanmaktadır. Özetle yoksulluğu “asgari yaşam standardını

yakalayamama” olarak tanımlamaktadır (DB, 1990:26). Raporda yoksulluk temel olarak düşük gelir olarak görülmüş ve tüketim ile yoksulların karşılaştığı diğer boyutlar vurgulanmamıştır.

Bununla birlikte yoksulların (emeğin) en önemli varlığını tanımışlar ve yoksulluğu azaltmak için iki yönlü bir strateji önermişlerdir: Emek, yoğun büyümenin desteklenmesi, özellikle sağlık ve eğitimde yoksullara temel hizmetlerin sağlanması. Sonuncusu olan üçüncü, 2000 DB raporu “Yoksulluğa Saldırma” dır. Raporda DB, açıkça, çok boyutlu bir yoksulluğu kabul etmiştir. Bu raporda yoksulluk “sadece maddi yoksunluğu değil, aynı zamanda eğitim ve sağlıkta düşük başarıyı da kapsamaktadır” (2000:15). Ayrıca ilk kez yoksulların doğrudan seslerini de içermektedir. Ayrıca, bu raporda, Dünya Bankası yoksullukla mücadele için bir üçlü strateji önermektedir:

- I. Yoksul insan, arazi ve altyapı varlıklarını geliştirmek için eylemleri destekleyerek hem ekonomik büyümeyi vurgulayarak hem de eşitsizliklere değinerek fırsatları teşvik etmek.
- II. Kamu eylem ve kurumlarının fakirlerin ihtiyaçlarına cevap vermesini sağlayarak yetkilendirmeyi kolaylaştırmak.
- III. Yoksul insanların karşılaştığı riskleri azaltan ulusal eylemlerle güvenliğini artırmak ve savunmasızlığı azaltmak.

Dahası, küresel paydaşların yoksulluğu ortadan kaldırmak için mücadeleyi hızlandırdığı bir başka kategoride devlet özellikle hükümetler ve politik aktörlerdir. Hükümetin yoksullukla mücadele çabalarında ön planda olması gerektiği belirtilmektedir. 2010 BM Ekonomik ve Sosyal İşler raporuna göre (Yoksulluğu Yeniden Düşünme), yoksulluğun ortadan kaldırılması için verilen mücadelenin başarılı olması durumunda, sorumluluk ulusal hükümet üzerindedir. Yoksulluğun azaltılmasının sonucunun çarpık doğasının, son zamanlarda ulusal politika ve stratejilerin baskın olduğu geleneksel yaklaşımların (ekonomik büyüme, liberalleşme ve özelleştirme ve küreselleşme gibi) etkinliğinden şüphe duyduğunu gözlemlenmektedir. Buna ek olarak raporda, hükümetlerin kapsayıcı çıktılar; istihdam odaklı büyümenin üretilmesi ve teşvik edilmesi için uyarlanmış bütünleşmiş ekonomik, sosyal politikalar uygulayarak gelişimsel rol oynamaya devam etmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bunun nedeni sadece ekonomik ve sosyal bir sorun

haline gelmeyen yoksullukla mücadele ihtiyacının hem gelişmekte olan ülkeler hem de gelişmiş ülkeler için yankı uyandıran politik ve kamu politikası meselesinin gerçekleşmesidir (şense, 2001; Arpacioğlu ve Yıldırım, 2011).

b. Türkiye ve Gana'da Yoksulluk Olgusu

Türkiye ve Gana'daki yoksulluk ve yoksunlukların yaygınlığı, bu iki olgunun dünyadaki gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş tüm uluslar için küresel bir tehdit olduğu gerçeğini değiştirmmez. Yoksulluk, sadece az gelişmiş ülkelerin yaşamakta olduğu ekonomik ve sosyal bir sorun olmaktan çıkmakta, günümüzde gelişmiş ülkelerin gündemlerinde giderek daha fazla önceliği barındırmaktadır (BM, 2017; White, 2017). Bunun nedeni, gelişmiş ülkeler tarafından elde edilen II. Dünya Savaşı sonrası ekonomik refahın ve yüksek refah başarılarının sürekli olarak tersine çevrilmesidir. Bu aşağı yönlü spiral 1990'larda, özellikle de kemer sıkma önlemlerinin büyük ölçüde neoliberalizmin baskısı altında, refah devletinin kademeli olarak parçalanmasına yol açtığı Reagan-Thatcher döneminde başlamıştır. İstihdam Batı lkelerinde nispeten istikrarlı olmasına rağmen, yüksek ücretli sendikalaşmış işlerde düşük maaşlı asgari ücret işlerine ve düşük yarı zamanlı işlere dönüştürülmüş, bunun sonucu olarak ‘‘Batı şehirlerinin üçüncü dnyalaşması’’ durumu ortaya çıkmıştır (Chossudovsky 2012:3). Örneğin, Amerika'daki gettolarda yaşanan yoksulluk, birçok açıdan, gelişmekte olan dünyada neyin daha kötüye gitmediği ile kıyaslanabilir (Chossudovsky 2012).

Aynı şekilde, yoksulluğun ortadan kaldırılması, Türkiye ve Gana dahil olmak üzere tüm gelişmekte olan ülkelerin ve hükümetlerin politika önceliği haline gelmiştir. Her ne kadar yeni bir olgu olmasa da, gelişmekte olan ülkelerin sıkıntılı ekonomilerini canlandırmak ve istikrara kavuşturmak amacıyla kurulmuş olan Bretton Wood kurumlar tarafından nerilen Yapısal Uyum Programları (YUP) gibi neoliberal politikaları uyguladıktan sonra 1980'lerde gelişmekte olan ülkelerde yoksulluk giderek artmıştır (Moser vd., 1993; Amis, 1995; Kotz, 2000; Chossudovsky, 2012). Bu politikalar, ulusal ekonomik performansı iyileştirerek ve daha yüksek ekonomik büyümeyi tetikleyerek, makro ekonomik istikrarı yeniden kazanmış olmakla birlikte (Anyinam, 1994), alışanların kazançlarının aşındırılmasına ve devletin kamu hizmetlerinin sağlanmasından çekilmesine katkıda

bulunmuştur. Bu açıkça alt-türlerin yaşam standartlarını hiçbir zaman geliştirmemiştir. Aksine, yoksulların kötü durumunu bir araya getirmiştir.

Neoliberalizmin etkileri çok büyüktür ve literatürde bolca belgelenmiştir. Amis'e göre, yoksullar neoliberal kaynaklı yapısal uyum sürecinin yükünü taşımaktadırlar. “Bunun nedeni şudur: fiyatlardaki değişiklikler (ve sübvansiyonlarda azalma), özellikle gıda fiyatlarındaki ve hizmet ücretlerindeki artışlar; ücret düzeyleri ve istihdamdaki azalmalar üzerindeki kısıtlamalar; kamu harcamaları (sağlık ve eğitim) ve kentsel altyapı harcamalarında kesintiler” (Amis 1995:146). Aynı şekilde, Kotz (2000), neoliberalizmin refah politikalarının geri çekilmesini (sosyal refah programlarının ortadan kaldırılması ya da kesilmesi), ekonominin toplam liberalleşmesini, işletmelerin deregülasyonunu ve hükümetin sağladığı varlık ve hizmetlerin özelleştirilmesini önermektedir; Bunlar, yoksulların zaten güvencesiz koşullarını daha da güçlendirmiştir.

Esasen, 1980 sonrası küresel ekonomik krizden sonra, Türkiye ve Gana diğer gelişmekte olan ülkeler gibi, krizden ciddi şekilde etkilenmiştir. Ekonomilerini canlandırabilmek için Washington Uzlaşması'ndan kredi ve kurtarma kredileriyle anlaşımlardır. Bu bağlamda, Türkiye ve Gana, ekonomilerini istikrara kavuşturmak için neoliberal politikaların bir parçası olan yapısal uyum programlarını uygulamaya koymuştur. Bu önerilen politikaların uygulanması, Türkiye ve Gana ekonomilerini ekonomileri üzerinde olumsuz etkileri olan küresel pazarlara açılarak bu pazarlarla bütünleştirmiştir. Ucuz ve değersiz mallar yerli sanayinin çökmesine yol açmıştır. Büyük uluslararası şirketler ve haksız rekabetten yerli sanayilerinin çöküşüne sebep olmuştur.

Kamu sektörlerinde çalışanlar işten çıkarılmış, hükümetler sübvansiyonları azaltmış ve bazı durumlarda kamu sektörü özel sektöre bırakan temel hizmetlerin verilmesinden tamamen vazgeçmiştir. Fiyat kontrolleri ve düzenlemeleri kaldırılmış ve piyasa güçlerinin temel hizmet fiyatlarını sabitlemesine izin verilmiştir (Dünya Bankası, 1990). Bunun olumsuz etkileri, onları daha güvensiz ve savunmasız hale getiren daha az ayrıcalıklı müdavimlerin üzerine, bilmedik zorlukları ziyaret etmeleri idi. Birçoğu işsiz kalmıştı ve ilk kez temel hizmetler için ücret ödüyorlardı; bunlar geçmişte hükümet tarafından büyük ölçüde sübvansiyon edilen sağlık, eğitim, elektrik ve su gibi ücretlerdi. Bu durum önemli sayıda insanı yoksulluğa itmiştir. Sonuç

olarak, özellikle “yeni yoksul” olarak adlandırılan şehirlerde, yoksul insanların yeni mahsulü üretilmiştir (Buğra ve Keyder, 2003:19). Bretton Woods kurumları yoksullara “düzeltmelerin toplumsal etkisi” ni kabul etmiş ve sonuçta toplumdaki yoksulları yumuşatmayı amaçlayan girişimleri başlatmıştır. Bu girişimlerden bazıları; Sosyal Uyum Maliyetini ve Yoksulluğu Azaltma ve Büyüme Kolaylığını Azaltmaya Yönelik Eylem Programıdır (Agyekum, 1997; Sowa, 2002).

Uluslararası finans kurumları politikalarının Türkiye üzerindeki etkisini anlatırken, Öztürk (2012), neoliberal politikaların uygulamaya konulmasının Türkiye’de yoksulluktaki radikal dönüşüm ile sonuçlandığını savunmaktadır. Türkiye, 1980’lerden yıllar önce olsa da bölgesel eşitsizlikler, çalışan yoksulların yoksulluğu, büyük kırsal yoksullar gibi çeşitli sorunlarla boğuştuğunu belirtmiştir. Aile ve toplum dayanışması ve imkânları desteklemeyen ağlar ve imkânlar olduğu için durum elverişliydi. Ancak, neoliberal politikaların yürürlüğe girmesinden sonra, yoksulluk büyük ölçüde kırsal olgu olduğunu ve görünmeyen bir fenomeni kaybetti; 1980’lerde kentlerde görünebilir olgu haline gelmiştir (Öztürk, 2012:179).

Türkiye ve Gana, gelişmekte olan ekonomiler gibi yoksulluğun tehdidini ortadan kaldırmak için mücadele etmektedirler. Son Dünya Bankası kalkınma göstergelerine göre Türkiye ve Gana yoksulluğun azaltılmasında önemli iyileşmeler sağlamıştır (bkz. Tablo 1.4 yoksulluk göstergeleri). Bunu desteklemek için 2013 OECD raporunda, Türkiye ve Gana’nın az sayıda ülke (Çin, Bangladeş, Hindistan ve Endonezya) arasında önemli sayıda vatandaşını yoksulluktan kurtarmak için önemli başarılar imza attıklarını ortaya koymuşlardır (Gelişme İşbirliği Raporu 2013:16). Bu geniş rapor, yoksulluğun ve yoksunluğun en gelişkin halini gizlemektedir ve ÇBYE’nin tanıtımı (Tablo 1 bkz.), eski İGE’ye kıyasla farklı sonuçlar gösteren ülkeler tarafından muazzam yoksunluk deneyimlerinin yeni trendlerini ortaya çıkarmıştır (Tablo 2 bkz.). Bu nedenle, ülkelerin (Türkiye ve Gana) yoksulluğun ortadan kaldırılması için benimsedikleri yaklaşımları analiz etmek çok önemlidir.

Tablo 1: Seçilmiş Ülkelerde ÇBYE

Sıra	Ülkeler	ÇBYE
1	Slovenya	0,000
2	Slovakya	0,000
3	Beyaz Rusya	0,000
4	Sırbistan	0,000
5	Kazakistan	0,000
38	Suriye	0,021
39	Azerbaycan	0,021
40	Kolombiya	0,022
42	Mısır	0,025
44	Türkiye	0028
48	Güney Afrika	0044
49	Irak	0045
53	Çin Halk Cumhuriyeti	0,056
75	Gana	0,139
106	Somali	0,514
107	Burkina Faso	0, 535
108	Çad	0,554
109	Etiyopya	0,564
110	Nijer	0,605

Kaynak: Alkire vd., 2011.

Tablo 1, seçilen ülkelerin ÇBYE'sini göstermektedir. Listelenen ülkelerdeki yoksunluk seviyesine işaret etmektedir Türkiye 44. Ve Gana 75. Sıradadır. Tablo 2, UNDP tarafından hesaplanan İnsani Gelişme Endeksi'nde seçilen ülkelerin ortalama konumlarını göstermektedir. Burada Türkiye 72. Sırada ve Gana 140. Sıradadır. Böylece ülkelerin konumunun kaba bir karşılaştırmasında ÇBYE ve İGE kullanımı farklı sonuçlar doğurmaktadır. Genel karşılaştırma ülkeler arasında, Türkiye, Gana'dan daha yüksek insani gelişme ve güvenliğe sahiptir.

Tablo 2: Seçilmiş Ülkelerde İGE

Sıra	Ülkeler	İGE
1	Norveç	0,944
2	Avustralya	0,935
3	İsviçre	0,930
4	Danimarka	0,923
5	Hollanda	0,922
8	ABD	0,915
12	Çin	0,910
20	Japonya	0,891
22	Fransa	0,888
39	Suudi Arabistan	0,837
49	Karadağ	0,802
59	Bulgaristan	0,782
69	İran	0,766
72	Türkiye	0,761
116	Güney Afrika	0,666
130	Hindistan	0,609
140	Gana	0,579
152	Nijerya	0,514
183	Burkina Faso	0,402
184	Burundi	0,400
185	Çad	0,392

Kaynak: BM, 2014 Binyıl Kalkınma Hedefler Raporu.

c. Araştırmanın Amacı ve Soruları

Daha önce de belirtildiği gibi, araştırma, Türkiye ve Gana'yla ilgili bir vaka çalışmasında, kırsal-kentsel entegrasyon çerçevesinde yoksulluk ve kentsel güvenlik ilişkilerini analiz etmek üzere tasarlanmıştır. Temel olarak, bu çalışmanın genel amacı, Gana ve Türkiye'de hem makro hem de mikro düzeyde yoksulluğu analiz etmek ve tehditle mücadele için benimsenen yaklaşımları incelemektir. Ayrıca yoksulluğu ve kentsel güvenlik ilişkilerini analiz eder. Küresel ve ulusal düzeyler, eğilimler ve yoksulluğun değişen dinamikleri de ayrıca vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, çalışma aşağıdaki araştırma sorularını incelemiştir:

1. Gana ve Türkiye'nin yoksulluğa ve kentsel güvenliğin ortadan kaldırılmasına yönelik yaklaşımları nelerdir?
2. Yoksullukla mücadelede küresel yaklaşımlar, önlemler ve politikalar neler olmuştur?
3. Yoksulluğu kavramak için yaklaşımlar nelerdir?
4. Küresel olarak ve de Türkiye'de ve Gana'da yoksulluk nasıl ortaya çıkmıştır?
5. Türkiye'de ve Gana'da küresel ve hem yoksulluğun son seviyeleri ve eğilimleri nelerdir?
6. Küresel perspektiften ülkeler arası (Türkiye ve Gana) yaklaşımlardan yoksulluğun ortadan kaldırılmasını engelleyen zorluklar nelerdir?
7. Hem Türkiye hem de Gana, Yoksullukla ilgili olarak vatandaşların güvenliğini nasıl arttırmıştır?
8. Türkiye'de ve Gana'da yoksulluk nasıl ortaya çıkmıştır?
9. Türkiye ve Gana'nın Yoksullukla Mücadele Etmesinde kullandığı çeşitli politikalar ve stratejiler nelerdir?
10. Türkiye'de ve Gana'da yoksullukla mücadelede yoksul insanların durumu nedir?

d. Araştırmanın Önemi

Bu çalışmanın öneminden biri, yoksulluğun herkes için kritik bir güvenlik tehdidi haline geldiği ve bu nedenle de yoksulluğun çağdaş dönemin gelişiminin bir delili olduğunu kabul etmesidir. Böylelikle, yoksulluk tüm paydaşların, hükümetlerin ve hükümet dışı kuruluşların ortadan kaldırılmasına odaklandığı kalkınma önceliği haline gelmiştir. Politika yapıcılar ve daha önemlisi akademik topluluk da yoksulluğa karşı mücadelede etkin rol oynamaktadır. Kuşkusuz, günümüze kadar önemli çabalar sarf edilmiş ve yıllar boyunca yoksulluğa karşı mücadelede güzel başarılar elde edilmiştir. Ancak, bu çabalara rağmen, küresel yoksulluk seviyesi hala kabul edilemez ölçüde yüksek olduğu için dünya yoksullukla mücadele kaybediyor (BKH, 2015). Buna ek olarak, pratikte, tüm iyi işleyen refah programları ve sistemleri ile gelişmiş dünya bile yoksulluk savaşını kazanamamıştır. Nitekim, son yıllarda yaşanan ekonomik çöküş gelişmiş ülkelerde de yoksulluğu daha da kötüleştirmiştir. Bu duruma, Amerika Birleşik Devletleri iyi bir örnektir. Amerika, Başkan Lyndon Johnson'un inisiyatifiyle 1960'larda ulusal yoksulluk savaşı ilan etmiş, ancak Amerika yoksulluğun kökünü kurutma da başarılı olamamıştır. Bu çağda hala yoksullukla mücadele edilmektedir. Meyer ve Wallace'ın (2009) not ettiği gibi, Amerika'da toplam yoksulluk oranları bugün 1960'lardan çok farklı değildir. Aslında, bazı analistler (Cancian ve Danziger, 2009) Amerika'nın yoksulluk savaşı kaybettiği şeklindeki etkisini şiddetle savunmuşlar çünkü yoksulluk ve yoksunluk eğilimleri, 2008 başında şiddetli ekonomik krizden sonra yükselişte görünmektedir.

Dahası, Türkiye ve Gana'daki yoksulluğun analizi kritik bir önem taşımaktadır; çünkü dünya, sadece 'erkekleri, kadınları ve çocukları suistimalden kurtarmak için hiçbir çaba sarf etmemeyi' taahhüt eden ilk küresel kalkınma çerçevesi (BKH) aracılığıyla aşırı yoksulluğun insanlık dışı koşullarını yaşamıştır. (BM, 2000). 2015 yılında, dünyadaki kompakt, değerlendirilmekte, yansıtmakta, dünya tarafından yeniden onaylanmaktadır.

Önemli olumlu etkisi göz önüne alındığında, genişlemiş ve SKH, bir başka küresel kalkınma çerçevesine dönüştürülmüştür. Böylelikle, Coudouel vd. (2004:29): bilişsel amaçlar için (yoksulluğun eğilimleriyle ilgili olarak bilmemiz ve bunlara uymak için), analitik amaçlar için (yoksulluğun dinamik bir fenomen olduğu için yoksulluğun etkenlerini ve dinamiklerini anlamamıza yardımcı olmak için), Politika

oluşturma amaçları (uygun, zamanında, ilgili ve sürdürülebilir politikaların tasarlanmasına yardımcı olmak) ve son olarak izleme ve değerlendirme amaçları için (mevcut politikaların etkinliğinin değerlendirilmesine yardımcı olmak ve iyileştirme olup olmadığına dair karar vermek değil) ışık tutmak son derece önemlidir. Benzer bir şekilde, Lipton ve Ravallion’e göre (1993:1), yirmi yıl önce “yoksulluk analizinin  görevi vardır: i) “yoksulluğu” tanımak ve tanımlamak, ii) nedenlerini anlamak ve iii) Politika”. Bunlar yoksulluğun dinamizmi açısından önemlidir.

nemli bir şekilde, gelişmekte olan ülkelerdeki genel olarak önceki alışmalar (DB, 1980, 2000; UNDP, 1994, 1998 ve 2010; DB,2000, 2016; BKH, 2015;) ve özellikle Türkiye’de (Erdoğan, 1996; Alıcı, 2000; DB, 2005; Sense, 2008; Aranę, Demir, Sarıca ve Yazıcı, 2010; Buğra ve Keyder, 2003; Buğra, 2007; şentürk, 2016; Pınarcıoğlu ve Isık, 2008; şeker ve Jenkins, 2015; Karadağ ve Saraçoğlu, 2015; TÜİK, 2016) ve Gana’da (DB, 1995; GPRS, 2003; Cooke, Hague ve McKay, 2016; McKay, Pirttila ve Tarp, 2016; GSS, 2007, 2014; Molini ve Pierella, 2015; BKH raporu-Gana, 2015). Yoksulluk literatürde yoksulluk ve kentsel güvenlik ilişkileri çoğunlukla ülke düzeyinde yoksulluk, suç, refah, işsizlik, yoksulluğun politikaları ve programları üzerine odaklanmaktadır, yoksulluğa ve kentsel güvenliğe ilişkin özellikle Türkiye ve Gana zerine birleşik olarak bir çalışma bugüne kadar yapılan ilk araştırmadır. Bu araştırma yoksulluğun literatürüne katkıda bulunmaktadır.

Bu araştırma, iki farklı ülkenin iki farklı bağlamdaki yaklaşımlarını incelediğinde yoksulluk konusundaki literatüre katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, Türkiye ve Gana’nın yoksulluğunun analiz edilmesinin genel önemi, yoksulluğun ve onun taşıyıcılarının (yoksul, savunmasız) ulusal ve uluslararası gündemlere odaklanmasına yardım edecek ve katkıda bulunacaktır. Bu, yoksulluğun düşmesini ve yoksulluk konularını belirsizliğe indirmeyi amaçlayacaktır. Bu şekilde yoksulluk ve yoksullar her zaman paydaşların ve politika yapıcıların dikkatini çekmektedir. Kısacası insanlara yönelik yoğun küresel güvenlik kaygılarının ardından, yoksulluğa yönelik bir araştırma, belirsiz şartlar altında, yoksulların hassas ve savunmasız olduğu ve her türlü yardımda bulunabileceği doğru yönde bir çalışma olacaktır; Fuhuş, hırsızlık, terör eylemleri, uyuşturucu maddeleri veya ocuk kaçakçılığı vb. Son olarak, dünya, beraberindeki tüm ‘fırsatlar ve nimetler’ ile küreselleşmenin

zirvesindedir. Dolayısıyla, “küreselleşmenin diğer yüzü olan yoksulluğun” (Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk) Şenses'in (2001) vurgulama eğilimi bulunmaktadır.

e. Araştırmanın Yöntemi

Bu tezde, Türkiye'de ve Gana'da kırsal-kentsel süreklilik içindeki yoksulluk ve kentsel güvenlik bağlantılarını analiz etmek amaçlanmaktadır. Bu bağlamda, bu konular hakkında derin bilgi edinmek için, araştırma, birincil ve ikincil veriler kullanmaktadır. Bu bölüm, çalışma sahalarını, araştırmayı yürütmek için kullanılan çeşitli veri toplama ve analiz yöntemlerini ve analizleri kapsamaktadır. Derinlemesine ve bilgili bir analize olanak sağlayacak bilgi ve veri elde etmek amacıyla araştırma, yoksulluğun bazı temel endeksleri ile ilgili temel bilgileri ve verileri ortaya çıkarmak için tartışılan konuyla ilgili önemli konuları (Bütçeler, yayınlanmış ve yayınlanmamış yayınlar) toplamıştır. Bu amaçla farklı veri toplama yöntemleri kullanılmaktadır: Birincil verilerin toplanması için mülakatlar, gözlemler ve belgelerin toplanması uygulanmaktadır. Bu yöntemler, birbirlerini tamamlayacak şekilde seçilmiştir (Ertuğrul, 2003).

1. Vaka Çalışması-Türkiye ve Gana

Bu araştırmanın yoksulluk ve kentsel güvenlik ilişkileri ile Türkiye ve Gana'nın mücadele etmek için benimsediği yaklaşımlar üzerine odaklandığı gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye ile Gana arasındaki durum çalışmasının tanımlanması önemlidir. Böylece, bu bölüm vaka çalışmasının ayrıntılarını sunmaktadır. Türkiye'nin ve Gana'nın coğrafi, politik ve ekonomik özelliklerini tanımlanmıştır.

2. Türkiye'nin Coğrafyası, Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Tarihsel olarak Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu'ndan doğmuştur. 1923'te Mustafa Kemal Atatürk tarafından modern Türkiye kurulmuş, aynı zamanda yeni Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk olmuştur. Atatürk, modernleşme ve sanayileşme yolunda yeniliklere başlamıştır. Bunu takiben, Türkiye modern hukuk kurallarına dayalı olarak yüksek derecede laikleştirilmiştir. İlk

cumhurbaşkanından sonra, parlamenter hükümet ve çok partili sistem gelişmiş, ancak bu 2000'li yıllara kadar istikrarsızlık dönemleri ve askeri yönetimin müdahalesiyle ile karıştırılmıştır. Türkiye'nin çağdaş hali, parlamenter hükümet sistemi ile üniter bir devlettir. 2000'li yılların başından bu yana Türkiye, bulunduğu bölge içinde demokrasinin işaretçisi olarak adlandırdığı demokratik kimliklerini güçlendirmiştir.

Türkiye, Avrupa, Asya ve Orta Doğu arasında stratejik bir konuma sahip olup, 2018 yılı sonunda 82,300,882 nüfusuyla 783562 kilometre karelik bir alana sahiptir (TÜİK, 2019). Nüfusun sayısal gücü açısından, son üç yıldır erkekler ve kadınlar arasındaki farklar marjinaldir (Tablo 3'e bkz). Demografik kompozisyon, nüfusunun yarısından fazlasına genç nüfus hakimdir ve modern trendlerin tipik bir yönü olarak kentsel alanlardaki nüfus oranının yaklaşık% 95'ine sahiptir. Azerbaycan, Bulgaristan, Gürcistan, Yunanistan, İran, Irak ve Suriye olmak üzere sekiz (8) devletle sınırları paylaşmakta ve aynı zamanda üç büyük su kütesinin sınırları da bulunmaktadır; Karadeniz, Akdeniz ve Ege Denizi. Türkiye'nin çevresi, istikrarsızlaştırılmış komşularla çevrilidir ve savaşın olduğu ülkelerden kaçan mülteci akınına tanık olmuştur. Ülkenin başta Suriye olmak üzere 3,5 milyondan fazla kişiye (Türkiye Göç Raporu, 2017) ev sahipliği yaptığı tahmin edilmektedir.

Ülke geçtiğimiz (18 Mart, 2016) Avrupa Birliği (AB) ile mültecilerin AB'de sığınma hakkının reddedilmesinin Türkiye'ye geri gönderileceği ile ilgili bir anlaşma imzalamıştır. Bunun ülkede yoksulluğa bir etkisi bulunmaktadır. Türkiye AB üyeliğine aday gösterilmiş olup bu süreç hala devam etmektedir. Türkiye'deki en çok nüfusa sahip en büyük iller: İstanbul, Ankara ve İzmir'dir. Ankara, başkent ve siyasi merkezdir, İstanbul ise, ülkenin ekonomik merkezidir. Demokratik yönetimi sadece bir başarı öyküsü olarak değil, Ortadoğu için bir model demokrasi olarak görülmüştür (Kuru ve Stepan, 2012).

1999 yılında AB üyeliği adaylığı statüsüne kavuşan ülke, şu anda birçok alanı kapsayan büyük reformlar yürütmekte ve bu reformları halen sürdürmektedir: kamu yönetimi, kamu mali yönetimi, ekonomik politika yönetimi ve siyasi ilişkiler, insan hakları vb. 'Aday ülkeler demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını, azınlıklara saygı gösterilmesi ve korunmasını, işleyen bir piyasa ekonomisinin varlığını ve Birlik içinde piyasa güçleri ve rekabetçi baskı ile baş edebilecek kapasiteyi garanti eden kurumların istikrarını sağlamış olmalıdır. Üyelik, aday

ülkenin siyasal, ekonomik ve parasal birliğin hedeflerine katılma da dahil olmak üzere üyelik yükümlülüğünü üstlenme yeteneğine sahip olmasını da öngörür. Birliğin, Avrupa'nın entegrasyonu momentumunu muhafaza ederken, yeni üyeleri özümseme kapasitesi de Birlik ve aday ülkeler için önemlidir" (Avrupa Konseyi, 1993:12).

Türkiye'nin karşılaştığı yoksulluğa ait diğer bir sorun, düzensiz göç için önemli bir geçiş ve varış noktası olmasıdır. AB'ye ulaşmayı amaçlayan yasadışı göçmenler, Türkiye'yi transit yol olarak kullanmaktadır. Birçoğunun yasadışı faaliyetlerde bulunmasından ve ucuz gücü olmasından dolayı ülkenin yerel halkının zorluk yaşamasına neden olmaktadır.

Tablo 3: Seçilmiş Göstergeler Türkiye ve Gana

	Türkiye	Gana
Nüfus	82 300 882.0	28, 833 629.0
Yıllık nüfus artış hızı (‰)	1.1	2.3
Yaşam Beklentisi	75.2	61.3
Ulusal yoksulluk sınırının altındaki nüfus	18.0	24.2
Yetişkin eğitimi oranı (% 15 yaş ve üstü)	95.0	77.0
Genç okuryazarlık oranı (15-24 yaş)	99.0	91.1
Bebek ölüm hızı (Her 1000 kişide)	13.5	61.6
Damar mortality oranı altında (Her 1000 kişide)	15.0	75.0
Kronik Yetersiz Beslenme	9.5	18.7
HIV Yaygınlığı (% Yaş 14-49)	-	1.6

Kaynak: Dünya Bankasının Veri Bankası (20.12.2016)
<http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&type=metadata&series=S.E.ADT.LITR.ZS>.

Tablo 3’de Türkiye ve Ganadaki bazı yaşam göstergeler sunmaktadır. Nüfus olarak Türkiye’nin nüfüsü Gana’dan üç katlıdır. Ancak nüfus artış oranında Gana’nın (%2,3) oranı Türkiye’den (%1,1) iki katlıdır. Ulusal yoksulluk oranı açısından Türkiye %18,0 Gana ise %24,2. yaşam beklentisinde Türkiye ve Gana, sırasıyla 75,2 ve 61,3 yıldır. Okuryazarlığında Türkiye 95,0, Gana ise %75’tir.

Ekonomik olarak Türkiye, 2002'den bu yana sağlam bir ekonomi kurmayı başarmıştır. Son zamanlardaki küresel ekonomik kriz ve terörist saldırılar ekonomiyi olumsuz yönde etkilemesine rağmen, ekonomi güçlüdür. Bu bağlamda, Türkiye ekonomisi, IMF tarafından gelişmekte olan bir piyasa ekonomisi olarak, ekonomik büyümenin güçlü bir itici gücü olarak tanımlanmaktadır. Son dönemlerde, GSYH 719, 967 milyon ABD Dolar ve GSYİH 9, 261 ABD Dolar (cari fiyatlarla. Tablo 4'e bkz) ile Türkiye ekonomisi Avrupa'da 6. dünyada ise 17. sırada yer alan büyük bir ekonomiye sahiptir. Bununla birlikte, bölgesel sosyo-ekonomik kalkınma eşitsizlikleri son derece yüksektir ve bu, birbirini takip eden hükümetlerin çözüme kavuşturmak için çalıştığı önemli bir ulusal sorun olmaya devam etmektedir (Keleş 1963; Dinçer ve diğerleri, 2003; Dinçer ve Özaslan, 2004, Özaslan, 2006). Batı bölgeleri ve merkezleri, güney ve güneydoğu anadolu'dan sosyo ekonomik olarak daha çok gelişmiştir. Sonuç olarak bu bölgelerde, yoksulluk çok yaygındır

Gelir eşitsizlikleri açısından, düşük gelir grubu ile üst gelir grubu arasındaki uçurum birbirine yakın değildir. TÜİK (2017) raporuna göre, en düşük gelir grubunun ortalama yıllık geliri 6,779 TL, en yüksek (% 20) yıllık ise 51,127 TL'dir. 2012'den 2014'e kadar olan Gini katsayısı marjinal değişimlere sahne olmuştur. Gini katsayısı 0,391 olarak kaydedilmiştir (gelir eşitsizlikleri ile ilgili ayrıntılar için bkz. Tablo 5). Son yıllarda güçlü ihracat üssü olan hızlı gelişen ekonomilerden biri olmasına rağmen, makine ve teçhizat, kimyasallar, demir ve çelik gibi çeşitli ürünlerin ithalatçısıdır. Türkiye ekonomisi, aynı zamanda, büyük ölçüde ithal enerjiye dayanmaktadır.

Kır kent açısından, TÜİK tarafından Türkiye sınırları dâhilinde yer alan tüm yerleşim yerlerinden nüfusu 20.000 ve üzeri olan yerleşim yerleri olarak kullanılmaktayken 20.000' den daha az olan yerler kır yerleşim birimi olarak kullanılmaktadır (tuik.gov.tr, 2015; İrdem ve Mutlu, 2016:160).

Tablo 4: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla ve Kişi Başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla, 2013-2015

	2012	2013	2015
Gayrisafi yurtiçi hasıla			
Cari fiyatlarla (milyon)	823 044	799 370	719 967
Gelişme hızı %	4,7	-2,9	-9,9
Kişi başına gayrisafi yurtiçi hasıla			
Yıl ortası nüfus (Bin)⁽¹⁾	76 055	76 903	77 738
KBGYSH	10 822	10 395	9 261
Büyüme hızı	3,5	-3,9	-10,9

(1) 1986-2023 Yıl ortası nüfus tahminleri ve projeksiyonları kullanılmış ve kişi başına GSYH 1998 yılı itibariyle revize edilmiştir.

Kaynak: TÜİK, İstatistiklerle Türkiye, 2015.

2015 yılı kapanışında kamu sağlık harcamaları (GSYİH'nın yüzde 5.6'ı) ve eğitim (GSYİH'nın 2.9'u) idi. İGE'ye dayalı insani gelişme ve MPI Türkiye, 2015 İnsani Gelişme Raporu ve Alkire vd 2014/2015 kış MPI temel sonuçlarına göre sırasıyla 185 ülkeden (72) ve 110 ülkeden (44) sırayı almıştır. Buna ek olarak, Türkiye'nin toplam kısa vadeli dış borcu 2009 ve 2015 yılları arasında 9 milyar dolar ile 398 milyar ABD Doları arasında iki katına çıkmıştır. GSYİH'ya en fazla katkı sağlayan sektör, çağdaş eğilimleri yansıtan hizmet sektörü (%65) olmasına rağmen, tarımsal durgunluk halen en önemli dayanak noktası olmaya devam etmektedir. Önemli sayıda vatandaş tarımsal faaliyetlerle, 2015 itibariyle GSYİH'ya yaklaşık %9 oranında katkı sağlamaktadır (WB verileri <http://wdi.worldbank.org/table/4.2>).

Yetersiz verim ve kentleşme, tarımdaki insan sayısının azalmasına yol açmış olsa da vatandaşların çoğunluğunu meşgul eden sektör olduğu hala inkâr edilemez. Türkiye sağlık, sıhhi ve su temini gibi sosyal hizmetler açısından dikkate değer bir ilerleme kaydetmiştir. Halen zorluklarla karşı karşıya kalan sağlık hizmetlerinden ayrı olarak, ülke su ve sağlık koruma konusundaki Binyıl Kalkınma Hedefleri hedeflerini aşmıştır. Su ve sanitasyona erişim oranı sırasıyla %100 ve %94.9'dur (DB meta verileri, 2016).

Tablo 5: Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine göre sıralı yüzde 20'lik gruplar itibariyle eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirinin dağılımı, 2012-2014

		Yuzde 20'lik gruplar				
	Toplam	1. %20 ⁽¹⁾	2. %20	3. %20	4. %20	5. %20 ⁽¹⁾
2012						
Ortalama-Gelir	11 859	3 468	6 301	9 055	12 850	27 624
Yüzde	100.0	5.9	10.6	15.3	21.7	46.6
2013						
Ortalama-Gelir	13 250	4 016	7 076	10 080	14193	30 889
Yüzde	100.0	6.2	10.7	15.2	21.4	46.6
2014						
Ortalama-Gelir	14 553	4 515	7 894	11 157	15 792	33 417
Yüzde	100.0	6.2	10.9	15.3	21.7	45.9
		2012	2013	2014		
Gini Katsayısı		0.402	0.400	0.391		

- (1) Fertler eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelirlerine göre küçükten büyüğe doğru sıralanarak 5 gruba ayrıldığında ilk yüzde 20'lik grup geliri en düşük olan grubu son yüzde 20'lik grup ise geliri en yüksek olan grubu tanımlamaktadır.

Kaynak TÜİK, İstatistiklerle Türkiye, (2015:80).

3. Gana'nın Coğrafyası, Sosyo-Ekonomik Özellikleri,

Gana, 1957'de Büyük Britanya'dan bağımsızlığını kazanan Sahra altındaki ilk ülkedir. Bu, ekonomik gelişme için büyük umutla karşılanmıştır çünkü önemli maddi ve diğer rezervler, Gana için İngiliz kraliçesi (sömürge gücü) tarafından terk edilmiştir. Ancak, bu umut hızla bastırılmış, ilk Cumhurbaşkanı (Kwame Nkrumah) 1969'da birkaç askeri ve polis memurleri birlikte tarafından devrildikten sonra, ülke, otoriter sistemin kurulduğu 1992 yılına kadar kısa süreli anayasa kurallarıyla birleştiğinde bir dizi ardıl darbe (dört tane askerler tarafından darbe olmuştur. Birinci 1966 yılında, ikincisi 1972'de, üçüncüsü 1979 ve son olarak 1982'dir) girişimlerine sahne olmuştur. En sonunda ülke dördüncü cumhuriyette anayasal yönetim sistemine geri dönmüştür. Gana, çok partili demokratik yönetilen bir sistemdir. Ve hükümet sistem olarak başkanlık sistemi ile yönetilmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri'nin hükümet sisteminden model alınmasına rağmen, kendine özgü yanları vardır. Demokrasi ve yönetim açısından Gana bir miktar başarı ve ilerleme kaydetmiştir. Gana'daki demokratik yönetimin başarısını sağlayan en önemli durum: Bağımsız bir seçim komisyonu ve ülkede partilerin siyasi faaliyetlerini destekleyen ve onlara yasal çerçeve sağlayan seçim sistemidir. Geçtiğimiz yıllarda, sistem yedi seçimi başarılı bir şekilde denetlemiş ve görevdeki bir hükümetten muhalif bir partiye hükümetin barışçıl aktarımı sağlamıştır. Ekonomik olarak ülke birçok doğal kaynak ile donatılmıştır: altın, elmas, kakao, kereste ve petrol. Başkenti Accra'nın dışında, diğer büyük şehirler: Takoradi, Kumasi ve Tamale'dir. Gana'nın resmi dili İngilizce'dir, ancak kırk dokuz yerel dil bulunmaktadır. Temel olarak ülkede iki din (Hristiyanlık ve İslam) vardır, ancak ülke laik bir devlettir.

Coğrafi olarak Gana, Batı Afrika'da bulunur. Batıda Fildişi sahili, kuzeyde Burkina Faso, doğu'da Togo ve Gine Körfezi ile güney'in sınırlarını paylaşan bir ülkedir. Gana İstatistiksel Servisi'ne (GİS) göre, 2010 nüfus sayımında sayılan ülke

nüfusu, 2000 nüfus sayımı 18.845.265 (GİS, 2012) üzerinden yüzde 30,4 artışla 2,658,823 olmuştur. Yıllık nüfusun %2,3'lük bir büyüme oranına sahip olduğu tahmin edilmektedir ve Dünya Nüfus İncelemesi'ne (2015) göre ülke nüfusu şu an 28, 833 629.0 seviyesindedir. 239.000 Kilometre Kilometresi ile Gana, Nijerya'dan sonra Batı Afrika'nın ikinci büyük ekonomisine sahiptir (Afrika Kalkınma Bankası, 2012).

Ülke, yönetim ve idari amaçlar için 10 bölgeye ve 170 belediyeye ayrılmıştır (Şekil 1'e bkz. Gana haritası). Kır ve kent tanımı açısından, Gana'da köyün resmi tanımı yoktur, sadece kasabanın tanımı vardır. Burada küçük kasabalar, nüfusları 5000 ile 50.000 arasında olan yerleşimler olarak tanımlanmaktadır ve bu, genellikle çoğunlukla kırsal nüfusla çevrili olan ilçe başkentlerini içermektedir (Owusu, 2004). Gana, demokrasiye gerçek bir anlam kazandırmak ve yönetimdeki modern eğilimlere uyum sağlamak için, yönetim, eğitim, sağlık ve tarımsal kalkınma ile ilgili ulusal politikaların uygulanması ile bölge meclislerinin kurulduğu ve görevlendirildiği 1988'de yönetimdeki ademi merkeziyet politika reformunu üstlenmiştir (Awumbila vd., 2008; Awhoi, 2010). Bağımsızlıktan bu yana, ülke hem askeri hem de sivil yönetimlere sahipti ve 1992'den bu yana art arda dört hükümet değişikliği geçirmiş, bununla birlikte yedi başarılı seçimle şu anda demokratik yönetim bulunmaktadır. Bu Gana'ya göre, uluslararası toplum tarafından sadece başarılı bir demokratik öykü değil, aynı zamanda Afrika için bir "model demokrasi" olarak da adlandırılmıştır (Jockers vd., 2009: 2).

Gana'nın başarısını sadece siyasi yönetişimde değil, aynı zamanda ekonomik yönetimde de son zamanlarda da büyük başarı kaydedilmiştir (Okudzeto vd., 2014). Ekonomik göstergeler kayda değer ekonomik büyüme ve gelişme yaratmaktadır. Bu, ülkeyi Alt Orta Gelir Ekonomisi olarak tanımlanan bir Büyükölçüde Borçlu Yoksul Ülke (HIPC) olmaktan çıkarmıştır (Afrika Kalkınma Bankası, 2012). Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (37, 543 milyon \$) ve Kişi Başına Gelir 4, 080'dir (DB, 2015) (Tablo 6 bkz.). Gana'nın ekonomisi, son altı yılda ortalama %6,0'lık bir büyüme hızında esnek bir büyüme seyrini sürdürmüştür. 2013 yılında büyüme 2012 yılında %7,9'luk büyümeden %4,4'e gerilemiş olsa da (Okudzeto vd., 2014), ekonominin pozitif büyümesi ile birlikte ilerlemesi öngörülmektedir. Ekonomi büyük ölçüde tarımdan ibaretir ve ana ihraç malları ve döviz kazancı olarak kakao, kereste ve altın dahil

olmak üzere az miktarda metaya bağlıdır. Son zamanlarda hizmet sektörü ve sanayi büyük ölçüde GSYH'ya katkıda bulunmuş ve bunu tarımdan sonra ekonomiye ikinci katkı yapan ülke olmuştur. 2007 yılında, Gana ticari miktarlarda petrol keşfetmiş ve bunun sonucu olarak ekonominin orta ve uzun vadede güçlü bir büyümeyi sürdürmesi ve kaydetmesi beklenmektedir (Afrika Kalkınma Bankası, 2012).

Tablo 6: Gayrisafi ve Kişi Başına Gayrisafi Yurtiçi Hasıla, 2013-2015

	2012	2013	2015
Gayrisafi yurtiçi hasıla			
Cari fiyatlarla (milyon)	47 805	38 616	37 543
Gelişme hızı %	4.2	3.0	3.0
Kişi başına gayrisafi yurtiçi hasıla			
Yıl ortası nüfus (Bin)	26 164	26 786	27 409
KBGYSH	3 860	3 920	4 080
Büyüme hızı	3,5	-3,9	-10,9

Kaynak: Dünya Bankasının Veri Bankası (21.12.2016)
<http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&type=metadata&series=SE.ADT.LITR.ZS>.

Tablo 6’da Ganadaki Gayrisafi ve Kişi Başına Gayrisafi Yurtiçi Hasıla, 2013-2015 gösterir. Sunduğu gibi Cari fiyatlarla 2012’den düşmekte haline gelmiş. Aynı zamanda gelişme hızı de 2012’den sonra düştü ve 2015’de %3’e ulaşmıştır. Nüfus bakıldığında artmak sekilde ve 2015’de 27, 4 milyona ulaşmış. Büyüme hızı olarak gerileme halindedir.

Şekil 1: Gana Haritası

Harita Gana'nın sınırlarını, bölgelerini ve bölgesel başkentlerini göstermektedir.

Büyük yazı olanlar bölgelerin isimleridir.

Bu etkileyici performanslara rağmen, ekonomi oldukça bağışçı desteğine bağımlıdır. Bu, Gana'nın Afrika'ya bağış yapan en büyük yardım kuruluşunun 8. büyük yardımcısı olduğu gerçeğine de yansımıştır. 2003 ve 2009 yılları arasında, toplam Resmi Kalkınma Yardımı'nın (ODA) yaklaşık %3,8'ini Afrika'ya ulaşmış ve bu rakam yaklaşık 265 milyar ABD dolarıdır. Ülkenin kalkınma ortaklarından yardımlarının azaltılmasının, yardımların ülkenin bütçe tahsisinin önemli bir

bölümünü oluşturmamasından dolayı ekonomi üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olabileceği varsayılmaktadır (Afrika Kalkınma Bankası, 2012: 10-11).

Gana Ortak Gelişim ve Kalkınma Gündemi-GSGDA'ya göre (2010-2013: 3) Gana'daki yoksulluk oranı 1990'lardan beri büyük ölçüde azalmıştır. 1991/92 yılındaki %51,7'den 1998/99'da %38,5'e ve 2005/06'da %28,5'e çıkmış ve hatta yakın gelecekte kayda değer bir seviyeye düşmüştür (GSGDA, 2010). Gelir ve insani kalkınmadaki eşitsizlikleri hafifletmek ve ele almak için hükümet yeniden dağıtım ve sosyal uyumu amaçlayan bir dizi müdahalede bulunmuştur. Bu programlar arasında; Yoksulluğa Karşı Yoksulluğun Güçlendirilmesi (LEAP) - bir nakit transfer programı ve Savannah Hızlandırılmış Kalkınma Otoritesi (SADA) olarak adlandırılan en yoksul ve en savunmasız sosyal koruma programları bulunmaktadır. İnsanların yaşam standartlarını yükseltecek önlemlerin bir parçası olarak diğer sosyal hizmetler de tanıtılmıştır. Örnek olarak, sağlık alanında, Gana 2007 yılında Ulusal Sağlık Sigortası Programını (NHIS) kurmuş ve daha sonra anne ölümlerini ortadan kaldırmak için hamile kadınlar için ücretsiz anne sağlığı hizmetini eklemiştir. Eğitim alanında, Gana Anayasası tarafından garanti altına alınan Serbest Zorunlu Temel Eğitim uygulanmaktadır. Sıhhi temizlik haricinde, devletin Binyıl Kalkınma Hedeflerine su, temel eğitim, yoksulluk ve sağlık konularında ulaşma yolunda olduğu söylenmektedir (Quartey, 2009; ADB, 2012).

4. Vaka Çalışması Olarak Neden Türkiye Ve Gana?

Kuşkusuz, hemen hemen bütün ülkeler bir dereceye kadar yoksulluk ve güvenlik engelleri ile kuşatılmışlardır. Bu nedenle yoksulluk ve güvenlik dünya genelinde kritik konular olmaya devam etmektedir. Ancak bu tez, Türkiye ve Gana'yı birkaç sebepten dolayı odak noktası haline getirmektedir: Birincisi, yoksulluğun, orandan bağımsız olarak, ciddi sosyal ve politik sonuçlara sahip olduğu; Yoksul insanlar genellikle ana akım toplumdan yabancılaşmış hissetmekte ve bu durum sosyal düzensizlik ve suçu provoke edebilmekte ve daha sonra ihtiyaçlarının sistem tarafından ele alınmadığını düşünen insanların demokratik kurumlara olan güveni daha da aşındırmaktadır (Galtung ve Fischer, 2013). Türkiye ve Gana, kendi bölgelerinde model olan çok partili demokratik ülkeler olarak kabul edilmektedir: Ortadoğu'da Türkiye (Altunisik, 2005) ve Sahra Altı Afrika'da Gana (Gyimah-Boadi

2009). Bu ülkelerde yoksulluğun ve güvenliğin araştırılması, bu sorunların ülkelerin demokratik gelişimi üzerindeki etkilerini önlemek için onlara daha fazla ışık tutmaya yardımcı olabilmektedir. İkinci olarak hem Türkiye hem de Gana, sırasıyla orta ve üst orta gelir düzeyine rağmen Orta Gelir Ülkeleri arasındadır.

Buna karşılık, bu çalışma, Yüksek Orta Gelir Braketi (Türkiye) ve Alt Orta Gelir grubu (Gana), Orta Gelir Seviyesi yelpazesinde kırsal-kentsel çerçevedeki yoksulluk ve güvenlik dinamiklerini kavramaya çalışmaktadır; özellikle de yoksulluğun Orta Gelir Seviyesi'nin olgusu haline gelmesi için ortaya çıkan literatürün varlığı gibi (Yaz, 2010). Daha da önemlisi, mevcut kentsel nüfus verileri açısından, BM'den (Tablo 1.8 bkz.), Gana'nın, kentsel alanlarda yaşayan insanların sayısında zaten yüzde 50'lik bir eşiği aşmış olan Türkiye'ye kıyasla bir fenomeni son zamanlarda ortaya koyduğunu göstermektedir. 1990'lardan beri; Gana'nın kentleşme seviyesi aynı dönemde yüzde 36 civarında seyretmiştir. Bununla birlikte, son zamanlarda Gana'nın Batı Afrika'da sadece dört ülkeden biri veya Afrika'da yirmi birinden biri olan nüfusun ağırlıklı olarak kentsel nüfusa sahip olduğu kaydedilmiştir (Ekonomi ve Sosyal İşler Dairesi, 2009). Dolayısıyla, bu araştırma eski (Türkiye) ve yakın (Gana) kentleşen ulusların nüanslarını da ortaya çıkaracaktır. Son olarak, Türkiye ve Gana, 1980'lerin ortasından bu yana güçlü neoliberal politikalar izlemişler, ancak bu paradigma, şehirlerdeki yoksulluğun ve güvensizliğin gelişmesi için sert olarak çeşitli biçimlerde yapılmıştır (Moser ve diğerleri, 1993; Amin, 1995; Haan, 1997). Bu çalışma Türkiye'de ve Gana'da yoksulluğa odaklanan önemli bilgiler içeren bir çalışma olacaktır.

Tablo 7: Kentsel Nüfus (ve bazı tahminler) ve Kentleşme Seviyeleri

Yıl	Türkiye		Gana	
	Nüfus (000)	Yüzde %	Nüfus (000)	Yüzde %
1990	33,204	52.9	5454	36.4
2000	43,027	64.7	8584	44.0
2010	52,728	69.6	12524	51.5

2020	62,033	74.0	17274	58.4
2030	70247	77.7	22565	64.7

Kaynak: BM, Ekonomik and Sosyal İşleri, Nüfus Kesim (2014). Dünya Kentleşme Eğilimler: 2014 Düzeltme, Özetler (ST/ESA/SER.A/352).

Dahası, teorik olarak, araştırma yöntemi literatüründe, bir vakanın seçimine ilişkin çeşitli gerekçeler öne sürülmüştür. O'leary'e (2010:176-7) göre, pragmatikler, içsel çıkarlar ve amaca uygunluk ve verilere erişim, vaka veya vakaların seçimi için sıralanan nedenlerden bazılarıdır. Türkiye ve Gana, araştırmanın yürütüldüğü ihtiyaçlar göz önünde bulundurulduğunda veri ve bilgiye kolaylıkla erişilebildiği gerçeğine dayanarak seçilmiştir.

5. Katılımcılar Seçimi

Çalışma, yoksulluk ve kentsel güvenlik ilişkileri ile ilgili olduğundan, hedeflenen ilgili kişiler, uygunsuz olarak kabul edilen ortamlarda oldukça uzun bir süredir yaşamış olan imkânlardan yoksundur. Bu olayın yaşanmış ve deneyimlenen insanlardan gelen yaşam öykülerini duyma fırsatına sahip olmanın araştırmayı zenginleştireceği, böylece elitlerin ya da ayrıcalıkların öykülerini anlattığı normatiften ziyade halkın bakış açısını ortaya çıkaracağı düşünülmüştür. Çalışmaya başlamadan önce, iki ülkenin başkentinde saha çalışması yürütme kararı alınmıştır. Başkentleri seçmemizdeki neden: Başkentlerin modernleşen, zenginlerle, ekonomik olarak düşük toplulukların ortak yaşam alanı olmasındandır. Ayrıca başkentlerde de şehir merkezlerine daha yakın yerler seçilmiştir.

Katılımcılar seçiminde, her ülkede erkek ve kadınların bir araya gelmesiyle toplam 80 katılımcı ile görüşülmüştür. Ancak görüşülen son katılımcı sayısı 67'dir. Bunlardan 35'ini Gana, 32'si ise Türkiye'den seçilmiştir (detaylar için Tablo 8'e bkz). 13 katılımcıyla zaman uygunsuzluğu ve beklenmedik sorunlardan dolayı görüşülememiştir.

Tablo 8: Görüşme Programı

Ülke	Belirlenmiş Sayı	Yapılan Görüşme	Yapılamayan Görüşme
Türkiye	40	32	8
Gana	40	35	5
Toplam	80	67	13

6. Veri Toplama Teknikleri

Üç temel veri toplama tekniği kullanılmıştır. Birincisi, derinlemesine görüşme tekniğinin, araştırmanın canlı ve yüz yüze görüşme yapmalarını sağlayan cevap veren anketler (O’leary, 2010). Ankete katılanların kendilerini ifade etmeleri için rahat bir ortam yaratmak amacıyla iletişim kurmak için gayri resmi yollar seçilmiş, aynı zamanda yumuşak etkileşimlerin engellenmesi için katı formalitenin durumu da seyreltilmiştir. Güvenilen ikinci teknik katılımcı gözlem tekniğidir. Toplulukta veri toplama süreci sırasında özellikle topluluktaki değerli şeyleri dikkatlice gözlemleyerek tüm duyularla tutulmuştur. Üçüncü ve son teknik, bu çalışma için konu ile ilgili belgelerin toplanmasıdır.

7. Veri Toplama Süreci

Birincil verilerin toplanması Mayıs ve Eylül 2016 arasında beş aylık süreye yayılmıştır. İlk olarak süreç Türkiye’de başlamıştır. Araştırma için ADA (gerçek ismi değil) mahallesinden başlanmıştır. İlk görüşme de kişinin toplumdaki saygın kişilerden biri olduğu ortaya çıkmıştır. Başlangıç sohbetinden sonra, araştırmanın tanıtımı yapılmış ve görüşülen kişi yardımcı olmaya söz vermiştir. Görüşülen kişi

muhtarla tanıştırmayı teklif etmiştir. Muhtar'la görüşüldüğünde İngilizceyi iyi bilmesi süreci kolaylaştırmıştır.

İletişim kurulduktan sonra, muhtar ve görüşülen kişi görüşmecilerle olan sürece yardım etmiştir. Kırathane olarak bilinen toplama merkezlerinde tanışıldı. Erkek katılımcıların birçoğu, konuşmaya katılırken. Bir iki katılımcı da çay ve bazen bir akşam yemeği için eve davet etmişlerdir. İnsanlarla sağlam bir uyumluluk (görüşme tekniğinin vazgeçilmez bir bileşeni) ortaya çıkmıştır. Bu, araştırmacı ve ankete katılanlar arasında şüpheleri ve güvensizliği ortadan kaldırmaya yardımcı olmuştur. Bu konuda bazı temel araştırma etiklerine uymaya çalışılmıştır.

Öncelikle, araştırmanın amacını, yoksulluğun perspektifi ve en çok etkilenen insanlar olmak üzere yoksulluk ve kentsel güvenlik arasındaki ilişkileri kavramaya çalışıldığını söyleyerek yanıtlayanlara açıklanmıştır. Korkularını daha da ilerletmek ve onları sakinleştirmek için, bunun sadece akademik bir çalışma olduğunu ve bu nedenle onların mahremiyetlerinin tehlikeye düşmeyeceği söylenmiştir.

İkincisi, katılımcıların araştırmaya katılmaları istenmiştir. Ancak, rıza formunu imzalamaları için onlardan izin istenmemiştir. Onlardan izin formlarının imzalanmasını istemek, araştırmanın devlet makamlarının veya büyük kurumların bir faaliyeti olduğu izlenimini yaratabilirdi. Tüm görüşmelerde not alınmıştır. Bunun sebebi ilk görüşmecinin sesinin kayıt edilmesine, (niye sesim kaydedeceksin, öyleyse, katılmam) diyerek tepki göstermesidir. Bu sebepten dolayı yerine not alma tercih edilmiştir.

Üçüncü olarak, daha önce de belirtildiği gibi, görüşmeler çoğunlukla gayri resmi bir konuşma şeklinde yürütülmüştür. Mahremiyetlerine saygı duyulmuş ve kimlikleri gizlenmiştir. Sınırlı Türkçe ile birlikte, Türkiye'de sıradan vatandaşlar için yaşamı nasıl iyileştireceklerini ve iyileştireceklerini anlatan kırathanede canlı tartışmalara tanık olunmuştur. Aslında çok fazla şey öğrenilmiş ve bilgi sahibi olunmuştur, çünkü ortamda çoğu zengin yaşam deneyimlerine sahip yaşlılar bulunmaktaydı. Kadınlarla ilgili olarak, görüşülen kişi önceden hazırlanmış oluyordu. Ve çoğu zaman muhtar çevirmen olarak yardımda bulunuyordu. Genel olarak, Türkiye'deki saha çalışması anlayışlı ve faal bir tatbikat olmuştur çünkü yerel düzeyde Türk misafirperverliği hissedilmiştir. İnsanlarla çok hızlı iletişime geçilmiştir.

İkinci saha çalışması Gana'daki AKI (gerçek isim değil) topluluğu üzerine oldu. Bu çalışmam da Temmuz-Ağustos, 2016 arasında iki ay sürdü. Bu bölgeler, tanıdık bir alan olduğu için herhangi bir zorlukla karşılaşılmamıştır. Daha önce seçilen toplulukta saha araştırması yapılmış, bu yüzden yanıt verenlerle bağlantı kurmak için bir aracıyla iletişim kurmak kolay olmuştur. Ankete katılanlar, derin deneyime sahip ve ihtiyaç duydukları için amaca yönelik olarak seçilmiştir. Kar topu tekniğiyle yanıtlayanları toplayan bir muhtar ile görüşülmüştür. Burada, araştırmacının yerel dili konuşulabildiği için iletişimde bir engel olmamıştır.

Aynı şekilde Türkiye'de yapıldığı gibi, katılımcılarımıla bağlantı kurmak için kendime daha az resmi kıyafetler seçmeyi tercih ettim. Ayrıca, araştırmanın akademik bir çalışma olduğunu ve herhangi bir ulusal kurum ya da örgütlenme örgütü için olmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca, katılımcıların deneyimli bakış açılarını ve dünya görüşlerini sunduklarından, kendilerini rahat hissetmelerini ve rahatlamalarını sağlamak için gayri resmi bir ortam yaratılmıştır.

Genel olarak hem Türkiye'de hem de Gana'da, katılımcılar bu çalışmalara coşkuyla katılmışlardır. Bu, yerel halk ve onları temsil eden yetkililer arasındaki iletişim açıklarını açıkça göstermektedir. Birçoğunun, endişelerinin dinlemesinin onları rahatlattığı görülmüştür.

8. İkincil Veriler

Birincil verilere ek olarak, ikincil veriler ve bilgiler, resmi kalkınma planlarından, yayınlanmış ve yayınlanmamış belgelere, dergi makalelerine, araştırma çalışmalarına ve yeni makalelere kadar ikincil kaynaklardan toplanmıştır. Bazı bilgiler uluslararası ve ulusal kurumların web sitelerinden ve veri tabanlarından da toplanmıştır. DB, UNDP, FAO, OECD vb. Kaynaklardan yararlanılmıştır. Ulusal olarak, yoksulluk ve refah hizmetleri ile Türkiye İstatistik Kurumları (TÜİK) ve Gana İstatistik Servisi ile ilgilenen kurumlar güvenmektedir.

9. Veri Analizi

Toplanan veri analizi açısından demografik sorular temel istatistiksel araçlar kullanılarak analiz edilmiştir. Görüşmelerden ortaya çıkan temaları belirlemek için

keşifedici içerik analizi kullandım. keşifedici içerik analizi, ortaya çıkan temaları tanımlamak için endüktif bir yaklaşımın uygulanmasıdır (O’leary, 2010).

10. Kapsam ve Sınırlamalar

Her araştırmada olduğu gibi, bu çalışma da çeşitli zorluklarla karşılaşmıştır. Birincisi, saha çalışmasına bağlı maliyetlere yardımcı olmak için mali kaynakların yetersizliğidir. Kaynak eksikliği, derinlemesine görüşmeler için Gana'ya fatura ve bilet için yeterli tasarruf yapmak zorunda kalındığı için çalışmanın hızını yavaşlatmıştır. İkincisi dil farklılığının olmasıdır. Türkçe'nin orta düzey bir konuşmacısı olarak, literatürde ve aynı zamanda Türkiye'deki verilerin toplanmasında da zorluklarla karşılaşmıştır. Bazı kelimeler ve sokak dili anlamayı zorlaştırmıştır. Bu durumda, son versiyonun yazılması için transkripsiyon sırasında bazı cevapların zenginlikleri kaybolabilmektedir.

Son olarak, bu bir vaka çalışmasıdır ve bu nedenle daha büyük resmin bir parçası olarak görülmelidir. Bu bakımdan bulguların yorumlanmasında özen gösterilmelidir. Sadece Türkiye ve Gana'da değil, genel olarak gelişmekte olan ülkelerde de yoksulluk ve kentsel menkul kıymet ilişkilerine geniş ve derinlemesine çalışmaların önünü açmak için inisiyatif bir çalışma olarak hizmet etmeyi amaçlamaktadır. Bununla birlikte, bu zorlukların araştırmanın bulgularını etkisini azaltmak ve tehlikeye atmasına izin vermemek için büyük çabalar sarf edilmiştir. Yukarıda belirtilen zorlukların üstesinden gelmek için kabul edilen önlemler; Zaman problemi için araştırmacı, insanlarla iyi iletişim kurmak için derin ve zengin ön görüşlerden faydalanarak seçilmiştir. Finansal zorlukla ilgili olarak, araştırmacı, bazı harcamaları karşılamıştır. Dil sorunu açısından, araştırmacının denetçileri ve arkadaşları ve meslektaşları problemi kolaylaştırmak için muazzam bir şekilde yardımcı olmuşlardır.

f. Çalışmanın Planı

Bu çalışma üç ana bölüm halinde düzenlenmiştir. Birinci bölüm, çalışmayı, arka planı, çalışma hedeflerini ve soruları, çalışmanın önemini ve çalışmayı yürütmek için kullanılan yöntemleri ve süreçleri anlatmaktadır. Yine de teori ve kavramlara bakarak ve araştırmayı sabitlemek için teorik bir çerçeve oluşturulmuştur. İkinci bölümde, birinci kesimde temel olarak ikincil literatür, veri

ve bilgi, yoksullukla mücadele için küresel yoksulluk, politikalar ve müdahalelere odaklanmaktadır. Aynı ikinci bölümünde 2'inci kesimini özellikle Türkiye'ye odaklanırken, 3'üncü kesim ise Gana yoksulluğun görünümü anlatılmakta; bu bölüm temel olarak ikincil literatüre dayanmaktadır. Saha verilerine dayanan Üçüncü bölümünde Türkiye ve Gana'daki yoksulluk ve güvenlik konularını analiz etmektedir. Son kesimde çalışmayı özetlemekte ve sonuçlandırılmaktadır.

2. KAVRAMLAR, TEORİLER VE LİTERATÜR: TÜRKİYE VE GANA'DA YOKSULLUĞU ANLAMAK İÇİN ANALİTİK ÇERÇEVE OLUŞTURMA

a. Bölüm Giriş

Yoksulluk, evrensel olarak oybirliğiyle çok boyutlu bir tanıma tekabül etmektedir (Ayse, 2015; Doğan, 2014). Bu nedenle tartışmalı bir konu olarak tanımlanmıştır (Karadağ, 2013). Ayrıca, tüm özelliklerinin tek bir ölçülebilir karışık gösterge içinde ele alınma olasılığını ortaya çıkarmaktadır. Örneğin, gelir eksikliği, siyasi irade eksikliği, kişisel güvensizlik, bir topluluğun işleyişine katılamamak veya geçim tehlikeleri gibi diğer yoksulluk göstergeleri, evrensel tatmin edici bir topluluğa ait kavramlar değildir. Yoksulluğun karmaşık doğası göz önünde bulundurulduğunda, sosyoloji, ekonomi, siyaset bilimi, antropoloji, psikoloji vb. birçok akademik disiplinde, bu çeşitli perspektiflerden gelen çeşitli teori ve kavramlarla derinlemesine yerleşmiştir. “Yoksulluğun Çoklu Boyutları” Kakwani ve Silber (2007:xi) özetinde, yoksulluğun sadece çok boyutlu değil, aynı zamanda multidisipliner olduğunu da belirtmiştir.

Bu bağlamda, Türkiye ve Gana gibi gelişmekte olan ülkelerdeki yoksulluğun kapsamlı bir analizini gerçekleştirmek için, olgunun çeşitli boyutlarının imkânsız olması durumunda yeterince temsil edilebilmesi için, ayrılmaz bir şekilde ilişkilendirilip etkilenmesi gereken kavramların gözden geçirilmesi gerekmektedir. Genel olarak, kamu politikası ve kamu idari amaçları için, dünya genelindeki hükümetler, yoksulluğu kendi çevresel koşullarını yansıtacak şekilde tanımlamak ve ölçmek için yararlı olduğunu düşünmektedir. Bununla birlikte, uluslar tarafından istihdam edilen bu ayırt edici yerli tanımların istenmeyen sonucu, ülkeler arasında yoksulluğu karşılaştırmanın zorluğudur. Dolayısıyla, kavramsallaştırma da tek doğru eksikliği, bölgesel ve küresel yoksulluğun yerel bir algısını belirlemek için ülke

düzeyinde yoksulluk önlemlerinin sentezini barındırmaktadır (BM, 2005). Bu çalışma bu zorluktan habersiz değildir.

Bu bölüm, bu araştırmada çeşitli teorileri, kavramları ve ilgili literatürleri yoğun bir şekilde tartışmaktadır. Yoksulluk ve çeşitli boyut olgusu tartışılmış; yoksulluğun çeşitli tanımı ve yıllar içinde nasıl geliştiği de anlatılmıştır. Dünyaya hâkim olduğu düşünülen Neoliberalizm, ekonominin, siyasetin, uluslararası ilişkilerin, kültürün de dahil olduğu farklı alanların her yerinde insanların yaşamlarını etkiliyor gibi görünmektedir. Bu, yoksulluğun istisna olmadığı hayatın, eleştirel olarak önemli yönleriyle eşit derecede iç içe geçmiş durumundadır (Saad- Filho ve Johnson, 2005:2). Neoliberalizm, 1970'lerin başından bu yana dünyayı sosyal, ekonomik dinamikler ve politik yönetimin dinamiklerini değiştirerek günümüze dönüşmüş ve egemen olmuştur. Bu nedenle, gözden geçirilmesi zorunludur. Neoliberal düşünce ve yoksulluğun yükselen etkileri de vurgulanacaktır. Bu, araştırmayı sonuca bağlamak için teorik, kavramsal bir çerçeve oluşturmak ve sonuç olarak Türkiye ile Gana'daki yoksulluğun dinamiklerini kavramak, daha fazla ışık tutmak amacıyla yapılmıştır.

b. Geçmişten Günümüze Yoksulluk Araştırmaları Ve Tanımlamaları

Yoksulluk ya da yoksul insanlar, tarih öncesi zamanlara dayanmaktadır. Etimolojik olarak, yoksulluk kelimesi yoksul anlamına gelen Latince 'pauper' kelimesinden türemiştir. Aynı şekilde, Fransızcada 'pauvrete' de dünya yoksulluğu anlamına gelmektedir. Tarihsel olarak, yoksulluğun sorunları, uyumlu ve adil bir toplum söz konusu olduğunda ciddi tartışmalar konusu olmuştur. Bu amaçla, yoksul insanların durumu, eski zamanlardan günümüze kadar olan felsefi ve epistemolojik söylemlerde uzun zamandır Sokrates, Platon ve Aristo gibi birçok filozofun ilgilendiği bir konu olmuştur. Söylem, her zaman yoksulluğun nedenleri, yoksul olmanın sonuçları ve onu çözmenin yolları, diğer bir deyişle yoksulluğun yanı sıra neyin neden olduğu sorusunun nasıl anlaşılacağı ve nasıl ele alınacağı üzerine odaklanmıştır. Çözümü her zaman tartışılan temel bir konu olmuştur (Hanson, 1997; Şense, 2006). Örneğin, eski felsefelerde, yoksulluk erdem konusu olmuş ve kötülüğün kaynağı olarak temsil edilmiştir. Mbando'dan alıntılananlar (2004:278), antik dönemde yoksulluğun tanımlanma biçimini göstermektedir: Sokrates,

yoksulluğun erdem ve onur meselesi olduğunu belirttiğinde, Platon ve Aristo ise yoksulluğu kötü bir işaretleri olarak görmüştür. Onlara göre (Platon ve Aristo) yoksul bir adam kolayca suçlu ve kıskanç bir birey olabilme potansiyeline sahiptir. (Mbonda, 2004). Gerçekte, Sokrates yukarıdaki sözleri söylerken açıkçası yoksullar savunmustur, onun öğrencileri Platon ve Aristoteles aksi söylemlerde bulunmuşlardır. Temel olarak yoksulluğu yoksulların savunmasız niteliğine dayanan kötü davranışların tetikleyicisi olarak görmüşlerdir.

Her şeyin kutsal bir biçimde tasavvur edildiği dinin altın çağlarında, yoksulluk kötü bir durum olarak yargılanmamıştır, aksine yoksul insanlar toplumdaki zenginlerin yardımına layık görülen ve Tanrı'nın karşısında yüksek insanlar olarak görülmüştür. Yoksul insanlar hiçbir zaman toplumdan dışlanmamış ya da damgalanmamışlardır, aksine saygıyla karşılanmışlar ve toplumdaki zenginlere ahlaki açıdan üstün olduklarını ilan etmişlerdir. Toplumda barışın ve sosyal uyumun sağlanabilmesi, zenginlerin, Tanrı'nın lütfunu kazanabilmeleri için bazı kaynaklarını yoksul insanlarla paylaşmalarını istenmiştir. Bu nedenle, ilk Hristiyanlar için, yoksul olmak ve acı çekmek, kurtuluşun sağduyulu bir yönünün bir parçası olarak atfedilmiştir. Refah ve yoksulluk herkes tarafından ilahi hediyeler olarak kabul edilmiştir.

Yoksulluk, Tanrı'nın ve komşunun sevgisi gibi erdemlerle eşit olan önemli bir değer olarak görülmüştür. Couvreur, Tanrı'yı takip eden insan için Mesih'i takip etmenin isteğe bağlı olmadığı kadar yoksul olmanın da isteğe bağlı olmadığını belirtmiştir. Yoksulluk seçeneği sadece kurtuluş için değil, aynı zamanda gereklidir. Yoksulluk, bir Hristiyan'ın yanı sıra, Tanrı'nın ve komşunun (Mbonda, 2004) sevgisinin de vazgeçilmezidir. Bu, Kuran'da toplumda 'sahip olmayanları' desteklemek ve onlara yardım etmek için gerçekten üzerinde durdukları öğretilerle yankı uyandırmaktadır. Kur'an Kerim (9:71) Kur'an-ı Kerim ihtiyaç zamanlarında müminlerin birbirlerine yardım etmesinin önemini vurgulamaktadır. Bu ayet, yoksulluğa yardım edilmesine gerek olduğunu yinelemiştir.

Onbeşinci ve onaltıncı yüzyıllarda ileriye doğru hızla ilerleyen zenginlerin yoksullara yardım etmesi için kuvvetli dini taarruzlar yapılmıştır. Yoksulluk sorununun dinden uzaklaşması sorun yaratmış ve sonuç olarak, yoksul insanların kendi durumlarından sorumlu oldukları ve toplumun yoksulları korumak yerine

yoksullardan korunmak zorunda kaldıkları ortaya çıkmıştır (Mbonda, 2004). Daha sonra birçok toplumda yoksulların siyasal döngülerde kınanma dönemi ortaya çıkmıştır. Yoksulluk, yoksulluk içindeki faaliyetler nedeniyle dilencilik, mafya faaliyeti, eşkıya hayatı ve diğer kötü alışkanlıklardan dolayı toplumdaki toplumsal istikrarsızlık ve düzensizliği ortaya çıkaran bir siyasi sorun olarak tanımlanmıştır. zamanlar, yoksullar için geçim kaynağı olan dilencilik, toplum için tehlikeli olarak görülüyordu, modern çağda olduğu gibi, yoksul da dilenci de güvenlik tehdidi olarak görülmektedir (Özer ve Yontar, 2013).

Yoksulluğu ele alma politikası, yoksulların toplumda dışlanması ya da toplumdan sınırlandırılmasıydı. Mbonda'ya (2004) göre bu politika reçetesi Avrupa'da uygun bir şekilde uygulanmıştır. Avrupa'nın bazı dönemlerinde, yoksulların şehri terk etmesini veya “genel hastanelerde” kilitlenmesini talep eden çeşitli yönetmelikler kabul edilmiştir. Bunun pratik bir uygulaması “VII. VIII. Ve Elizabeth'in döneminde yaşanmıştır. Dilenciler kırbaçlanmaya mahkûm edilmiş ve üçüncü suçunda ölüm cezası vermiştir” (Mbonda, 2004:280). Bu dönemde yoksulların yeni bir sosyal yapısı öne çıkmıştır. Yoksul, dini ideal olmaktan, suç ve kötülükle ilişkili olarak görülmüş ve toplumdan dışlanmış bir duruma dönüşmüştür (Hanson, 1997).

Yoksulluğun mevcut egemen görüşünü tamamen dönüştüren ve şekillendiren destan olgusu, Rönesans'ın insancıl felsefesinin yükselişiydi. Hümanistlik felsefe, bireysel çabaların ve özlemin, özgüvenin ve kendini gerçekleştirmenin görüşlerini sağlamlaştırmıştır. Bu, bireyin özel menfaat ve mülkiyetinin topluluk sahipliğini ve ilişkilerini üstlendiği liberal politik felsefenin ve kapitalizmin gelişmesini kolaylaştırmıştır. Liberal ve neoliberal felsefenin egemenliği ile modern çağda yoksulluk büyük ölçüde, bireyin kendi durumundan sorumlu olduğu ve herhangi bir kurumun sorumlu olmayacağı sorunudur.

Yine, tarihsel perspektiflerden, yukarıda bahsedildiği gibi, yoksulluğun analizi, aynı zamanda, insanların yoksulluktan nasıl kurtulacağına ve neden yoksulluğa düşüldüğüne odaklanmıştır. Sonunda, on sekizinci yüzyılda Fransa'da iki tür yoksul fark edilebilirdi; muhtaçlar ve yoksullar. Tarım işçiliği kesintiye uğradığında ya da tarımsal işgücü talebinde bulunulduğunda, insanlar mevsimlik yoksulluk şeklinde geçici bir yoksulluk yaşarken, sağduyulu, kaza, yaşlılık ve

alkolizm ya da diğer kötü alışkanlıklardan dolayı sürekli ya da kalıcı olarak yoksullardı (Hulme ve McKay, 2005).

On Yedinci ve on sekizinci yüzyıllarda yoksulluğun artık kötülüğün sonucu olmadığı, bunun yerine bireyin (ötesinde sistemsal veya yapısal bir sorun) ulaşmasının ötesinde sosyal, ekonomik ve politik faktörlerin bir sonucu olarak görüldüğü vurgulanmalıdır. Dolayısıyla, yoksulluk politikasının temel amacı, yoksulların koruması ve onların daha çok yoksulluğa kapılmalarına mani olmaktır. Modern zamanlarda, Hulme ve McKay'e göre (2005:2) yoksulluğun bu süresi, göreceli olarak terk edilmiş ve kavramsal gelişim ile daha da önemlisi, yoksulluğun gerçek ampirik analizlerinde, ortaya çıkan şiddet, derinlik ve çok boyutluluğa odaklanmıştır. Bu nedenle, yoksulluğun bilimsel çalışması açısından, yani 1889'da yayımlanan Charles Booth'un öncü ampirik çalışmaları (Londra'daki insanların Yaşam ve İşgücü) ve Seeborn Rowntree'nin (Yoksulluk çalışması) yoksulluğun sistematik analizine girişmiştir (Yoksulluk, Kent Hayatı bir Çalışma).

Bu çalışmalar, yoksulluğa dikkat çekmek için gerekli temayı belirlemiştir, ancak Sen'in 1976'da yoksulluğun nasıl analiz edileceğine, yani yoksulluğun araştırılmasına duyulan zulmü canlandıran makalesiydi. (Kakwani ve Silber 2007). Sen'in seminal makalesinin ardından, yoksulluk araştırmasında baskın hale gelmiş veya tüketim verilerine dayanarak, büyük ölçüde ortaya çıkan sayısız çalışma, yoksulluğa tek boyutlu bir yaklaşım getirmiştir. Bu formda, 1960'larda yoksulluğun tespiti için ana gösterge, gelir başına, GSYH başına düşen makro ekonomik göstergelere yansımıştır. Bu, ekonomik büyümenin küresel zorluk olduğu zaman sonuç olarak yoksulluk çalışması büyüme ile ilişkilidir.

Pratikte, yoksulluğun neye benzediğine bakıldığında, çoğu insanın, nasıl ve ne şekilde yoksul olduğu anlaşılabilir. Birçok insanın, yetersiz beslenme; açlık, evsizlik, işsizlik, okuma yazma bilmeme, önlenemez hastalıklardan kurtulamama niteliği olduğunu düşünmektedir. Sonuç olarak, yoksulluğun kalıcı bir küresel sorun olarak kabul edilmesi (BKH, 2015; DB, 2015; Ayşe, 2015; Aran, Demir, Sarıca ve Yazıcı 2010), sadece çok boyutlu değil, politik olduğu kadar, tanımı ve ölçüsünü de zorlaştırmıştır (Aktan ve Vural, 2002). Buna rağmen, daha iyi kanıtlar ve anlayışlar nedeniyle yıllar içinde gelişen çeşitli yoksulluk tanımları vardır.

Temel olarak, yoksulluk, insanların temel ihtiyaçları karşılayamamasıdır. Ayrıca dar ve geniş perspektiflerde tanımlanmıştır. Yoksul yaklaşımda yoksulluk açlıktan ve konut eksikliğinden bahsederken, daha geniş bir çerçevede yoksulluk, açlık ve barınma, gıdaların eksikliği ve genellikle toplumda düşük seviyelerde olanları içerir (TÜİK, 2016). UNDP İnsan Gelişme Raporu, (1998), yoksulluğun, genellikle kaynakların yetersizliğine ve insanların iyi yaşam koşullarından zevk almasını sağlayacak seçeneklerin yoksunluğuna gönderme yapan karmaşık bir fenomen olarak tanımlamıştır. Mikrofinansın yeni dalgasının yoksulları için Yunus, (2007:104), temel insani ihtiyaçların yerine getirilmesi ile ilgili insan haklarının ihlali olarak yoksulluğu ifade etmektedir.

DB'nin analizinde, yoksulluk, açlık, barınma eksikliği; hastalanmak ve doktora gidememektir. Yoksulluk, bir çocuğu kirli sudan kaynaklanan hastalıktan kaybetmek demektir. Yoksulluk, güçsüzlük, temsil ve özgürlük eksikliğidir (Dünya Bankası, 2005). Diğerleri ise yoksulluğun savunmasızlığıdır. Yoksulluk güvensizliktir (DB, 2000). Çocukların refahı için 2000 tarihli raporunda gözlemlenen UNICEF, çocuklarda yoksulluğun, güvenli içme suyu ve sıhhi temizliğe gidip erişemeyen temel bir okul veya sağlık merkezine sahip olmadığı anlamına geldiğini ifade etmektedir. Dahası, bunun, güvensizlik, güçsüzlük, şiddete maruz kalma ve ayrımcılık anlamına geldiği ve toplumdan dışlanacağı, toplumun marjında yaşayan ve damgalanmış olduğu anlamına gelmektedir (UNICEF, 2000).

Gana Yoksulluğun Azaltılması Stratejisi (GYAS) adlı bir politik çerçeveye göre (2003:3), yoksulluğun azaltılmasına vurgu yapılarak Gana'nın gelişimine rehberlik etmek için, yoksulluk, karmaşık etkileşimli ve gündelik ilişkilerle çok boyutlu olarak kabul edilmektedir. Gana'ya özel atıfta bulunan GYAS, yoksulluğu kabul edilemez fizyolojik ve sosyal yoksunluk olarak birkaç faktöre bağlamıştır. İlgili çalışmada, Coşkun ve Tireli (2008:23), insan hayatında yoksulluğun tanımının, eğitim, sağlık, insan hakları, çevre, politik ve sosyal katılımı kapsayacak şekilde mutlak ekonomik olgunun üzerine çıktığını gözlemlenmektedir. Narayan ve diğerleri (2000:6), yoksulların seslerinden doğrudan “Yoksulluğun acı” olduğunu belgelemektedir. Yoksul insanlar çok az yemek ve uzun çalışma saatleri ile gelen fiziksel acı çekmektedir; bağımlılığın günlük aşağılanması ve iktidarsızlığından kaynaklanan duygusal acı ve ahlaki acı, hasta bir ailenin hayatını kurtarmak için

ödeme yapıp yapmama ya da çocuklarını beslemek için para kullanmama gibi seçimler yapmak zorunda kalıyorlardı”. Şüphesiz, yoksulluk, şimdiki nesil için tuhaf bir olgu değildir. Çok eski ve yakın geçmişte yaşayan insanların yaşadıkları ve yaşamaya çalıştıkları bir gerçektir (Koray, 2010).

Yukarıda çeşitli tanımların altını çizdiği gibi, yoksulluğun tanımı da farklı dönemlerde sosyal, ekonomik ve politik koşullarla birlikte farklı biçimlerde sunulmuştur. Bununla birlikte, yoksulluk, nasıl tanımlanırsa tanımlansın, aşırı acı bir olgudur.

Bu sayısız yoksulluk tanımı, olgunun yaygınlığını ve karmaşıklığını göstermektedir; bu da insanları yoksulluğa iten nedenleri açıklamak ve onları uzun süre tutmak için en iyi çerçeve üzerinde akademisyenler arasında tartışmalar oluşturmuştur. Genel olarak iki geniş teori egemen olmuştur: kültürel / bireysel davranışsal argümanlar ve yoksulluğun yapısal veya sistemik veya ekonomik nedenleri (Ürdün, 2004). Kültür kuramcıları öncelikle yoksulluğun nedenini bir bireyin “yaşam tarzı” ya da kişisel kararlar üzerine açıklamaya dayanmaktadır (Ürdün, 2004). Bu değerlendirme notunda, kişinin yoksulluğunun sorumluluğu sadece birey üzerinde yatmaktadır. Bu düşünce, yoksulluğun büyük ölçüde, toplumsal birikimin içinde onları daha az ekonomik olarak uygulanabilir kılan ve onları dönüştüren sosyal ve kişinin davranışsal zayıflıklarının sonucudur. Bireyin maruz kaldığı ortamın sosyal ve kültürüne vurgu yapmaktadır.

Bu, ünlü antropolog Oscar Lewis'in (1959), Amerika'nın bazı bölgelerinde ve bazı parçalarında Latin Amerika'nın yoksulluğu üzerine yaptığı çalışmanın ardından hipotez ettiği yoksulluk tezi kültürüyle birlikte rezonansa girmektedir. Lewis, yoksulların, yaşamla başa çıkmalarına ve yoksulluktan kurtulmaları için gerekli olmayan belirli bir sisteme veya yapıya kilitlendiğini ileri sürmüşlerdir. Onun sözleriyle şunları söylemektedir: yoksulluğun kültürü, sadece bir yoksunluk meselesi değil, yaşam için bir tasarım sağlar (Lewis, 1966:19).

Bu uyarlanabilir modelin nesilden nesile geçtiğini vurgulamıştır. Uygulamada bu, iş ve meslek ahlakının niteliğini türlerini ve yoksulların işe yarayacak tutumlarını belirlemekte ve bu da kronik yoksulluğu önleyebilmekte ve koruyabilmektedir. Kuşkusuz Lewis bütün yoksulların bu yoksulluk görüşün kapsamında girmediğini belirtmektedir. Yoksulluk kültürünün oluşması için Lewis'in öne sürdüğü bazı

hususlar bulunmaktadır: nakit ekonomisi, yüksek işsizlik oranına sahip ücretli iş gücü ve yetersiz istihdam, vasıfsız emek, düşük ücretler, kasıtlı olarak ya da kasıtsız olarak sosyal, politik ve ekonomik organizasyonların sağlanamaması, çekirdek aileye dayanan iki taraflı akrabalık sistemi, toplumda üst sınıf, tasarruf ve varlık, varlık birikimi prensipleri ve bunların uygulanmasının, büyük bir hareketliliğe yol açabileceğine ve son olarak bireysel yoksulluk ve aşağılıkların sonuçları olarak yoksulluğun görülebileceğine içgüdüler (Lewis, 1966:21).

Her ne kadar bu teori, solcular tarafından yoksul ve alt sınıflara karşı bir argüman olarak eleştirilmiş olsa da tez, sistemlerin yoksulları, fakirlerin çevresine özgü bir yaşamla başa çıkma yolunu geliştirmek için nasıl zorlandıklarını göstermeye çalışmıştır. Kalaycıoğlu'na (2006) göre, Lewis yoksulluk kültürüne benzer bir argüman, hane tezi tezinin “yoksulluk döngüsü” dür. Bu tez, temel olarak, yoksulluk ve yoksulluk arasında iç içe geçmiş bir ilişki bulunduğunu belirtmektedir, bu nedenle çoğu zaman mahrum bırakılmış aile bireyleri, kendilerini yoksullaşma ve ezilmekten uzaklaştıramayacakları bir kısır döngü tarafından sınırlandırılabilir.

Öte yandan, sistematik savunucuları, yoksulluğun bir ekonomiye gömülü yapısal faktörlerin veya diğer sınıfların üzerindeki belirli sınıfları hafifleten birbiriyle ilişkili kurumsal alanların bir sonucu olduğunu belirtmektedir. Örneğin, kadınlar arasında orantısız bir şekilde yüksek oranda yoksulluğun, kadınları erkeklere ezdiren ve bastıran ataerkil toplumun bir sonucu olarak etiketlenebileceği iddia edilmektedir (Şengül ve Fisunoğlu, 2014). Bu bakımdan, kadınlar arasındaki yoksulluk oranının yüksek olması kadınlarda yoksulluğun önemli bir göstergesidir.

Yine, mevcut neoliberal küresel sistem sermaye ve işletme sahiplerini işlere ve yoksullara ayırmaktadır. Burada da neoliberal sistem yoksulların yoksulluktan kurtulabilmelerini neredeyse imkânsız kılan değişkendir. Bununla ilişkili olabilecek tipik bir kavram, çalışan yoksulluğun konseptidir. Bu tezinin, Türkiye'de ve Gana'da yoksulluğu açıklama amacından bahsetmeye değer. Gelişmiş veya az gelişmiş bir ülkede yaşayıp yaşamadıklarına bakılmaksızın popülasyonun hangi kesimlerde çalıştıkları olguyu ifade eden ILO tarafından ortaya konulan ve yayılan bir kavramdır.

Türkiye ve Gana'daki yoksulların büyük çoğunluğu işsiz ya da tembel olmakla kalmayıp, işlerde bulunsa da temel ihtiyaçları ve isteklerini

karşılamamaktadır. Bu gelişmekte olan ülkelerde istihdam sistemlerinin yapısal yaygınlığını açıklamaktadır. Ancak, bu sadece gelişmekte olan ülkeler için değil, gelişmiş çalışmalarda da (Erdoğan ve Kutlu, 2014) belirgindir ve uzun süredir tartışma konusu olmuştur. Bu tartışmada ünlü ve en coşkulu olan Karl Marx'ın “çalışan yoksulluğunun, kapitalist dünyanın işleyişinin kaçınılmaz bir parçasının olduğunu” iddia etmektedir. (Erdoğan ve Kutlu, 2014:65).

Buna ek olarak, Marx: yoksul çalışanlar olgusuna neden olan ana unsurun, toplumsal sınıflar içindeki iki grubun (burjuvazi ve proletarya) kalıcı eşitsizlikler olarak bölünmüş olmasını kapitalist üretim sistemine dayandırmaktadır. Burjuvazi, sermaye sahipleri; proletarya, emeklerini satmak zorunda olan işçi sınıfıdır. Kapitalist sistem, emeği zayıflatmak için yapılandırılmıştır, bu nedenle, işverenlerin daha ucuz ücretlerle elde edebilmeleri için piyasada yedek emek temin etmesini sağlamaktadır (1998). Ortaya çıkan sonuç ise, yoksulluk döngüsünün dışında olması beklenen işçilerin daha da yoksullaşmasını netice vermiş ve devam ettirmiştir; yoksullar bu durumdan derinden etkilenmektedir veya yoksulluğun çeşitli boyutlarına maruz kalmaktadır.

Aslında, çok boyutlu bir olgu olarak, yoksulluk çeşitli şekillerde tanımlanmakta ve ölçülmektedir. Karışıklık göz önüne alındığında, yoksulluk analizi yapmanın en uygun yolu, onun diğer ilişkisel koşullarını birleştiren çok yönlü doğasıdır. Bu doğrultuda, Saatçi ve Akpınar, “Yoksulluğun ayrı bir olay ya da durum olmadığını; dahası her tarafa yayılmış zorluk ve stres yaratan koşulların, olayların toplamı olduğunu” ifade etmişlerdir (2007:637). Böylece yoksulluğu iyi anlamak, ona bağlı diğer belirleyici kavramları da açıklamak zorundadır.

Daha sonra, yoksulluğun farklı kavramsallaştırılması tartışılmış ve yoksulluk ile diğer yakın ilişkili kavramları birbirinden ayırmaya yönelik çabalar da yapılmıştır. Yoksulluğun anlaşılmasına yönelik çeşitli yaklaşımların benimsenmesi, yoksulluğun tanımlanmasından ve takip eden politika/program çıkarımlarının ele alınacak yoksulluğun boyutuna bağlı olduğundan vazgeçilmezdir. Örneğin, ulusal bir yoksulluk stratejisi, gıda yoksulluğunu ve gelir yoksulluğunu ele almayı amaçlamışsa, temel hatların oluşturulması ve ilerlemenin izlenmesi için iki gösterge grubuyla birlikte iki ayrı politika ve program seti gerekecektir. Benzer şekilde, yoksulluğun tanımı ilk olarak Amartya Sen tarafından kullanılan insan kabiliyetine

ve işlevine dayanıyorsa ilgili politikalar ile bunları ele almak ve programlarla birlikte ölçmek için uygun göstergelere ihtiyaç vardır. Bunun sonucunun, gelir tabanlı bir yoksulluk kavramı ile ilişkili olanlardan farklı olarak yoksulluğun azaltılması stratejilerine yol açmasıdır.

c. Yoksulluk Kavramlarına Yaklaşım

Yeni milenyumun başlangıcına kadar uluslararası ilgi, yoksulluğun azaltılması ve ortadan kaldırılması üzerine keskin bir şekilde odaklanmamakla birlikte, Eylül 2000'deki zirvenin başlıca teması haline gelen yoksulluğu tetikleyen sebeplere karşı mücadele bir dönüm noktasını oluşturmuştur. Gelişmekte olan devletler ve gelişmiş idareleri kapsamaktadır. Uluslararası çabaların temel amacı yoksulluğu tüm boyutlarıyla tamamen ortadan kaldırmaktır; bu endişe verici bir durum olarak kabul edilmiştir. Farklı kavramsallaştırmanın, eş zamanlı olarak birkaç tür yoksulluğu kapsayan bütünsel politikalara yol açacak politik müdahalelerde farklı vurguları ima ettiği için yoksulluğun bu boyutlarını anlamak önemlidir.

Bu amaçla, çok disiplinli, çok boyutlu yaklaşımın yoksulluğa tanınmasının, kapsamı genişletip yoksulluğun farklı açılardan yoksulluğu kavramsallaştırmasına izin verdiği öne sürülmektedir (Kakwani ve Silber, 2007). Bu nedenle yoksulluk, yoksulluğun kavramsallaştırıldığı ve sınıflandırıldığı çeşitli yollar sunmaktadır.

1. Yoksulluğa Mutlak ve Göreli Yaklaşımlar

Geleneksel olarak, yoksulluk olgusu ya mutlak ya da göreceli bir olgu olarak kavramsallaştırılmıştır (TÜİK, 2016; Doğan, 2014). Mutlak yoksullukla ilgili, politik, sosyo ekonomik yönetim başarısızlığı ile ilişkilendirilebilecek en temel ve en yoksul olmanın en uç şeklidir. Ulusların yüzleştiği büyük zorlukları ortaya çıkarmaktadır. Belirli bir ülkenin vatandaşlarının çoğunluğunun bunun altına düşmesi, düşük gelişim düzeylerini göstermektedir. Bu tür yoksulluk, gelişmekte olan ve orta gelirli ülkelerde yaygındır. Bireyin, bir ailenin ya da hanehalkının temel yaşam standardını sürdürmek için temel ihtiyaçlarını karşılayamadığı durumdur (DB, 2015).

TÜİK (2017) 'a göre mutlak yoksulluk, genellikle beslenme gereklilikleri ve diğer temel mallara dayanan asgari, sosyal olarak kabul edilebilir yaşam koşullarının

altında kalmayı ifade etmektedir. Daha geniş anlamda, 1995 BM Sosyal Kalkınma Zirvesi'nde mutlak yoksulluk “gıda, güvenli içme suyu, sağlık tesisleri, sağlık, barınma, eğitim ve bilgi dahil olmak üzere temel insani ihtiyaçların ciddi ölçüde yoksun bırakılması ile karakterize edilen bir durum” olarak tanımlanmıştır. Sadece gelirlere değil, aynı zamanda sosyal hizmetlere de erişime bağlıdır” (BM 1995:57). Ekonomik döngülerde mutlak yoksulluk, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) ile ilişkilidir, zira çoğunlukla GSYH, ülkeleri en az gelişmiş, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkeler olarak kategorize etmek için kullanılan ölçüttür.

Bir millet yüksek GSYH ile geliştiğinde, hayatta kalmaya yönelik temel ihtiyaçlardan (mutlak yoksulluk), yoksulluğu belirlemek için farklı kriterlerin gerekli olduğu gelişmiş hayata doğru ilerlemektedir. Bu bağlamda, yoksulları yoksul olmayanlardan ayırmak için belirli sosyal bağlam ve çevresel faktörler güvencedir. Bu, genellikle mutlak yoksullukla el ele giden görelî yoksulluğa yol açmaktadır. Görelî yoksulluk, bir popülasyonun en düşük sınıfını, genellikle gelir göstergelerinde ölçülen üst sınıf ile karşılaştırmaktadır (Arpacıoğlu ve Yıldırım, 2011). Görelî yoksulluğun tanımlanmasına önemli katkılarda bulunan araştırmacılardan biri olarak kabul edilen Peter Townsend, “toplumda yaygın veya alışılmış olan bu yiyeceklerin, olanakların, standartların, hizmetlerin ve etkinliklerin yokluğu veya yetersizliği” olarak tanımlamaktadır (Townsend, 1979:31).

Bu mutlaklık ve görelilik mutlak yoksulluk çizgisine ve görelî yoksulluk sınırına yol açmaktadır (Aktan, 2002); ailenin temel tüketim ihtiyaçlarının tahminlerine göre mutlak bir yoksulluk sabittir; bu, genel nüfusun gelir ve tüketim seviyelerine bakılmaksızın inşa edilmiştir. Aynı şekilde, görelî bir yoksulluk sınırı, nüfusun ortalama geliri ve bir bütün olarak nüfusun bir kesimi olarak sabitlenen bir çizgidir. Bu sınıflandırma çeşitli eleştirilere tabi tutulmuştur. Eleştirmenler, mutlak ve görelilik kavramının objektif olmadığını ve aynı zamanda yoksul olmanın ne anlama geldiğine dair bireysel yargılara dayandığını ileri sürmektedirler.

İkincisi, sözde mutlak yoksulluk içinde, ülkeler genellikle aşırı yoksulluk ve genel yoksulluk arasında ayırım yapmaktadır (Alters, 2008). Aşırı yoksulluk, insanın hayatta kalması için temel ihtiyaçlara erişemeyenlere atıfta bulunurken, diğer yoksulluk biçimleri bu eşiğin üzerinde yoksulluk derecesine işaret etmektedir. Buna ek olarak, yoksulluğun mutlaklığına dair bir eleştiri de Amartya Sen (1994),

yoksulluğun, yetenekler alanında mutlak bir kavram olabileceğini, ancak metaların veya özelliklerin göreceli olarak görülebileceğini ileri sürmektedir. Örneğin, hayatta kalmak için yeterli yiyecek elde edemeyen aileler kesinlikle zayıf sayılmaktadır. Ancak, bu gıda sepetinin maliyetleri ve bileşimi, farklı gruplar, bölgeler ve ülkelerdeki aileler arasında önemli ölçüde değişebilmektedir (Doğan, 2015).

Yoksulluğun mutlak ve göreceli yönlerinin bir başka eksikliği de durumdaki değişikliklerle ilgilidir. Örneğin, fiyatlar gelirlerden daha fazla artarsa, mutlak yoksulluğun yaşam standartlarının da orantısal olarak düşmesinden dolayı, statülerde benzer değişiklikler olmaksızın mutlak yoksullukla resmen ilişkilendirilen seviyelerde, göreceli olarak yoksul sınıflandırılan bazı aile bireylerinin refah düzeyi düşebilmektedir. Kültürel durumun zaman içinde değişmesiyle ilgili bir durum ortaya çıkmaktadır. “Mutlak yoksulluk, göreceli avantajların bir işlevidir” diye açıklamaktadır Streeten (1994:19). Dahası, yoksulluğun tanımı ülkelere ve hatta ülkeler içinde bile farklılık göstermektedir, bu nedenle yoksulluğun kavramsallaştırılması, yoksulluğun dinamikleşmesinden beri zamanın geçişiyle birlikte dönüşmektedir (İncedal 2013). Tipik bir örnek, önceki yüzyıllarda ya da yıllar önce kabul edilebilir olan yaşam koşullarının, günümüzün yaşam koşullarına yan yana geldiği zaman insanlık dışı olarak kabul edilmesidir (Felligi, 1997).

Bununla birlikte, Gordon (2006), yoksulluğun göreceliğine karşı mutlaklık tartışmalarının çoğunun büyük ölçüde bir soru semantiği olduğunu, gerçekte iki kavramın farklı olmaktan çok benzer olduğunu ileri sürmektedir. Politika alanda birçok uluslararası örgütlenme, açlık, yetersiz beslenme ve insan hakları kaygılarıyla ilgili aciliyet nedeniyle mutlak yoksulluğu ortadan kaldırma konusunda en yüksek önceliği koymuştur (BKH, 2015, DB, 2015). Yoksulluğa yönelik haklara dayalı yaklaşımının (Avrupa Birliği-AB, DB, vb) savunucularının çoğu, göreceli bir tanımdan faydalanmaktadır; aksi takdirde, üst ve alt sınıf vatandaşlarını (ilk ve ikinci sınıf vatandaşları) kabul etmeyi savunmaktadır. Bu görüş, mutlak yoksulluğu ölçmek için kullanılan ortak metodolojilerden türetilmiştir. Yoksulluk, toplumun geri kalanı tarafından gerekli görülen maddeleri içermeyen bir gıda tüketim miktarını tanımlamayı içermektedir.

Uluslararası düzeyde, yoksulluğa karşı mücadele genel olarak mutlak yoksulluğa odaklanmaktadır, ancak gelişmiş ülkeler ve yıllardır Türkiye ve Gana gibi

gelişmekte olan ülkelerin mutlak yoksulluk oranlarında önemli bir düşüş gösterdiği, yoksulluğun göreceli yönlerine neredeyse geçiş aşamasındadır. Bu vazgeçilmezdir çünkü insanların mutlak yoksulluktan var olabileceği, ancak göreceli yoksulluğa düşme olasılıklarının yüksek olduğu iddia edilmiştir. Dolayısıyla, bir toplumdaki insanların genel refah düzeyi gözle görülür biçimde artabilir, göreceli olarak yoksulların oranı daimî olarak değişmeyecektir (Şense, 2001). Bunun ışığında, Türkiye ve Gana'daki koşullar göz önüne alındığında, mutlak-göreceli ikilik kavramsallaştırması, bu ülkelerin yoksulluk dinamiklerini yakalamak ve kavramak için daha iyi bir araç olarak hizmet etmektedir.

2. Yoksulluğun Amaçlı ve Öznel Perspektifleri

Yoksulluğun ele alınabileceği bir diğer kriter, öznel ve nesnel perspektiflerden kaynaklanmaktadır (Aktan, 2002). Bu tipik olarak Türkiye ve Gana'ya uygulanabilmektedir. Nesnel bakış açısı (Refah yaklaşımı olarak da bilinmektedir), yoksulluğu neyin oluşturduğu ve insanları cezaevlerinden uzaklaştırmak için neyin gerekli olduğu ile ilgili normatif yargıda bulunmaktadır. Öte yandan, öznel yaklaşım, mal ve hizmetlerin ne ölçüde değerlendirildiğine ilişkin olarak insanların tercihlerine öncelik vermektedir. Mutlak ve göreceli yoksulluğun kavramsallaştırmasında keyfîlik problemini çözmeye çalışmaktadır. Bununla birlikte, yoksulluk çizgileri doğrudan vatandaşların tepkilerinden kaynaklanmaktadır. İlginç olan, insanların kendilerini düşündüklerinde yoksul olarak sınıflandırmamalarıdır.

Subjektif olarak nüfus içindeki yoksulları belirlemenin bir başka yolu da demokratik yoksulluk çizgisidir. Vatandaşların gelirleri ve kendi eğitilmiş yoksulluk statüsü, çoğu katılımcıların kendilerini yoksul olarak gördükleri ve kendilerinin yoksul olmayan olarak gördükleri gelir dağılımında ortak bir nokta bulmak için tablo haline getirilmiştir. Alternatif olarak, vatandaşların ülkelerinde ve belirli bir zaman ve mekânda asgari yaşam standartlarını sürdürmek için gerekli asgari gelir olarak ne düşündüklerini belirtmeleri istenmektedir. Bu cevapların ortalaması daha sonra yoksulluk çizgisi haline gelmektedir. Literatür, iktisatçıların geleneksel olarak çalışmalarını esas olarak bir toplumdaki çoklu bireysel faydaları birleştirmeye çalışırken karşılaşılan sorunlar nedeniyle nesnel yaklaşıma dayandırdıklarını belirtmektedir. Bu yaklaşımın savunucuları, bireylerin kendileri için neyin iyi olduğu

konusunda her zaman en iyi yargıç olmadıklarını iddia etmektedir. Örneğin, birçok yoksulluk ölçüm sistemi, gıda ve beslenme kazanımlarına odaklanmaktadır. Tüm bireyler gıda tüketimine değer verse de bazıları bazı gıda türlerine veya fizyolojik refahı için en iyi olmayan besin miktarlarına daha yüksek değer verebilmektedir. Benzer şekilde, öznel yaklaşım refah yaklaşımına göre gıda tüketimini ya düşük tutabilmekte ya da aşırı değerleyebilmektedir. Bu, yoksulların kim olduğu konusunda çelişkili bir değerlendirmeye yol açabilmektedir.

3. Fizyolojik ve Sosyolojik Yaklaşımlar

Yukarıdaki geniş kavramsallaştırmanın yanı sıra, çok yönlü bir olgu olarak yoksulluğa fizyolojik ve sosyolojik bir perspektiften yaklaşılabilmektedir. Fizyolojik yoksulluk perspektifi, gelişmekte olan ülkelerde yoksulluk analizinde en çok kullanılan yaklaşımların altında yatan yoksulluk mefhumudur.

a. Fizyolojik Yaklaşımlar

Fizyolojik perspektife dayanan iki temel yoksulluk yaklaşımı şunlardır: Gelir/Tüketim Yoksulluğu Mefhumu ve Temel İnsan İhtiyacı Yaklaşımı.

b. Gelir /Tüketim Yaklaşımı

Yoksulluğu bireyin veya aile bireylerinin gelirine veya tüketim düzeyine göre tanımlamaktadır. İGR'de (1997:16), gelir perspektifi içinde yoksulluğa, “Bir kişi, yoksulluk sınırının altında ise ve sadece gelir düzeyi düşükse, yoksuldur.” Lipton “A” ya göre aynı görüşte olduğu belirtilmektedir. Eğer kişi, ekonomik kaynaklara erişimin yetersiz kalması durumunda... her ne kadar yoksul ise, temel malzemenin yeterli bir şekilde karşılanması için yeterli meta alması gerekir” (Lipton, 1997:127). Temel olarak yoksulluğu analiz etmek için gelir veya tüketim yaklaşımı çoğunlukla refah ekonomistlerin de yoğun olarak kullanılmaktadır. Bu yaklaşım, iki farklı unsuru birleştirmektedir: ilk durumda, refah tercih yerine getirilir ve eşdeğer gelir ya da tüketim (para ölçüsü faydası) açısından temsil edilir. İkincisi ise, ihtiyaç yeterlilik seviyesini temsil eden bir gelir ya da tüketim yoksulluğu çizgisi çizilir. Yoksullar, geliri veya tüketimi bu yoksulluk sınırının altına düşenlerdir. Sonuç olarak yoksulluk, temel tercihleri yerine getirmeme olarak algılanabilmektedir.

Bu bağlamda, yoksulluğun tanımlanması ve belirlenmesi (DB tarafından yaygın olarak tercih edilen), fizyolojik yoksunluk modelinden türetilmiştir. Yoksulluk çizgisi farklı yollarla kurulmaktadır, ancak iki teknik daha çok kullanımdadır. Birincisi 'kalori ölçüsü' ya da besin enerjisi yöntemidir, ki bu da beslenme enerjisi (kalori) gereksinimlerini karşılamak için gerekli olan bir besin enerjisi minimumunu tahmin etmekte ve bu minimumun tipik olarak karşılandığı gelir/tüketim düzeyini belirlemektedir (Karadağ, 2013). Burada hem Gana hem de Türkiye bu yöntemi kullanmaktadırlar. İkincisi, gıda paylaşımı yöntemidir. Gıda sepetinin asgari maliyetinin gıda enerji asgari seviyesini karşılayan tahminleridir ve bunu yoksul olmayan bir alt grubun toplam tüketimindeki gıda dışı pay ile çarpmaktadır (örneğin, dağıtım). Özünde hem kalori olarak gereksinimler hem de gıda paylaşımı yöntemi, diyet enerjisinin gereksinimine (gıda tüketimi) izin vermektedir.

Yoksulluğun çok boyutlu doğasına rağmen, büyük ölçüde belirlenmesi ve izlenmesi gelir ve tüketime, ancak çoğunlukla gelirlere dayanmaya devam ettiğini belirtilmektedir. Uluslararası düzeyde, DB'nın geliştirdiği bağlama bağlı olarak yoksulluk çizgileri, şimdilerde küresel yoksulluktaki sayı ve eğilimleri tespit etmek ve izlemek için kullanılmaktadır. Aynı notta, ulusal düzeyde, ülkeler hane gelirlerine dayalı yoksulluk sınırlarını sabitlemeye devam etmektedir (Fukuda-Parr, 2007).

c. Temel İhtiyaçlar Yaklaşımı (TİY)

Fizyolojik perspektifin diğer varyantı temel insani ihtiyaçlardır. Yoksulluğun kavramsallaştırılması için TİY, temel olarak, bir kişinin fiziksel hayatta kalması için gerekli maddi ihtiyaçların yanı sıra, toplumların ve toplulukların bir bütün olarak refahı için gerekli olan kolaylıklar ve temel hizmetlerin var olduğunu iddia eden geçim perspektifinin uzantısıdır (Aktan, 2002). Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 1976 yılında Dünya İstihdam Konferansı tarafından onaylanan bu yaklaşım, gelişmekte olan ülkelerde uluslararası kalkınma ajanslarının ve hükümetlerinin programlarını ve politikalarını yaygın olarak etkilemiştir. Temel ihtiyaçlar, kişinin fiziksel bakımını sürdürmek, yetersiz beslenmeyi ve diğer yaşamsal risk faktörlerini

önlemek için gerekli olan gıda, giysi, barınak, su ve sanitasyon gibi unsurların en az belirlenen miktarları açısından tanımlanmaktadır (Streeten vd., 1981).

TİY yaklaşımı farklı versiyonlara sahip olsa da temel fiziksel yoksunluğa öncelik verilmektedir. Yoksulluk, beslenme, sağlık, eğitim, barınma, su ve sanitasyon ile ilgili bir takım temel ihtiyaçların yerine getirilmemesi olarak adlandırılmaktadır (Shafer, 2008). TİY, herkes için uygun temel ihtiyaçların ne olduğu üzerine odaklanan söylemle uzun süreli akademik tartışmaları vurgulamıştır (Bruton, 1997; Doyal ve Gough, 1991; Brazelton ve Greenspan 2000). Bu motivasyonlu Gasper (1996, 2007), ihtiyaçların ve refahın derinlemesine kavramsallaştırılması ve açıklığa kavuşturulması için harekete geçmiştir.

Shaffer (2008:196), TİY yaklaşımının gelir ve tüketim yaklaşımından yoksulluktan üç şekilde farklılaştığının altını çizmektedir: ilk olarak, genellikle malların/hizmetlerin (gıda, sağlık, eğitim, su) temel ihtiyaçların tam bir sepetini belirler. Sanitasyon veya beslenme, yaşam beklentisi, ölüm oranı ile ilgili sonuçlar; ikincisi, refahın ilgili yönlerini farklı ihtiyaç malları/hizmetleri veya başarıları açısından değil, eşdeğer gelirler/tüketim açısından değil, üçüncü olarak da farklı ihtiyaçların her biri için mal/hizmet tanımlamak yerine Beslenme enerjisi yeterliliğine dayalı gelir/tüketim yoksulluğu sınırı. TİY'nin yoksulluğa karşı etkili ve iyi odaklanmış politikalar oluşturmaya rağmen, sınırlı kapsamı, politik eylem için sınırlı etkilere yol açmıştır. Yoksulluğun anlamını, yoksulluğun ne anlama geldiğine dair bütünsel bir tabloya katkıda bulunan yoksulluğun politik ve sosyal yönlerinin ihmal edilmesine maddi ve manevi ihtiyaçlara sınırlamaktadır.

4. Sosyolojik Perspektif

Sosyal mahrumiyet modelleri, ilgili refahın sunumunu eşdeğer gelir/tüketim yaklaşımı ya da temel ihtiyaç mal/hizmet yaklaşımı açısından reddetmektedir. Sosyal mahrumiyet yaklaşımının çeşitliliğine rağmen, dünyadaki gelişmekte olan Türkiye ve Gana gibi ülkeler bağlamında aşağıdakiler özellikle önemlidir:

a. İnsani Yoksulluk Yaklaşımı (İYY)

Bu yaklaşım altında, yoksulluk, yalnızca maddi refahın gerekliliklerinin eksikliğini değil, bunun yerine, temel bir standart olan yaşamın yaşama fırsatlarının

reddedilmesini de içermektedir. HPA yoksulluğun, yaşamı zor, acı verici veya tehlikeli hale getirdiğini; bilgiden, iletişimden, saygınlıktan ve güvenden mahrum bıraktığını düşünmektedir (Shaffer, 2008:197). İYY, İnsani Gelişme Faaliyetlerinde UNDP tarafından geniş çapta benimsenmiştir. Esas olarak bu, insani gelişme perspektifinin zemininde tasarlanmıştır. İGR, 1997'de, UNDP (1997:15) “yoksulluğun, insani kalkınmanın en temelindeki fırsatların reddedilmesi olduğunu, uzun ve sağlıklı bir yaşam sürdürebileceğini ve iyi bir yaşam, özgürlük, haysiyet, kendi kendine yeten bir standardın tadını çıkaracağını” belirtmiştir. Bunun, “insan yoksulluğunun ihtiyaçlardan daha fazlası” olduğunu vurgulamıştır (UNDP, 1997).

Yoksulluğa bu yaklaşım, kişisel, sosyal, ekonomik ve politik gibi insan deneyiminin neredeyse tüm önemli yönlerini göz önünde bulundurmakta, böylelikle odak noktası yoksulluğun ekonomik tarafında olduğu tipik yaklaşımı desteklemektedir. UNDP'nin başlıca tercihler olduğunu belirttiği, insanların seçimlerini (UNDP, 1997:15) genişletme süreci olarak tanımlanan insani gelişim üzerine odaklanmakta: uzun ve sağlıklı bir hayat sürmek, eğitilmek, zevk almak makul yaşam standardı, siyasal özgürlük; insan hakları, özsaygı ve sosyal saygı, yani güven duygusu, utanmadan, topluma rahat ve sosyal olarak katılabilmektedir. Yoksulluk Adam Smith'in, halkın içinde görünmekten hiç utanmadığını düşünerek yakaladığı şeydir. Yaklaşım, Amartya Sen'in yoksulluğa yönelik kavramsal yaklaşımından büyük ölçüde etkilenmiştir.

Yeterlilik perspektifine göre, yoksulluk ya da yoksunluk, işlev yapabilmek için belirli temel yeteneklerin yokluğu olarak kavramsallaştırılmaktadır (Sen, 1999). Sen'e göre, asıl mesele, yoksulluğun hem yapabilecekleri hem de yapamadıkları (kabiliyet seti), ve kişilerarası ve zaman içinde değişen ve bu kişilerin ne yapıp yapmadıkları, bu yeteneklerin mal ihtiyacını karşılayabilmeleridir. Yoksulluğun doğru analizini yapmak için gerekli olan işleyiş dinamiktir ve iyi beslenen, iyi korunan (bez ve barınak bakımından) toplumun yönetimine ve karar alma sürecine katılarak daha fazla sosyal aktiviteye kadar fiziksel faktörlerden farklıdır. UNDP buna bağlı olarak bazı temel yetenekleri belirlemektedir: uzun, sağlıklı, yaratıcı bir yaşam sürdürebilme ve iyi bir yaşam standardı, özgürlük, haysiyet, öz saygı ve başkalarının saygısını kazanma kabiliyeti. (UNDP, 1997:15).

b. Sosyal Dışlama Yaklaşımı

Lenoir (Fransız Devlet Sekreteri, 1974) tarafından ortaya konulan sosyal dışlanma terimi, sanayileşmiş ülkelerde geliştirilmiş, ancak Uluslararası Çalışma Örgütü'nün geliştirmekte olan ülkeleri kapsayacak şekilde yaygınlaştırdığı bir süreçtir (Şahin, 2010).). Gelişmiş ülkelerde çok yaygın değildir ve işlevsel refah politikaları ve programları ile sanayileşmiş zengin ülkelerdeki yabancılaşmayı ve yoksunluğu ifade etmektedir (Laderchi, Saith ve Stewart, 2003). Yoksulluğa bu yaklaşım, yoksullar olmasa bile toplumun ana akımından uzaklaşanların koşullarına odaklanma ihtiyacı olarak ortaya çıkmıştır. (UNDP, 1997). Bu açıdan yoksulluk kavramsallaştırması göreceli yoksunluğa yakındır. Buna göre Townsend (1979:31), yoksunluğa sıradan yaşam örüntüleri, gelenek ve faaliyetler dışında bırakıldığı anlamına geldiğini ifade etmiştir. Temel olarak, sosyal dışlanma kavramı ister siyaset ister ekonomi ve sosyal olsun, yaşamın her alanını kapsamakta ve görünmektedir.

Çalışmalar, gelişmiş refah ülkelerinde yoksulluğun belirlenmesine yönelik bu yaklaşımın yaygın olduğunu göstermiştir. Açık bir örnek, yoksulluğa karşı sosyal dışlama yaklaşımının, yoksulluğu ortadan kaldırmak için AB sosyal politikasının ayrılmaz bir parçası haline gelmesidir. AB'ye göre, sosyal dışlanma “bireylerin veya grupların içinde yaşadıkları topluma tam katılımın tamamen veya kısmen dışlandığı süreçtir” (European Foundation, 1995).

Temel düşünce, yoksulluğun, faaliyetlere katılmak ve toplumda alışılmış ya da geniş çapta kabul edilen yaşam standartlarının tadını çıkarmak için gerekli kaynakların eksikliği olarak en iyi şekilde ele alınmasıdır. Sosyal Dışlanma Yaklaşımı bazen yoksulluğu, vatandaşlık ve sosyal bütünleşme konuları ve onların ilgili kaynak gereksinimleriyle de ilişkilendirir. Öncelikle, yoksulluk fikri, sosyal içerme (aktif sosyal katılım) ya da belirli bir zamanda ve belirli bir zamanda belirli bir toplumda hüküm süren sosyal geleneklere uyma yeteneğini ifade etmektedir. Bu anlamda yoksulluk kavramı bir şekilde soyutlamadır. Önemli olan, stresin, bir insanın toplumdaki değerlerini de ortaya çıkarabilmesidir.

c. Kırılganlık

Yoksulluğu kırılganlık olarak kavramsallaştırmak yeni bir ifade değildir, ancak bu fikir son zamanlarda öne çıkmaktadır. Güvenlik açığı, yoksulluk değil,

yoksullukla ilişkilidir. Yoksulluğa düşme olasılığı ya da gelecekteki yoksulluk riskidir. Öncelikle riske maruz kalmakla ilgilidir. Bütün yoksul insanlar savunmasızdır. Chambers'a göre (2006:33) “kırılganlık yoksulluk ile aynı şey değildir. Bu eksiklik ya da isteksizlik değil, aynı zamanda yetersizlik, güvensizlik ve risklere, darbelere ve strese maruz kalma anlamına gelmektedir.” Thorbecke (2007) için bu, güvenilir risklerle karşı karşıya olduğu anlamına gelebilmektedir. Aynı şekilde Christiaensen ve Boisvert (2000) yoksulluk ve savunmasızlık arasındaki ilişkiyi göstermektedir.

Yoksulluk, şu an yeterince olmamakla birlikte, savunmasızlık, gelecekte bir eksikliğe maruz kalmak için yüksek bir olasılıkla ilgilidir. Güvenlik açığı iki değişkenin bir işlevidir: Maruz kalma ve darbelere karşı basınçlara yanıt verme yeteneğidir. Bir kişinin maruz kalma seviyesi, yoksulluk tuzağına düşebilme derecesini belirlemektedir. Öte yandan insanlara yanıt verme yeteneği de yoksulluğa çekilebilecek çevikliği de hesaba katmaktadır. Aşağı doğru basınçlara bazen gerilmeler ve şoklar denmektedir. Formal kademeli ve kümülatif iken, ikincisi ani ve öngörülemezdir. Yoksulluk söylemindeki savunmasızlık kavramına verilen nispeten yakın ilgi, epizodik mali istikrarsızlıktan ve yoksulluğa karşı mücadeledeki ilerlemeyi baltalama potansiyeline sahip olan iklim değişikliği gibi çevresel baskılara bağlı olmasından kaynaklanmaktadır. İnsanoğlunun, hastalık, şiddet, ekonomik şoklar, kötü hava koşulları ve yoksulluğa karşı mücadeleyi rayından çıkarma eğilimine sahip doğal afetler de dahil olmak üzere, dışarıdan kontrol edilemeyen bir olguya maruz kalması gerçeğine karşın, birçok çalışma üzerinde odaklanmaktadır. 2000 yılında yoksulluk temelli raporda DB, kırılganlığı kapsayacak şekilde yoksulluğun tanımını genişletmiştir. UNDP (2015:2) raporunda da belirtildiği gibi, aşırı yoksulluğu ortadan kaldırmalı sadece sıfıra ulaşma değil; o sınırdan durman gerekmektedir. Bu, insanları yoksulluğa sürükleyebilecek yapısal ve sistematik savunmasızlıkları büyük ölçüde canlandırarak başarabilmektir.

Kırılganlık ve yoksulluk arasındaki ilişki birbiriyle iç içe olup birbirlerini güçlendiren kısır döngü üretmek için birbirleriyle etkileşime girmektedir. Savunmasız olmak için duyarlı birkaç grup vardır. BM'nin 2003 tarihli dünya sosyal durumu raporunda, savunmasız grupların şunları içermesi gerektiği belirtilmektedir: çocuklar ve gençler, kadınlar, yaşlılar, engelliler, yerli kişiler, göçmenler ve çatışma

halindeki kişiler. Bu listenin başında yoksul insanlar bulunmaktadır. Yoksul insanlar ekonomik şoklara ve krize karşı en savunmasız olanlardır. Güvenlik açığı yoksulluğu tetikleyen, yoksulların yoksulluktan kurtulmalarını zorlaştıran hem uzun vadede hem de kısa vadede fiziki varlıklarını tüketerek, geçim kaynakları için büyük bir tehdit olan bir süreçtir. Zayıflıktaki artış, yoksullara olumsuz etkiye bulunmaktadır; çünkü bunlar doğrudan hastalık, ölüm, işsizlik, açlık ve kıtlık gibi birçok aşağı doğru risklere maruz kalmaktadır; maalesef bu risklere uyum sağlamak için daha az esneklik kabiliyetine sahiptirler.

Gerçekten de dolaylı olarak savunmasızlık, yoksullukların ve eşitsizliklerin, sosyal tehditleri körükleyerek ve yakın tehlikelere karşı durmak ve bunlara cevap vermek için gerekli sosyal esnekliği baltalayarak toplam etkisi sonucunda artmıştır (UN, 2003). Her ne kadar savunmasızlık insanlığın aleyhinde değişse de son yıllarda nedenleri ve görünüşleri çoğalmıştır. Bazı nedenler arasında, küreselleşme, artan nüfus hareketleri ve aile yapılarındaki değişimlerle daha da karmaşıklaşan ülkeler arası ve ülkeler arasında artan uyuşmazlık sayılabilmektedir.

d. Yoksulluğa İnsan Haklarına Dayalı Yaklaşım

Temel insan haklarının ihlali olarak yoksulluğun kavramsallaştırılması, son zamanlarda Birleşmiş Milletler ve insan hakları savunucuları kurumlarının çabaları nedeniyle büyük ölçüde ön plana çıkmıştır. Birçok çalışma yoksulluğa ve insan haklarına odaklanmıştır (Özdek, 2002; Metin, 2014; Pogge, 2007; Vizard, 2006; UNDP, 2000). Mbonda (2004), felsefi bir analist, makalesinde, insan haklarının ihlali olarak yoksulluğu: Yoksulluğun, bir kişinin geçim kaynağı sağlama hakkından mahrum bırakıldığı bir durum olarak görülmesine rağmen, Kendisini, ancak insanlara göre, bunun yalnızca fizyolojik işlevlerle kendini canlı tutmaya sınırlanmaması gerektiğini, ancak iyi yaşam için edep olduğunu eklemiştir. Labbens'e (1978:78) göre, yoksulluğun değerlendirmesinde sadece fizyolojik gerekenlerini yetmez. Asla saf ve basit bir yaşam meselesi değildir, fakat iyi yaşamdır. Ahlak, sosyal bir meseledir. Bu, yoksulluk meselelerine sadece fizyolojik olarak sınırlama getirilemez; toplumsal ahlak ve etik anlamında gelmektedir. Yoksulluğa ve insan haklarına bağlı olarak Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, Kofi Annan, "Yoksulluğu bir kimsenin hayatından çıkardığımız da, insan haklarını savunmuş olacağımıza ve bu görevde

başarısız olduğumuzda, insan haklarını ihlal edeceğimize” dikkat çekti. UNDP (2003:iv), “yoksulluğun hakların reddedilmesi” olduğunu ileri sürüyor. Bu, yoksulluğa işaret eden 2000 İGR'nin temel düşüncesini güçlendirmektedir. Özgürlük ve yoksulluğun ortadan kaldırılması temel bir insan hakkı meselesi olarak hedeflenmelidir. Yoksulluğu insan hakları meselesi olarak düşünmek, büyük ölçüde, bir yandan ekonomik, sosyal ve kültürel hakların eşit statüsünün onaylanmasından ve diğer yandan medeni ve siyasi haklardan kaynaklanmaktadır.

Yoksulluğa yönelik insan hakları temelli yaklaşım, evrenselliğin ve bölünmezliğin, güçlendirmenin ve şeffaflığın, hesap verebilirliğin ve katılımın ilkelerini benimsemektedir (UNDP, 2003). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin temel amacı, insan hayatını güvence altına almak ve insana değer vermek, böylelikle insan haysiyetini bütüncül bir biçimde savunmaktır. Bu bağlamda yoksulluk, aşağılama, dışlama, sakatlık ve öldürmeler, bugün dünyadaki en büyük insan hakları ihlali olmuştur (Metin, 2014). Bu bağlamda, aşırı yoksulluk ve insan hakları konusunda Özel Raportör, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu yoksulluğa ve insan haklarına odaklanma yetkisi ile kurmuştur. Yoksulluğun insanlara yönelik acil bir insan hakkı olduğunu iddia etmekte çünkü yoksulluk içinde yaşayan insanlar, bazı insan haklarını reddetmişlerdir. Ayrıca, yoksulluğun insan hakları ihlalinin nedeni ve sonucu olabileceğini belirtmektedir. Örneğin, bir neden olarak, yoksulluk insanları güvenli olmayan ve sağlıklı olan işlere ve çevrelere dahil etmeye itmektedir ve sonuç olarak, devletin eğitime yeterli erişim sağlamadaki başarısızlığı nedeniyle çocukları yoksulluktan kurtaramaz hale getirebilmektedir.

5. Süreçsel Yaklaşım

Yukarıda özetlenen yoksulluk yaklaşımları dışında, yoksullukta kalma süresine göre yoksulluğu kavramsallaştırmak da mümkündür (İncedal, 2013; Hulme ve McKay, 2013; Baulch ve Hoddinott, 2000). Örneğin: Kalıcı veya Kronik söylemler geçicidir. Yoksulluğun bu tipolojisi gelişmekte olan ve orta gelirli ülkelerde mevcuttur; Türkiye ve Gana buna dahildir. Kamu yöneticileri için bu tipolojiler önemlidir, çünkü sadece önemli politikaların değil aynı zamanda etkili ve etkin hedefli politikaların geliştirilmesine de yardımcı olacaktır. Basit bir dilde kronik yoksulluk, çok uzun bir süredir devam eden yoksulluğu ifade etmekte ve

böyle bir durumda, bu durumun sona erdirici bir olgu haline gelmektedir ve bu durumdan kurtulmak oldukça zahmetlidir.

Başka bir deyişle, insanlar yoksullaşmaya kapılmışlardır. Kronik yoksulluk, çoğu kez yaşamı boyunca sıkıntı çeken kişiyi ifade eden yoksulluğun bir çeşididir. Kronik yoksulluğun ayırt edici özelliği uzun sürmesidir. Ayrıca, Kronik Yoksulluk Araştırmaları Merkezi'ne (KYAM) göre yoksulluğun tersine çevrilmesi zordur (2005:3). Çoğunlukla aşırı yoksulluk olarak adlandırılan kronik yoksullar da dahil olmak üzere başka birçok tanıma sahiptir: Aşırı derecede yoksul, ekstrem yoksul, yoksul, en yoksul (Kronik Yoksulluk Raporu 2005:4). Bu yoksul kategorisi, belirli bir amaca basitçe ve açık bir şekilde atfedilmeyen çoklu mahrumiyet içinde kilitlenmektedir. Ayrılmaz iç içe geçmiş ve birbiriyle örtüşen sebeplerin bir kombinasyonunu içermektedir. 2005 yılı kronik yoksulluk ağının raporuna göre, kronik yoksulluğunun geniş tanımlama özellikleri maddi yoksulluk, aşırı kapasite yoksunluğu ve savunmasızlıktır. Normalde nesillerden nesile aktarılmakta, bu da çocuklar tarafından yoksulluktan kurtulmayı zorlaştırmaktadır.

Bu tür yoksulluktan normal olarak etkilenen kişiler: Çocuklar, yaşlı insanlar ve engelli insanlardır. Bazıları uzak kırsal alanlarda, kentsel gecekonduarda veya çatışma bölgelerinde yaşamaktadırlar. Onların koşulları daha da ağırlaşmaktadır çünkü birçok ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar (sosyal, politik ve ekonomik alanlarda); üretken varlıklardan yoksun ve onları büyük tehditlere ve savunmasızlığa maruz bırakan düşük yeteneklere sahip olmak ve hepsine dayanabilmek için görünmez, güçsüz ve sessizdirler.

Sonuç olarak, umutsuz bir hale getirilmekte ve umutsuzluk içinde bırakılmaktadırlar çünkü kamu politikalarında ihmal edilmektedirler. Özetle, örneğin (KYAM, 2005; Hulme ve Shepherd 2003) ve daha yakın zamanlarda Hulme ve McKay, (2013:190), kronik yoksulların tanımlanmasındaki tipik özellikler şunlardır:

I. Yoksulluğu uzun süre yaşanması.

II. Yaşam boyunca yoksulluk ile yaşamak (Yaşam boyu yoksulluk)

III. Yoksulluğun ebeveynlerden çocuklara devri (Kuşaklararası yoksulluk)

IV. Ve kolayca önlenabilir olan erken ölüm deneyimi

Öte yandan geçici yoksulluk kısa vadeli, süreksiz ya da mevsimsel yoksulluktur (UNDP, 1997:13). Uzun süreli ya da yapısal olan kronik yoksulluğa karşı kısa ömürlü olan yoksulluk türüdür. Bu tür bir yoksulluğun temel özelliği, onu yaşayan insanların, kronik olarak yoksul olmanın aksine durumdan çıkmak için elverişli olmasıdır. Her ne kadar onlar da birçok ihtiyaçtan yoksun olsa da durumları kronik yoksullar gibi asla güvencesiz değildir. Geçici yoksulluğun başlıca nedenleri: Mahsul yetmezliği, kuraklık, küresel ve ulusal ekonomik kriz, kısa süreli ayaklanmalar, kargaşalar ya da savaşlar vb. Bu yoksulluk kategorisi normalde kentlileri etkilemektedir ve ilginç olan, herhangi birinin buna kurban olabileceği yönündedir.

6. Mekansal Yaklaşım

Ek olarak, yoksulluk, mekansal özelliklere dayalı olarak kavramsallaştırılmıştır: politik etkileri açısından büyük etkisi olan kentsel ve kırsal yoksulluk. (Kızılkaya, Osmanoğlu, Çetin, Kurt ve Erdem, 2010). Her bir kategori ile ilgili özellikler olduğu için bu ayrım vazgeçilmezdir. Kentsel yoksullar, şehirlerde ve kentsel alanlarda yaşayan ve aynı zamanda kırsal topluluklardaki bir deneyime benzemeyen yaşam deneyimlerine maruz kalan insanlardır. Kentsel yoksullar için özel bir tanım yoktur, fakat bunları kırsal yoksullardan ayıran özellikler vardır. Kentsel yoksulluğun kavranması genel yoksulluk analizinden farklı konuları ortaya çıkarır; Buna göre, literatür, kentsel yoksulluğun çok az ilgi çektiğini (Lipton, 1977) ve çalışılsa bile, genellikle “hafife alınmış” olduğunu göstermektedir (Satterthwaite; 2004).

Yoksulluğun birkaç boyutu olmasına rağmen, kentsel alanlarda yoksullara ait büyük ölçüde belirgin olan tipik özellikler vardır ve bunlar özenli analiz gerektirebilir: Metalaşma, gecekondu, kirli aşırı kalabalık yaşam koşulları, çevresel yüksek riskli bölgeler (tehlikeli alanlara yerleşmek ve çoklu maruziyete maruz kalmak), hizmet-dışı araziler işgal edilir ve çoğunlukla yasadışı olarak işgal edilmektedir, suç ve şiddete maruz kalma, trafik kazaları, doğal afetler (Baharoğlu ve kesside, 2002; Pinarcioğlu ve Işık, 2008).

Temel olarak bu yoksulluk biçimi, gelişmiş dünyadaki kentleşmeyi amaçlayan sanayileşmenin ortaya çıkmasıyla yakından ilişkilidir. Köylü sınıfı, şehirlerde bolca işin ortaya çıkmasıyla birlikte topraklarını kaybettiğinde, geçimlerini

sağlamak için şehirlere göç etmeye zorlanmışlardır (Buğra, 2012). Ancak son zamanlarda, başarısız kamu politikaları, zayıf iklim koşulları ve olumsuz kültürel uygulamalar sonucunda kentsel yoksulluk hızla artmaktadır. İnsanlar, Batı'daki sanayileşmenin başlangıcında olduğu gibi, var olan olmayan işlerin arayışında köylerden şehirlere göç etmek zorunda kalmaktadırlar. Köylülerin yerlerinden edilmesi ve temel geçim kaynakları olan topraklardan ayrılmak zorunda bırakıldığı gelişmiş dünyada, alternatif hayatta kalma kaynağı bulunmaktadır. Şehirlerdeki ve kasabalardaki fabrikalarda çok fazla iş bulunmaktadır. Kırsal yoksulluk, son yıllarda özellikle gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğun genel görünümü ile eş anlamlıdır. Böylelikle kırsal alanlardaki yoksullar çoğunlukla küresel yoksulluk tartışmalarının merkezinde yer almaktadır. Kırsal alandaki yoksunluk seviyesi çok ve geniştir.

Son zamanlardaki küresel nüfus istatistikleri, kırsal nüfusun duraklamasına rağmen, kentsel nüfusun yükselişte olduğunu göstermektedir. Kentleşmeye doğru kayda değer bir eğilime rağmen, yoksulluk büyük ölçüde kırsal bir sorun olarak kalmaktadır (Öztürk, 2008; Ataç, 2011). Sayısal olarak, Dünya Bankası, dünyada 1.2 milyar yoksul bulunduğunu, 900 milyonun (yaklaşık yüzde 75) kırsal bölgelerde ikamet ettiğini ifade etmiştir. Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD- (2011) ışığında, dünyadaki yoksulların çoğunluğu kırsal alanlarda uzun süre yaşamayı sürdürecektir çünkü temel mallar ve hizmetler (temiz su, temizlik, sağlık hizmetleri, eğitim) kırsal alanların altyapı eksikliğini gidermek için hiçbir taahhütte bulunulmamaktadır. Yetersiz veya bazen mevcut olmayan altyapılar yetersiz kalmaktadır (Bıçlı, 2011). Bu altyapılar mevcut olsalar bile, şehir merkezlerindekiyle göre düşük standarttadırlar.

Ayrıca, ekonomik olarak kırsal pazarlar daha az yoksuldur. Bu durum, kırsal alanlardaki yoksulluk düzeyinin yüksek olduğu, tüm ülkelerin kırsal yoksulluğun kentsel yoksulluktan çok daha fazla olduğu genel kabul görmektedir. Kırsal yoksulluğun özellikleri şunlardır: ekonomik faaliyetlere daha az katılım, daha az metalaşma, geçim kaynağına bağlı doğal kaynak (Tarım yoluyla, doğal kaynakların avlanması yoluyla). Yoksul kırsal halkın temel geçim kaynakları küçük ölçekli çiftçilik, tarımsal ücret emeği, ücret ya da küçük çaplı bir iş ve göç alanında serbest meslek sahibi olmalıdır. Bununla birlikte, tarımda düşük seviyede yatırım, yeterli üretim ve finansal hizmetler ile doğal kaynakların tüketilmesi, tarımın cazip olmadığı

bir durum yaratılmasına katkıda bulunmuştur. Uluslararası Tarımsal Gelişme Fonu (IFAD) 2011 yılının raporuna göre, kırsal yoksulluğun tetikleyicileri arasında; varlık eksikliği, sınırlı ekonomik fırsatlar, eğitim yetersizliği, düşük teknolojik bilgi birikimi, sosyal ve politik eşitsizliklere dayanan yetenek ve dezavantajlar bulunmaktadır.

Ayrıca, kırsal yoksulluğun nedenleri günümüzde daha karmaşık bir durum haline gelmiştir. Kırsal ve kentsel alanlarda kaydedilen yoksulluğun türü ve doğası, gelişmelerin tarihsel deneyimlerine dayanan varsayımların artık geçerli olmadığını göstermektedir. Klasik bir varsayımla bir ailenin bir üyesi tarafından genişletilmiş aile tarafından sağlanan sosyal korumanın rolü ve önemi olup, bireyin kriz durumunun geçerliliğini yitirmesini sağlayan bir durumdur (Buğra ve Keyder, 2003) ve Işık ve Pınarcıoğlu'na göre (2008) yoksulluğa neden olan koşullar artık daha önce olduğu gibi geçici değil, kalıcıdır.

Bu eğilim Türkiye'de ve Gana'da hüküm sürmektedir. Ataç (2011), Türkiye'de kırsal yoksulluk ile ilgili yakın tarihli bir makalede, kırsal yoksulluğun istisnai bir kalkınma sorunu olmaya devam ettiğini ve Türkiye'de kentsel yoksulluğun artmasının kırsal yoksulluğu yakalayamama olasılığının izlenebileceğini gözlemlemiştir. Kırsal yoksulluk, kentsel yoksulluğun itici unsurlarından biridir. Kırk yıl önce başlayan şehirlere göç eden kırsal yoksulluk süreci sona ermektedir ve küresel demografi projeksiyonlarının şehirlere yönelik eğilimleri olarak devam edeceği tahmin edilmektedir (UN, 2014). Kırsal yoksulların koşulları değişir ve bu nedenle kırsal fakirlerin koşulları çoğunlukla kentsel yoksullar ile aynıdır çünkü kırsal yoksullar çoğunlukla kentsel yoksullara dönüşmektedir. Bazı şehirlerde son yıllarda kentsel alanların çoğalması nedeniyle kentte yaşayan yoksullar şehirlerin kenar mahallelerine sürekli olarak taşınmak zorunda kalmaktadır. Bu, şehrin ve kırsalın sınırlarının iç içe geçerek bulanıklaşmasına, kaygıya sebep olmaktadır. Böylece kırsal yoksulluk ve kentsel yoksulluk da bulanıklaşmaktadır. Kırsal ve kentsel alanlar arasındaki gelir eşitsizliğinin çok büyük olduğu bilinen bir gerçek olmasına rağmen, benzer şekilde kırsal-kentsel ilişkilerde artık kırsal ve kentsel alanlar arasında net bir ayrım olmadığını belirtmiştir (Ataç, 2011). Çünkü Kent büyümesinin köyden Kente göçmen nedeniyledir; ve sosyolojik olarak kente gelenler

köy yaşam tarzını tamamen bırakmamakta. Bunu için, kent yaşam tarzı ve köydeki birleşmektedir (Wirth, 1938).

d. Yoksulluk Ölçümü

Yoksulluk çok boyutlu bir olgu olduğuna rağmen durağan fenomen değildir, dinamik bir fenomendir yani düşük gelirlerin dışında farklı biçimlerde kendini göstermektedir (Doğan, 2014). Bu bölüm, yoksulluğun belirlenip ölçülebileceği çeşitli yolları göstermektedir. Yoksulluğun ölçülmesi, kamu politikalarını ve programlarını şekillendirmeye yardımcı olduğu kadar önemlidir. Ülkelerin yönetiminde kaynaklar kısıtlıdır ve bu tür kamu sorunları korkutucu kaynaklar için rekabet etmekte, dolayısıyla verimli bir ölçüme sahip olmak, bir bütün olarak ulusların yararına olabilmektedir. Uygun yoksulluk önlemleri, yoksullukla mücadele programlarına etkili bir şekilde yolunu açabilecek ve yoksulluk programlarını destekleyecek kişilerin seçimine yardımcı olabilecektir. Ek olarak, bu ölçüm göstergeleri, yoksul olmayanları ayıracak ve yoksulların ihtiyaç duyduğu küçük kaynaklardan uzak tutacak, iyi belirlenmiş bir karar kuralları sağlayacaktır. Doğal olarak, yoksulluğun ölçülmesinin karmaşıklığı, tanımın karmaşıklığını yansıtmaktadır (Aktan, 2002).

Aslında, her ülke ve belki de her bölgenin yoksulları ölçme ve belirleme yolu vardır. Örneğin, Gana'daki yoksullar Türkiye'deki yoksullardan bir dereceye kadar farklılık arz etmektedir. Karşılaştırma, gelişmiş milletlerin yoksulları ile en az gelişmiş ulusun yoksulları arasında kıyaslandığında daha da karmaşılaşmaktadır. Hindistan ve ABD'nin yoksulları arasında fark bulunmaktadır. ABD'de yoksul bir kişi, bazı gelişmekte olan ülkelerdeki yoksullara nazaran varlıklı sayılabilir. Bu, ekonomik düzeydeki, kültür ve sosyal koşullardaki ve bir ülkeden diğerine hâkim olan yaşam koşullarındaki farklılıkların sonucudur. Bu farklılıklar dikkate alınmaksızın, ülkelerin durumlarının yoksulluğun karşılaştırılabilir ölçümünde, farklı ülkelerden ve bağlamlardan kaynaklanan yoksulluğun uluslararası kabul görmüş politika formülasyonunu yansıtacak şekilde modellenebilmesi için vazgeçilmez bir

gereklilik haline gelmiştir. Yoksulluğun uluslararası karşılaştırılabilir bir ölçüsünü sağlamak için yıllar boyunca birçok ölçüm geliştirilmiştir. Kalan kısım, daha büyük yoksulluk literatürüne dayanan çeşitli ölçümleri tartışmaktadır.

1. Maddi Yoksulluk Ölçümleri

Kuşkusuz, yoksulların tanımlanması, bir kimsenin yoksul olup olmadığını çözmek için temel olarak kullanılacak bir mekanizma gerektirmektedir. Bu mekanizmalardan biri, gelir veya harcama verilerinin kullanımını içeren parasal ölçüdür; bu, ekonomistler tarafından yoksulluğun ve insan refahının ölçüsü olarak uygulanmaktadır. Bu refah ölçüm biçimleri, uluslararası finansal kurumlardan, özellikle uluslararası yoksulluk düzeylerini ve eğilimleri izlemek için kullanan Bretton Woods kurumlarından destek almıştır. Bu nedenle, bu ölçüyü yoksulluk literatüründe egemen olmuştur (DB, 2015).

Son zamanlardaki bir antolojide, Fukuda-Parr (2006), yoksulluğun düşük gelir ve tüketimden daha fazla olgu olduğunu; gene de yoksulluğun çok boyutlu bir fenomen kabul etmesine rağmen, küresel yoksulluğun değerlendirmesi ve ölçülmesi ve bazı ülkeler yoksulluğun hesaplanmasında, gelir ve tüketim ölçüleri kullanmaktadır. Benzer bir görüşe göre, gelir ölçütlerinin hala yoksullukla mücadele amaçlı politikada yaygın olarak kullanılan kriterler olduğu görüşündedir (Doğan, 2014). Gelir ölçütünün baskınlığı olduğu ana sebebi, ekonomik ve istatistiksel manipülasyonu kolaylaştırır. Bir de yoksulluk yorumlamak için süratli ve kullanışlıdır. Bu yöntemin savunucuları için yoksulluk, mahrumiyetten mahrum bırakma anlamına gelmektedir (DB, 2013). Bu ölçüde yoksullarını tespit etmek için yoksulluk sınır oluşturmaktadır.

Burada yoksulluk sınırının belirlenmesi, mutlak bir yaklaşım veya göreceli bir yaklaşım kullanılarak modellenebilmektedir. Mutlak yaklaşım, çoğunlukla yoksulluk sınırının, gıda, giyecek ve barınak bakımından insanların temel ihtiyaçlarını karşılamaya yeterli olduğu tahmin edilen mal ve hizmet sepetine dayandığı yerdir. Örneğin, politika olarak, 2002'den bu yana Türkiye, yoksulluk oranlarını temel olarak iki yoksulluk çizgisi ile hesaplamıştır: gıda yoksulluğu çizgisi

ve tam yoksulluk sınırı (Karadağ, 2013) Göreli yaklaşım için yoksulluk sınırı çoğunlukla medyan veya ortalama gelirlerin bir kısmı olarak alınmıştır (Tireli ve Coşkun, 2008). Yoksulluk çizgileri tartışlarında, Kakwani ve Silber (2007), yoksulluk sınırını düzeltmenin farklı bir yolu olmadığı görüşünü, yoksulluk sınırının seçimini yönlendirmeyi başarmak için hedefleri olduğunu düşünmektedirler. Buna göre, yoksulluk endekslerinin farklı yönleri uygulanmıştır. Bunlar: Baş Sayma Oranı ile ölçülen *yoksulluk insidansı*, yoksulların oranını yoksulluk sınırının altında gelirle göstermektedir. *Yoksulluğun yoğunluğu*, insanların içinde bulunduğu yoksulluğun derinliğini göstermektedir. Bu, ortalama bir gelirin yoksulluk sınırından ne kadar uzakta olduğunu ve yoksulluk sınırının altında kalan kişilerin gelir dağılımındaki eşitsizliğin düzeyini gösteren *yoksulluğun eşitsizliği veya ciddiyeti* belirlemektedir (Şense, 2006). Bu aynı boyut, Jenkins ve Lambert tarafından “Yoksulluğun Üç I’ler olarak sınıflandırılmıştır. Üçü I’ler arasında gelir yoksulluğunun ölçülmesi, yoksulluğun insidansına büyük ölçüde dayanmaktadır (UNDP, 1997); ve bu, uluslararası bir yoksulluk çizgisinin tanımlanmasıyla yapılmaktadır. Bu küresel yoksulluk sınırı, yoksulluk *insidansının* sınırlar arasında karşılaştırılmasını mümkün kılmaktadır. Bunun için, DB bir referans kaynağı olarak hizmet vermektedir.

Gelişmiş milletlere dayanan çeşitli uluslararası yoksulluk sınırlarını ortaya koyan keyfi istatistiklere dayanan onlarca yıldan fazladır. Mutlak yoksulluğu ölçmek ve yaygın olarak en az gelişmiş ülkeleri kullanmak için kullanılan ünlü kişi, kişi başına günlük 1.25\$ 1985 Satınalma Gücü Paritesi'dir (SGP). Sonraki, Latin Amerika ve Karayipler'de uluslar için tahmin edilen standart olan 2.15\$ (SGP). Ayrıca, 4.25 dolarlık yoksulluk sınırı da bulunmakta; ancak bu, Doğu Avrupa ülkeleri ve yeni gelişmekte olan ülkeler olarak tanımlanan ülkeler için kullanılmaktadır. Sonuncusu 14 dolardır ve bu gelişmiş sanayileşmiş ülkeler içindir. Yoksulluk sınırlarının belirlenmesi, tüm ulusların ulusal yoksulluk sınırlarını tanımlamak zorunda oldukları küresel olarak telaffuz edilmektedir. Ulusal yoksulluk sınırlarının inşası temel olarak gıda yoksulluğuna ve bertaraf gelirlerine bağlı olarak değişmektedir. Örneğin, ulusal yoksulluk sınır gıda yoksulluğuna dayanan ülkeler genel olarak gelişmekte olan ülkelerdir. Gıda güvensizliği sorunu olmayan sanayileşmiş ülkeler için, ulusal yoksulluk sınırları bazen ortalama veya medyan gelirlerin %50'sinde veya %60'ında sabittir ve özellikle bu AB'ye özgüdür.

Yukarıda bahsi geçen üç tedbirin bir birim göstergesini açık bir şekilde gösterememesi nedeniyle, bu üç önlemi tek bir kapsamlı göstergeye birleştirmek için çaba gösterilmiş, bunun sonucunda ortaya çıkan bazı önlemler Sen'in yoksulluk endeksi ve Foster, Greer ve Thorbecke yoksulluğu olmuştur. (Yaygın olarak FGT yoksulluk endeksi olarak bilinmektedir). Yaygın olarak kullanılsa da bu parasal önlemler, kusurlu ölçüm olarak kabul edilmektedir, çünkü bir kişinin refahı yalnızca parasal yaklaşımla değil, parasal olmayan yönleriyle de belirlenmektedir. Yoksulluğun parasal ölçümleri sadece yoksulluğun bir yönünü ele almakta ve sonuç olarak belirli bir nüfus içindeki yoksulluğun durumunu tam olarak değerlendirmek için yetersiz kalmaktadır. Parasal ölçümlerin yoksulluğun birçok boyutunu yakalayamadığı ve bu nedenle karşılanmayanları bıraktığı iddia edilmektedir. Parasal tedbirler tarafından ihmal edilen çeşitli göstergelerin bazıları şunlardır:

- i. Kişisel farklılıklar (yani, bedensel özelliklerdeki farklılıklar mesela yaş, hastalık, cinsiyet, beden durumu).
- ii. Ülkeler gelişme düzeyleri. , açıkçası, Gelişmekte olan ülkelerin yoksullarından gelişmiş ülkelerin yoksulları daha yüksek bir gelir sahip olmaları gerekmektedir.
- iii. Hanehalkı içinde eşitsizlik

2. Bileşik Yoksulluk Ölçümleri ve ÇBYE Gelişimi

Bileşik yoksulluk göstergeleri ve ölçümleri, yoksulluğun ölçülmesi için gelir ve tüketim yaklaşımının yetersiz ve eksik olmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu, yoksulluk olgusunun daha geniş ve daha kapsamlı bir açıklamasını mümkün kılmaktadır. Gelir ve tüketim ölçümlerinin bir şekilde iyileştirilmesi ve tamamlanması amaçlanmıştır. Bu birleşik yöntemler hane halkının geliri ile doğrudan ilgili olmayan faktörleri içeriyordu (UNDP, 2007). Sadece maddi malların tüketimini ölçtüğü için yoksulluğu açıklamanın yeterli bir önlem olmadığı belirtilmektedir. Bununla birlikte, karma yoksulluk önlemleri insanların gelir ve maddi mülkiyetten ziyade genel yaşam kalitesini dikkate almaktadır (Sen, 1999). Aslında ÇBYE'nin ortaya çıkmasına sebep olan derin düşünce ve deneylerin yolunu açmıştır.

a. İnsani Yoksulluğu Endeksi (İYE)

Bu yoksulluk ölçümü, insanı gelişme perspektifine dayanan insan yoksulluğunu yakalamak için UNDP tarafından oluşturulmuştur. UNDP, insan yoksulluğunun belirli bir ölçütün ötesinde olduğunu kabul etse de İYE, belirli bir yerde (UNDP) yoksulluğun boyutu konusunda tek bir yargıya varmak için yaşam kalitesindeki yoksunluğun farklı özelliklerini birleşik bir indeksle birleştirmek için bir çabadır. 1997). Gelir yoksulluğunun ve insan yoksulluğunun getirilmesiyle mutlak ve göreceli yoksulluğun ötesine geçilmesi amaçlanmaktadır.

Bu görüşe göre gelir yoksulluğu iki kategoriye ayrılmaktadır: genel yoksulluk ve aşırı yoksulluk (Alters, 2008). Aşırı yoksulluk, bir kişinin asgari kalori gereksinimi ile belirlenen temel gıda ihtiyaçlarını karşılayamamasıdır. Öte yandan, genel olarak yoksulluk, yiyecek ve barınak, giysi ve enerji dahil olmak üzere diğer temel ihtiyaçları karşılayamayan bir kişidir. Aslında, özellikle gelişmiş ülkeler ile daha az gelişmiş ülkeler arasında yoksulluk düzeylerindeki farklılıklar göz önüne alındığında İYE iki ölçüt olarak sınıflandırılmıştır: İYE-1 ve İYE-2.

Birincisi genel olarak mutlak yoksulluk olan daha az gelişmiş ülkelerdeki yoksulluğu ölçmek için kullanılırken, İYE-2, yoksulluğun göreceli yoksulluk üzerinde olduğu gelişmiş ülkelerde yoksulluğu ölçmek için kullanılmaktadır. İYE-1 ile ilgili olarak, bu tedbir insani gelişmedeki üç temel boyuttan mahrumiyetleri kapsamaktadır: uzun ve sağlıklı bir yaşam, okur yazarlık ve iyi bir yaşam standardı. Benzer şekilde, İYE-2, İYE-1'de belirtilen üç boyuta da odaklanmakta, ancak gelişmiş ya da en az gelişmiş ülkelerdeki yoksulluk durumundan yoksulluk durumundan önemli ölçüde farklılık gösteren gelişmiş dünyadaki yoksulların koşullarına uyum sağlamak üzere değiştirilmekte ve uyarlanmaktadır. (İYE 1 ve 2 ile ilgili detaylar için tablo Tablo 9'a bakın). İYE-2'deki ek değişken, gelişmiş ülkelerdeki yoksulların koşullarında belirgin bir biçimde öne çıkan sosyal yabancılaşmadır.

b. İnsani Gelişme Endeksi (İGE)

İYE biçimi yoksulluğun ölçülmesi UNDP'nin parlak düşüncesidir ve genellikle ülkelerin refahını belirlemeyi amaçlamaktadır. Yıllar boyunca, UNDP'nin ülkeleri genel refah ve insani gelişme açısından sıralamak için kullandığı kıstas olmuştur. Yoksulluğu aşağıdakilerin birleşimine göre ölçmektedir: yaşam beklentisi,

okuryazarlık ve eğitim ve GSYİH (ayrıntılar için Tablo 9'a bkz.). İGE ile İYE arasındaki temel fark, İGE'nin ülkelerin genel gelişimini değerlendirmek için gerekli olduğu, İYE ise, belirli bir noktada bir ülkede yaşanan yoksulluk ve zorluk düzeyini, yani düzeydeki mahrumiyetleri ölçmek niyetindedir.

c. Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi (ÇBYE)

İYE ve İGE büyük ölçüde ÇBYE için temel oluşturan ölçümler olarak görülebilmektedir, çünkü yoksulluk ve kalkınma hesaplamasında bazı önemli yoksulluk yönlerini birleştirmeye çalışmışlardır. Genel anlamda olduğu gibi, yoksulluk olgusunun çok boyutluluğunun daha da tartışmasız olduğu, tüm paydaşlar tarafından bu çok boyutlu perspektiften ele alınacak olan yoksulluğun ortadan kaldırılması kabul edilmiştir (Akire, 2013) fakat bunu yapmak için yoksulluğun bu boyutlarını yakalamaya ihtiyaç vardır. Sonuç olarak, yoksulluğun çeşitli yoksunluklarını yakalamaya çalışan yeni bir yöntem bulunmaktadır. Bu, ÇBYE olarak adlandırılmaktadır.

Oxford Yoksulluğu ve İnsanı Gelişme Girişimi (OPHI) ve UNDP'nin bir grup araştırmacısı arasındaki işbirliğinin geliştirdiği bir yöntem; birçok yoksunluk göstergesi içeren bir gelir yoksulluğu ve çok boyutlu yoksulluk önlemi tasarlamışlardır (UNDP, 2010; Akire ve Santos, 2010). Eğitimin, sağlığın ve yaşam standardının on göstergesine dayanan çok boyutlu yoksunlukları yakalayan uluslararası karşılaştırılabilir bir ölçü olduğu belirtilmektedir. Kişi, ağırlıklı göstergelerin üçte birinde yoksun bırakılırsa, çok boyutlu yoksul olarak kabul edilmektedir. UNDP'nin, küresel yoksulluğun belirlenmesinde İYE ve İGE'nin ÇBYE ile yer değiştirdiğini belirtmek öğreticidir. ÇBYE temel olarak üç boyutu içermektedir: Eğitim, Sağlık ve Yaşam Standartları, bu üç boyutun, toplam on (10) gösterge veren üç geniş boyutta sınıflandırılmış göstergelere bölünmesidir (Özer ve Çolak, 2015) (Ayrıntılar için aşağıdaki şekil 9'a bkz.).

Benzer bir notta, Çok Boyutlu önlem konusundaki tartışmanın hafifletilmesi, “ekonomik bir gerilme ve dayanıklılık durumu” olarak tanımlandığı materyal yoksunluk kavramını ortaya çıkarmıştır (Karadağ, 2013). Aşağıda listelenen dokuz maddeden en az üçünü karşılayamayan kişi yoksun olarak tanımlanmaktadır:

1. Kira, ipotek veya faturaları ödemek;

2. Evlerini yeterince sıcak tutmak;
3. Beklenmeyen harcamalarla karşı karşıya kalmak;
4. Et veya proteini düzenli olarak tüketmek;
5. Bir televizyon setine sahip olmak;
6. Çamaşır makinesine sahip olmak;
7. Araba bulundurma;
8. Telefon sahibi olmak;
9. Tatile çıkmak;

Yine de bu kritere göre, bir kişi, yukarıda belirtilen maddelerin en az dördünün masrafını karşılamadığı takdirde aşırı yoksun olarak tanımlanmaktadır.(Acar, 2014). Türkiye'nin yoksulluğu, AB'nin bir aday ülke olduğu gerçeğini göz önünde bulundurarak bu ölçümü kullanarak birkaç yıldan fazla bir süredir AB tarafından değerlendirilmektedir.

Tablo 9: Bileşik Yoksulluğun Ölçümleri: Tanımlar

Endeks	Uzun yaşam	Bilgi	İyi Yaşam Standartı
İYE	Doğumda beklenen yaşam süresi	1. Yetişkin okuryazar	Kişi başına GSYİH (ABD doları)
		2. Birleştirilmiş kayıt oranı	
İYE-1	Doğumda olasılık	Yetişkin okuma yazma bilmeme oranı	Ekonomik provizyonda yoksunluk, ölçülen;
	40 yaşına kadar hayatta kalamama		1. İyileştirilmiş su kaynakları kullanmayanların yüzdesi

2. Fazla kilolu olmayan beş yaşı
altındaki çocukların yüzdesi

İYE-2	Doğumda olasılık 60 yaşına kadar hayatta kalamama	Yetişkinlerin eksik yüzdesi İşlevsel okuryazarlık becerileri	Gelir yoksulluğu sınırının altında yaşayan insanların yüzdesi (Medyan tek kullanımlık gelirlerin%50'si)
-------	---	--	--

ÇBYE	Sağlıklı Yaşam, Ölçülen 1. Çocuk Ölümü 2. Beslenme	Eğitim 1. Okul yılı 2. Çocuğun okula devamı	Yaşam Standardı, ölçülen 1. Gelişmiş Sanitasyon 2. Elektrik 3. Gelişmiş içme suyu 4. Döşeme 5. Mutfak Yakıtı 6. Varlık Sahipliği
------	--	--	--

Kaynak: UNDP (2001) ve UNDP (2010).

Tablo 9’da, sunduğunu gibi komposit ölçümler içermektedir. UNDP ülkeler yoksulluk ve yaşam kalitesini değerlendirme amacıyla İnsani Yoksulluk Endeksi 1 (İYE 1) ve İYE 2 kullanmaktadır. İYE 1 ile gelişmekte olan ülkeler içindir; İYE 2 ise gelişmiş ülkeler içindir. Burada gelişme farklılık olduğu için ölçüme göstergelerinde de farklılık vardır. Mesela İYE 1’de 40yıl doğum beklentisi kullanıyor. İYE 2 de 60yıl doğum beklentisi kullanıyor. Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi de yeni geliştirilmiş yoksulluk ve yoksunluk ölçümüdür.

f. Güvenlik Kavramı

Bu çalışmayı yönlendiren bir diğer önemli kavram güvenlik kavramıdır. Bu amaçla, araştırmanın nasıl uygulandığını göstermek için kavramın tanımlanması ve gözden geçirilmesi zorunludur. 1990'lara kadar güvenlik kavramı, sınırların korunması, devletlerin egemenliğini, güvenliğini artırmak ve bazen başka ülkelerden gelen dış provokasyonları önleyici olarak savaşmakla sınırlıydı. Uygulamada güvenlik, devlet içindeki insanlardan çok ulus-devlet ile ilgiliydi. Bununla birlikte, 1994 İGR'sundan sonra güvenlik fikri, geleneksel olarak, insanlığın ve insanın günlük yaşam mücadelelerine odaklanmak için güvenlik kavramının kavramsallaştırıldığı daha geniş bir görüşü benimsemeye yönelik, devlet sınırlarının güvenliğinin sağlanması konusundaki geleneksel görüşten kayarak; hastalık, açlık, cehalet ve düşük beceriler, işsizlik, iklim değişikliği tehdidi ve çevre tehlikeleri, siyasi baskı ve sosyal güvensizlik gibi sürekli tehditlerden uzak kalmak anlamını kazanmıştır.

Bu açıdan bakıldığında, yoksulluk, temel mal ve hizmetlerde yoksunluk olarak yaygın bir şekilde tanınmaktadır; su, sağlık, bilgi ve güvenlik, bu yoksunluklara karşı insanları korumaktadır, o zaman güvenlik, yoksulluktan daha emniyetli olduğu anlamına gelmektedir. Bu, UNDP'nin insan güvenliğinin yükselmesini sağlamıştır: “İnsan güvenliği insan odaklıdır.” (UNDP 1994: 23). Ortaya çıktığı günden bu yana, insan güvenliği, bilim insanlarının ve analistlerin ilgisini ve ilgisini çekmiştir (Ovalı, 2006; Tangör, 2012) ve sosyal bilimlerin çoğunda birçok akademik alanda tartışma merkezi olmuştur.

Bu durum, Gary ve Murray (2002) görüşüne göre, insan güvenliğinin araştırma ve politika gündemini belirsizleştiren terimin sayısız tanımını ortaya çıkarmıştır. Basit bir biçimde, UNDP'den esinlenen Chen (1994), terimi “*korku ve istekten özgür olma*” olarak adlandırmıştır. Gary ve Murray (2002:586), yoksullukla ilgili olarak ölçülebilir insan güvenliğini sağlama çabalarında, terimin bir tanımını “genelleşmiş bir yoksulluk halinin dışında geçirilen gelecek yıl sayısı olarak tanımlamaktadır. Genelleştirilmiş yoksulluk, bireyin, insan refahının asli alanlarının eşliğinin altına düştüğü zaman ortaya çıkar.” olarak ifade etmiştir.

İnsan güvenliğinin kapsamlı, kesin ve net bir analizini UNDP yapmıştır. Yıllık en iyi İGR'da özellikle 1994 raporu, sadece insan güvenliği kavramına

odaklanmıştır Raporda, “insan güvenliğinin silahlarla ilgili bir endişe olmadığını, insan hayatı ve onurla ilgili bir endişe olduğunu” açıklamıştır. Ayrıca insan güvenliğinin dört (4) özelliği içerdiğini de belirtmiştir: evrenseldir, Bileşenleri birbirine bağlıdır, önleme yolu en iyi şekilde garantilidir ve insan merkezlidir. Derinlemesine bir şekilde aynı rapor iki yönlü olarak insan güvenliğini tanımlamıştır. “İlk olarak, açlık, hastalık ve baskı gibi kronik tehditlerden güvenlik. İkincisi ise ister evlerde ister işte, isterse de toplumlarda olsun, günlük yaşam kalıplarındaki ani ve yaralayıcı rahatsızlıklardan korunma anlamına gelmektedir” (UNDP, 1994:23). 1994 İnsan Kalkınma Raporu'nda, özellikle insan güvenliğine yönelik tehditlerin yedi temel boyutta gruplandırılmasını önermiştir: ekonomik güvenlik, Sağlık güvenliği, kişisel güvenlik, siyasi güvenlik, Gıda güvenliği, çevre güvenliği ve toplum güvenliği

Bu anlamda, insan güvenliğini arttırmak için gerekli olan unsurlar, eğitim, sağlık hizmetleri, sosyal dışlanma çevresel tehlikeleri içeren yoksunluklara benzemektedir. Dolayısıyla, Türkiye ve Gana'nın yoksulluk yaklaşımlarının analizinde bu yoksunluklar çalışmanın odak noktasını oluşturacaktır. Bu çalışmada güvenlik, yoksulları ya zorlamalarına ya da onları umutsuzluk hislerini uyandıran belirli eşiklerin üzerinde yaşamalarına engel olacak şekilde başa çıkma yeteneklerini güçlendirmek olarak kavramsallaştırmaktadır. Bu araştırma, öncelikle insan merkezli yaklaşıma dayalı analize odaklanmaktadır.

g. Neoliberalizm Kavramı

Neoliberalizm kavramı, diğer sosyal bilim kavramları gibi, özellikle son zamanlarda dünyayı şekillendiren egemen politik ekonomi paradigması görüldüğü için büyük ilgi çekmiştir (Eagleton-Pierce, 2016; Özkazan, 2005; McChesney, 1999); O yüzden Saad-Filho ve Johnston (2005:1) “neoliberalizmin çağında” yaşadığımızı ilan ettiler. Neo-liberalizm, İkinci Dünya savaşı sonrası döneminde önemli bir paradigma kayması olarak ortaya çıkmış, ve 1970'lerin sonlarında ve 1980'lerde patlak veren krizlerin yaygınlığı ile ortaya çıkan çıkıntılara yol açmıştır: 1970'lerin ısrarlı ve uzun vadeli durgunluğu mevcut standart ekonomik ve politik politika araçlarının, örneğin, Keynesçiliğin ele alınmasının yetersiz kaldığı, ekonomik politikanın ulusal ve küresel düzeydeki çöküşünün ve gelişmiş dünyadaki bazı refah rejimlerinin, durgunluk eğilimlerinin ve mali kısıtlamaların ortasında çökmesidir. Bu gelişmeler bağlamında, neoliberal destekçilerin, devleti ana sorunu olarak

görmektedirler. Bunun için ekonomik krizler ve büyümenin hem ulusal hem de küresel düzeyde yeniden canlanması için serbest piyasa ekonomisine geçişin gerekliliğini savunmuştur.

Esasen neoliberalizmin başlangıcı, Klasik Liberalizm üzerine yazıları 1930 ve 40'lar da etkili olan bir ekonomist olan Friedrich August Von Hayek'in eserleri için önemli ölçüde izlenmektedir. Politik olarak neoliberalizmin yükselişi, büyük ölçüde, Amerika'nın ve Britanya'nın 1970'lerin mali krizinin ardından uygulanan ekonomik politika reformları ve kemer sıkma tedbirlerine bağlanmıştır. Aynı zamanında Margret Thatcher'ın İngiltere'nin başkanı ve ABD'in başkanı Ronald Reagan'ın hükümetler zamandadır. Bu iki devlet adamı neoliberal politikaları sevmişler ve onun yaymaya çalıştılar. Gelişmiş dünyanın dışında, neoliberalizm, gelişmekte olan ülkeler de başlıca yapısal uyum programları yoluyla yayılmaktadır (Harvey, 2004; Kingfisher ve Maskovsky, 2008). Neoliberalizmin temel inancı, her türlü devlet müdahalesinden arınmış, açık, rekabetçi ve düzensiz piyasaların ekonomik kalkınma için en uygun mekanizma olduğudur (Eagleton-Pierce, 2016; Benner ve Theodore, 2002).

Kingfisher & Maskovsky (2008) tarafından belirtilen tanım olarak, kavram kendi tanımını önermektedir. Liberalizmden kaynaklanmış ya da liberalizmin bir uzantısıdır (Üçöğlü, 2015). Neoliberalizm kesinlikle bir tür liberalizmin yeniden canlanması olabilirdi. Bu tanım, liberal ideolojinin bir süre için politik tartışmalardan ve politika üretmekten kaybolacağını, ancak şimdi yeniden ortaya çıkıp yeniden paketlenildiğini öne sürmektedir. Eğer neoliberalizm, yukarıda vurgulandığı gibi liberalizmin bir dalıysa, liberalizmin ideolojisini anlamak vazgeçilmezdir.

Esas olarak özgürlük ve demokrasi değerlerini desteklemektedir (Thorsen, 2010). Liberalizmin yazılarında, ideolojinin iki çeşidi ortaya çıkmıştır: klasik liberalizm ve modern liberalizm (Kingfisher ve Maskovsky (2008). Ryan'a (1993) göre, klasik liberalizm devletin yönetim biçimi asgari katılımının inancıdır; bu, uygulamada güvenlik (silahlı kuvvetler ve kolluk kuvvetleri) ve hariç tutulmayan mallar hariç her şeyin serbest bırakılması gerekmektedir. Bununla ilişkili yazarlar arasında; John Locke, Adam Smith, Alexis de Tocqueville Friedrich Von Hayek'tir. Bunlar serbest piyasa ekonomi politikalarından hoşlanan bulunmaktadır. Öte yandan, Modern Liberalizm çoğu zaman devletin ekonomiye aktif katılımını savunmaktadır.

Bu, piyasayı düzenleme ve koruma eğiliminden kaynaklanmaktadır ve bazen herkesin mal ve hizmet tedarikini sağlamak için müdahale etmektedir.

Neoliberalizm, Adam Smith ve onun gibi düşününlerin klasik liberal ekonomik teorilerinin yeniden keşfi olarak tanımlandı (Gide 1922). Benzer bir şekilde Cros, neoliberalizmin, ikinci dünya savaşından önceki ve sonraki dönemde klasik liberalizmi yeniden canlandırmak için Lippman (1937), Hayek (1944) gibi siyasal kuramcılarının çabalarından ortaya çıkan politik ideolojiyi vurgulamıştı. Harvey'in (2005) kavramının kavramsallaştırılması anlayışıdır. Neoliberalizmin Kısa Tarihçesi adlı kitabında, belki daha açık ve tutarlı bir biçimde, geniş kapsamlı bir tanım sunmaktadır: Neoliberalizm öncelikli politik ekonomik bir teoridir. İnsan rehahının iyi gelismesini güçlü özel mülkiyet hakları, serbest piyasalar ve serbest ticaret bir şekil gerektiğini belirmiştir. Devletin rolü saddece iyi bir ortam sağlamasıdır. Mesela devlet paranın kalitesini ve kıymetlini garanti etmelidir. Yene de özel mülkiyet haklarını güvence altına almak için gerekli olan askeri, savunma, polis ve hukuki yapıları ve fonksiyonları ve gerektiğinde piyasaların doğru işleyişini garanti etmelidir. Dahası, eğer pazarlar mevcut değilse (toprak, su, eğitim, sağlık hizmetleri, sosyal güvenlik veya çevre kirliliği gibi alanlarda), eğer gerekliyse, devlet eylemiyle yaratılmalıdırlar. Fakat bu görevlerin ötesinde devlet girişim yapmamalıdır (Harvey, 2005:2).

Yine neoliberalizmin ayrıntılı bir kavramsallaştırılmasında, Harvey gibi, Blomgren (1997), neoliberalizm hakkında iyi örülmüş bir düşünçe sağlamaktadır. Ancak, Harvey'den farklı olarak, kavramı normatif bir politik teori perspektifinden ele almıştır. Eleştirel bir analizde, yazıları, neoliberalizmin içsel çeşitliliğini canlı bir şekilde göstermektedir. Ona göre: neoliberalizm genellikle bireysel özgürlüğe ve özel mülkiyet hakkına öncelik veren bir politik felsefe olarak düşünülür. Bununla birlikte, görüneceği basit ve homojen felsefe değildir. (Blomgren, 1997:224).

Önemli bir noktada neoliberalizm, küreselleşme ile mevcut ideolojik ve politik yönetim arasındaki uçurumu kapatmak için kavramsallaştırılmıştır. Uluslararası arenada yeni pazar ilişkileri yaratan yeni bir üretim çerçevesini tanımlayan küreselleşme, kapitalist küreselleşmeyi sağlayarak dünyayı fethetmek için piyasayı harekete geçiren kanal olarak genellikle neoliberalizme bağlanmaktadır. Neoliberalizmin, dünya çapındaki elit gruplarında bir güç ve zenginlik imparatorluğu

kurma hegemonik süreci ile iç içe olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda neoliberalizmin analizinde, küreselleşme ve emperyalizm, onun ayrılmaz bir parçası olmalıdır. Saad-Filho vd. (2005), neoliberalizm, emperyalizm ve küreselleşmeden ayrılamaz; çünkü çağdaş bir küreselleşmeyi hızlandıran temel bir yol, uluslararası kurumların (örneği. Dünya Ticaret Örgütü) kurulması ve neoliberalizmin ilkeleri ile tipik politikaların çok uluslu olarak uygulanması olduğunu ifade etmişlerdir.

Neoliberalizmin en önemli özelliklerinden birisi, kavramın meşhur ve yaygın eleştirisidir. Eleştirel literatürde, hâkim ve pratik olarak neoliberalizmin tartışmasına katılan yazarların çoğunu, neoliberalizm eleştirisinin bir parçası olarak yapmaktadır. Bu nedenle, bu eleştirel içerikte neoliberalizm ve ekonomik liberalizmi -yani öncelikle devletin geri çekilmesinin (Osborne ve Gaebler, 1992), Adam Smith'in 'görünmez eli' nin pazarın faaliyet gösterebileceği serbest piyasalar için alan yaratmak için bir araya getirilmesiyle ilgilidir. Başka bir deyişle, devlet ekonomiyi müdahale etmekten kaçınmalı, özgür ve kendi kendini düzenleyen pazarlara izin vermelidir. Hükümetler, özel kişilerin faaliyet göstermesi için uygun bir ortam yaratmaya sınırlama getirmelidir. Hükümet, özelleştirme durumunda, kamu hizmetinin mülkiyet ve işletme haklarını tamamen özel bir kişiye satmakta, sözleşmeye bağlı olarak devlet mülkiyetini muhafaza etmekte ancak hizmetin yönetimini ve faaliyetlerini özel bir kişiye vermektedir.

Diğer bir neoliberalizm ilkesi, ticarete yönelik engellerin azaltılmasının ya da artırılmasının tüm taraflara kazan-kazan avantajları getirmesidir. Böylece korumacı politikalar ve önlemler kaldırılmalı ve her ülke rekabet avantajları ile kendini küresel pazara sokmalıdır. Bu çalışma açısından en önemli ilke, neoliberalizmin, sübvansiyonlu su, gıda, elektrik, fakirlere yardım etmek için yapılan ücretsiz tıbbi hizmetlerin sağlanması gibi hükümet harcamalarının nihai olarak tersine çevrilmesi ve bu nedenle de hükümet tarafından feragat edilmesi gerektiği yönündeki katı tavsiiyedir.

Ekonomik açıdan bakıldığında, hükümetin ekonominin her alanında kısıtlamaları kaldırma, piyasa güçlerinin mal ve hizmet fiyatlarını belirlemesi için temel hizmetleri özelleştirmesi gerekmektedir. Hükümet, bütçe açığını kapatmak için bütçe harcamalarını dengede tutmak amacıyla mali harcamalarını korumalıdır. Yani, yabancı yatırım için uygun bir mikro ekonomik istikrarı sağlamalıdır. Bu şekilde,

piyasa kendini üstün çözümler sağlamak için kendi kendini düzenleyecektir. Yoksul insanlara gelince, ekonomik faydaların kendilerine indirgeneceği varsayılsa da neoliberal düşünceye karşı en güçlü eleştiriler, dünyanın etrafında yoksulluğun artmasına neden olduğu yönündedir (Kızılkaya vd., 2010). Bu, sermayenin korunması ve örgütlü emeğin zayıflamasıyla gerçekleşmektedir.

Neoliberal politikaların etkileri farklıdır. Ekonomik olarak, Chomsky'e göre neoliberalizmin yeni küresel düzen için sundukları şey olarak insanlar üzerinde kârdan yararlanma hakkını yakaladığı sermaye sahiplerini teşvik etmektedir. Politikaları, ekonomik eşitsizlikte muazzam bir artışa ve yoksul insanlar ve milletlere yönelik ciddi yoksunluk, kirli ve feci küresel çevre, krizden etkilenen küresel ekonomi ve zenginler için eşi benzeri görülmemiş bir düşüş ile birlikte olağanüstü bir artışla sonuçlanmaktadır. Sosyal cephede politikaları, anayasanın devlet içindeki herkesi eşitliğini garanti ettiği bir anayasal demokraside vazgeçilmez olan yasal eşitliğe yönelik çabaları azaltan toplumsal eşitsizliği beslemektedir.

Siyasi olarak neoliberalizmin seçim demokrasisiyle iyi bir şekilde çalıştığı, ancak daha sonra bilgi, araçlardan ve yönetime anlamlı bir katılım için gerekli olan bir şeyden ötürü mültecileri kapsamaktadır. Bunun nedeni, neoliberalist kârın ve kapitalizmin korunmasının demokrasinin özü olmasıydı. Böylece “[n]eoliberal demokrasi.... Vatandaşlar yerine, tüketiciyi üretir. Topluluklar yerine, alışveriş merkezleri üretir. Bunun genel etkisi, yalnızca demoralize edilmekle kalmayıp sosyal olarak güçsüz olan ayırık bireylerin ayrıştırılmış toplumunun inşasıdır” (Chomsky, 1999:11). Bu ışığında, neoliberalizm yoksulların yoksulluğu ve sermayeyi korumaya çalıştığı için yoksulların yoksulluktan çıkmaları için ilerlemelerin ve sürdürülebilir yolun yansımasıdır.

Neoliberal politikaların dünya çapında hakimiyeti, kapitalizmin Post-Fordist düzenleme yöntemini taklit ederek işgücü piyasasına mükemmel bir şekilde yol açmıştır. Neoliberal politikalar sadece şehirlerde değil, kırsal kesimlerde de kitlesel yoksulluğun yaratılmasında güçlü bir faktör olmuştur. Liberalleşmenin politikaları, düzenleyici politikaları ve kırsal geçim kaynakları için devlet desteğini azaltarak kırsal ekonomileri başlatmış ve süreçte kırsal refah ve geçim kaynaklarına yönelik gelişimsel yaklaşımı hayata geçirmiştir (Öztürk, 2012). Sonuç olarak, örgütlenmemiş

ve işsiz kitle emeğinin büyümesine ve daha sonra yoksullaşmış nüfusa neden olmuştur.

Yoksulluğa karşı mücadelede neoliberal yaklaşım, neoliberal politikaların uygulanmasının, ekonominin hem makro hem de mikro düzeylerinde muazzam faydalara yol açacağını ve böylece yoksulluğu ortadan kaldıracığını savunmaktadır. Örneğin, fiyat sabitleme ve düzenleme yoluyla ekonomideki devlet müdahalesi, mal ve hizmetlerin verimlilik tahsisine yol açacaktır; kesin serbestleşme yabancı yatırımı çekecek ve uluslararası ticarete artış sağlayacaktır; doğrudan ve dolaylı yabancı yatırımlar, üretim kapasitesini ve makro mali göstergelerin gücünü artıracaktır; Kamu işletmelerinin özelleştirilmesi ile kamu hizmetinde faaliyet gösterildiğinde kamu bütçe yükünün kaybedildiği etkili ve etkili bir şekilde hizmet sağlanacaktır. Bu politikalar toplumdaki herkesin yararına olacaktır. Genel sonuç, artan ekonomik faaliyetlerden kaynaklanan artan toplam refahın bir etkisi olarak yoksulluğun azalması olacaktır. Neoliberal önlemlerin ve politikaların uygulanmasının, yalnızca işsizliği azaltmakla değil, doğrudan en belirgin biçimde yoksulluğa olumlu etki edeceği iddia edilmektedir.

h. Bölüm Özet

Bu bölümde temel olarak, varsayımsal çalışma ile ilgili çeşitli teoriler, literatür, yoksulluk, güvenlik ve neoliberalizmin kavramsallaştırmaları tartışılmıştır. Analiz, çeşitli söylemlerin sunulması ve yoksulluğun nasıl algılandığını ve tarihsel olarak çağa nasıl yansıdığı ile ilgili incelemelerle başlamıştır. Yoksulluğun insanlık ile tahmin edilemez bir süredir var olduğuna ancak yoksulluk kelimesinin etimolojik olarak Latinceye ve Fransızcaya kadar uzayabileceğini göstermiştir. Yoksulluğun nasıl algılandığı ile ilgili olarak, eski çağlarda iki genel görüş hâkim olmuştur: bazıları onu erdemın sembolü olarak görürken, diğerlerinin de bu konuyla ilgili algılayışları, onu toplumdaki kötü davranışları teşvik eden bir olgu olarak görmüşlerdir. Dinin egemenliği döneminde (özellikle Hristiyanlık) yoksulluk ve yoksulların meseleleri daha iyi tedavi görmüş çünkü yoksullar toplumda yüksek tutulmuştur.

Yoksullar, Tanrı'nın gözü önünde yüksek oranda hafifletilen ve bu konuda merhametle muamele edilmeyi hak eden niteliktedir. Çeşitli tanımlar da

vurgulanmaktadır. Bu bölüm ayrıca, yoksulluğun başlıca nedenleri ile ilgili iki geniş tartışmayı da ele almıştır. Bu ikisi, kültürel perspektifi savunan ya da bir kimsenin ya da başka bir kimsenin sorumluluğunun bireye bırakıldığı bireysel yaklaşımı savunanlardır. Ayrıca suçlama-kurban teorisi olarak bilinmektedir. Yoksulluğun diğer geniş bir nedeni de yoksulluğun üretimi ve yayılması için hüküm süren sistemlerin ya da yapıların fesh edileceğini savunan yapısalcı bakış açısıdır. Bu iki geniş tartışma altında, üç teori (yoksulluk kültürü, hane yoksulluğu döngüsü ve çalışma yoksulluğu kavramı) tartışılmıştır. Yoksulluk ve hane yoksulluğunun döngüsü, kültürcü görüşle bağlantılı iken, yoksulların teorisi, yapısalcı argümanlara bağlıdır.

Yoksulluk literatürüne dayanarak bu bölüm, yoksulluk olgusunun çeşitli kavramsallaştırılmasının yanı sıra, her bir kavramsallaştırma biçiminde ikiliği gösteren yeni bir biçimde ele almıştır. Hem parasal hem de parasal olmayan biçimlerde yoksulluğun ölçülmesi incelenmektedir. Parasal yaklaşım açısından, gelirin ya da tüketim temelli formun, yöntemin güçlü ve zayıf yönünün sentezlenmesi tartışılmaktadır.

Parasal yöntemin yetersizliği nedeniyle parasal olmayan ya da karma ölçüm yöntemleri, yoksulluğun ortadan kaldırılması için mümkün olmadığı kabul edilen gelir yöntemini tamamlamak için ortaya çıkmış olsa da küresel yoksulluğun ölçülmesinde DB ve IMF tarafından en çok uygulanan yöntem olmaya devam etmektedir. Bileşik rubriklerin altında, İYE, İGE ve son zamanlarda gelişen çok boyutlu ölçümler gözden geçirilmiştir. Güvenlik kavramı da bölümün odak noktası olmuştur.

Güvenlik ve yoksulluk arasındaki bağlantıyı izlemek için geçmiş ve mevcut koşullarda güvenlik incelenmiştir. Güvenlik İnsan güvenliği olarak tanımlandığını ve BM güvenlik tehditlerinin çeşitli biçimlerinin belirtilmesi yoksulluğu ve yoksunluğu yansıtır.

Güvenlik, bu çalışmada, yoksulların başlarını zorlayabilecek ya da onları umutsuzluk hislerini uyandıran belirli eşiklerin üzerine oturtmaya zorlayabilecek başa çıkma yeteneklerini güçlendirmek ya da güçlendirmek olarak kavramsallaştırılmaktadır. Yoksullukla mücadele, kapitalizm ya da neoliberal ideoloji olarak kabul edilen küresel bir ekonomik ve politik düşünce altında

gerçekleşmektedir. Böylece neoliberalizm, ortaya çıkışı ve gelişimi gözden geçirilmiştir. Tartışma, bu ideoloji ile insanlığın refahının sadece sermayenin sunulup sunulmadığı takdirde sahiplerinin çıkarları ile geldiği yoksulluk olgusu arasındaki bağlantıyı ortaya koymuştur. Yine, analiz neoliberalizmin sadece sermayeye yöneldiğini ve sadece sermaye ve karı maksimize ettiğini ve bu nedenle birikim mantığını engelleyebilecek her türlü engeli ezdiğini göstermiştir

İKİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUĞUN ORTADAN KALDIRILMASINDA KÜRESEL, TÜRKİYE VE GANADAKİ MÜCADELE

1. YOKSULLUĞUN ORTADAN KALDIRILMASINDA KÜRESEL YAKLAŞIMLAR

a. Bölüm Giriş

Bir önceki bölümde, bu çalışmanın temelini oluşturan çeşitli kavramlar ve teoriler ele alınmıştır. Yoksulluğun kavramsallaştırılmasının özellikle farklı biçimleri ve bunlara etki eden ilgili kavramları gözden geçirilmiştir. Yoksulluğun, güvenlik açığı, yoksunluk, sosyal dışlanma ve hakların ihlal edilmesi gibi yeni perspektiflerde kavramlaştırılması vurgulanmıştır. Güvenlik ve insan güvenliği gibi diğer kavramlar, uluslararası kalkınma ve ulusal kalkınmada öncelik taşımakta ve neoliberalizm de kısaca gözden geçirilmektedir. Yoksulluk tehdidinin küresel yaygınlığı tartışılmazdır. Bu açıdan ülke yoksulluk düzeyi (Türkiye ve Gana) analizi için küresel düzeyde ve perspektiften sorunun kapsamının anlaşılmasına olanak tanımak için vazgeçilmezdir.

Son on yılda dünyada, yoksulluğun küresel, bölgesel ve yerel seviyelerden yok edilmesini amaçlayan yoğun kampanyaların yanı sıra birçok girişim başlatılmıştır. Etkili uluslararası kurumlar ve organizasyonlar çabalarını, çalışmalarını ve faaliyetlerini yoksulluğun ortadan kaldırılmasına yönlendirmişlerdir. Yoksulluğun, önümüzdeki yıllar içerisinde küresel gündeminin en üst düzey önceliğinde olmaya devam edeceğini işaret eden başlıca küresel sorunlardan biri olduğunu göstermektedir. (SKH, 2016). Bu bağlamda, ulusal düzeyde yoksulluğun tartışılması (bu çalışmanın üstlendiği gibi), uluslararası sahnenin ulus devletleri etkilediği ve sıklıkla yoksulluk gibi karmaşık sorunlar açısından hızını belirlemesi nedeniyle, uluslararası düzeyin çabalarına bakmalıdır.

Bu çerçevede, bu bölümde özellikle, dünyada ve önde gelen uluslararası kurumların çağdaş zamanlardaki yoksullukla mücadelede formüle edilen, kabul edilen ve uygulanan çeşitli baskın küresel girişimlere ve stratejilere odaklanmaktadır. Bununla birlikte, yoksulluğu durdurma ve yok etme girişiminde bulunmak için uygulanan çeşitli küresel yaklaşımları tartışmaya başlamadan önce, küresel yoksulluk

eğilimlerinin güncel düzeylerini, durumunu ve son yıllarda olduğu gibi yoksulların nitelikleri hakkında bir inceleme yapılmaktadır. Ayrıca Türkiye ve Ganadaki yoksulluk mücadeesi yaklaşımlar analiz etmektedir

b. Küresel Yoksulluğun Genel Özellikleri

Dünyamızın, II. Dünya Savaşı'ndan bu güne gelişimi her yerde aynı olmamasına rağmen zaman içinde yüksek düzeyde bir gelişme ile muazzam bir biçimde değişmiştir. İnsani gelişme oldukça etkileyiciydi, ancak buna rağmen birçok ülke yoksulluğun gölgesinde kalmıştır. (Şense 2001). Aslında, milyonlarca insan çok zengin veya zengin oldukları gibi aynı şekilde birçok insan da o kadar yoksullaşmış durumdadır ki bu kronik yoksulluğa sebep olmuştur. Yani, yoksullar arasında bazıları hayatta kalmanın sınırlarındadırlar. Yoksul insanlar tek tip bir grup değildir, ancak ortak özelliklere sahiptirler. Onlar her zaman işsizler ve düşük gelirli kişiler kategorisindedirler. Yoksul insanlar, maddi olarak yeterince geri dönüşü olmayan faaliyetlere ve girişimlere katılabilmektedirler ve kendilerini resmi istihdamda bulmaları şans olarak görülse de çoğunlukla alt kademelerde çalışmakta ve iş gücüne dayanan işlerde çalışmaktadırlar.

Dahası, bu yoksul insanların çoğunluğu kayıt dışı sektörlerde çalışmaktadırlar. Çiftçi, satıcı ve zanaatkar olarak kısmen ya da tam zamanlı bu emekçiler, bazen de eşleri ve çocukları ile birlikte son derece uzun saatler çalışarak hayatlarını devam ettirmektedirler. Son derece düşük kazançları bir yana, yoksulların büyük bir çoğunluğu büyük ailelerle karakterize edilmiş; kırsal alanlarda, kentsel gecekondu veya hijyenik olmayan kentsel ortamlarda yaşamaktadırlar. Yoksul aileler küçük bir araziye, birkaç hayvana ve basit aletlere sahiptirler (DB, 1990). Yoksul ailelerin gelirinin yarısından fazlası, sıradan besinlere ve zorunlu besin öğelerine harcanmaktadır.

Yoksul insanların yukarıdaki tanımı son zamanlarda sismik kaymaya neden olmuştur. Birçok özellik önemli ölçüde değişmemesine rağmen birkaç değişiklik olmuş ve şimdi yoksulluk, muhteşem teknoloji ve küresel eğilimler nedeniyle yoksullaşma tehdidi orta sınıf grubuna girmiştir. (Summer, 2010) İstikrarlı resmi istihdam (çalışan yoksullar) olan birçok insanların yoksulluğu, sürekli olarak kredilere ve yüksek satın alımlara bağımlı olmalarından dolayı her zaman

üstünlüğünü korumaktadır. Tablo 10 geçmişteki ve günümüzdeki yoksul insanların özelliklerini göstermektedir.

Tablo 10: Geçmişte ve Günümüzde Yoksulluğun Özellikleri

Geçmiş	Günümüz
Yoksul insanlar çoğunlukla işsizdi	İnsanlar beyaz yakalı işlere sahipler ancak karınlarını doyuracak kadar kazanıyorlar
Çok az gelir ve acil durumlar karşısında birikim yoktur	Bazılarının yeterli gelir ve birikimleri mevcut ancak fakat örneğin kadınlar ve etnik azınlıklar gibi küçük gruplar yeterli özgürlüğe sahip değiller.
Geniş ailelere sahiptirler.	Yoksul ailelerdeki kişi sayısı sürekli düşüşte olmasına rağmen hala yoksullukla mücadele ediyorlar.
Şehirden uzak kırsal alanlarda yaşam sürüyorlardı.	Yoksul insanlar şehir merkezlerinde varlıklı insanlara yakın yerlerde yaşıyorlar.
Kentin gecekondu mahallelerinde veya hijyenik olmayan bölgelerde yaşıyorlardı	Çoğunluk olarak yoksullar hala gecekondu da yaşıyor olmalarına rağmen çoğunluk iyi konutlarda yaşıyorlar.
Gerekli besinlerden yoksun monoton gıdalarla besleniyorlardı.	Sağlık seferberliği sayesinde çeşitli ve besleyici yiyecekler yiyebiliyorlar
Önlenebilir hastalıklar arasında çocuk ölümü bulunuyordu.	Ücretsiz aşılar sayesinde çocuklar nispeten sağlıklılar.
Yetişkin yoksul insanlar okur yazar değildiler.	Çoğunluğunun okur yazarlığı bulunmaktadır
Kırsal alanlarda yaşam sürüyorlardı.	Yoksulluk giderek kentsel olguya

	dönüşmektedir.
Geçim kaynakları tarımla bağlantılıydı.	Yoksul insanlar şehirlere akın ettikleri için artık tarımla ilgilenmiyorlar.
Çocukların yoksulluğu daha azdı.	Aşırı yoksul çocuklar bulunmakta ve yaygın bir açlık mevcut.
Yaşlı insanların sosyal ağları ve sosyal yardımlaşmaları daha iyiydi.	Toplumsal ve toplumsal dayanışma sistemlerinin çökmesi nedeniyle yaşlı yoksul kesim artmaktadır.

Tablo 10’da görüldüğü gibi geçmişte yoksul insanlar kırsal alanda yaşamaktaydı. Fakat elimizdeki veriler yoksul insanların işsiz ve kalabalık aileler mensup olduklarını, eğitim düzeylerinin düşük olduğunu, şehirde yaşayan yoksul ailelerin ise kentlerin gecekondu mahallelerinde yaşadıkları görülmektedir. Ayrıca günümüzde ise yoksul ailelerin kalabalık olmadığını çoğunlukla kentlerde yaşadıklarını görülmektedir. Yoksulluk, giderek kentsel olguya dönüşmektedir ve çoğunluğu ise okur yazarlığı insanlardır.

c. Küresel Yoksulluğun Görünümü

Bu bölüm, küresel yoksulluğun coğrafi ve gelişimsel olarak mevcut seviyelerinin ve hareketli eğiliminin altını çizmektedir. Şüphesiz ki, yoksulluğun ortadan kaldırılması konusunda küresel çabalar önemli başarılarla imza atmıştır. Yoksullukla ilgili tüm göstergeler üzerinde yoğunlaşmış ve dikkatle izlenmiştir. Küresel yoksullukta yapılan ilerlemelere rağmen, küresel yoksulluk durumu, belirli bölgelerde hala yüksek seviyelerdedir. Yoksulluk özelliklerini gösteren işaretler (Tablo 11’e bkz.), mevcut yoksulluk seviyesinin son 20 yılda sürekli bir düşüş kaydettiğini ve yoksulluğun azaldığını göstermektedir.

Dünyadaki aşırı yoksulluk içindeki insanların oranı yarı yarıya azalmış, örneğin 90’lı yıllarda 1,9 milyardan 2015’te 836 milyona düşmüştür (BKH, 2015). Açlık ve besin yetersizliğinden dolayı, yetersiz büyüme gösteren beş yaşın altındaki çocuklar yaklaşık 160 milyon. İlkokulda olması beklenen 57 milyon çocuk okula

gidememekte; küresel işgücünün yaklaşık yarısı yoksul, uygun olmayan ve savunmasız koşullar altında çalışmakta; önlenabilir hastalıklardan beş yaşın altında ölen çocuk sayısı günde 16'dır. Gelişmekte olan ülkelerdeki anne ölümü hala kabul edilemeyecek kadar yüksektir ve gelişmekte olan bölgelerin oranı gelişmiş bölgelere göre 14 kat daha fazladır. Gelişmekte olan bölgelerdeki gebelik kadınların yarısı, doğumdan önce doğum öncesi bakımlardan mahrum kalmaktadır. HIV/AIDS ile ilgili olarak, gelişmekte olan bölgelerde HIV ile yaşayan 31.5 milyon kişinin yaklaşık yüzde 64'ü 2013'te hiç tedavi alamamıştır. Gecekonuda yaşayan insanlar yakın zamanda yok olmamış gibi görünüyor çünkü gelişmekte olan dünya şehirlerinde gecekondu benzeri koşullarda yaşamakta olduğu tahmin edilen 880 milyondan fazla insan bulunmaktadır. (BKH, 2015:9).

Tablo 11: Küresel Gelirsiz Yoksulluk Göstergeler

Nüfus	7.1 Milyar
Aşırı Yoksul (ÇBYE)	1.7 Milyar
Yoksulluk (ÇBYE):	
Kırsal	%85
Şehir	%5.5
Küresel hayat beklentisi (2015):	
Erkekler	%73.8
Kadınlar	%69.1
Küresel sağlıklı yaşam beklentisi	%63.1
Yetişkin okur-yazarlığı	%89
Genç okur-yazarlığı (15-24 yaş)	%84
Küresel yetersiz beslenme	794.6 milyon (%10.9)
5 yaş altı çocuk ölümü	5.9 milyon

5 yaş altı çocuk ölümü (her bin doğumda)	42.5
Küresel HIV oranı (15-49 yaş)	1000'de 0.5
Anne ölümü (100.000 doğumda)	216
İçme suyu kaynaklarını kullanan nüfus:	
Şehir	%92
Kırsal	%98
Sağlık imkanlarını kullanan nüfus:	
Şehir	%81
Kırsal	%89

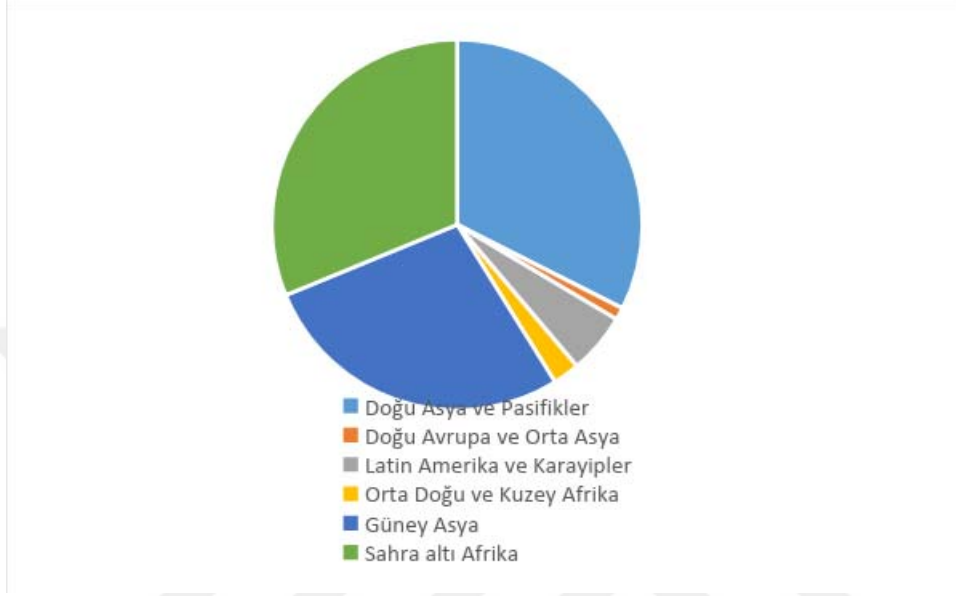
Kaynak: 2016 DSÖ Sağlık İstatistikler: SKH için değerlendirme rapor, BM Nüfus Dalı and UNESCO, 2015; Alkire vd. 2014.

Yukarıdaki Tablo 11, yoksullukla ilgili çeşitli küresel göstergeleri göstermektedir. Toplam 7.1 milyar nüfusu ile yoksul sayılan insanların sayısı 1,7 milyarı aşmaktadır. Sağlıkta iyileşmenin olduğu düşünülebilir ancak bu iyileşme daha çok su ve temizlik gibi temel hizmetler ile ilgilidir. Kentsel yerleşim ile kırsal yerleşim arasındaki uçurum çok fazladır. Buna karşılık, parasal yoksulluğu göz önünde bulundurarak, 1990'lı yılların yoksullarının yaklaşık 1.9 milyar dolar olduğunu ve bu rakamın on yıl boyunca 900 milyon düştüğünü ve 2013'te 1 milyara düştüğünü gözlemlemiştir (DB, 2016).

1990-2015 döneminde küresel yoksulların dağılımı esasen Çin'den Hindistan'a ve SSA'ya kaymıştır. 1990'da küresel yoksulların yüzde 40'ı Çin'de yaşamaktaydı ve Çin en yüksek fakir nüfusu yer idi (Şekil 2 bkz.); 2005 yılında Hindistan ve Sahra Altı Afrika (SAA) küresel yoksulların yerleşkesi haline gelmiştir. Hindistan ve SAA, küresel yoksulların 1/3'ünü (Şekil 3) oluşturmaktadır. Bu değişim, Çin'de yoksulluk içinde yaşayan insan sayısının büyük ölçüde düşmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Son yıllarda, küresel yoksulların hareketi SAA'de birleşmiştir. 2016 Dünya Ticaret Örgütü raporu (yoksulluk ve ortak refah 2016:

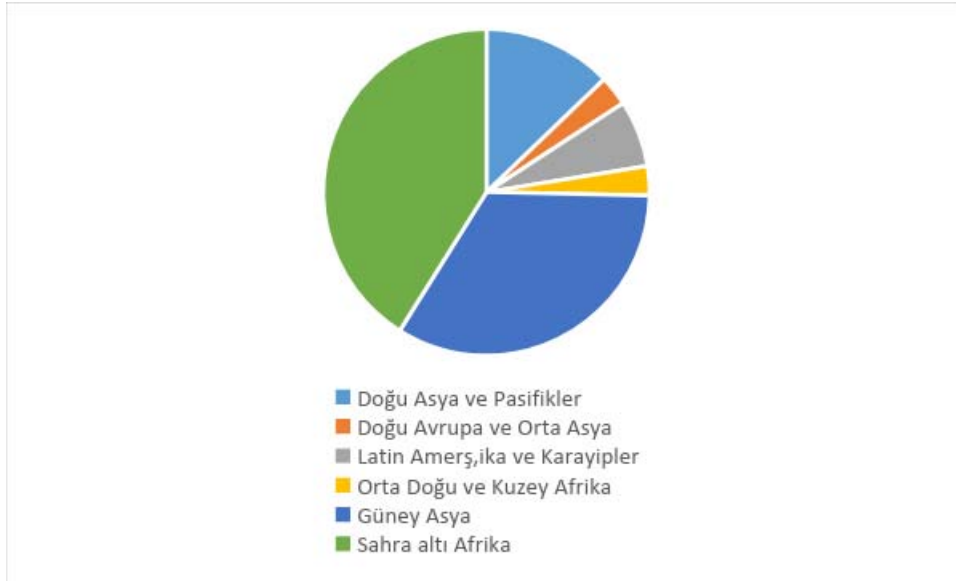
eşitsizliği ele alarak), yoksulların küresel dalgasının Güney Asya'dan SAA'ya geçtiğini iddia etmektedir. (Şekil 4 bkz.)

Şekil 2: Küresel Yoksulluğun Coğrafi Konumu, 1990

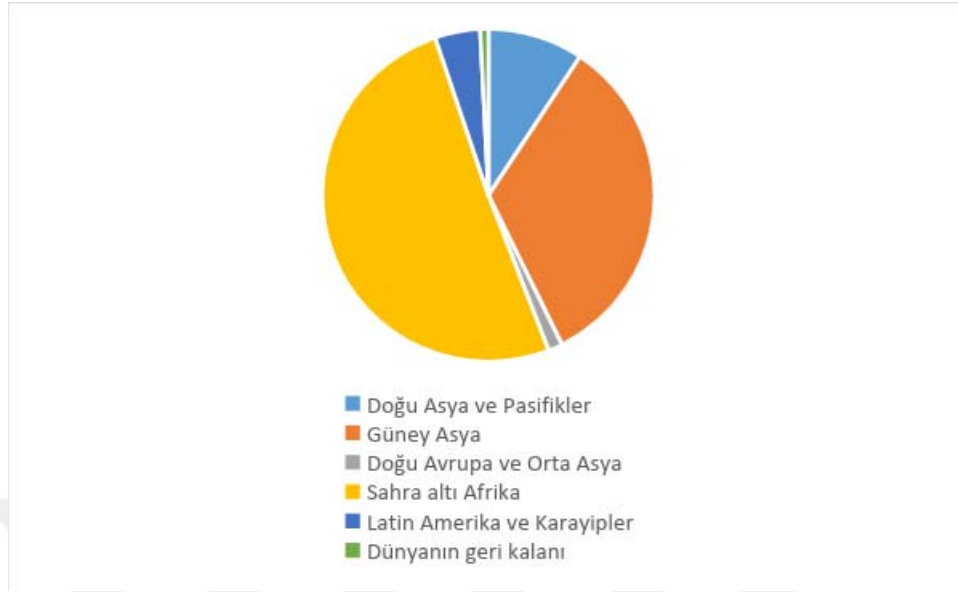
Kaynak: Chen and Ravallion, 2008, s.42.

Şekil 3: Küresel Yoksulluğun Coğrafi Konumu, 2005

Kaynak: Chen and Ravallion, 2008, s.42.

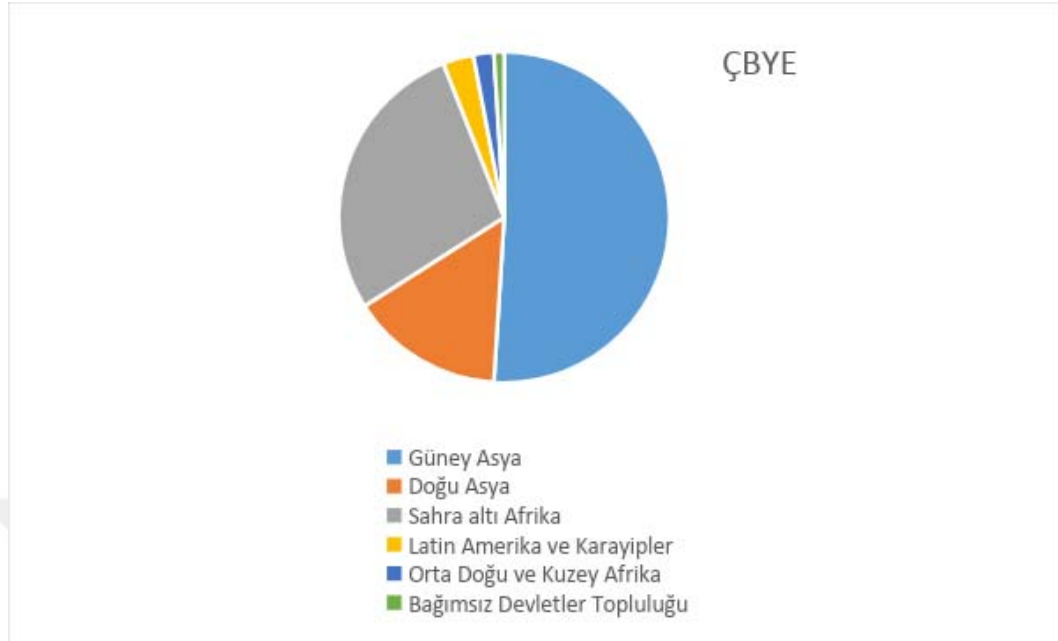
Şekil 4: Küresel Yoksulluğun Coğrafi Konumu, 2013

Kaynak: Dünya Bankası, 2016 s. 6.

Yukarıdaki analiz 1.25 ABD doları uluslararası yoksulluk sınırını temel almaktadır. Aynı şekilde, yakın zamanda Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı 2010 İnsani Gelişim Raporu tarafından benimsenen ÇBYE'ye dayalı küresel yoksulluk seviyelerini inceleyerek daha yüksek rakamlar elde edilmektedir. Akire ve Santo, mevcut verileri olan 104 ülke (dünya nüfusunun yüzde 78'i) dikkate alındığında, dünya nüfusunun 1.7 milyarının fakir olduğunu tespit eden ÇBYE yaklaşımını kullanmışlardır (Alkire, Jindra, Robles and Vaz, 2016). Yoksulların bölgesel ve coğrafi dağılımı üzerine, Güney Asya'da yoksulların yüzde 51'inin yaşadığı bildirilmiştir; Yüzde 28'i SSK'da yaşamakta; Doğu Asya ve Pasifik'te yüzde 15; Latin Amerika ve Karayipler'de yüzde 3; Bağımsız Devletler Topluluğu'nda yüzde 1, Arap ülkelerinde yüzde 2'dir (Şekil 5). ÇBYE yaklaşımından gelen tahminler, uluslararası satınalma gücü paritesi yaklaşımı ve ÇBYE arasında önemli farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır.

Şekil 5: Küresel Çok Boyutlu Yoksulluğun Konumu

Kaynak: Akire ve Santo 2014.

d. Küresel Yoksulluğun Eğilim ve Değişiklik Dinamikleri

Yoksulluğun yayılmakta olan eğilimlerinde çeşitli çizgiler ortaya çıkmıştır. Örneğin demografi açısından yoksulluğun hızla çocukluk ve gençlik olgusu haline geldiği belirtilmektedir. (IFAD, 2011; DB, 2016; Uluslararası Çalışma Örgütü-ILO, 2016). IFAD'ın (2011) kırsal kesimdeki yoksulluk raporunda, gelişmekte olan ülkelerdeki çocuklar ve gençler arasındaki yoksulluğun arttığını ve bu eğilimin yakın gelecekte de gerilemeyeceğini belirtmiştir. IFAD seçilmiş ülke çalışması analizi şunları ortaya çıkarmıştır: “Bangladeş'te yoksul insanları yüzde 50'si 18 yaş ve altındadır; Senegal'de ise bu oran yüzde 57'dir. %59 Latin Amerika ve Karayipler'de, 15 yaşın altındaki çocuklar arasındaki yoksulluk, yetişkinlerden ortalama olarak 1.7 kat daha fazladır”. Bu nedenle IFAD, çocukların kırsal alanlarda yoksulların önemli bir bölümü oluşturduğunu ve “çoğunun yoksul bir yetişkin haline geleceğini” savunmaktadır (IFAD, 2011:65).

Aynı şekilde, gelişmekte olan ekonomilerde ve gelişen ekonomilerde 15 yaşın altındaki tüm çocukların yarısından fazlasının aşırı ya da orta derecede yoksulluk içinde yaşadığı kabul edilmektedir. Ayrıca durumun gelişmiş ülkelerde daha iyi olmadığını da belirtmiştir. Gelişmiş dünyada, tüm çocukların yüzde 36'sı

nispi yoksulluk sınırının altındadır. (ILO, 2016). Böylece gelişmekte olan eğilimler, gelişmiş ülkelerde ve Avrupa'da göreceli yoksulluk düzeyinde bir artışa işaret etmektedir (ILO, 2016).

Coğrafi olarak dünyanın aşırı yoksullarının bölgelerde ve ülkelerde eşit olmayan dağılım gösterdiği, yoksulların çoğunluğunun iki büyük bölgede yoğunlaştığı görülüyor: Güney Asya (20) ve SAA (47). (Alkire ve ark., 2014; BKH, 2015) Bu iki bölge (Güney Asya ve SAA) dünyanın acından ölmek olan insanların yüzde 70'inden fazlasını oluşturmaktadır. Acından ölmek yoksul insanların olduğunu ülkeler açısından, 2015 BKH'e göre, dünyanın acından ölmek insanların yaklaşık yüzde 60'ın 2011 yılı itibarıyla beş ülkede bulunduğu belirtilmektedir: Hindistan, Nijerya, Çin, Bangladeş ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti. (BKH, 2015:15). Etkileyici bir şekilde, Latin Amerika ve Karayipler de aşırı derecede yoksulluk ve orta derecede yoksulluk açısından önemli bir uyum sağlamışlardır. 2012'de Latin Amerika'daki aşırı yoksulluğun payı 1990'lı yılların yüzde 20'sinden yüzde 5'in biraz altına düşmüştür.

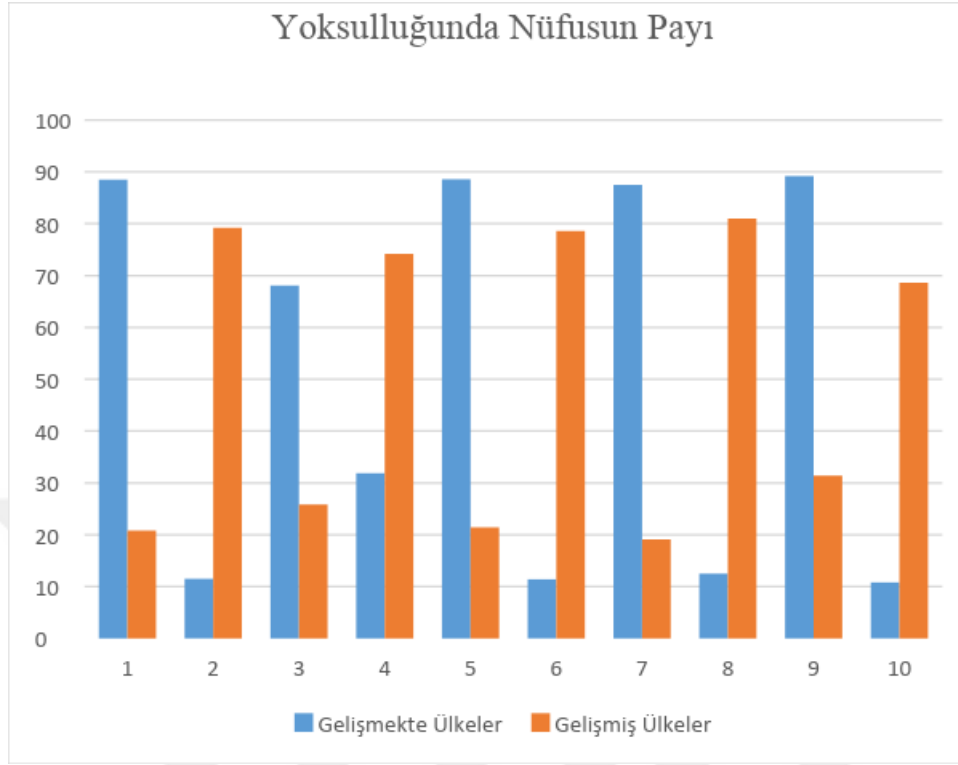
Son zamanlarda, garip bir şekilde, gelişmiş ülkelerde yoksulluğun arttığı da gözlemlenmiştir. ILO'nun en güncel raporunun (2016:13) idari özeti, “2012'de gelişmiş ülkelerde 300 milyondan fazla insanın yoksulluk içinde yaşamakta olduğu belirlenmiştir.” Kırsal-kent arasındaki bölünme açısından yoksulluk dinamikleri son zamanlarda bazı sıradışı kaymalara tanık olmuştur. Gelişmekte olan ve az gelişmiş dünyada yoksulluk (Ravillion vd., 2007; DB, 2016), gelişmiş ve orta gelirli ülkelerde yoksulluğun kentleşmesiyle ilgili tartışmalar ortaya çıkmasına rağmen, ağırlıklı olarak kırsal bir fenomen olarak kalmıştır. Aşırı yoksulluk için herhangi bir dönüşüm kaydedilmektedir. Aşırı yoksulların yüzde 88'inden fazlası hala kırsal alanda yaşamaktadır (Şekil 6'a bkz).

Kentsel aşırı yoksulluğun kırsal aşırı yoksulluğa oranı 1: 4 (ILO, 2016). Gelişmekte olan ülkelerin yoksulluğun itici gücü olduğunu ve nüfusun yarısından fazlası gelişmekte olan ülkelerin kırsal alanlardaki olduğundan dolayı, küresel yoksulluk büyük ölçüde kırsal bir fenomendir. (FAO, 2005, 2011, 2015; DB, 2008; ILO, 2008, Öztürk, 2012). Benzer şekilde, kırsal ve kentsel çok boyutlu yoksulluğu belirlemek için 105 ülkeden oluşan yakın tarihli bir araştırmada, Alkire vd. (2014), bir ÇBYE kullanarak kırsal alanlarda ciddi yoksunluk ve yoksulluk yoğunluğunu

teyit etmektedir. “Çok boyutlu yoksul insanların % 85'i kırsal alanda yaşamakta” vurguladı (Alkire vd., 2014:1). Kentsel/kırsal bölünmede yaşanan değişimler, gelişmiş ülkelerde ve az da olsa, kent nüfuslarının kentleştiği ve çalışma yaş grubunun kentsel alanlarda yaşadığı gelişmekte olan ekonomilerde göze çarpmaktadır. Buna ek olarak, son nüfus tahminleri, küresel nüfusun yüzde 70'inin kent merkezlerinde yaşadığı 2050 yılına kadar yüksek oranla yerleşeceğini göstermektedir. (BM, 2014). Bu eğilimle küresel yoksulluk bir kentsel olgu haline gelecektir.

Dahası, yaşama yönelik ya da ekonomik faaliyetlerle uğraşan işler açısından Küresel yoksulluk eğilimleri, tarımın aşırı fakirlerin temel dayanağı olduğunu göstermektedir. ILO'ya göre (2016:15-16), gelişmekte olan dünyadaki 43 ülkeye dayanan tahminler yüzde 25'i tarım, yüzde 12'si sanayi ve yüzde 7'den fazla hizmet sektöründe istihdam edilmektedir. Bir diğer gözlemlenen küresel yoksulluk eğilimi, yerli, kabile ve etnik azınlıkların daha yüksek yoksulluk seviyelerinin ortaya çıkmasıdır. Her ne kadar bu grup dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 5'ini oluştursa da, bunlar dünya yoksullarının yüzde 15'ini temsil etmektedir. Yerli halkın fakirleşmesi ve aşırı hassasiyeti, uzun yıllar boyunca birçok dezavantaj ve yoksulluğun sonucudur. Hemen hemen her alanda, yerli halk ayrımcılığa maruz kalmakta, haklarının ihlali (insan hakları, ekonomik haklar, sosyal haklar ve siyasi haklar) ve sosyal, ekonomik ve politik süreçler gibi tüm ana faaliyetlerden dışlanma ile karşılaşmaktadırlar (2016:15-16). Yerli halk arasında, yerli olmayan insanlara göre aşırı yüksek yoksulluk seviyeleri olması bunun kümülatif etkisidir. Buna ek olarak, yerli nüfus çoğunlukla iç bölgelerde yaşamak için zorlanmakta ve modern yaşam biçimlerinden koparılmaktadırlar.

Şekil 6: Kırsal ve Kentseldaki Yoksulluğunda Nüfusun Payı

Kaynak: ILO 2016, s. 15.

Gelişmiş ülkelerdeki yoksulluğun gelişmekte olan ülkelerdeki yoksullukla ilgili olduğu unutulmamalıdır. Gelişmekte olan ülkelerdeki kırsal alanlarda yoksulluk daha yüksek iken Şekil 7’de gösterildiği gibi gelişmiş ülkelerde bunun tam tersi görülüyor ki, yoksulluk kentsel alanlarda daha yüksektir.

Ayrıca, küresel yoksulluk tehdidinin eğilimlerinin eleştirel bir biçimde gözlemlenmesi, insanların aşırı yoksulluktan kitle geçişine geçtiğini, ancak ortalama ya da göreceli yoksulluğa işaret etmediğini ortaya koymaktadır. Mevcut küresel yaklaşımların büyük oranda yoksulluğun en uç biçiminin ortadan kaldırılması üzerine odaklandığı gerçeği göz önüne alındığında, gelişmekte olan ülkelerde göreceli yoksulluğa daha az dikkat edilmektedir. Göreceli yoksulluğun odak noktası olan başta Avrupa olmak üzere gelişmiş ülkeler hariç olmak üzere (ILO, 2016; OECD, 2012) göreceli yoksulluk konusunda çok az çaba sarf edildiği söylenilmektedir.

Açık bir ifadeyle, Chen ve Ravallion (2013), son makalelerini "daha fakir olmayan bir dünyada daha fazla göreceli fakir" olarak adlandırmışlardır. Yukarıdaki eğilim, ülkelerin düşük gelirli ülkelere orta gelirli ülkelere geçişinde ortaya çıkan

eğilime bağlıdır. Bu yönde, yoksulluk yakın gelecekte Orta Gelirli Ülke'lerin (OGÜ) tanımlayıcı özellikleri ya da özellikleri haline gelecektir (Summer, 2010). Summer, Hindistan, Çin, Nijerya, Bangladeş ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ndeki dünyanın yoksul kesiminin büyük çoğunluğunun ve geri kalanının Kongo dışında Orta Gelirli Ülkeler olduğu için yoksulluğun sonunda bir OGÜ olgusu olabileceğini ima ettiğini savunmaktadır. Aslında, en güncel ÇBYE (2014) raporuna göre, %71 çok boyutlu yoksullar OGÜ'de yaşamaktadır.

Bu değişikliklere rağmen, değişmeyen önemli bir yoksulluk olgusu, yoksulluğun cinsiyete dayalı olmasıdır. (Kadınlar arasında yoksulluk) Kadınları kalkındırma için önemli ilerleme kaydedilmesine rağmen, yoksulluğun cinsiyet dinamikleri büyük ölçüde değişmemiştir; kadınlar halen en yoksul ve savunmasız durumdadırlar. Kadınların güçlenmesine yönelik ulusal destekleyici faaliyetlerle birlikte küresel farkındalık ve savların pozitif sonuçlar vermeye başladığı, ancak sosyal yapıların çok az değiştiği görülmektedir. Ataerkil yapılar tüm dünyada hâkim kalmıştır. Aslında tüm yoksulluk ve yoksunluk göstergeleri, kadınların siyasette, ekonomide, sosyal alanda ve diğer alanlarda olmasına rağmen, her alanda kenarlarda ve hâlâ sınırlı olduğunu göstermektedir. Tüm göstergeler kadınlara karşı ağır basmaktadır. Kadınların erkeklerden daha yoksul olma ihtimali daha yüksektir (BKH, 2015).

Farklılıkların göz kamaştırarak ortaya çıktığı çeşitli alanlardan bazıları işgücü alanları ve yönetimidir. Kadınlar hem kamu sektöründe hem de özel sektörde işe girişlerde, ekonomik faaliyetler ve yönetim ve yönetimde karar alma süreçlerine katılım açısından ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. İşgücü piyasası dinamikleri açısından kadınlar dezavantajlıdır. Küresel olarak, kadınların işgücü piyasasına katılım düzeyi, erkeklerinkinden çok daha düşüktür. Çalışanların dörtte üçü erkekken, bu sayı kadınlarda neredeyse yarı yarıyadır (ILO, 2016). Çalışanların çoğunluğu savunmasız koşullarda çalışmaktadır. Kadınlar çoğunlukla kayıt dışı sektörde olup bazen ev işleri ve bebek bakımı gibi ücretsiz işlerle uğraşmaktadır. Aynı şekilde, kadınlar dünyadaki okuma yazma bilmeyenlerin çoğunluğunu oluşturmaktadır. Düşük eğitim seviyelerinde dahi, okul çağındaki çocukların kız çocukları, okul çocuklarının oranını artırmaktadır (UNESCO, 2015).

e. Küresel Yaklaşımlar ve Önlemler

Çağdaş zamanlarda yoksulluk tehdidi, tüm toplumları etkileyen kritik bir dünya sorunu olarak kabul edilmiş; bu nedenle dünya, gerekli tedbirleri ve stratejileri ertelemeyi artık göze alamamaktadır. Yoksulluk her kıtada, her zaman ve tüm ırklarda yaşanmaktadır. Sağlık, eğitim, konut, siyasi fırsatlar ve başarısızlıklar, kamu politikaları ve diğer insanlık konularıyla doğrudan bağlantılı olduğu için artık yaygındır. Esasen, yoksulluğun, sanayi devriminin etkisiyle dünyada gerçeğe dönüştüğü iyi bilinmektedir (Öztürk, 2012). Bu durum gelişmiş endüstriyel dünyada olmasına rağmen, ilginin yoksulluğa odaklanmasına yardım etmiş ve bu, çağdaş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelere de yaygınlaştırılmıştır. Sanayi devrimi, insan kitlelerinin dayattığı acılar ve zorluklar, yoksunluklar ve yoksul koşulları ön plana çıkararak başlamıştır. O zamandan bu yana çeşitli fakirlik biçimleri vurgulanmış ve yoksulluğu yok etmek için bazı küresel yaklaşımlar ve önlemler getirilmiştir.

Son birkaç on yılda dünya, yoksulların koşullarını iyileştirmeyi hedeflemiştir. Bu politikalar arasında ekonomik büyüme stratejisi başta olmak üzere, yoksulluğu azaltma politikaları ve sosyal koruma programları ile BM liderliğindeki Binyıl Kalkınma Hedefleri gibi öncelikle IMF ve dünya'nın politika reçetesi olan Yoksulluğun Azaltılması Strateji Belgeleri (YASB) bulunmaktadır (Sosyal Kalkınma için Birleşmiş Milletler Araştırma Enstitüsü-UNRISD, 2010).

1. Yoksulluğu Azaltmada Ekonomik Büyüme

Gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde yoksullukla mücadele etmek için yaygın olarak öne çıkarılan ve uygulanan ilk yaklaşımlardan biri de ekonomik büyümeyi güçlendirme politikasıdır. Ekonomik büyüme, yoksulluğun azaltılması için zorlayıcı bir araç olarak görülmüş ve görülmektedir (Şenses, 2001; WB, 1990; Adams, 2002). Böylece, 1950'lerden ve 60'lardan günümüze kadar, büyüme, yoksulluğun ortadan kaldırılması ve yoksul toplumların standartlarının ve yaşam kalitesinin yükseltilmesinin varsayılan ve temel araçları olarak görülmektedir. Bu bağlamda, tüm çabalar büyümekte olan ülkeler ekonomisine yöneliktir. İnanılmaz derecede büyüme, fırsatlar ve refah yaratma eğilimindedir.

Yüksek ücretli istihdam olanaklarıyla kesintisiz güçlü büyüme oranı, insanların refah düzeyini artırmakta ve bu da insanların ailelerinin sağlık ve eğitime yatırım yapmalarını teşvik edebilmektedir. Ve sağlıklı, kaliteli insan kaynağı üst insan gelişimine yol açacaktır. Politika önermeleri (vergilerin düşürülmesi, ithalat vergilerinin düşürülmesi, mali açıkların azalması, uluslararası ticarete ve sermaye akışına getirilen engellerin kaldırılması, serbestleştirilmesi, özelleştirilmesi, mülkiyet hakları ve piyasa güçlerinin kaynak ayırma ve dağıtma imkânı sağlanması dahil) sırasıyla ekonomi ve siyaset açısından ekonomik serbestleşme ve demokratikleşmenin önermesidir. Bu, yoksulluğun ortadan kaldırılması için temel ön şart sürdürülebilir ve yapısal değişiklikler olduğu için makro ekonomik politikaların benimsenmesi ve uygulanması için muazzam yararlar sağlayacaktır. İlk olarak, ekonominin serbestleştirilmesi, bir ülkenin tüm dünyadaki sermayeden ve yatırımlardan fayda sağlayacaktır. Bir ulus, üstünlükleri olan ürünlere konsantre olmayı bırakmaz ve bu, verimli bir ürün ile sonuçlanır. Bunun nedeni, istihdam ile yoksulluktan kendilerini temizleyebilirler ve bu refah düzeylerini artıracak önemli bir mekanizma olduğundan, verimli istihdam yaratma, halkın kazançlarını arttırma ve genel olarak vatandaşların refahına katkıda bulunma olasılığı bulunmaktadır.

Ekonomi politikalarının açığa çıkması büyümeyi teşvik etmiş ve yoksulluğun azaltıcı bir etki ile ortadan kaldırılacağı düşünülmektedir (Öztürk, 2012). Yoksulluk üzerinde olumlu etkiye sahip büyümenin basit ve doğrudan olmadığı da aynı derecede vurgulanmış olsa da büyüme ve yoksulluğun azaltılması arasındaki olumlu bağlar yaygın olarak kabul edilmektedir (DB, 2015). Büyüme yoksulluğun azaltılmasına yardımcı olması, ekonomik, politik ve sosyal politikalar açısından 'temellerin' doğru şekilde harman olmasına bağlıdır. Örneğin, devletin vatandaşlar üzerinde ortak bir etkisi olan bir büyümeyi yönetme yeteneği. Başka bir deyişle yoksulluğun etkili bir şekilde azaltılması için büyüme için kapsamlı bir büyüme veya yoksul yanlısı büyüme olmalıdır ki, aksi takdirde büyüme gelir eşitsizliklerini yaratabilir ve derinleştirebilir.

Buna ek olarak, 2014/2015'te IMF ve DB'ın küresel izleme raporunda, yoksulluğun azaltılmasında ekonomik büyümenin merkezîyetini teyit etmekle birlikte, geçim kaynakları esas alınarak ekonomik büyümeye yoksulların beşerî

sermayeye sürekli yatırım yapılması, yoksullara sosyal koruma sağlanması ve çevrenin korunması da eşlik edilmelidir.

2. Yönetişim ve Yoksulluğun Azaltılması

Siyasi boyut demokratikleşmeyle ilgili olmalıdır. Demokraside herkesin politika oluşturma, politika yapma ve uygulamalara katılma konusunda eşit derecede bir fırsata sahip olduğuna inanılmaktadır. Dolayısıyla demokratik bir toplumda yoksullar ve marjinal olanlar yaşamlarını etkileyebilecek politikalar idrak etme ve etkileme fırsatı bulacaklardır. Fakat bu çift politikalar yoksullar açısından nadiren olumlu etkiler yapmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde serbestleşmenin ve demokratikleşmenin uygulanması, tam aksine, bu ülkeleri yeniden yönlendirmiş ve bu ülkeleri küreselleşmiş üretim zincirine sokmuştur ve sadece alıcı durumunda olan bir zincirin halkası olmuşlardır. Bu ülkeler, büyük ölçüde tüketici ekonomileri olarak kalmış ve üretim açısından hiçbir zaman katkıda bulunmamıştır. Gelişmekte olan birçok ülkede büyüme hızla artıyor olsa da bu büyüme yoksulları iyileştirmek için beklenen faydaları (iş ve ek gelir) sürdürememiş ve sağlayamamıştır. (Dünya Bankası, 2010; Chossudovsky, 2012).

3. ‘Trickle-Down’ Etkisinin Başarısızlığı

Ekonomik literatürde öngörüldüğü gibi ılımlı büyümenin yoksul kesimlere ‘trickle down’ başarısızlığını açıklamak için çeşitli nedenler ileri sürülmüştür. Birinci nedeni, küreselleşmenin artması ve düşük gelirli ülkelerin küreselleşmenin bütün sürecine ters bağlanmasıdır. Büyük ölçüde yoksul insanların geçimi tarıma bağlıdır. Bununla birlikte, küresel zincir süreci, yerel tarım ve yerel üretim arasındaki bağlantıları azaltmak için çalışmış ve bugün gelişmekte olan birçok ülkede, yerel gıda üretim endüstrisi neredeyse çöktüğünden, nüfus büyük ölçüde ithal edilen gıdaya bağımlı hale gelmiştir. Yerli üretimi desteklemek yerine yerine üretilen malları ithal etmenin tercih ettiği bir durum yaratmıştır. Bunun sonucunda, büyük çoğunluk işsiz kalmış ve yoksullaşmıştır.

İkinci nedeni, üretkenliği artıran son teknolojiye sahip üretim teknolojisinin ve sofistike ekipmanın piyasaya sürülmesi, dünya yoksulluk seviyelerinde buna karşılık azalmanın olmamasıdır. Bunun tersine, bu, ucuz emek ekonomisinin

kurulmasına neden olmuştur (Chossudovsky 2003:5). Sermaye ve yatırım büyük ölçüde yabancı holdinglere ait olmakla birlikte ve kârın en üst düzeye çıkarılması için daha az emek istemektedir. Bu, daha az gelişmiş ülkelerde küçültme, işbirliğinin yeniden yapılandırılması ve sermayenin ve üretimin ucuz emek merkezlerine aktarılması süreciyle gerçekleşmektedir. Bunun direk sonucu olarak göç edilen ülkelerde yaygın işsizlik meydana gelmiş ve göç edilen ülkelerde işçilere daha düşük ücret ve kazanca sebep olmuştur. Küreselleşmiş üretim zinciri yeni bir dünya düzeni oluşturmuş ve Chossudovsky' da (2003:6) 'Bu yeni uluslararası ekonomik düzen insanın yoksulluğunu ve ucuz emeğini beslemekte: hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde yüksek düzeyde ulusal işsizlik reel ücretin düşürülmesine katkıda bulunmaktadır.' şeklinde ifade etmiştir.

Yakın zamanlarda, küreselleşmiş ve serbestleşen politikaların bir diğer doğrudan sonucu da uluslararası işsizlik havuzunun oluşturulmasıdır. İşsizlik uluslararası bir nitelik taşımaktadır çünkü küresel işsizlik ayrı bir sistem üzerinde yürütülmekte, sadece istihdam hızını belirleyen uluslararası bir kol vasıtasıyla düzenlenmektedir. İşgücü piyasası hemen hemen tek bir pazarda birleşmiş durumdadır. Hiçbir ulusal emek bağımsız değildir ve bu az sayıdaki iş için sermayenin ucuz emek havuzlarına göç etmeye itmiş ve şiddetli bir rekabet oluşturmuştur. Yakın tarihli bir ILO raporunda (2014), ticaret ve yatırım liberalizasyonu ile altyapı odaklı son politikalar, kalkınmayı sağlayacak kaliteli işler üretmediği ifade edilmiştir. Aynı raporda gelişmekte olan dünya işçilerinin yarısından fazlası (yaklaşık 1,5 milyar kişi) kırılgan istihdamda olduğu da belirtilmiştir. Bu işçiler, resmi çalışma düzenlemelerine sahip olma, emeklilik ve sağlık bakımı gibi sosyal korumalarla veya düzenli kazançlar elde etme konusunda ücretli çalışanlardan daha az avantajlıdır (ILO, 2014:20).

Trickle-down etkisinin yoksulluk üzerindeki geçersizliğini açıklayan üçüncü sorun ise, neo-liberal düşüncenin mali disiplini, özelleştirmeyi ve serbestleşmeyi destekleyen makroekonomik politikalar üzerinde çarpıcı bir şekilde uygulanması ve özel sektör yönetim ilkelerini kamu hareketi ve işlerine uygulamanın şiddetle tavsiye edilmesidir (Hood, 1995; Barzelay, 2000; Özçelik, 2015). Gelişmekte olan ülkelere bu politikaların uygulanması, yoksulların acısını daha da kötüleştirdiği için daha çok takdir edilmemiştir. Birçok durumda mali kısıtlama politikaları, hükümetlerin

kamusal ücret faturalarını düşük tutmak için kamu sektörünü genişlemesinden kaynaklanmaktadır. Mali disiplin, hükümetlerin yeni istihdam yaratmalarını engellemiş, özelleştirme de yeni düzenlemelere veya yoksulluğun ortaya çıkmasına neden olan işçilerin zorunlu emekliliğine yol açmaktadır. Serbestleştirme, yabancı ürünlerin yerel üreticileri dışarı itmesine olanak tanımaktadır. Bu ekonomik politikalar kasıtlı olarak istihdamı odak noktası haline getirmemekte,istihdamın ekonomik büyümenin yan ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun için istihdam yaratmanın doğrudan müdahale etmemektedir. Bu nedenlerle, politikaları evrensel politikalara karşı hedeflemeye yönelik baskı cazip ve ilgi uyandırıcıdır.

f. Yoksullukla Mücadele İçin Doğrudan Müdahale

1. Sağlık

1980'lerde yoksullukla mücadeleye yönelik küresel politika yönü, büyümeden tamamen kaymış olmamasına rağmen, politikalara yöneldi; bununla birlikte, yoksulluğun ve yoksulluğun bazı temel unsurları üzerinde daha doğrudan müdahale vurgulanmıştır. Farklı koşullar altında benzer büyüme oranlarının yoksullar, yoksulluk ve insan gelişiminin daha büyük göstergeleriyle istihdam olanaklarının tamamen farklı etkiler gösterebileceğinin farkına varılmıştır. Böylece politika, sürekli ekonomik büyümeyi teşvik etmek için alınan önlemler ve politikalar eşliğinde sağlık, beslenme ve eğitim hizmetlerinin doğrudan sağlanmasına yönlendirilmiştir.

Zira, küreselleşme ve liberalleşme ile kaplı olan başarılı güçlü büyümenin eşit sürdürülebilir toplumsal kalkınmaya yol açıp açmadığı tartışılmaktadır. Ekonomik kalkınma ve sosyal kalkınma arasında gözlemlenen bir dengesizlik bulunmaktadır. Büyüme, dünyanın bazı bölgelerinde kalıcı yoksulluğa yol açmış; bu da yoksulların yoksulluktan kurtarmaya elverişli ortam yaratılmadığı anlamına gelmektedir. Hedeflenen yoksulluk politikaları ve sosyal koruma programları, Birleşmiş Milletler'in ve önde gelen uluslararası kuruluşların daha kapsamlı incelemesine yol açmıştır. Politikalar, sağlık ve eğitim ile ilgili politikaları içermektedir.

Sağlıkla ilgili sorunlar, yoksulluğun ve sağlık sisteminin açıklanamayacak şekilde iç içe geçmiş olması gerçeğinden kaynaklanmaktadır (Wagstaff, 2002). İyi bir sağlık yoksullar için önemlidir. Zengin ülkeler gelişmekte olan ülkelere daha iyi sağlık sonuçlarına sahiplerdir ve yoksullar da toplumdaki daha zengin insanlara

göre sağlık bakımından hassastırlar. Yoksulluk ve hastalıklar arasındaki ilişki her iki yönde de ortaya çıkan neden-sonuç ilişkisidir. Yani, yoksulluk, hastalıkların sebebi ve etkisidir; kötü sağlık, yoksulluğa da yol açabilmektedir. Yoksulluk, hanehalkının sağlık harcaması ile ilgili ciddi bir tehdittir. Bir ailenin yoksulluk sınırının altında mı yoksa yoksulluk sınırının üstünde mi yaşam sürdüğünün belirleyicilerinden biri sağlık harcamalarına ayırdığı pay olmuştur. Buna ek olarak, yoksullar, kronik hastalık seviyelerine dönüşen yoksunlukların çoğuna maruz kalmaktadırlar. Dolayısıyla, toplumdaki fakirler kısır ağ içine sıkışmıştır:

Yoksulluk sağlıksızlığı doğurmakta, kötü sağlık da yoksulluğun sürdürmesine neden olmaktadır. (Şekil 7'e bkz.) (Wagstaff, 2002:97). Bu amaçla, çoğunlukla Dünya Sağlık Örgütü tarafından yönetilen yoksulların yükünü hafifletmek için çeşitli sağlık politikaları ve stratejileri dünyada vurgulanmıştır.

Sağlık bir bireyin refahının ciddi bir göstergesi olduğu gerçeğine atfen, bu nedenle sadece hastalık yokluğu ile sınırlı değildir. WHO "Sağlık sadece hastalık veya zayıflığın olmaması değil, fiziksel, zihinsel ve sosyal refah durumudur." olarak tanımlanmıştır (WHO, 1948). WHO, sağlığın yok edilmesine ve yoksul insanlara sağlık üzerindeki etkisini azaltmak için herkesin sağlığına kavuşması için gerekli unsurları ve ilkeleri açıkça ifade etmiştir. Bu ilkeler şunlardır:

1. Sağlığın sağlanmasında adaleti ima eden eşitlik.
2. Sosyal adalet, eşitlik veya adalet taahhüdünü ifade etmektedir.
3. Güçlendirme; insanlara hayatlarını iyileştirme yollarına ve sosyal adaletle ulaşma yollarına katılma olanağı tanımak için kullanılmaktadır.

Şekil 7: Yoksulluk ve Sağlık Arasındaki İlişki

Yoksulluğun Özellikleri → Zayıf Sağlık Sonuçları → Azaltılmış Gelir

Yetersiz Hizmet Kullanımı	-Sağlıksızlık	-Maaş kaybı
Sağlıksız sıhhi donanım	-Kötü beslenme	-Sağlık maliyetleri
Ve beslenme yöntemleri karşı güvenlik açığı	-Yüksek Doğurganlık	-Ciddi hastalıklara

Sebebiyle;

- Gelir bilgilerinin yetersizliği;
- Toplumsal sosyal normlardaki yoksulluk

Güçsüz kurumlar ve altyapılar

Kötü ortamlar;

- Zayıf sağlık önlemleri- erişilemez,

Önemli girdilerden yoksun, konu dışı hizmetler

Düşük kalite;

Dahil edilmemiş sağlık sigortası ödemeleri

Kaynak: WHO ancak Wagstaff, 2002:97'den alınmıştır.

WHO, UNICEF ile ortak çaba harcayarak İlk Sağlık Hizmetlerini (İSH) başlatmış ve ortaya koymuştur. Bu politika, dünya sağlığının küresel olarak teşvik edilmesi açısından kritik öneme sahip kilometre taşı olmuştur. Politika- İSH- temel olarak sağlığa pratik, bilimsel açıdan sağlam ve sosyal açıdan kabul edilebilir yöntemler ve teknoloji üzerine kurulmuştur. Bu genel felsefe ile belirli küresel sağlık

hedefleri belirlenmiş ve yıllar boyunca, yoksul insanların yükünü destekleyecek ve azaltacak şekilde uygulanmıştır:

1. 2000 yılı itibarıyla herkes için sağlık: Bu karar Alma-Ata Deklarasyonu'ndan doğmuştur. Yoksullar ile zenginler arasındaki sağlık eşitsizliklerini ve geliştirmekte olan ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasındaki sağlık hizmetlerinin boşluğu sağlık için önlemlere ve sloganlara yol açmıştır (WHO, 1978).
2. Tüm çocuklar için kapsamlı aşılama programı: Geçmiş yıllardan elde edilen bulgular, 5 ölümcül çocukluk hastalığına işaret eden bazı hastalıkların yoksullar için büyük bir zorluk olduğunu göstermiştir. Tedavinin maliyeti aslında yoksul toplum kesimi için pahalıydı. Hükümetler, herkesin ücretsiz olarak bu hastalıklara karşı aşıları kullanabilmeleri yönünde bu aksiyonlardan etkilendiler.
3. Yetersiz beslenmenin ortadan kaldırılması: Çocukların yetersiz beslenmesi, hayatta kalmayı ve gelişmeyi sağlamak için sürdürülen küresel bir sağlık endişesidir. Bu hedef 1990'lı yıllarda başlamış ve Binyıl Kalkınma Hedefleri 'ne taşınmıştır.
4. 5 yaş altı ölümleri ortadan kaldırmak. 1990'lı yıllarda başlayan bu hedefe yeniden yön verildi ve Binyıl Kalkınma Hedefleri 'ne dahil edilmiştir.
5. Anne sağlığının iyileştirilmesi
6. HIV / AIDS ile Mücadele

Genel olarak, yukarıda bahsedilen müdahale, çocuk hastalıkları (örn., kızamık, ateş, çocuk felci), bulaşıcı hastalıklar (tüberküloz), üreme sağlığı sorunları, yaygın hastalık (kolera,sıtma, ishal ve böbrek yetmezliği) gibi önlenebilir hastalıkların yoksullar tarafından sıklıkla karşılaşılan sağlık sorunları nedeniyle ortaya çıkmıştır. Yoksul insanları bu önlenebilir hastalıklardan korumak için iki geniş önlem bulunmaktadır. Birincisi, temelde birincil sağlık bakımının erişilebilirliğini ve kalitesini artırmak ve özellikle yoksullar üzerinde yoğunlaşan bir halk sağlığı tepkisi oluşturmak, ikincisi, HIV/AIDS ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar, sıtma, tüberküloz, çocukluk çağı hastalıkları vb global hastalıklar gibi spesifik hastalıkları hedef alan özel bir tepki tabanı oluşturmaktır. Bu küresel bilinç ve programlara rağmen, çeşitli zorluklar, devletleri ve ulusal hükümetleri önerilen

küresel hedef ve programların yaygınlaştırılmasına engel teşkil etmektedir. Örneğin, bütçe kısıtlamaları, zayıf ve mevcut olmayan yönetim ve yükümlülük, yoksul ve dezavantajlı grupların erişimini engellemektedir. Bazen yoksul insanların kaliteye erişebilmeleri bile imkansızdır. Sonuç olarak, yoksul insanların ölümcül olaylarına, yani yoksullar için yüksek oranda hastalık ve ölüm oranlarının devam etmesidir.

2. Beslenme ve Yetersiz Beslenme

Sağlık ve beslenme yoksunluğu arasındaki bağlantı 1970'lerde küresel olarak ortaya çıkmıştır ve daha sonra yoksulluğun olumsuz etkisini azaltmak için doğrudan küresel politikaların müdahalelerinden biri olarak hedeflenmiştir. (Lipton ve Ravallion, 1993). Bu, yetişkinlerde vücut kütle indeksi ve çocuklarda yaş-boy bakımından enerji eksikliğini (kalori alımını) değerlendirecek yoksulluk temel ihtiyaç yaklaşımıyla birlikte ortaya çıkmıştır. Beslenme ve sağlık birbiriyle iç içe geçmiş olup, yoksulluk ile ilişkilidir. Hastalık, açlık, yetersiz sağlık, hijyenik olmayan yaşam koşulları gibi yoksulluğun birçok göstergesi kişinin beslenme durumunu olumsuz yönde etkilemektedir. 2005 FAO raporu, "İyileşen beslenme sağlamlılığı artırıyor, okula devam etmeyi artırıyor, çocuk ve anne ölümlerini azaltıyor, kadınları güçlendiriyor, HIV/AIDS, Sıtma hastalığının oranını ve ölüm oranını düşürüyor" sözleriyle kısa bir süre içinde beslenme ve yoksulluk arasındaki bağlantıyı yakalamıştır (FAO, 2005:5).

Gelişmekte olan yoksul ülkelerdeki yetersiz beslenme, bulaşıcı ve parazit hastalıklara karşı savunmasızlığı derinleştiren kilit faktördür. Bununla birlikte, yetersiz beslenmenin ortadan kaldırılması yararlı bir yatırımdır. Çünkü beslenme yetersizliği yoksulluğu sürdürecektir, insanları ve toplumları zayıflatacaktır. Aslında geliştirilmiş beslenme güçleri ve insanları ve toplumları kalkınmaya teşvik eder ve yoksulluğun azaltılmasına yardımcı olmaktadır. İyi ve geliştirilmiş beslenmenin, entelektüel kapasiteyi ve gelişmiş entelektüel kapasiteyi güçlendirmesi, bireyin hastalık, işsizlik ve felaketlerle mücadele etme ihtiyacı doğarsa üretme yeteneklerini artırmaktadır. Buna ek olarak, çocukların yeterli beslenme imkânı elde ettiklerinde nesiller arası yoksulluk döngüsünün azaltılması olasılığı daha yüksektir. Bunun ışığında, literatürde bebeklerin yetersiz beslenme etkisini kapsamlı bir şekilde tartışılmıştır. Birkaç araştırmacı (Avşar, 2007; UNICEF, 2001, 2005) yetersiz

beslenmenin, çocuk okulu, eğitim durumu ve yaşam boyu kazancı olumsuz etkileme eğiliminde olan bilişsel yeteneği etkilediğini iddia etmiştir.

3. Eğitim ve Okuryazarlık

Eğitim, özellikle gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğun hafifletilmesi için küresel olarak doğrudan hedeflenmiştir. En önemli insani gelişme olarak görülen yoksullukla savaş için doğrudan politikalar başlatılmıştır. Eğitim ile yoksulluk arasındaki ilişkinin tanınması çok iyi belgelenmiştir (BKH, 2015). ABD İşgücü İstatistikleri Bürosuna göre, yoksulluk ile eğitim seviyesi arasında gerçek ters ilişki vardır: yüksek öğrenim ve becerilere sahip olan insanların yoksul olma olasılığı düşüktür ve düşük eğitilmiş ve düşük beceri sahibi olanlar, yoksulluğa en çok maruz kalmaktadırlar. Buna ek olarak, ekonomi yoksulluğunu ve eşitsizliği azaltmak ve hızlı ekonomik büyümeyi sağlamak için eğitimle ilgili güçlü kanıtlar bulunmaktadır (Handley vd., 2009).

Ayrıca, eğitilmiş nüfus, çoğaltan etkisi ile birçok fayda sağlamaktadır: kız çocuk eğitimi, kadınların yetkilendirilmesine ve eşit tutulmasına neden olan olumlu etkileri ortaya çıkarmakta ve kadınların yoksulluğa sürüklenme riskini azaltmakta; aynı zamanda çocuklarının sağlığı, aile beslenmesi ve sağlığı ve çocuklara kaliteli eğitim verilmesi bakımından fayda sağlamakta; eğitimin, hayatlarını ve yoksulluğu yıkmış olan HIV/AIDS'le mücadelede en etkili araç olduğu ve yüksek okur yazar nüfusun, doğal kaynak yönetiminin ve kullanımının geliştirilmesine yol açtığını iyi belirtmektedir (DB, 2000). Bunlar dolaylı olsalar da genel olarak yoksullaşma riski daha düşüktür. Aslında eğitim, hızlı ve sürekli ekonomik büyüme için sağlam bir temel oluşturmak, eşit ulusal ve yerel kurumlar yaratmak, eşitsizlik ve yoksullukla mücadele için sağlam bir yönetim oluşturmak için ilgi çekici bir araçtır (Handley vd., 2009).

Bu çerçevede, yıllar boyunca yaygınlaştırılan hedefe yönelik eğitim politikaları ilk olarak, ilköğretimin 90'lı yıllara zorunlu temel ilköğretime ve ikinci yetişkin okur-yazarlığına kaydırılmıştır. 2000 yılına kadar, eğitim açısından politika çerçevesi, ülkeler için erkek ve kız çocuklarına evrensel olarak birincil kayıt sağlanmasını sağlamıştır. Bu, 5-9 Mart 1990'da Tayland'daki Jomtien'de UNESCO tarafından düzenlenen gerçekleştirilen Herkes İçin Eğitim Dünya Konferansında kabul

edilen Bildirge ve Eylem Çerçevesinde sunulmuştur. Bu bildirgede eğitim, insanlığın durumunun iyileştirilmesinde çarpıcı bir rol oynamak gibi temel hak ve vazgeçilmez olarak onaylanmıştır.

Dünya Eğitim Forumu'nda 2000 yılındaki Senegal'de- Dakar'da toplanan dünya hızlı bir ilerleme kaydetmiştir. Söz konusu forumda yaklaşık 162 hükümet katılmış ve Dakar Eylem Çerçevesinde, Herkes için Eğitim'e hedefi gerçekleştirmek için bir gündem oluşturulmuştur.

Yetişkin eğitimi ve okur yazarlık için, 1990'ların okuma yazma bilme oranının %50 yükseltilmesi için küresel amaç ve 2000 yılına kadar ulaşmayı hedefleyen küresel hedeftir. Bu süreçte, okur yazarlıkta cinsiyetler arasındaki uçurumu kapatmak için kadın okur yazarlığına odaklanılması gerekmektedir.

Evrensel eğitim açısından kaydedilen ilerlemelere rağmen, dünya hala birçok eğitim zorluğuyla karşı karşıyadır. UNESCO (2015:3), ilk olarak, ilköğretim ve ortaokul çağındaki çocukların ve ergenlerin 1999 yılından bu yana 204 milyonluk bir düşüşle 2012 yılında 121 milyona düştüğünü (yani %19'dan % 12'e) ve bu rakamın kabul edilemeyecek kadar yüksek olduğunu belirtmiştir. İkincisi, ilköğretim döngüsünü tüm çocukların tamamlanması için önerilen hedefin gerçekleşmediğidir. UNESCO'nun değerlendirmesinde, düşük ve orta gelirli ülkelerde, altı çocuğun birinde tam döngülü ilkokulu bitiremediği belirtilmiştir. Aynı şekilde, ergenler arasında üçte biri orta öğretim okulu bitirmemiş durumdadır. Üçüncüsü, yetişkin okur yazarlığı tablosu cesaretlendirici değildir. %50 hedefe ulaşmakla birlikte, hedefin yarısından azına ulaşılmıştır. Yetişkinlerin okuma yazma bilirliliğinde %23'ü sağlanmış ve UNESCO'ya göre bu yetişkin okuma yazma azalmış oranı kutlamaya değmez çünkü bu, yetişkinliğe dönük daha iyi eğitilmiş çocuklara geçişten kaynaklanmaktadır. Buna ek olarak, kadınların çoğunluğu 2015 yılına kadar temel okuma yazma becerisini kazanamamaktadır.

Kısaca genel olarak, dünya eğitimin etkisinin farkına varmaya başlamış ve dolayısıyla önemli bir ilerleme yaratan eğitim savunuculuğu ve kampanyasını sürdürmüştür. Yoksullukla kapsamlı bir mücadele için daha fazla çaba harcanması vazgeçilmezdir. UNESCO'nun küresel izleme raporunun, eğitimsel gelişimin küresel düzeyde eşitsiz paylaşıldığını ve yoksulluğun azaltılması için iyi bir işaret olmadığını şüphesiz paylaştığı bulgusuna ters düşmektedir. Yoksul ve dezavantajlı olan çocuklar

eğitimli olma fırsatını kaçırmaktadırlar. Eğitimde zenginler ve yoksullar arasındaki uçurum daha da büyümektedir. Örneğin; düşük ve orta gelir grubundaki ülkelerdeki yoksulların beşte birinden gelen çocukların 2010 yılında ilkokula devam edememe ihtimali, en zengin beşte birlik çocuklardan gelen olasılığın beş katından daha yüksektir; bu oran 2000 yılına göre biraz artmıştır (UNESCO, 2015:3).

UNESCO küresel izleme raporun'e göre (2006:23), küresel okur yazarlık on yıl içinde istikrarlı bir şekilde ilerlemektedir. 1950'li yıllarda küresel okur yazar oranı %56'dır ve bu oran 1980'lerde %70'e, 1990'larda %75'e, 2000-2004'te %82'ye yükselmiştir. 2015 yılına kadar yaklaşık %86 oranında tahmin edilmektedir.

g. Yoksulluk Azaltma Stratejisi Belgeleri (YASB)

Sağlık, beslenme ve beslenme yetersizliğinin yoksullukla mücadelede etkili bir yaklaşım olarak küresel politika alanına hâkim olmuştur. YASB girişimleri 1990'lı yılların başında kök salmaya başlamıştır. 1999'da ilk yönlendirici politikalar asla sürdürülememiştir, ancak dünya YASB'ların yoksullukla mücadeleye odaklanmak için küresel politika yaklaşımı olarak ortaya çıkmasına tanık olmuştur. YASB'lar yoksulların daha fazla büyümesini ve yoksulluğun azaltılmasını sağlamak için "Üçüncü yol" (Craig ve Porter, 2003:54) olarak tanımlanmıştır.

Esasen, bu, Bretton Woods kurumları tarafından, IFM ve DB'den sağlanan fonların (yardım, hibeler ve krediler) yararlanan ülkeler tarafından ulusal düzeyde nasıl geri ödeneceği ile ilgili bir plan ve politika tavsiyesi idi. Aslında, gelişmekte olan ülkeler çok taraflı ya da iki taraflı ortakların herhangi bir yardımını değerlendirmeden önce yerine getirilmesi gereken kalkınma ortakları tarafından onaylanan son gelişme haline gelmiştir. Bretton Woods'a göre YASB, yardımların yoksulluğun azaltılması için bir kanal olduğuna ve bir ülkenin yoksulluğun azaltılmasına yönelik yardımlar, krediler ve hibelerden nasıl yararlandığına ilişkin şeffaflığı ve hesap verebilirliği göstermeyi amaçlamaktadır. Bununla birlikte, bazı analistler (DB, 2001, 2004), YASB'nın yapısal uyum program'larının ve Bretton Wood kurumlarının, yapısal uyum programlarının uygulanmasında bireyden ziyade hükümetlerin ekonomik istikrarlarını öncelediği belirtilmiştir. (sübvansiyonların kaldırılmasını önerdiğinden, temel hizmetler için kullanıcı ücretleri ve kamu

hizmetlerinin özel operatöre devredilmesi ve hükümetleri yoksulluktan ziyade makroekonomik istikrar ve mali denge sağlamaya odaklanmaya çağırmaktadır).

Temel olarak, YASB'lar politika yönü ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasına odaklanan öncelik belirleme ile ilgilidir. Bu yeni bir yardım paradigmasıdır. Ayrıca, YASB'ların Ağır Borçlu Yoksul Ülkeler (HİPC) adı verilen toplanan borç kabiliyetlerine katılma şartı olduğu belirtilmektedir. YASB'ya rehberlik eden ana ilkeler mülkiyet, sonuç odaklılık ve ülke liderliğinde ortaklıktır (DB, 2004). YASB'ların ana temel ilkeleri; ulusal olarak yönlendirilen, yönetim kuruluna yapılan katılımı entegre etmek. Yoksulluğun çok boyutlu doğasını kapsayan, sonuç odaklı olan, yoksulluğun azaltılmasının uzun vadeli perspektifi üzerinde kalkınma ortaklarının koordinasyon çabalarını ele alan ortaklık yoksullara yarar sağlayan programlara ve girişimlere yoğunlaşmaktadır (DB, 2004:3). DB operasyonları değerlendirme departmanının görüşüne göre, YASB'lar, iptal edilen kredilerin, kredilerden yardımların ve hibelerin yoksulluğun azaltılmasına yönelik programlara kanalize edilmesini sağlamayı amaçlayan daha önceki bir yoksulluk odaklanma politikasına demir atmak için inisiyatifi takip etmiştir. Birkaç yıllık uygulamadan sonra, DB'nın Operasyon ve Bağımsız Operasyonlar Ofisi, dört vaka çalışmasının sonunda aşağıdaki ana bulguları ulaşmıştır.

Gelişmekte olan ülkelerin, ulusal politika planlarının ve stratejilerinin merkezine yoksulluğu azaltma stratejilerini yerleştirdikleri gözlemlenmektedir. Ulusal genel stratejiler, hepsi yoksulluk odağını inşa etmek zorunda olan çeşitli sektörel stratejileri içermektedir. YASB'ların yürürlüğe girmesinden bu yana ilerleme kaydedildiğini, ancak ilerleme düzeyinin ülkelerin kamu sektörü kapasitesine, hükümet-parti ilişkilerine ve bağışçılar arasındaki ilişkilere bağlı olduğunu vurgulanmaktadır.

Fakat uygulama sürecinde inisiyatifin şartlarını ülkelerin şartlarına uygun hale getirmek iç kuruluşlarını ve süreçlerini güçlendirmek yerine Banka'nın koşullarına uyum sağlamaya odaklanmıştır. DB detaylı bir analitik rehber sağlaması; YASB'ların büyüme ve yoksulluğun ortadan kaldırılması için ayrıntılı politikalar reklam stratejileri içermesi; YASB'lare büyük destek sunsalar da son olarak da YASB'ların ve politikaların uyumsuzluğu olsa da bağışçı ve dış ortak süreçlerinin uyumlaştırılması ve içeriklerin YASB'ları yansıtmıştır.

YASB'lara rağmen yoksullukla mücadele stratejisi üzerindeki yoksulluğun ortadan kaldırılması temeline odaklanılması, iyi yönetim biçiminde güçlendirilmesinin kolaylaştırılması ve beşerî sermayeye yapılan yatırımlar ve güvenlik ağlarının detaylı taslakları veya sosyal koruma önlemleri ile güvenliği artırması (Craig ve Porter, 2003), ciddi olarak eleştirilmiştir. Craig ve Porter'e (2003) göre YASB, neoliberal yaklaşımların yeniden paketlenmesinin yeni bir yoludur; gelişmekte olan ülkelerin hükümetlerinin birleşik bir çaba içerisinde bir araya gelmesi, uluslararası finans ve yatırımın gelişmesi için uygun koşullar yaratmaya çalışmaktadır.

Ayrıca mülkiyet retoriği ile Bretton Woods kurumunun YASB'ları onaylama talebi arasında bir çelişki vardır. Birçok STK, bu durumun, hükümetlerin, bir ülkenin belirlenmiş öncelikleriyle çelişse bile, onaylanacaklarını bildiği programları tercih ettiği anlamına gelmektedir. Hala yardımlara, hibelere ve kredilere eklenmiş şartlar ve bu, uluslararası finans kurumlarının diğer girişimlerinden farklı değildir.

h. Küresel Kalkınma Hedefleri

Şüphesiz, son yıllarda yoksullukla mücadelede daha belirgin ve küresel olarak kabul görmüş bir politika yaklaşımı, BKH/SKH'dir. Yeni binyılda, küresel çapta küresel zorluklarla yüzleşmek için, dünyanın siyasi irade ve ortak amacını yenilemeye yönelik istekler bulunmaktadır. Hükümetler, uluslararası kuruluşlar hem kamu hem de özel sektör, Sivil Toplum Kuruluşlar (STK) ve etkili bireyler küresel kalkınmaya yönelik küresel planı teşvik etmek için bir araya gelmektedirler. Eşi görülmemiş bir şekilde dünya, her kalkınma ortaklarının rollerini canlı bir şekilde ortaya koyan bir eylem planını oybirliğiyle kabul etmiştir. Benzersizdir çünkü belirlenen hedefler zamana bağlı, ölçülebilir ve küresel zorluklara odaklanmaktadır.

Binyıl Kalkınma Hedefleri söz konusu olduğunda bunlar arasında yoksulluk, hastalık, açlık, okuma yazma bilmeme, kadın ayrımcılığı ve ihmali, çevresel bozulma ve 2015 yılında sona eren küresel işbirliğinin güçlendirilmesi yer almaktadır. Bu BKH'ler değerlendirilmiş ve SKH ile değiştirilmiştir. Çoğunlukla, Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin olgunlaşmasından sonra yoksullukla mücadelede kararlaştırılan bir sonraki küresel politika gidişatı oluşturulmaktadır. SKH'ler bir şekilde 2030 yılında 15 yıl daha sürecek olan BKH'lerin bir devamı niteliğindedir. BKH'ler gibi, SKH'ler

de yoksulluğu sona erdirmek, gezegeni korumak ve herkes için barış ve refah sağlamak amacındadır. Yoksullukla mücadele konusundaki farklılık, BKH'lerin aşırı yoksulluğu ve açlığı ortadan kaldırmayı ve diğerlerini azaltmak için çalışmayı hedeflerken, SKH'lerin bütünüyle yoksulluğa son vermeyi amaçlamıştır. Bilindiği gibi, Binyıl Kalkınma Hedefleri 8 hedeften oluşurken (bkz. Ek 2), SKH 17 hedef ve amaçlardan (Ek 3'e bkz) oluşmaktadır.

Genel olarak, BKH'eri, gelişmiş, gelişmekte olan ve daha yoksul uluslara teğet olarak temas ederken, SKH'ler de, gelişmekte olan ülkeler için, yine de gelişmiş ülkelerde önemli ölçüde yoğunluktadır. Böylelikle, SKH'ler her şey dahil ve Binyıl Kalkınma Hedefleri'nden daha kapsamlıdır. Önemli ölçüde BKH ve şimdi SKH doğrudan yoksulluk sorununa bağlanmaktadır ya da bazıları yoksulluğun gerçek göstergeleridir. Bu politikalar, son zamanlarda insan ve genel gelişimi değerlendiren gelişim çerçevesi ve rehber olmuştur. Bu hedeflere doğru ilerleyiş veya başka bir şekilde büyük ölçüde bir ülkede yaşam standardını bildirmektedir. BKH'lerin dünya tarafından kabul edilmesinden bu yana, birçok Binyıl Kalkınma Hedefinde önemli ilerleme ve başarılar elde edilmiştir. Bununla birlikte, en yeni BKH'de (Küresel İzleme Raporu, 2015) Birleşmiş Milletler, bazı bölgelerde ve ülkelerde geri kalmayı geciktiren ilerlemenin yavaş yavaş olduğunu kabul etmektedir. Bu rapor, şu ana kadar yoksulluğun milyonlarca insanı ele geçirdiği, ve bunların en yoksul kişiler ve dezavantajlı insanlar olduğunu belirtmektedir. Bir sonraki ise, şüphesiz yoksulluk ve yoksulluk ile ayrılmaz bir bağ olan BKH'in çeşitli göstergelerinin kısa analizidir.

Aşırı yoksulluğun ve açlığın ortadan kaldırılması engelleyen aşırı yoksulluk ve açlık, yemek suyu ve iyi barınma gibi temel ihtiyaçların karşılanabilmesi için temel yaşamın sağlanamamasıdır. Bu hedef esas olarak üç hedefi kapsamaktadır: Birincisi, 1.A Halve, 1990 ve 2015 arasında, geliri günde bir dolardan az olan insanların oranı. Küresel olarak, dünyanın aşırı yoksullukla mücadelede önemli başarılar elde ettiği bildirilmektedir. Genel olarak yapılan ilerlemeler, çeşitli paydaşlar tarafından yapılan ortak küresel çabalara atfedilmektedir. Son raporlar, 1990'larda gelişmekte olan ülkelerin nüfusunun neredeyse yarısının günde 1,25 \$ 'ın üzerine çıkamayacağını göstermektedir, ancak 2015 yılında bu oran yüzde 14'e düşmüştür (bölgesel oranlar için aşağıdaki Tablo 12'ye bakınız). Mutlak rakamlarda,

bu şu anlama gelmektedir: 1990'lara kadar 1.926 milyon kişi, 1999'da 1.751 milyona ve 2015'te de 836 milyona düşmektedir. (BKH, 2015).

Tablo 12: Günde 1,25 \$ (SGP) ve Yoksulluk Oranının (PGR) Altında Yaşayan Yoksul Nüfus

Bölge	1990 %	2011 %	PGR
Gelişmekte olan bölgeler	47.7	18.1	5.3
Kuzey Afrika	5.0	1.5	0.3
Sahra-altı Afrika	56.7	46.8	19.2
Latin Amerika ve Karayipler	12.6	4.6	2.2
Karayipler	32.5	22.4	10.7
Latin Amerika	11.7	3.9	1.8
Doğu Asya	60.7	6.3	1.3
Güney Asya	51.7	23.4	4.9
Güney Doğu Asya	46.4	12.1	2.2
Batı Asya	5.3	1.5	0.3
Okyanusya	55.1	6.9	1.1
Kafkasya ve Orta Asya	7.9	3.6	0.9
Az gelişmiş Ülkeler	65.7	44.8	17.0
Küçük Gelişmekte olan ada devletler	35.5	19.6	8.3

Not: Dünya Bankası tarafından belirlenen yüksek gelirli ülkeler hariç tutulmuştur.

Kaynak: MDG'ler 2015 istatistiklerini rapor etmektedir (20.01.2017)
<http://mdgs.un.org/unsd/mdg/Resources/Static/Products/Progress2015/Statannex.pdf>
 adresinden erişilmiştir.

Kadın ve gençler de dahil olmak üzere, tam ve verimli istihdam ve herkes için insana yakışır iş olan ikinci hedef olan 1.B, daha az başarı kaydedilmiş ve sonuçta ortaya konulan hedeflere ulaşamamıştır. Hedef, aşağıdakileri içeren diğer dört alt hedefe dayalı olarak ölçülmektedir: istihdam edilen kişi başına GSYH büyüme oranı; İstihdam-nüfus oranı; Günlük 1,25 ABD doların altında yaşayan ve toplam istihdamda aile işçilerine katkıda bulunan çalışanların oranı. Yoksulluğu etkin bir şekilde ortadan kaldıracak herkes için iyi bir çalışma olduğu kabul edilmektedir (BM, 2010; ILO 2016). Bununla birlikte, dünya, Binyıl Kalkınma Hedeflerinde belirtildiği gibi üretken ve insana yakışır işlerin yaratılmasında ilerlemeyi başaramamıştır. (Tablo 13'e bkz.).

Küresel ekonomik büyümedeki durgunluğun ve yavaşlamanın nedeniyle istihdam yaratılamaması, Çin, Brezilya ve Rusya gibi gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerindeki zayıflığın kalıcı etkisi olarak görülmektedir. Bunun idareci etkileri, önümüzdeki birkaç yıl boyunca devam etmeyi öngördüğü küresel işsizliğin yukarı yönlü baskısıdır. ILO'ya göre (2016:3-4), 2015'te işsizlerin sayısı 197,1 milyon olarak gerçekleşmiştir, ancak bu rakamın 2017'de 3.3 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca, küresel işsizliğin yakında bitmeyeceğine dikkat çekmektedir. Bu eğilimin bir sonucu olarak, savunmasız istihdam oranı çok yüksektir. Küresel toplam istihdamın yüzde 46'sından fazlasını oluşturmaktadır (1.5 milyar kişi). Gençlerin istihdamı, küresel gençlik işsizliğinin artmasına yol açan bir meydan okuma olmaya devam etmektedir.

Tablo 13: Küresel ve Bölgesel İşsizlik Eğilimleri, 2007-2017

Bölgeler	2007	2013	2014	2015	2016	2017
Gelişmekte Ekonomiler	5.5	6	5.9	5.9	5.9	5.9
Gelişme Ekonomiler	5.8	8.5	7.8	7.5	7.3	7.1
Avrupa Birliği	7.2	10.9	10.2	9.9	9.7	9.5
Orta ve Güney-Doğu Avrupa	8.2	7.8	7.7	7.8	7.8	7.8
Latin Amerika ve Karayipler	6.9	6.3	6.6	6.8	6.9	6.8
Doğu Asya	3.8	4.5	4.6	4.8	4.9	4.9
Güney-Doğu Asya	5.5	4.3	4.3	4.3	4.2	4.2
Güney Asya	4	3.9	3.9	3.9	4.0	4.0
Sahra Altı Afrika	7.8	7.7	7.7	7.7	7.7	7.7

Kaynak: ILO, 2015, s.19.

BKH'in belirttiği açlık bölgesinde ulaşılabacak hedef şunları içerir: 1990-92 ve 2015 yılları arasında, yetersiz beslenmeye maruz kalanların oranı veya bu oranın yüzde 5'in altına düşmesi (BKH, 2000 hedef 1c). 2015 yılında binyıl kompaktının sonunda hedefe ulaşılamamıştır, ancak zorluklar karşısında ilerleme kaydedilmiştir. Uluslararası açlık hedeflerine ulaşamamış ülkeler, sarsılmış nüfus artışı, doğal ve insan kaynaklı felaketler sonucunda ortaya çıkmış, siyasi istikrarsızlık, uzun süreli kırılmaya ve gıda güvensizliğine maruz kalan nüfusun önemli ölçüde artmasına neden olan uzun süreli krizlere dönüşmüştür (FAO, 2015). Başarılarda, yüzyılı ve yirmi dokuz gelişmekte olan ülkenin 70'i açlık hedefine ulaşmıştır. Yetersiz beslenme için, 2015 sonunda ulaşılan yetersiz beslenmenin payı gelişmekte olan bölgelerde 18,6'dan yüzde 10,9'dur (ayrıntılar için Tablo 14'e bkz.).

Bu başarılarla rağmen, dünya çapında 795 milyon insanın, hala sağlıklı yaşamak için yeterli yiyecekleri olmadığı için açlık hala devam etmektedir. Herkes için evrensel ilköğretime ulaşmak olan iki hedefte önemli gelişmeler görüldüğü bildirilmiştir. Evrensel hedef kaçırılsa da büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. İlköğretim okulu kaydı açısından, 2000 yılında yapılan kayıtların net yüzdesi % 83 iken, 2015 yılında kayıt % 91'e ulaşmıştır (bölgesel net kayıt için Tablo 15'e bkz). Okul çağındaki okula gitmeyen okul çocuklarının sayısı, dünya genelinde neredeyse yarı yarıya azalmış, 2000'de 100 milyondan 2015'te yaklaşık 57 milyona çıkmıştır. Eğitimdeki bu başarılar büyük ölçüde ülkelerin çoğunda ücretsiz temel okulun benimsenmesi ve uygulanmasına bağlanmaktadır. Örneğin, yaklaşık 94 düşük ve orta gelirli ülke ya anayasal olarak yürürlüğe konmuş ya da parasız temel eğitimi uygulayan yasal önlemler yoluyla var olmaktadır. Bunun yoksul insanları için ciddi etkileri bulunmaktadır.

Bu, yoksul hane insanların çocuklarının ilkokul eğitimi ve yoksul ebeveynler için olduğu anlamına gelmekte, ailenin sağlık ihtiyaçları için yiyecek ve içecekleri gibi diğer önemli ihtiyaç ve gereksinimlere dağıtabilecekleri kaynakları serbest bırakmak anlamına gelmektedir.

Aslında ilerleme olmasına rağmen okulu bırakma hala kritik bir sorun teşkil etmektedir. SAA'da, okullara kayıtlı öğrencilerin %20'sinin son sınıfa gelme olasılıklarının düşük olduğu tahmin edilmektedir. Bu nedenle UNESCO, düşük ve orta gelirli ülkelerdeki altı çocuktan birinin, BKH nin sona ermesiyle ilkokulunu başarıyla tamamlayamayacağını belirtmektedir (UNESCO, 2015: 12).

Tablo 14: Dünyadaki Yetersiz Beslenme, 1990-92 ve 2014-16

<u>Yetersiz beslenmenin sayısı (milyon) ve yaygınlığı (%)</u>				
<u>Küme</u>	<u>1990-1992</u>		<u>2014-2016</u>	
	No.	%	No.	%
Dünya	1 010.6	18.6	794.6	10.9
Gelişmiş Bölgeler	20.0	<5.0	14.7	<5.0
Gelişmekte olan Bölgeler	990.7	23.3	779.9	12.9

	Gelişmekte olan bölgeler			
Afrika	181.7	27.6	232.5	20.0
Asya	741.9	23.6	511.7	12.1
Latin Amerika ve				
Karayipler	66.1	14.7	34.5	5.5

Kaynak: FAO IFAD ve WFP, 2015, s.8.

Tablo 14'te görüldüğü gibi dünya toplamı bakımından ve ayrıca gelişmiş bölgeler ve gelişmekte olan bölgeler bakımından yetersiz beslenmede önemli bir düşüş görülmüştür. Bölgesel çöküş açısından, Afrika, Asya ve Latin Amerika ve Karayipler'nin tüm bölgeleri Asya ile büyük ölçüde azalmıştır ve en yüksek başarı oranı Afrika'dır. Düşüşler sırasıyla 7.6, 11.5 ve 9.2'dir.

Not: Gelişmiş ülkeler yetersiz beslenmenin bölgesel dağılımının dışında kalmıştır, çünkü zaten açlık ve yetersiz beslenme konusunda başarı sağlamışlardır.

Tablo 15: İlköğretimde kesintisiz kayıt

	2000	2015
Dünya	85.1	91.5
Gelişmiş Bölgeler	97.1	95.8
Gelişmekte olan Bölgeler	83.5	91.0
En az gelişmekte olan bölgeler	59.6	84.2
Bölgeler		
Kuzey Afrika	89.5	99.5
Sahra Altı Afrika	60.3	79.7
Latin Amerika ve Karayipler	93.8	93.6
Karayipler	81.7	81.9
Latin Amerika	94.8	94.5
Doğu Asya	95.7	96.8
Güney Asya	80.2	94.8
Güney-doğu Asya	92.7	94.3
Batı Asya	86.0	95.0

Kafkasya ve Orta Asya	95.0	94.6
Okyanusya	-	95.4

Kaynak: BKH 2015 İstatiksel Ek

Bir buçuk yıl boyunca evrensel eğitime yönelik ilerlemeler etkileyici olmuştur. Tablo 15’de belirtildiği gibi, (gelişmekte olan ve en az gelişmekte olan bölgeler) eğitim hedefi açısından önemli başarılar elde etmiştir. Gelişmekte olan bölgeler yüzde 8’in biraz üzerinde, gelişmekte olan bölgeler ise yüzde 20’nin üzerinde gerçekleşmiştir. Bununla birlikte, gelişmiş bölgeler, 97.1’den 95’e doğru negatif bir büyüme kaydetmiştir. 8. Bölgeler açısından, Kuzey Afrika neredeyse yüzde 100’e ulaşmıştır. Asya bölgeleri tüm kayıtlı okullaşma büyümesi ancak Latin Amerika ve Karayipler küçük bir negatif kayıt ile görülmektedir.

Üçüncü BKH, toplumsal cinsiyet eşitliğini desteklemek ve kadınları güçlendirmek için tasarlanmıştır. Şu anda okullarda yirmi yıl öncesine göre daha fazla kız çocuğun kayıtlı olduğu bildirilmektedir. Özellikle, gelişmekte olan ülkelerin eksiklikleri tamamlama yönünde önemli adımlar attığını belirtmiştir. Eğitim döngüsünün her seviyesinde cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldıracak hedeflere ulaşmayı başardılar. Kızlar artık kayıt rakamları açısından erkek çocuklar ile denk durumdadır. Örneğin, 1990’larda, Güney Asya’da kızlar arasındaki uçurum oldukça fazlaydı ama kapatıldı ve bazı durumlarda kızların sayısı erkeklerden bile fazla duruma geldi. İlkokulda kız çocuklarının okula kaydolması 1990’larda yüzde 64,7 erkek çocuklar 85,2’dir, ancak son zamanlarda kızların yüzde 95,6’sı kayıtlı çocukların yüzde 94,1’ini oluşturmaktadır (Diğer bölgeler için tablo 16’a bkz.).

Her ne kadar yıllar boyunca iyileşmeler yaşanmış olsa da yoksul kız çocukları okula hiç gitmemeleri ya da erkek ve kız çocukları arasında seçim yapılması gerektiğinde her zaman talihsiz bir durumla karşı karşıya kalmışlardır. Benzer şekilde, UNESCO (2015) 'e göre 750 milyon yetişkin arasında okur-yazar olmayanların üçte ikisinin (500 milyon) temel okuryazarlık becerilerini kazanma fırsatına sahip olmayanların kadınlar olduğu açıktır.

Tablo 16: Kız ve Erkek kayıtları 1990 ve 2015

	<u>1990</u>		<u>2015</u>	
	<u>Erkek</u>	<u>Kız</u>	<u>Erkek</u>	<u>Kız</u>
Dünya	86.6	77.3	91.8	91.2
Gelişmekte olan Bölgeler	85.1	74.3	91.4	90.6
Gelişmiş Bölgeler	96.1	96.5	95.6	96.1
En Az Gelişmiş Bölgeler	59.0	46.9	86.4	81.9
	<u>Bölgeler</u>			
Kuzey Afrika	88.0	73.1	99.9	99.1
Sahra Altı Afrika (SAA)	58.5	48.4	82.0	77.4
Latin Amerika ve Karayipler -	-	93.2	94.1	
Doğu Asya	98.2	93.1	96.7	97.0
Güney Asya	85.2	64.7	94.1	95.6
Güney-Doğu Asya	94.7	91.8	93.1	95.5
Batı Asya	87.7	79.5	97.0	92.9
<u>Kafkasya ve Orta Asya</u>	-	-	94.9	94.2

Kaynak: 2015 BKH Raporu

Özet olarak, BKH 3'ün güçlendirici yönü, yıllar içinde temel kazanımlar kazanmış, ancak toplumsal cinsiyet eşitliğine doğru ilerleyen süreç oldukça durgun bir hal almıştır. İnsan varlığının diğer alanlarında ise durum değişmez görünmektedir. Bu cinsiyet eşitsizliği endeksinde açıkça görülmektedir (Tablo 17). Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi (GII), kadınların üreme sağlığı, güçlendirme ve işgücü piyasasında üç boyutta dezavantajlarını yansıtmaktadır. Basitçe, toplumsal cinsiyet eşitliği, dünyayı şekillendiren hâkim yapılarda meydana gelen küçük değişimler nedeniyle yokuş yukarı bir meydan okuma olduğu görülmektedir.

Tablo 17: Seçilmiş Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi 2016^(a)

Sınıf	Ülke	Puan
1.	İzlanda	0.874
2.	Finlandiya	0.845
3.	Norveç	0.842
4.	İsveç	0.815
5.	Ruanda	0.8
13.	Güney Afrika	0.768
15.	Birleşik Krallık	0.752
30.	Beyaz Rusya	0.737
41.	Bulgaristan	0.726
45.	ABD	0.722
53.	Tanzanya	0.716
59.	Gana	0.705
92.	Yunanistan	0.68
118.	Nijerya	0.643
130	Türkiye	0.623
140.	Çad	0.583
141.	Suudi Arabistan	0.567
142.	Suriye	0.567
143.	Pakistan	0.556
144.	Yemen	0.516

Kaynak: Dünya Ekonomik Forumu (22.2.2017) <https://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2016/rankings/>

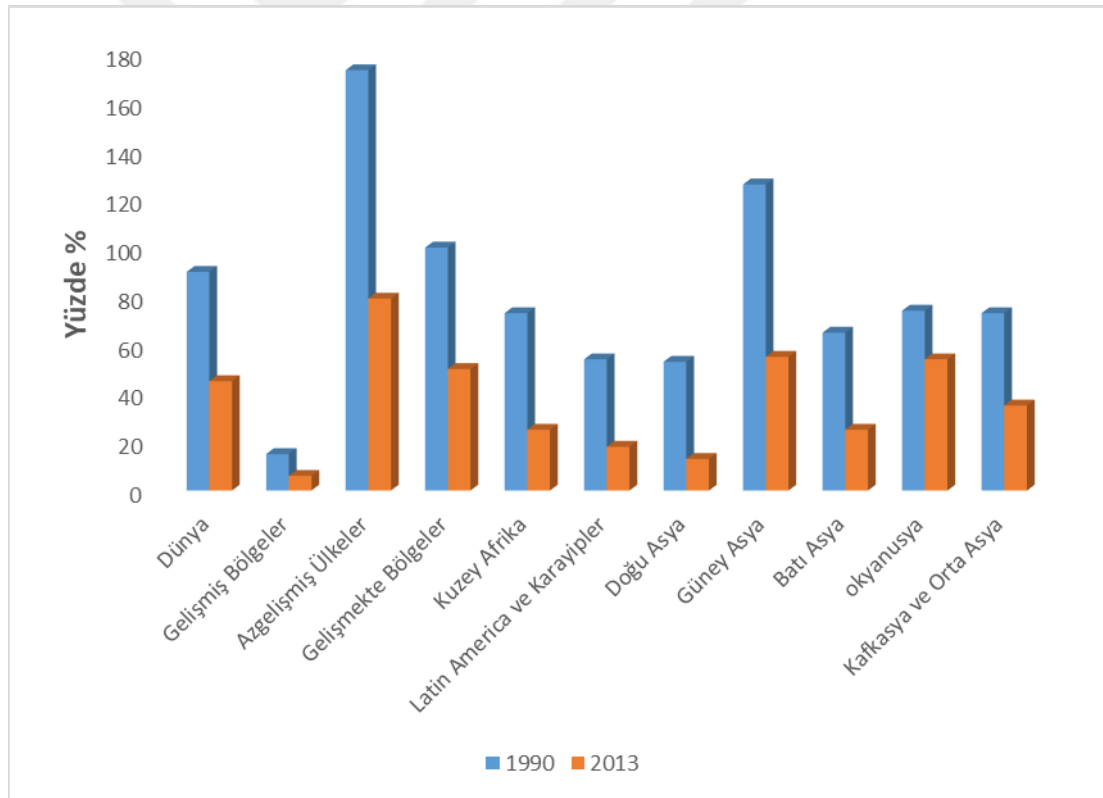
(a) Mümkün olan en yüksek puan 1'dir (eşitlik) ve mümkün olan en düşük puan 0'dır (eşitsizlik).

Çocuk ölümlerini azaltmak BKH hedeflerinin dördüncüsüdür. Bu hedefe ilişkin olarak muazzam ilerleme kaydedilmiştir. İnsanlık tarihinde önemli bir gelişme gösteren hedeflerden biridir (BKH, 2015). Bu rapora göre, küresel beş yaş altı ölüm oranı 2015 yılında, 1990'da 1.000 canlı doğumda 90'dan 43'e düşmüştür (Şekil 8 & 9). Tüm bölgeler beş yaş altı ölüm oranı açısından yüzde 50'nin üzerinde kayıtlıdır.

Bu etkileyici başarıya rağmen, dünya bu hedefe ulaşmayı başaramamıştır. Mevcut gidişat, hedefleri karşılamak için yeterince iyi değildir. Bu şu anki oranda, bu hedef için belirlenen hedeflere ulaşmak için on yıl süreceği öngörülmüştür. Ne yazık ki çok sayıda çocuk sürekli olarak önlenebilir hastalıklardan ölmektedir; sıtma, zatürre, kolera ve ishal. Elde edilen küresel kayıtlara rağmen, SAA ve Güney Asya hala geride kalmakta ve sonuç olarak bu iki bölgeye özel odaklanma ihtiyacı bulunmaktadır.

2015 yılında SAA'da 1,5 milyon altmış beş ölüm kaydedilirken, 1,8 milyon kişi rapor edilmiştir. Ancak son tahminler, beşte birinin küresel yoksulluğun en yüksek olduğu bölgeler olan SAA ve Güney Afrika'da yükselmeye devam edeceğini göstermektedir.

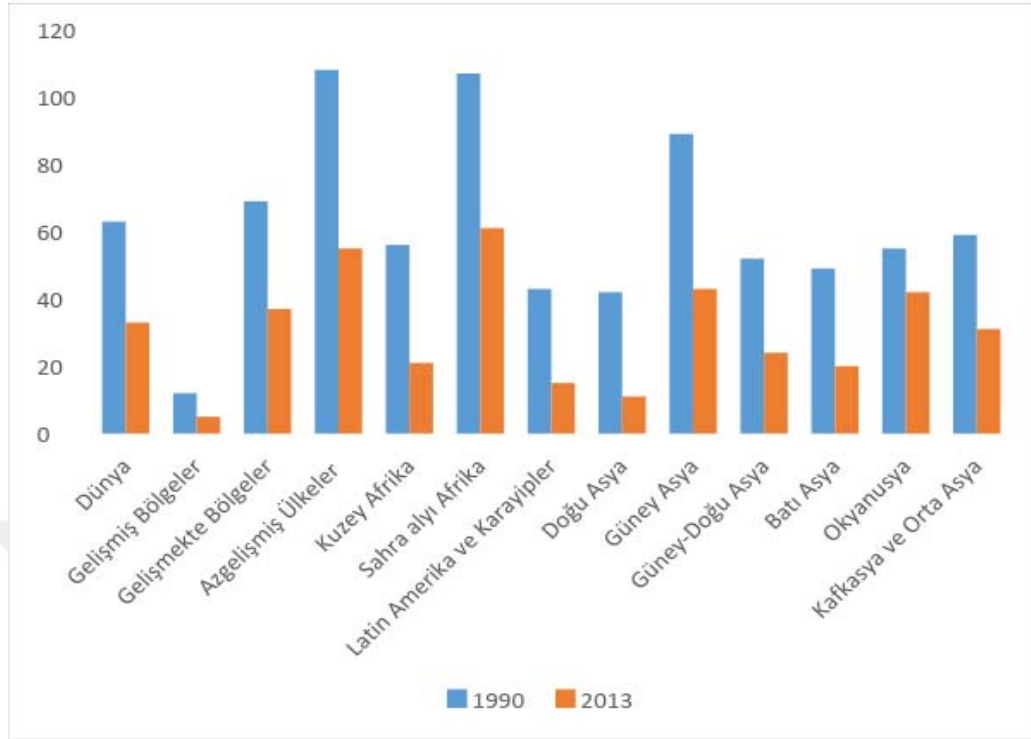
Şekil 8: Beş Yaş Altında Ölüm Oranı^a

Kaynak: 2015 BKH Raporu İstatistiksel Ek

- a. 1.000 canlı doğum başına 5 yaşına ulaşmadan ölen çocukların sayısı.

Şekil 9: Bebek Ölüm Oranı^a

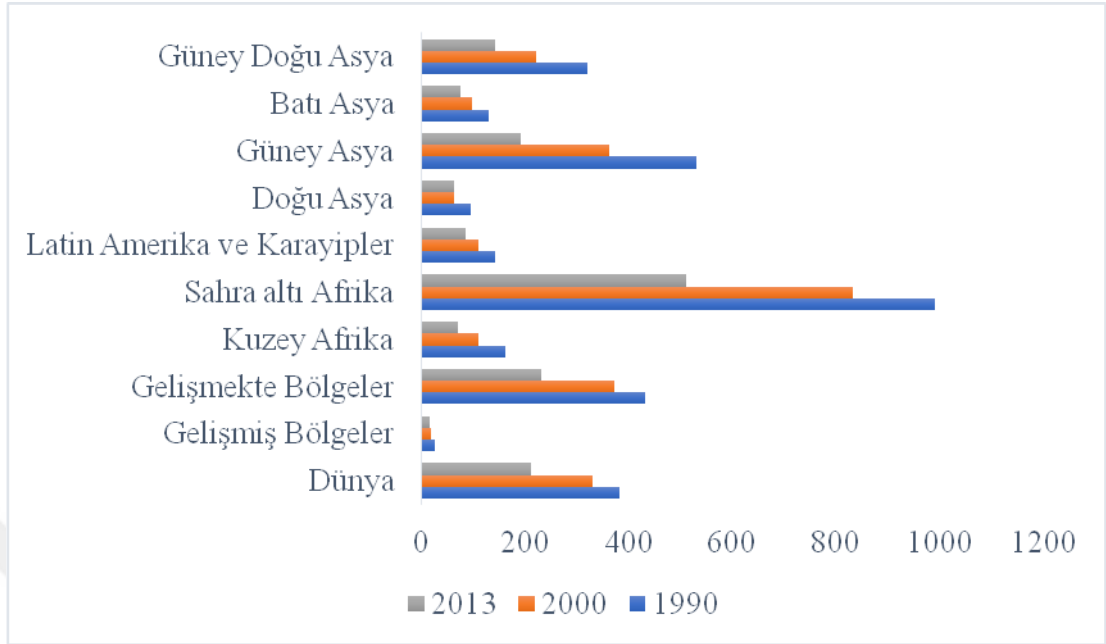

Kaynak: 2015 BKH Raporu İstatistiksel Ek

a. 1.000 doğumdan 5 yaşına ulaşmadan ölen çocukların sayısı

Anne sağlığını iyileştirmek BKH hedeflerinin beşincisidir. Amaç, özellikle bir ailenin annelerinin refahı bir ekonomi üzerinde çarpan etkisi olduğu için, kadınların güçlendirilmesi hedeflenmektedir. Bir anne sağlıklı olduğunda, aile yoksulluğu azalmaktadır. Annenin çocuk doğumunda ölümü, hayatta kalan bir çocuk üzerinde olumsuz etki bırakmaktadır. Bu bağlamda, anne ölümlerinin ortadan kaldırılması açısından büyük bir başarı sağlanmıştır. 2000 yılında Binyıl Kalkınma Hedeflerinin bildirilmesinden bu yana yaklaşık yüzde 50'lik bir azalma sağlanmıştır. 1990 ve 2013 yılları arasında 380'den 100.000 canlı doğumda anne ölüm oranı yüzde 45'e düşmüştür (Şekil 10). Daha profesyonel destekli doğumlar dünya çapında artmıştır. Ayrıca hem doğum öncesi hem de doğum sonrası katılım önemli ölçüde artmıştır. Gelişmekte olan ülkelerde hamile kadınların yaklaşık yüzde 50'si tavsiye edilen minimum dört doğum öncesi bakımdan yararlanmaktadır. Çok genç yaşta doğum yapma oranı oldukça azalmıştır.

Şekil 10: Dünya ve Bölgesel Anne Ölümleri

Kaynak: BKH Raporu 2015 Ek istatistikleri

Şekilde 11’de gösterildiği gibi, tüm bölgeler anne ölüm oranında bir düşüş kaydetmiştir. Gelişmiş dünya ölümleri kontrol altına almıştır ama aynı zamanda gelişmekte olan dünya hakkında aynı şey söylenememektedir. Gelişmekte olan bölgeler oranları nispeten düşüktür. Ancak, SAA ve Güney Asya için 2030’larda bu hedefe yaklaşmak için daha fazla çaba gerektirecektir. SAA’ya özel olarak yaklaşık yüzde 30 ve yüzde 37’si genç kadınlar ve genç erkekler, 2014’te.

BKH’in altıncısını kapsayan ölümcül hastalıklar ile ilgili olarak BKH, HIV/AIDS, sıtma ve diğer ölümcül hastalıklarla mücadele etmek olduğunu belirtmektedir. Bu rahatsızlıklar doğrudan yoksullukla bağlantılıdır ve yoksul insanların maddi kaynaklarını daha da olumsuz etkilemektedir. Bu hastalığa sahip insanların yaşam beklentisini azaltma eğilimi bulunmaktadır. HIV/AIDS’in SAA’daki en büyük ölüm nedenlerinden biri olduğu belirtilmektedir (DB, 2000; BKH, 2005). AIDS ile en yüksek bölge, Afrika’dır (Tablo 18’e bkz.).

Daha fazla küresel ilgi odağı olmasına rağmen, yaygınlık oranı hala yüksektir. SAA AIDS’in merkez üssü olmasına rağmen, ilaçlara ve tedaviye erişim genellikle zayıftır. Bununla birlikte, küresel kampanyalar önemli sonuçlar vermektedir. Örneğin, 2015 BKH raporunda, HIV enfeksiyonlarının yaklaşık 3.5 milyondan 2.1 milyona kadar olan yaklaşık bir buçuk yıllık süre içinde (2000-2013

arası) yaklaşık yüzde 40'lık bir düşüş olduğu görülmüştür. HIV/AIDS konusunda kayda değer doğru bilgiye sahiptir. Sıtma, BKH' hedefinin 7.sidir ve ortadan kaldırmaya çalıştığı hastalıkların bir parçasıdır. Çabalara rağmen HIV/AIDS ile yaşayan insanlar rakamlar büyük ölçüde yüksektir (Tablo 11'e bkz.). Bu hasta En yüksek olduğunu bolge Afrikadır (25 milyon) ve aynı zamanda en çok fakir yaşam bölgesidir. Benzer bir şekilde, HIV/AIDS bilgisi etkin bir şekilde yayılmıştır, ancak HIV/AIDS ile ilgili önleyici bilgiler genç insanlar arasında yetersiz kalmaktadır. SAA'ya özel olarak yaklaşık yüzde 30 ve yüzde 37'si genç kadınlar ve genç erkekler, 2014'te HIV/AIDS konusunda kayda değer doğru bilgiye sahiptir.

Sıtma, AIDS'ten farklı olarak, özellikle Afrika'daki yoksul ülkelerde milyonlarca insanı öldüren önemli bir faktördür. Tipik olarak sıtma, henüz bulaşıcı olmayan bir hastalıktır. Çoğunlukla sivrisineklerin yaydığı tropikal bir olgudur. Çeşitli araştırmalar (dünya sıtma raporu, 2015; DB, 2007), büyük sıtma vakaları olan ülkelerin en az gelişmiş ülkeler olduğunu belirtmiştir: daha düşük GSYİH, zayıf ekonomiler ve daha düşük ekonomik büyüme ve gelişme, daha yüksek oranda yoksulluk. Sıtmanın olumsuz etkisinin, düşük işgücü katılımı ile üretimi azalttığı, çocukların okula devam etmesini engellediği ve çocuk mağdurların, eğitimden erken ayrılma ile sonuçlanabilecek kronik nörolojik hasar geliştirmeye yatkın olduğu belirtilmektedir. Tüberküloz etki açısından, düşük oranda bir ilerleme kaydedilmiştir (Şekil 12'e bkz.).

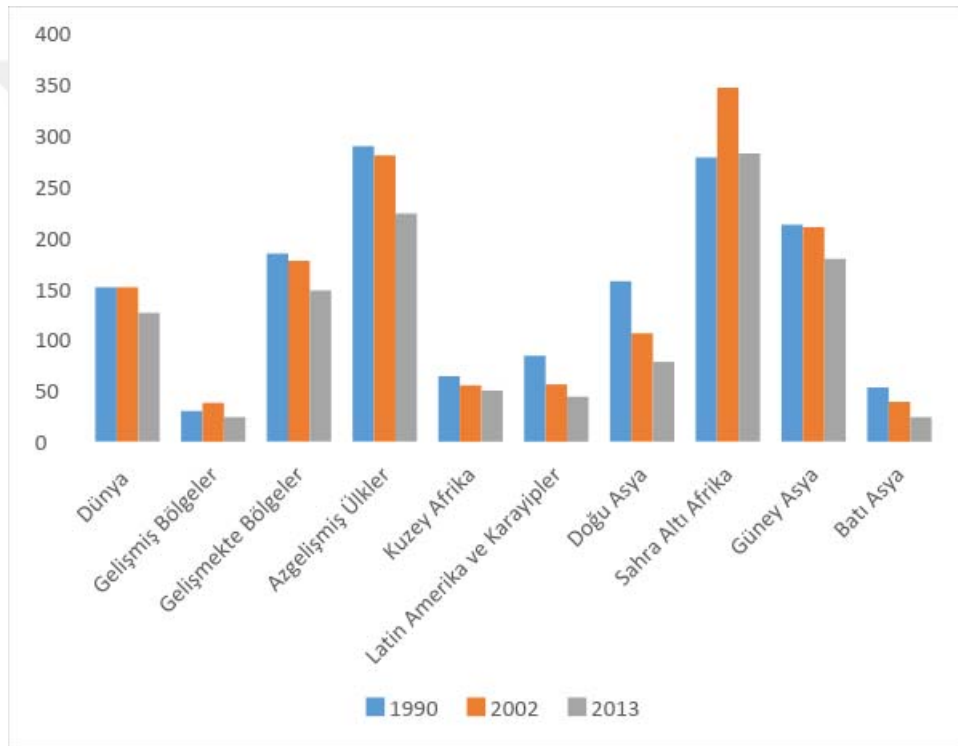
Table 18: Küresel ve Bölgesel olarak HIV ile Yaşayan İnsanlar

Dünya	36.7 milyon
Asya and Pasifik	5.10 milyon
Doğu ve Güney Afrika	19.0 milyon
Batı ve Orta Afrika	6.50 milyon
Sahra altı Afrika	25.5 milyon
Latin Amerika	2.00 milyon
Orta ve Kuzey Afrika	230 bin
Batı ve Orta Avrupa ve Kuzey Amerika	2.40 milyon

Kaynak: Küresel AIDS Müdahale İlerleme Raporlaması 2016; BM AIDS 2016, s.2, (31.03.17) http://www.unaids.org/sites/default/files/media_asset/global-AIDS-update-2016_en.pdf.

Tablo 18’de belirtildiği gibi, HIV/AIDS tehdidi SSA’da HIV/AIDS ile yaşayan yirmi beş milyondan fazla insanla daha belirgindir. En düşük bölge orta ve Kuzey Afrika’dır.

Şekil 11: Tüberküloze Göre Ortalama Mortalite

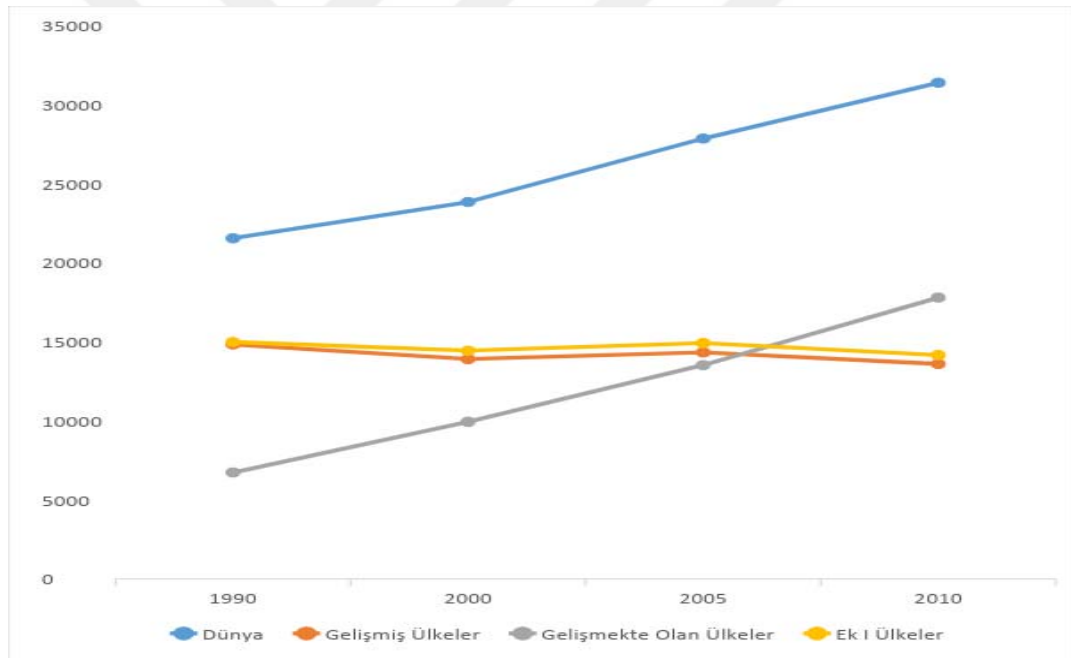
Kaynak: BKH Raporu 2015 Ek istatistikleri

Çevresel sürdürülebilirliği sağlamak için BKH Hedefi 7 ile ilgili olarak, düşük oranda başarılar kaydedilmiştir, çünkü bunun altında yer alan konuların (orman, karbondioksit, emisyon, ozon tabakası koruması, su kaynakları, sanitasyon) çoğu ülkenin ekonomisi için karşı kritiktir. Bununla birlikte, çevre kaynakları ve yoksul insanlar arasındaki ilişki iç içe geçmiştir ve asla ayrılmaz haldedir. Büyük ölçüde yoksul insanlar geçim ortamına bağımlıdır ve bu nedenle tahrip olmuş bir çevre yoksulluk eğitimi için mücadele edebilir durumdadır. Ülkeler özellikle bazı

büyük kirleticiler temiz bir ortam için koşullara bağlı kalmaktan kaçınmaktadır. Orman kapsama alanıyla ilgili gösterge 7.1 daha iyi değildir, ormanlar insan tahribatı yoluyla yok olmaya devam etmektedir.

Dünyaya güvenliği sağlamak için karbondioksit emisyonundaki azalmaya neden olan ciddi uyarılar sunulmuş olsa bile küresel ısınmanın ana etkeni olarak karbondioksit salımı devam etmektedir (Şekil 12). Sanitasyon ve suya erişim bunun altındadır. Gecekondular büyük ilgi görmüştür, ancak çok az ilerleme kaydedilmiştir. Gecekonduların oranı istenmeyen bir oranda yüksektir. 2014 itibarıyla gelişmekte olan gecekondu mahallelerinde yaşayanların sayısı yüzde 29,7 iken, 90'larda yüzde 46,2'den bu yana düşüş yaşanmıştır.

Şekil 12: Karbondioksit

Kaynak: BKH Raporu 2015 Ek istatistikleri.

Ek I Taraflar arasında, 1992'de OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü) üyesi olan sanayileşmiş ülkeler ile Rusya Federasyonu, Baltık Devletleri ve bazı Orta ve Doğu Avrupa Devletleri de dahil olmak üzere geçiş ekonomileri olan ülkeler bulunmaktadır.

Rakam, karbondioksitin azaltılması için yapılan çağrılarının ortasında artan karbondioksit emisyon eğilimlerini göstermektedir. Küresel eğilim, karbondioksit

emisyoununun yıllar içinde sürekli arttığını göstermektedir. Gelişmiş dünyada emisyon, marjinal artışlar ve düşüşlerle dolu bir duruşa sahiptir. Dolayısıyla, Ek I ülkeleri olarak da yıl boyunca hafif dalgalanmalara tanık olmaktadırlar. Daha az karbondioksit yayan gelişmekte olan ülkeler, ne yazık ki, karbondioksitin olumsuz etkilerini yaşayanlar değil, aynı zamanda gelişmekte olan dünya için artan bir eğilim göstermektedir.

Temel olarak temizlik ve BKH parçası olan temiz suya erişim, tüm paydaşlardan evrensel bir destek sağlamış ve bu şekilde önemli bir ilerleme kaydedildiğinden, su ve sanitasyon için belirlenen hedeflere ulaşamamıştır. Sağlık sektörü için yüzde 77'lik BKH hedefi, Binyıl Kalkınma Hedeflerinin sona ermesiyle 700 milyon kişi tarafından ıskalanmıştır. 2015 yılının sonunda yaklaşık 2,4 milyon insanın, açık dışkılama ile 900 milyon insanın hijyenik olmayan sıhhi tesislerine güvendiğini belirtmiştir. (WHO/UNICEF, 2015). Temiz suya erişim konusunda dünya, 2010 yılının son beş ayında 2015 yılının sonlarına kadar bu hedefe ulaşmıştır.

i. Bölüm Özet

Bu bölüm, kalkınma hedefler ve Uluslararası finans Enstitüler önerileri gibi yoksulluk sorununu tamamen durdurma ve tamamen ortadan kaldırma girişiminde bulunmuş ve uygulanmış çeşitli baskın küresel girişimleri, politikaları, stratejileri veya yaklaşımları incelemek için hazırlanmıştır. Bu bölüm yoksul insanların özelliklerinin tartışılmasıyla başlamıştır. Yoksul insanların genel ortak özellikleri vurgulanmış ve geçtiğimiz yıllarda yoksul insanlarla ile geçmişte yoksul insanların görünüşünü tasvir etmeye yönelik bir girişimde bulunulmuştur. Yoksul insanların çoğunluğu hala işsiz, toprak sahibi olmayan işçi, gecekondu alışkanlıkları olan, büyük ölçüde küçük çiftlik sahipleri ve önemli ölçüde kırsal kesim olmasına rağmen, son yıllarda radikal dönüşümlerin gerçekleştiğini ortaya koymuştur. Yoksul insanların sayısında artış bulunmaktadır; çoğunlukla aktif ve düşük ücretli işlerde çalıştıkları halde en aktif işçilerdir; Yoksulluk, özellikle OGÜ, buna örnek olarak Latin Amerika ve gelişmiş ülkelerin çoğu (ILO, 2016) kentsel bir tehdit haline gelmektedir, Kentsel yoksulların çoğunun aile üye sayısı, geçmişte olduğu gibi çok fazla değildir, ancak, birçok küçük ölçekli aile, yoksullukla başa çıkmak için mücadele etmekte ve bunun sonucu olarak durumlarını iyileştirmek için risk

alamamakta ve resmi işçi sıfatında değildirler. Başka bir deyişle, çağdaş şehir sakinlerinin çoğu, öngörülemeyen ve ani risklere veya krizlere karşı tasarruf veya sigortadan yoksun kalması güvencesiz işçiliğin devam etmesine neden olmaktadır.

Bu Kisem son gidişatı ve küresel yoksulluk seviyelerini inceleyerek ile devam etmiştir. Eğilimler açısından coğrafi olarak, üç bölge arasında küresel yoksulluk oranının merkezi ile ilgili kayma olduğunu kaydetmiştir. Bu durum, Doğu Asya ve Pasifik'ten, 1990 yılında küresel yoksulluğun yüzde 40'ından fazlasını oluşturduğundan, ana merkez olarak Çin'e taşınmıştır. Doğu Asya ve Pasifik'in etkileyici ekonomik büyüme oranı büyük ölçüde azalmış ve 2005 yılında çoğunluk sahibi olarak Hindistan ile yoksulluk Güney Asya, küresel merkeze dönüşmüştür. (Chen ve Ravallion, 2008). Güney Asya, düşük seviyelerde yoksulluğa yol açan büyük adımlar attıktan sonra, şimdi SAA'da ve daha az ölçüde Güney Asya'da sabitlenmiş durumdadır. Bangladeş'in Güney Asya'daki yoksul insanların çoğunluğunu elinde tutmasıyla birlikte, Nijerya ve Kongo Cumhuriyeti, SAA'daki yoksul insanlar için önde gelen yerlerdir (BKH, 2015).

Çok boyutlu yoksulluk açısından, yoksul insanların çoğunluğu Güney Asya'da, ardından SAA'dır. Demografik açıdan yoksulluk çocuklar, gençler ve yaşlılık olgusu haline gelmiştir. (IFAD, 2011). Bu, ILO'nun 2016 raporunda, gelişmiş ülkelerdeki çocukların yüzde 36'sının göreceli olarak yoksulluk içinde olduğu konusunda hemfikirdir. Ayrıca gelişmiş dünyada bu göreceli yoksulluk artmaktadır. Yoksul insanlar gelişmekte olan ülkelerde hala büyük ölçüde kırsal kesimlerde yaşamakla birlikte, yoksulluğun kentleştiği gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde tersi durumdadır. Bununla birlikte, genel olarak yoksulluk hala kırsal bir olgu olarak kalmıştır. Diğer bir gelişen durum ise yerli, kabile ve etnik azınlıkların yoksulluk düzeylerindeki yükseliştir. Bu gruplar, küresel nüfusun yüzde 5'ini oluştursalar bile küresel yoksul insanların yüzde 15'ini temsil etmektedir.

Yoksulluğun ortadan kaldırılmasına yönelik önemli ilerlemelere rağmen, büyük bir eğilim, aşırı bir yoksulluktan insanların hızla bir OGÜ fenomenine geçmesiyle birlikte yoksulluğun göreceli yoksulluğa doğru kitlesel olarak transferidir. Gözlemlenen eğilimlere rağmen, mütevazı ilerleme kaydedilse bile cinsiyete dayalı yoksulluk önemli ölçüde değişmemiştir. Kadınlar hala kabul edilemez derecede cinsiyetçiliğe maruz kalmaktadır. Kadınlar neredeyse her alanda

dezavantajlı durumdadır: işgücü piyasası hem kamu hem de özel sektörde karar alma pozisyonları, kadınların çoğunluğu işgücü piyasasına katılmadığından en savunmasız kesimdir. Kadın işçiler, güvenlik kapsamı dışında olan ücretleri nispeten düşük kayıt dışı sektördedirler.

Bu bölüm, yoksullukla mücadele için benimsenen çeşitli küresel girişimleri ve yaklaşımları incelemek üzere harekete geçmiştir. Bununla birlikte, ilk girişim, yoksulluğu hafifletmek için ekonomik refahın azalması yoluyla yoksullukla mücadele etmek için yüklenen ekonomik büyümenin yaygın olarak görülen geleneksel görünümüdür. Bu tez, yoksulluğu ortadan kaldırmanın bir yolu olarak görevini yerine getirmektedir, ancak deneysel kanıtlar (Öztürk, 2012), yoksulluğa karşı mücadelede ekonomik büyümenin gerekli olmasına rağmen, yoksulluğu ortadan kaldıracak sihirli bir değneğin olmadığını kanıtlamıştır. Aslında, teorik olarak çözüm sunan “Trickle-Down Etkisi” gerçekleşmemiştir.

Tam tersine, büyümenin sadece kapsayıcı ve yanlısı yoksulluk yarattığı zaman yoksulluğu azalttığı, aksi takdirde, var olan ve olmayanlar arasındaki eşitsizlik açığını derinleştirdiği belirtilmektedir. Ekonomik büyüme tezi konusundaki abartılı performansla, dünya, yoksul kesimin ve yoksunluğun itici güçleri olduğuna dikkati çeken, kritik sektöre yönelik gelişmiş girişimlere yönelmiştir. Doğrudan inisiyatifler sağlık, eğitim ve yetersiz beslenmeye yönelmiştir ve bu, 80'lerde ve 90'ların başında hüküm sürmüştür.

Bundan sonra dünya, 1990'ların sonlarında IFI-DB ve IMF tarafından başlatılan YASB'lerin ortaya çıkışına tanık olmuştur. Bu politika yaklaşımı, gelişmekte olan ülkelere yönelik yardımların ve kredilerin yoksulluğa karşı mücadeleye yönlendirilmesini sağlamıştır. Temel olarak yoksul ülkelerdeki yoksulluğun ortadan kaldırılması politikalarının ulusal kalkınma politikaları ve stratejilerine dahil edilmesini sağlamıştır.

Dünya çapında yoksulluğu ortadan kaldırma politikası yaklaşımının en son ve kabul gören noktası, BKH ve onun yerine geçecek olan SKH'dir. Bu girişimlerden bu yana, tüm küresel paydaşlardan yoksullukla mücadele etmek için oybirliği ile propaganda edilmiştir. Destek, çerçevelerin amaçlarının ve hedeflerinin, doğası gereği ‘SMART’ (Belirli, Ölçülebilir, Başarabilir, Gerçekçi ve Zamana Bağlı) olduğu gerçeğinden kaynaklanmaktadır.

Hedefler, boyutlarının çoğunda yoksulluğu ve yoksunluğu ele almaktadır. Tüm paydaşları görevlendirilmiş sorumluluklar ile görevlendirmektedir. Aynı zamanda ülkeler yoksullaşan türden yoksullara zarar veren unsurları seçmelerine de izin vermektedir. On yıllık dönemden sonra, 2015 yılında sona erecek olan yaşam döngüsünün ardından geçen ilk çerçeve (BKH) sona ermiştir. BKH'lerin topladığı etkileyici ilerlemenin ışığında, küresel paydaşlar bir kez daha yeniden birleşmiş ve BKH'ler gibi yeni küresel hedefler oluşturmuşlardır. Her ne kadar hedeflerin çoğunluğuna ulaşamamış olsa da yoksulluğa karşı mücadelede kilometre taşı olmuştur. Küresel farkındalığı arttırarak, siyasi hesap verebilirliği, sosyal geribildirimini ve kamu gücünü genişleterek küresel farkındalığı teşvik ederek yoksulluğa yönelik kamuoyu gücünü artırmıştır. (Sachs, 2012).

2. TÜRKİYE'DE YOKSULLUKLA MÜCADELE

Bu araştırma, Türkiye'de ve Gana'da yoksulluğun ve kırsal-kentsel süreklilik içindeki ilişkilerinin analizi ile ilgilidir. Bu çerçevede, bu kesim, Türkiye'deki son dönemdeki küresel yaklaşımları ve uluslararası düzeyde bölgesel, ulusal çapta filtreleme yoluyla yoksullukla mücadele stratejilerini inceleyen, önceki kesimdeki küresel yaklaşımları inceleyerek, Türkiye'deki yoksulluğa odaklanmaktadır. Küresel yoksulluğun mevcut seviyelerine ve eğilimlerine bakmış, aynı zamanda 2015 yılında tamamlandığı için BKH'lerin durumunu da ortaya koymuştur. Yoksulluk mücadelesi, tüm çağlarda yaşamakta olan beraberindeki toplumlarla devam eden evrensel bir olgudur (Şantaş, 2017; Erdoğan, 2016).

Bu bağlamda, hiçbir ülke yoksulluğun zararlı etkilerinden etkilenmemiş değildir ve Türkiye de bir istisna değildir. Son zamanlardaki literatürde (Aran vd., 2010; TÜİK 2017; OECD, 2012; BKH, 2015; Şeker ve Jenkins 2013), Türkiye'nin ekonomik büyüme ve yoksulluğun azaltılması yönündeki önemli başarılarını övgüyle karşılamasına rağmen, Türkiye aynı zamanda yoksullukla mücadele etmektedir. Gerçekten de, Türkiye'de yoksulluk çalışmalarını ilginç kılan nedenler arasında ilk olarak, son on yılda yoksulluktan daha yüksek orta gelirli ülkelere geçişi hızlandıran gelişmekte olan bir piyasa ekonomisinin olmasıdır. İkincisi, orta gelirli bir millet olması ve G20 ile OECD'nin kurucu üyesi olarak iki katına çıkmaktadır. (Yükseker, 2008; Bugra, 2007; Harvey, 2005).

Ancak, yoksulluk nispeten yüksek bir orana sahiptir. Üçüncüsü, küresel ilişkilerde jeopolitik önemidir. İki kıtayı (Avrupa ve Asya) kapsayan stratejik bir konumda bulunan bir ülke olmak ve aynı zamanda Afrika'ya olan yakınlığı tam bir vaka yoksulluğu analizi olarak belirlenmiştir. Yüksek gelir bölgesi (Avrupa), orta gelir bölgesi (Asya) ve düşük gelir bölgesi (Afrika) arasında yer alan bu ülke, yoksulluk ve kentsel güvenlik analizi için ideal bir ülke haline getirmektedir. Evrensel bir sorun olarak ve daha da önemlisi, her ulus, vatandaşları için daha iyi bir refahı sağlamak için yoksulluğun azaltılmasıyla mücadele etmektedir (BKH, 2015; SKH, 2015). Bu amaçla Türkiye, küresel, bölgesel, ulusal düzeydeki yoksulluktan kurtulma politikalarını uygulayan çeşitli platformlarda aktif olarak yer almıştır. Son zamanlarda Türkiye hem insani hem de altyapı geliştirilmesinde ekonomik büyümeyi ve gelişmeyi sürdürmüş olmasına rağmen, kalkınma düzensiz dağıtılmıştır (Ataç,

2011). Bölgesel eşitsizlikler, aşırı gelir eşitsizlikleri ve yoksulluk seviyelerine dönüşen büyük bir sorun olmaya devam etmektedir (Özaslan ve diğerleri, 2006; Akder, 2000).

Bu açıdan, bu bölüm Türkiye'de yoksulluğun kapsamlı bir analizini yapmaya çalışmaktadır. Özellikle bölüm, yoksulluk, mevcut seviyeler ve eğilimlerin seyri, Türkiye'de kitlesel yoksunluk ve yoksullukta dönüm noktası, politika ve Türkiye'de yoksullukla mücadele için uygulanan çeşitli yaklaşımlara odaklanmaktadır.

a. Yoksulluk Olgusunun Ortaya Çıkışı

Bu bölüm, modern Türkiye'de yoksulluğun ortaya çıkışını, Avrupa'da yoksulluğun başlangıcı perspektifiyle birlikte izlemektedir. Yoksulluğun yönetiminde ekonomik ve siyasi politikaların küçük bir etkileşimini ortaya koymaktadır. Avrupa ile kıyaslandığında, Türkiye göreceli olarak gelişmekte olan bir devlettir (Öztürk, 2012), ancak Türkiye'nin yoksulluk tarihi, “modern yoksulluğun” kitlesel tezahürüne yol açan Avrupa yörüngesini yansıtmamıştır. Yoksulluğun kökenleri, genellikle Avrupa'daki sanayi devriminin başlangıcı ile bağlantılıdır; kitlelerin topraklarından çıkarılmaları ve geçim kaynaklarını kısaltan tarım, geçim kaynakları için yeni kurulan fabrikalarda çalışmaya başlamak için daha sonra gelişen kent merkezlerine geçmeye zorlamıştır (Şense, 2008).

Esasen bu gelişme, geleneksel tarım toplumlarında yaşamın istikrarını ve olasılığını sağlayan ekonomik ve sosyal ilişkileri ve ağları koparmıştır. Tipik olarak kapitalizmin evrim sürecinin bir parçası olarak kitlesel yoksulluk, Batı'da sosyal politikada merkezi bir tema haline gelen egemen gelişmelerin yanında ortaya çıkmıştır. Gelişmekte olan kapitalist sistem, ekonominin rasyonalitesine büyük ölçüde, iş taahhüdü ile yoksulluğa, çözülebilen bireysel bir sorun olarak büyük bir önem vermiştir. Aynı batılı devletlerde, yoksulluğu düzenleyen politika ve çabalar, çağın giderek artan egemenliğini (Ekonomik rasyonalite) yansıtıyordu. Devlet politikaları, yoksul insanları kamuoyundan uzak tutmak için sınırlandırmaya yöneliktir.

Buğra'nın (2007:34) gözlemlediği gibi, “modern kapitalist toplumlar, serseriler, dilenciler, işsizler genel olarak her zaman toplumsal huzursuzluk yaratmış ve kısıtlı hareketlilik veya onlarla başa çıkabilmek için zorla sınır dışı etme ile ilgili

önlemler alınmıştır”. Temel olarak kapitalizmin başlangıcında uygulanan politikalar, yoksul insanları gizlemek ve onları toplumların sınırlarının dışına çıkarmak için tasarlanmıştır. Siyasi otoritelerin yoksul insanlara karşı sorumlulukları, 16. yüzyılda ortaya çıkmaya başlamıştır ve gitgide 19. yüzyıla kadar artmıştır. Ayrıca, bu, II. Dünya Savaşı'ndan sonra hız kazanmıştır. II. Dünya Savaşı sonrası dönemde devlet refahı, yoksul insanları desteklemek için merkezileşmiştir. Bu, kapitalizm öncesi toplumların altında yatan tahrip edilmiş sosyal ağlar için ayakta kalabilecek cömert bir sistem olarak görülebilmektedir. Bununla birlikte, kapitalist sanayileşmenin hızı artarken, emek yoğunlaşmasının talebi farklı politikalarda şekillenmeye başlamıştır.

Yoksulluğun ve yoksul insanların dinamikleri, yoksullaşmanın nedenleri ve tezahürlerinin durağan ve değişken olmadığını, mekânı ve zamanı taklit ettiğini teyit etmeye başlamıştır. Aynı şekilde, önerilen çözümler mekân ve zamanla aynı doğrultudadır. Uzak bir geçmişte, neoliberalizmin ortaya çıkmasıyla “Batı”, yoksulluğa müsaade eden refah sisteminin geri çekilmesinden bu yana yoksulluğun ve yoksul insanların yönetimine daha erken bir şekilde geri dönmüştür. Neoliberal düşünce, ekonomik rasyonaliteyi vurgulamakta ve bireyi ‘homo economicus’ olarak görmektedir. Böylece birey, kendi yoksul statüsünden tamamen sorumludur. Avrupa'daki yoksulluk söyleminin gelişimini özetleyen dört önemli gözlemde bulunmuştur. Birinci, dünya yoksulluk söyleminin, işin merkezi bir değer olarak ortaya çıktığını ve çok büyük evrensel bir ahlaki arenada tartışıldığı. İkinci, yoksulluğun siyasal kurum için sosyal bir sorun olarak görüldüğü sürekli bir eğilim üzerinde tam kontrole sahiptir. Üçüncü, bu politik otoritenin, yoksulluğu ticaret ve sanayi şartlarına uygun olarak yönetmesi gerektiğini ve son olarak, yoksulluğun yönetilmesine yönelik politikalar, farklı tarihsel dönemlerde sosyal haklar kavramlarıyla şekillenen sosyal politika ortamına gömülüdür ve bu görüşler, dönemin tipik politik ve ideolojik atmosferi üzerinde daha da şekillendirilmiştir (Buğra, 2007:35).

Türkiye, Avrupa'nın tarihin büyük bir kısmı ile büyük ölçüde iç içe geçmiş olmasına rağmen, yoksulluğun evrimi, Avrupa'da ortaya çıkan örneğini hiçbir zaman izlememiştir. Kapitalizm öncesi özellikler (büyük ağlar ve destekleyici sistem olarak toplumsal ve aile bağları, toplumun temel dayanağı olarak köylü çiftçiliği, burjuva

olgusu dikkat çekicidir. İşi yürütmenin bir yolu olarak ekonomik rasyonalite daha az gelişmiştir; Yoksul insanların yoksulluk söylemi güncel değildir).

Türkiye'nin toplumlarını dolaşmaya devam etmektedir. Azınlık ve alt sınıf bilincinin geliştiği 1920'lerde Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra, Türkiye hiçbir zaman Anglo Sakson Ülkelerine özgü ekonomik, sosyal, politik ve kültürel süreçlerden dışlanmış, umutsuz bir kitle, alt sınıfına sahip değildir. (Pınarcıoğlu ve Işık, 2008) Sosyal, politik ve ekonomik ilişkileri yürütmenin bu biçimi, I. Dünya Savaşından sonra modernleşme dönemine kadar yürürlükte kaldı. Ancak, modernleşme döneminde Türkiye'nin, lafzı ve ruhu Avrupa'da yoksulluğu içermek üzere benimsenen bazı politikaları benimsedi. Örneğin, Avrupa'nın yoksulluğa yönelik modern yaklaşımlarının merkezi bir unsuru haline gelen dilencilik suçlaması (Özer ve Yontar, 2013) gibi politikaların, Türk devletinin modernleşme deneyiminde yoksullara yaklaşımında da aynı derecede güçlü olduğu öne sürülmüştür. Buna ek olarak, 1980'lere kadar, ekonomik mantığın Türkiye'de yönetim açısından önemli bir faktör haline geldiği söylenemez (Buğra, 2008).

Avrupa'nın aksine köylü tarımı, Türk ekonomisinde, bağımsızlık savaşından sonraki ilk yıllarda devletin vergiden muaf tutulduğu önemli bir yer olarak devam etmiştir. Ataç (2011:560), 1920-1950 arasındaki dönemin “çiftçi dostu” olarak adlandırılmasının şu nedene bağlı olduğunu gözlemlemektedir: tarım, yeni kurulan bağımsız cumhuriyetin merkezileştirme noktası haline getirilmiştir. Bu devletin bağımsızlığı demektir. Aksi halde devlet, egemenliği engellemek ve vatandaşlarını beslemek için baskı altına alınabilirdi. Bu nedenle, dönemde çiftçi dostu politikalar baskındır. Tarımsal ürünlere uygulanan verginin kaldırılması, Medeni Kanun'un (sahiplerine mal ve mülkleri garanti altına alan) hayata geçirilmesi ve çiftçilere yönelik kamu örgütlenmesine yol açmıştır. Bu şekilde, kırsal yapı bozulmadan bırakılmış ve Avrupa'da olduğu gibi hiçbir zaman yok olmamıştır. Esasen, Avrupa'daki üretim süreçlerini teşvik eden ve değiştiren sanayileşme hamlesinin, Türkiye örneğinde hiçbir zaman mevcut olmadığına dikkat çekmeye değerdir. Böylelikle Avrupa'da belirleyici olan kitlesel yoksulluk ve sefalet, kötü çalışma koşulları, çocuk işçiliği, güç ve emek, Türkiye'de göze çarpan bir şekilde yok olmuştur.

b. Yoksulluk ve Yönetişimde Gelişmeler

Uluslararası gelişmeler ve cumhuriyet döneminde hızlanan modernleşme temposu doğrultusunda, sosyal, politik ve ekonomik kalkınma dönüşmeye başlamıştır ve bu tamamen yoksulluğu ve onu yönetmenin yollarını değiştirmiştir. Yoksulluk belirtileri ortaya çıkmaya başlamış ve bu yüzden onu yönetmek için siyasi politikaları gerek duyulmuştur.

Politik olarak erken cumhuriyet dönemi, tek parti tarafından yönetiliyordu. Bu alanda yoksullukla ilgili politikaların kırsal alanlara yoksulluğun azaltılması hedeflenmiş ve kentsel yoksulluğa ilişkin olarak üçüncü sektör devletin desteğiyle onu almaya teşvik edilmiştir. 1950'lerde, Türkiye devleti çok partili yönetim sistemine geçmiştir. Buna bağlı olarak kapalı bir ekonomi sistemi yakın bir şekilde takip edilmiş ve bu durum, küresel piyasada, serbest piyasa ekonomisi sistemi ve merkezi olarak planlanan ekonomi sisteminin küresel hakimiyet için şiddetli bir rekabet içinde olduğu döneme denk gelmiştir. Türk ekonomisinin kapalı bir ekonomiydi. Devlet ekonominin her alanında yoğun olarak yer almıştır. Bu yüzden ekonomi “ahlaki ekonomi çerçevesi” olarak tanımlanır. (Buğra, 2007:36). Yoksulluğa odaklanmak ve bu konuda politikaları çözmek, daha önceki yaklaşımlardan asla önemli ölçüde ayrılmamaktadır. Devlet, popülist dağıtım yaklaşımlarının uygulanması ve çiftçilere fiyat desteği ve mütevazı gelir transferleri yoluyla yoksulluğu çözmeye çalışmıştır (Yükseker, 2008). Cumhuriyet sonrası dönemi karakterize eden üretim patlaması ortadan kalkmıştır. Tarımda kullanılan vatandaşların temel dayanağı ve gıda üretim seviyeleri de aşırı bir şekilde çökmüştür.

Çeşitli çalışmalara göre (Alaç, 2011; Öztürk, 2012; Çakmak, 2013) bu düşüş, ziraat mekanizasyonu için çaba sarf edilmiştir. Ve herhangi bir yeni inisiyatifte olduğu gibi, daha önce kurulan müdahaleler ve destek sistemleri devam etse bile, teknik bilgi ve becerilerin benimsenmesi yavaştır. Alaç (2011), düşük üretimlerin ortasında, tartışılan dönemin çiftçiler için en parlak dönem olduğunu iddia etmiştir. Devlet, makineleşme programına yoğunlaşırken, kırsal alanlarda yeni bir eğilim başlamıştır. Çünkü mekanizasyon tahribatı ile kırsal alanda var olan insan-emek sistemini istikrarsızlaştırmıştır. 1960'larda ve 70'lerde dünya genelinde yaygın olan kalkınma ekonomisinin etkisi üzerinde moda olmuş sanayileşmeye yönelik

politikaları yoğunlaştırırken, gelişmekte olan sektörleri dolduran kırsal kesimlerde kent merkezlerine kitlesel göçü tetikleyen kırsal alanlarda yoksulluk yaygınlaşmıştır.

Bazılarına göre, bu dönem ve ilgili gelişmeler kentsel-kırsal ilişkilerde yeni bir döneme işaret etmektedir. Tesadüfen, Türkiye'deki kırsaldan kente göç, dönemdeki küresel göç eğilimlerine paraleldir. Nüfus hareketleri bölgesel demografik değişimlere yol açmıştır. Kırsal bölgeler İstanbul gibi büyük şehirleri doldururken, Ankara, İzmir sarmallı popölasyonları ele geçirmiştir. Öztürk'e (2012) göre, 1950-1980 döneminde kentsel nüfus dört katına çıkmıştır. Tüm büyük şehirler nüfusta büyümeye tanık olmuşlardır. Bunun ortaya çıkması ile gecekondulaşma mahallelerinde yoksulluk yükselmiştir. Sonuç olarak “Kitlesel yoksulluk, yeni kent toplumunun belirleyici bir özelliği haline gelmiştir” (Öztürk, 2012:21). 1980'lerden başlayarak ciddi bir ekonomik kriz dünyaya çarpmış ve Türkiye de dahil olmak üzere gelişmekte olan ölkelerin ekonomilerini zayıflatmıştır. Ekonomisini canlandırma çabalarında Türkiye ekonominin liberalleşmesini öneren bir IMF kurtarma programı izlemiştir. Böylece, açık piyasa ekonomisine doğru dönüşüm, yeni yoksulluk biçimlerini tamamen ortaya çıkarmış ve yoksulluk söyleminde yeni bir çağa yol açmıştır.

IMF politikalarının uygulanması gittikçe kitlesel yoksulluk ve yoksunluk ortaya çıkmıştır. Çünkü önceki geleneksel destek sistemleri kırsal yaşanların kentlere göçüyle zayıflamıştır. Yoksulluğın kitlesel ortaya çıkması, dünya çapında bir fenomendi, tüm ölkeler uygulanan IMF'nin önerilen yapısal uyum programlarının aynı soruna sıkıştığını dikkatle izlemiştir. Dolayısıyla, ekonomik rasyonellik ve mantık, toplumsal ilişkileri yönetmeye yönelik baskın bir bakış açısı olmuştur.

2000'li yılların başında, Türkiye demokratik yönetimini, neoliberal politikaları sert bir şekilde destekleyen ve sürdüren yeni hükümete yükselişiyle ilerletmiş; şüphesiz ki, önemli ölçüde istikrarlı ekonomik büyüme ve gelişmeye yol açmıştır. Ancak durum yoksulluk isabetini giderek daha da kötüleştirmiştir. Neo-liberal politikalar vatandaşların çoğunu kayıt dışı ekonomiye yönlendirmiş; sanayi ilişkilerini dönüştüren hizmetlerin ve teknolojik endüstrinin keskin yükselişini ve gelişmiş ölkelerin çoğunda olduğu gibi, örgütlü işgücü pazarlık gücünün yıkılmasını, özellikle de sözleşmeli istihdam, dış kaynak kullanımı ve saatlik çalışma koşulları gibi uygulamaların kentsel yoksulların koşullarını kötüleştirdiğini göstermiştir (şeker ve Dayıoğlu, 2014).

Küresel “kötü politikalardan” her zaman korunan tarım sistemi (yoksul insanların temel dayanağı), neoliberal politikaların tüm sektöre nüfuz etmesiyle sona ermiştir. Bu bakımdan Türkiye’de geçici bir fenomen olan ve kalıcı bir fenomen olarak kabul edilen yoksulluk (Buğra ve Keyder, 2003; Pınarcıoğlu ve Işık, 2008), artık ihmal edilemeyen ve kaçınılmaz duruma gelmiştir. Buğra’nın (2007) belirttiği gibi, siyasi makamların yoksulluğu azaltma sorumluluğunu bilinçli olarak kabul ettiklerini belirtmiştir. Gerçekten de bu durumun izole bir durum olmadığı, büyük ölçüde neoliberal politikaların savunucularının (DB ve IMF), ekonomik çözümün (YUP) ortaya çıkardığı ve acil çözümün sosyal politikaların savunuculuğu olduğu yorucu etkisini açıkça gördüğü eğilimi YUP’lerin “sosyal maliyeti” veya sosyal riski (insanların yoksulluğa itilmesini) azaltmaya yönelik politikalar (Harvey 2005) takip etmektedir. Liberal ekonomik politikalar yoksulluğu ortadan kaldırmakta başarısız olmuş, bunun yerine DB’nin ve IMF’nin yoksulluğun ortadan kaldırılması konusundaki kararını en iyi programı olarak benimseme kararını yoğunlaştıran yeni biçim yoksulluğu oluşturmuştur (Öztürk, 2012). Yoksulluk ve yoksullukla ilgili zorlukların neoliberal yayılma ve baskınlıktan önce var olmasına rağmen, şunu belirtmekte fayda var; özellikle Türkiye için, neoliberalizmin benimsenmesi ya yoksulluğu şiddetlendirme de etkili olmuştur ya da yoksulluğun çözümünde etkisiz kalmıştır (Şenses, 2008). Yoksulluk sorununun, neoliberal paradigmanın getirdiği çözümün yoksulluk mücadelesine kalıcı çözümler olmadığı ve palyatif önlemler olarak görüldüğünden Türkiye’de yükselişte olduğu görülmektedir (Öztürk, 2012).

c. Türkiye’de Genel Yoksulluk Görünümü

Ülkemizde yoksulluğun Şeker ve Dayıoğlu (2014) ve Yüksek (2008) belirttiği gibi, aile ve sosyal destek ağları ve enformel ağların kolayca bulunabileceğine olan inancından dolayı, geçtiğimiz yıllar boyunca hem siyasette hem de kamusal söylemde uzun zamandır ihmal edilmiş bir konu olmuştur. Benzer şekilde, Şenses’e (2008) göre, yoksulluk, yoksulluğun ve görevdeki isteklerini yeterince gözetmemesi için “yumuşak bir meselenin” (Şenses, 2008:64) kabul edildiği için arka plana düşürülmüştür. Ancak birkaç çalışmalar (Buğra ve Keyder, 2003; Pınarcıoğlu ve Işık, 2008) bu görüşü, aileleri ve akrabalık bağlarını örten yıllar boyunca neredeyse bütünüyle yerle bir olmuş ve yerini 'pazar biçimleri' ile değiştiren

kanıtsal açıklamalarla ortaya koymuştur. Genişletilmiş aile bağları zayıflatılmış ve hızlıca geçerliliğini kaybetmiştir. Bununla birlikte, 1990'lı yılların ortalarında, küresel eğilimlere paralel olarak Türkiye, Yedinci ve Sekizinci Kalkınma Planlarında açıkça görüldüğü gibi, yoksullukla mücadele konusundaki zorlu mücadeleyi resmen benimsemiş, her iki belgenin de kapsayıcı amaçları, aradaki boşluğu kalıcı olarak azaltmak ve gelir dağılımı ve yoksulluğun ortadan kaldırılması için sürekli olarak çalışmaktadır. (Türkiye'nin BKH'leri, 2005). Yoksulluk savaşı, 2001 yılında 21 Şubat'taki ekonomik krizden sonra, Türkiye'nin ekonomik tarihinde "kara Çarşamba" olarak adlandırılan ve olumsuz etkisinin ciddiyeti nedeniyle ivme kazanmıştır (Zabcı, 2002:1). İşlerin ani çöküşü ve işsizliğin genişlemesi nedeniyle yaşamaya çalışan insanların gerçekliğini ortaya çıkarmıştır. Dahası, kalkınma planları ve politikalarında ortaya konan temeli ile, Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin küresel deklarasyonu, Türkiye'nin yoksullukla mücadele çabalarını güçlendirmiştir.

Son yıllarda, Türkiye yoksulluk açısından önemli adımlar atmış ve yoksulluğun birçok boyutunu yansıtan BKH'lerle ilgili olarak dünyadaki ilk on başarılı ülke arasında yer almıştır. Değerlendirme ölçütleri, hedeflere ulaşmak için yıllık ilerleme düzeyine dayanmaktadır (Gündem 2030 başlangıç adımları raporu, 2016:1). Örneğin Türkiye, mutlak yoksulluğu ve aşırı açlığı ortadan kaldırmak için birkaç yıl süre ile 2015 son tarihine kadar 1 numaralı MDG'ye ulaşmıştır.

1. Parasal Yoksulluk

Nitekim, Avrupa standartlarından sonra Türkiye modellemesi göz önüne alındığında, yoksulluğun izlenmesi ve güncel istatistiklerinin tutulması için üye devletler ve üye olması gereken Avrupa Standartları doğrultusunda yoksullukla ilgili kapsamlı veriler toplanmıştır. Bunun ışığında, Türkiye'deki yoksulluk verileri, uluslararası yoksulluk sınırları, gıda ve gıda dışı yoksulluk ve gelir, hane halkı eğitim düzeyi ve yoksulluk gibi çeşitli kriterleri kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Aşağıda, Türkiye tarafından üstlenilen çeşitli yoksulluk hesaplamaları kategorileri sunulmaktadır. TÜİK tarafından yapılan son çalışmalar şunları göstermektedir:

i. Çeşitli uluslararası yoksulluk sınırlarına göre

- 2006'dan beri günlük 1 doların altında olmayanlar bulunmaktadır.

- Günlük 2,5 ABD dolarının altında %0,03 (2014)

- Günlük 4.3 doların altında yüzde 1,16 (2014)

- Yüzde 15,2'ye dayalı göreceli yoksulluk (2009)

ii. Yiyecek ve yiyecek dışı:

- Gıda yoksulluğu yüzde 0,48'e düştü (2009'da);

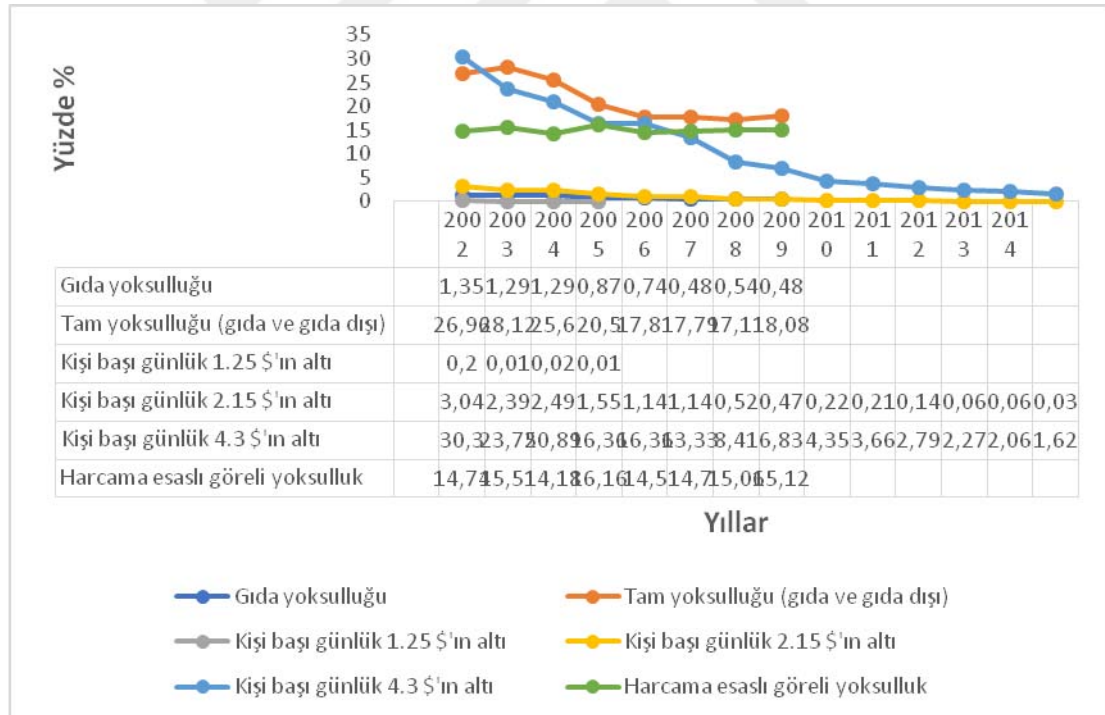
- Tamamlanmamış yoksulluk (Gıda ve gıda dışı) 2009 yılında %18,08 seviyesine gerilemiştir.

iii. Göreceli yoksulluğa göre:

- Harcamayı temel alan göreceli yoksulluk yüzde 15,12 idi (2009)

- Detaylar için bkz. Tablo 19 ve Şekil 13.

Şekil 13: Yoksulluk Oranları: Gıda ve Gıda dışı, Uluslararası Yoksulluk Çizgileri ve Türkiye'ye İlişkin Hatlar

Kaynak TÜİK, Yoksulluk Çalışması, 2014.

Şekil 14'te görüldüğü gibi, 2005 yılında sona eren mutlak yoksulluk (1,25 ABD'ya dayanarak), yıllar boyunca resmi olarak 2015 yılının son günüdür. Gıda yoksulluğu açısından, orantılı olarak yıllar geçtikçe azalmıştır. Günlük 2,15 ABD Doları ve 4,3

ABD Doları ile ilgili olarak, bu düşüşler de aynı oranda düşmüştür. Göreli yoksulluk, yıllar içinde marjinal artışlar ve düşüşler ile dalgalanmaya devam ederken, 2002'den 2009'a kadar marjinal bir artış kaydedildiğinde, tam yoksulluk (gıda ve gıda dışı) düşüş göstermiştir.

Kent merkezleri için yoksulluk, 2,25 ve 4,3 dolarlık SGP kriterlerine göre büyük ölçüde azalmıştır. 2008 yılında 0,47 iken, 2 dolar kriteri altında 2013 yılında 0.02'ye gerilemiş, 4'üncü doların altında ise yoksulluk 3.07'den 0.64'e düşmüştür.

Kırsal kesimde yoksulluk oranları düşmesine rağmen kentsel alanlara göre az düşürmüştür. TÜİK tahminleri, bireysel yoksulluk riskinin yüksek olduğunu göstermektedir (Tablo 19). 2008 ve 2013 yılları arasında 2 dolar altındaki SGP yoksulluğu 1.11'den 0.13'e düşerken, aynı dönemde 4'üncü SGP kırsalında bireysel yoksulluk oranı 15.33'ten 5.13'e gerilemiştir.

Tablo 19: Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Bireysel Yoksulluk Oranları
2010-15

Yöntemler	Bireysel yoksulluk oranı (%)							
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
TÜRKİYE								
Kişi başı 2,15 \$'ın altı	0,47	0,22	0,21	0,14	0,06	0,06	0,06	0,03
Kişi başı 4,3 \$'ın altı	6,83	4,35	3,66	2,79	2,27	2,06	1,62	1,58
KENTSEL								
Kişi başı 2,15 \$'ın altı	0,19	0,04	0,04	0,02	0,02	0,02	-	-
Kişi başı 4,3 \$'ın altı	3,07	0,96	0,97	0,94	0,60	0,64	-	-
KIRSAL								
Kişi başı 2,15 \$'ın altı	1,11	0,63	0,57	0,42	0,14	0,13	-	-

Kişi başı 4,3 \$'ın altı	15,33	11,92	9,61	6,83	5,88	5,13	-	-
--------------------------	-------	-------	------	------	------	------	---	---

TÜİK, Yoksulluk Çalışması, 2015.

TÜİK'in 2006 ve 2015 yılları arasında gerçekleştirdiği gelir ve yaşam koşulları anketine dayanarak verilen bir diğer notta, gelire dayalı göreceli yoksulluğun azaldığı görülmektedir (Tablo 20). Veriler, yüzde 40, yüzde 50, yüzde 60 ve yüzde 70'lik tahminler, yoksulluk eşikleri, yoksulluk oranları ve yoksulluk boşlukları temelinde yoksulluk riski altında olan kişilerin çeşitli oranlarını göstermektedir.

Tablo 20: Gelire Dayalı Göreceli Yoksulluk Sınırına göre Yoksul insan sayıları, yoksulluk oranı ve Yoksulluk açığı, Türkiye

Yoksulluk riski (%)	Yoksulluk sınırı (TL)	Yoksul Sayısı (Bin kişi)	Yoksulların Oranı (%)	Yoksulluk açığı
2010				
%40-%40	2 972	7 288	10.3	24.0
%50-%50	3 714	12 025	16.9	26.6
%60-%60	4 457	19 963	23.8	28,7
%70-%70	5200	21 816	30,6	31,9
2011				
%40-%40	3 255	7 288	10.1	25.4
%50-%50	4 069	11 670	16.1	26.3
%60-%60	4 883	16 569	22.9	29,2
%70-%70	5 697	21 730	30,0	31,0
2012				

%40-%40	3 611	7 344	10.0	23.7
%50-%50	4 515	11 998	16.3	26.9
%60-%60	5 418	16 741	22.7	29,2
%70-%70	6 320	22 252	30,2	31,2
2013				
%40-%40	4 008	6 788	9.10	22.6
%50-%50	5 007	11 137	15.0	26.0
%60-%60	6 012	61 706	22.4	26,7
%70-%70	7 016	21 979	29,5	29,0
2014				
%40-%40	4 443	6 572	8.70	22.3
%50-%50	5 554	11 332	15.0	24.4
%60-%60	6 665	16 501	21.8	27,2
%70-%70	7 775	22 223	29,4	29,3
2015				
%40-%40	4 997	6 652	8.70	22.3
%50-%50	6 246	11 219	14.7	25.3
%60-%60	7 495	16 706	21.9	26,8
%70-%70	8 744	22 546	29,5	28,4

TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2015

Yoksulluğun diğer göstergelerinde, birçok vatandaş yoksulluk ve yoksunluk halindedir. Bir zamanlar akrabalık güçlü bir sosyal sistem idi. Sosyal yardım, Türkiye'nin sosyal yapısının temelini oluşturduğu gösterilmiştir. O yüzden insanlar

da sosyal dışlanmayı hissetme yoktur. Ancak şu anda sosyal sınıflara yaygın ve aynı zamanda sosyal dışlanma arz etmektedir. (Buğra ve Keder, 2003; Yüksek, 2008) Bu dışlanma durum, işsizlik ve yoksulluk, cinsiyet gibi alanlara dönüşmüştür. Eğitim ve sağlık hizmetleri (Adaman ve Ardıç, 2008; Yüksek 2008:6). Yine, Türkiye ekonomisinin dikkate değer ölçüde artan bir informalizasyonu bulunmaktadır. Türkiye'de nüfusun yaklaşık yüzde 40'ının (örneğin şehirli işçilerin üçte biri ve kırsal kesimde çalışanların dördüncüsü) kayıt dışı ekonomide çalıştığı ve mevcut literatüre göre kayıt dışı sektörün yoksulluk ile ilişkili olduğu bildirilmektedir. Enformel sektör daha düşük ücret ve genel olarak işçiler resmi sosyal güvenlik sistemi ile ele geçirilmektedir (Maliye Bakanlığı, 2008; DB, 2006). Ayrıca, bu sektördeki çalışanlar hassas şartlar altında çalışmakta ve çoğunlukla yoksul insanların çoğunluğunu oluşturmaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri açısından, çoğu alanda erkek ve kadınlar arasındaki boşluk, birçok çalışmanın ikaz işareti olarak görülen endişe kaynağıdır (Topgül, 2013; Şengül ve Fisunoğlu, 2014; Buğra ve Keyder 2006; Şener, 2009). Aynı şekilde birkaç ulusal çalışma da (BKH'ler Türkiye, 2005 ve 2010) makro ve mikro düzeydeki tüm toplumsal yapıyı kesen toplumsal cinsiyet dengesizliklerini açık bir şekilde kabul etmiştir. Türkiye'de yoksulluğa olumsuz katkıya sebep olan aktif kadın işgücü oranının ya da kadınların işgücüne katılımının düşük olmasıdır. Yoğunlaştırılmış toplumsal cinsiyet kampanyaları sürdürülmesine rağmen, 2006 yılında Buğra'nın belirttiği gibi kadın istihdamı ve işgücüne katılım oranının yüzde 25 gibi düşük bir oranda kayda değer bir oranı vardır. On yıldan uzun bir süre sonra UNDP, yaklaşık 30.4 kadın işgücüne katılım oranını bildirmektedir. Yakın tarihli UNDP raporuna göre, Türkiye İGE'da 71. sırada yer alırken, cinsiyet eşitsizliği endeksinde 69. sırada yer almaktadır. Parlamentoda kadın milletvekili sayısı çok azdır. Kadınlar 2016 itibarıyla yaklaşık yüzde 14,9'luk bir kısmi yüzde oluşturmaktadır (UNDP, 2016). Kadınlar herşeyi (iş alanda, siyasette ve toplumda vb.) geri kalmasının etkisi kadınların yoksulluğunun artmasıdır.

2. Türkiye'de İnsan Yoksulluğu

Bu bölüm, Türkiye'nin yoksul insanların insani gelişme düzeyini incelerken, yakın zamandaki yoksulluk söylemi ve halkını güvence altına alan “insan merkezli

güvenlik” üzerine odaklanmıştır (BM, 1994). Bu bölüm büyük ölçüde, tüm ülkelerin yıllık olarak insani gelişme açısından performansını değerlendirmek için yayınladığı İGE'nin UNDP raporlarına dayanmaktadır. Yoksulluğun maddi zenginliklerin ötesine geçmesiyle birlikte, son yıllarda yapılan çalışmalar, maddi göstergelere ek olarak diğer yoksulluk göstergelerine de büyük önem vermiştir. Neyin ve kimin yoksul olduğu belirlenmesine diğer yoksunluklar eklenmiştir (UNDP, 2010; Alkire ve diğerleri, 2014). Bu, Sen'in, doğru çevre ve koşullara sahip insanların potansiyellerine dayanan yoksulluğun yeterlilik analizi ile güçlendirilmiştir (Sen, 1989). Buna ek olarak, güvenliğin ulusal güvenlikten insan güvenliğine kademeli olarak kayması, insan merkezli analizlerin, insanların refah düzeyinin bir dönemde nasıl arttığını ve azaldığını içerecek şekilde zorunlu kılmıştır (UNDP, 1994). İGE, üç temel insan temelinin (uzun ve sağlıklı yaşam, bilgi ve bilgi birikimi ve iyi yaşam standardı) bir düzenlemesidir.

1990'lı yılların başından bu yana Türkiye, en az insani gelişme kategorisinden yüksek insani gelişme grubuna doğru kayda değer bir ilerleme kaydetmiştir (Türkiye'nin çeşitli İGE göstergelerindeki istikrarlı ilerlemenin eğilimleri için Tablo 21'e bakınız). İki buçuk yıllık bir yaşam süresi içinde, yaşam beklentisi iki kattan fazladır, ortalama eğitim süresi 4,7 yıl artmıştır. Yıllar süren eğitim süresi 7,0 yıl artarken, kişi başına düşen GSMH yaklaşık üç buçuk yıl (1980-2014) arasında yaklaşık yüzde 139,7 oranında artmıştır.

Tablo 21: İnsanı Gelişme Eğilimler 1980-2014

	Doğumda beklenen yaşam süresi	Beklenen eğitim Yılı	Ortalama eğitim süresi	Kişi başına düşen GSYH (2011 SGP)	İGE değeri
1980	58.7	7.50	5.9	7792	0.492
1985	61.7	8.30	4.0	8764	0.540
1990	64.3	8.90	4.5	10494	0.576
1995	67.0	9.60	4.8	11317	0.604
2000	70.0	11.1	5.5	12807	0.653
2005	72.5	11.9	6.0	14987	0.687
2010	74.2	13.9	7.2	16506	0.738
2011	74.4	14.4	7.4	17728	0.751
2012	74.7	14.5	7.6	17894	0.756
2013	75.0	14.5	7.6	18378	0.759
2014	75.3	14.5	7.6	18677	0.761

Kaynak: UNDP HDR 2015. İnsani kalkınma çalışmaları, 2015 İnsani Gelişme Raporu'ndaki ülkeler için brifing notu

3. Türkiye'de Çok Boyutlu Yoksulluk

Mahrumiyet seviyelerini ölçmek için en yeni ve geniş mekanizma, Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi'dir. İkinci bölümde ele alındığı üzere, ÇBYE üç geniş göstergeye dayanmaktadır (sağlık, eğitim, yaşam standardı) ve her gösterge altında temel yaşam standardı için vazgeçilmez sayılan birtakım unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurlar, bir ülkenin gelişim ve coğrafi konumlarına bağlı olarak değişebilmektedir. Türkiye örneğinde, TÜİK'e göre, maddi yoksunluğun hesaplanmasında yer alan unsurlar şunlardır: çamaşır makinesi, renkli televizyon, telefon, otomobil finansmanı, beklenmedik harcamalar, evden uzak bir aylık tatil, kira, konut kredisi, borç ödemeleri, gün aşırı et, tavuk, balık içeren (veya ve çiçekler için eşdeğer yiyecekler) yemek ve ev ısınma ihtiyacının ekonomik olarak karşılanabilmesidir (TÜİK Haber Bülteni, sayı: 21584, 2016). Buna göre, Türkiye'deki genel ciddi maddi yoksunluk 2014 yılında %29,4 iken, 2015 yılında %30,3'e yükselmiştir (TÜİK, 2016). Bu, TÜİK

tarafından belirtilen 9 yoksunluk unsurundan en az 4 tanesini karşılayamayan kişilerin oranını temsil etmektedir. Ayrıntılı bilgiler şu şekildedir:

I. Beyaz eşya ve otomobil finansmanı yetersiz	%30.3
II. Bir hafta tatil bile mümkün değil	%71.4
III. Kırmızı et, tavuk, balık tüketimi yetersiz	%35.8
IV. Beklenmedik harcamalar	%32.6

Borç ödeyenlerin ve yüksek alım veya kredi mutabakatlarının oranı %67,9'dur. Nüfusun yaklaşık %68,5'i eski ve yıpranmış mefruşatın yenileyemesidir.

a. Konut Yoksunluğu

Konut, konut refahı açısından önemli bir boyuttur, çünkü konut durumunun yoksullukla nasıl bir araya geldiğine bakmaya değerdir. Konut sorunları, evsizliğin istikrarsızlıktan aşırı kalabalık olmasında, gürültü ya da kirlilik ve suç gibi çevresel sorunlardan ya da kötü olanaklardan farklılık göstermektedir (AB, 2010). Konut açısından izolasyon, izole bireyler tarafından işgal edilen kötü standart konutlarda ısınma ve ısınma sorunlarına yol açan önemli bir problem olarak tanımlanmaktadır. Nüfusun %43'ünde ısınma sorunu yaşanmaktadır (ısınma sorunu), %39'luk sızıntı çatısı (sızdıran çatı, nemli duvarlar, çürümüş pencere görülür) ve %20,6'sı karanlık odalarda ya da yetersiz ışıktaki yaşam biçimindeki aydınlatma problemleriyle karşı karşıyadır (TÜİK, 2016).

Nitekim TÜİK tarafından son zamanlarda yapılan iyi bir endeks çalışmasında, Türkiye'deki konut durumu nispeten daha iyi durumdadır. Oda başına en az kişi sayısı (kişi başına düşen oda sayısı) %0,8, en yüksek %1,7'dir. Binada tuvaletin varlığı (Konutun içinde tuvalet mevcudiyeti), en yüksek yüzde 99,9, en düşük yüzde 50,3 ve en yüksek olduğu illerde sorun yaşayanlarda Bitlis yüzde 40,7, en düşük yüzde 11,8'dir (TÜİK, 2015). Türkiye'deki en önemli üç il: Ankara, İstanbul ve İzmir'de oda başına kişi sayısı 1,6, 1,3 ve 1,5'dir. Evin tuvaleti için 98,7, 99,3 ve 94,4, ev kalitesi problemleri için 15,8, 16,0 ve 14,8'dir (Tablo 22'ye bakınız).

Table 22: Seçilmiş İllerde Yaşam Endeksi Gösterge Değerleri, 2015

İl	Kişi Başına Düşen Oda Sayısı	Konutun İçinde Tuvalet Mevcudiyeti Oranı %	Konutun Kalitesinde Sıkıntı Yaşayanların Oranı
Ağrı	0,8	64,1	40,5
Bitlis	0,9	88,9	40,7
Gaziantep	1,0	87,1	19,5
Bolu	1,5	99,5	9,4
Ankara	1,6	98,7	15,8
İstanbul	1,3	99,3	16,0
İzmir	1,5	94,4	14,8
Samsun	1,4	99,4	19,5
Sakarya	1,7	99,5	15,7
Erzurum	1,1	83,1	28,0
Karabük	1,5	99,9	18,5

TÜİK, İllerde Yaşam Endeksi Gösterge Değerleri, 2016.

b. Eğitim Yoksunluğu

Eğitimin yoksulluk üzerindeki etkisi çok büyüktür. Sadece yoksulluğu değil, nesiller arası yoksulluğu ortadan kaldıracabilecek en önemli mekanizma olduğu kaydedilmiştir. Türkiye'de diğer tüm ülkeler gibi, eğitim düzeyi ne kadar yüksekse yoksulluk da o kadar düşüktür. Tablo 23'te görüldüğü gibi üniversite mezunu olmayanlar en az yoksulluk oranını yüzde 1,6, okur yazar olmayanlar ise yüzde 27,8 ile yoksulluktan oldukça fazla etkilenmektedir. Bunun makul bir açıklaması, eğitimin bir kişiye bolca fırsat sunduğu ve okuma-yazma bilmeme bir kişinin potansiyelini ve fırsatlarını kısıtladığıdır (Sen, 1989).

Tablo 23: Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir birey gelirine ve eğitim durumuna göre yoksul insan sayıları, yoksulluk oranı, Türkiye 2015 (15 yaş ve üstü)

Eğitim durumu	Yoksul Kişi Sayısı (Bin Kişi)	Oran
Yükseköğretim mezunları	129	1.6
Lise ve dengi okul mezunları	576	5.60
Lise altı eğitilmişler	3 808	12.8
Bir okul bitirmeyenlerin	957	23.7
Okur-yazar olmayanlar	1 637	27.8

TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2015.

c. Sağlık Yoksunluğu

Türkiye'de sağlık hizmetleri son otuz yılda gözle görülür biçimde artmış ve nüfusun yaşam standartlarında bir düzelme görülmüştür. Genel yaşam beklentisi iyileşmiş, doğumda yaşam beklentisi 78 yıl, erkekler için 75,3 yıl ve kadınlar için 80,7 yıl, çocuk ölümleri ve anne ölümleri önemli ölçüde azalmıştır. Bu, kaynak tahsislerinin yıllar içinde artması nedeniyle sağlık üzerindeki yatırım ve harcamalardan kaynaklanmaktadır (Tablo 24). 1999 yılında, hükümete sağlık aktarımı 3,048 milyon TL, 2015 yılında ise 82.121 milyon TL'lik bir ciroya ulaşmıştır. Sağlık sektörüne yönelik kaynaklar istikrarlı bir şekilde artmıştır ve TÜİK 2015 verilerine göre 2015 itibarıyla sağlık sektörlerinde GSYİH' ya yüzde 5,4 oranında harcama yapılmıştır. Bebek ve çocuk ölümlerinde mevcut veriler (Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırma Raporu, 2013) beş yaş altı ölüm oranına işaret etmektedir. 2008 yılında doğan her 66 çocuktan yaklaşık 1'ine dönüşen 1000 canlı doğumda 15 kişi beşinci doğum gününden önce ölmüştür. Bebek ölüm hızı 1.000 canlı doğumda 13 ölümdür ve yeni doğan ölüm hızı 1.000 doğumda 7 ölümdür. Bu, erken çocuklukta ölümlerin yaklaşık yüzde 87'sinin çocuğun ilk doğum gününden önce ve yüzde 47'sinin doğumun ilk ayında gerçekleştiği anlamına gelmektedir (bkz. Tablo 25) (Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırma Raporu, 2013:132).

Tablo 24: Sağlık Harcamaları 1999-2015 (Milyon TL)

Yıl	Devlet	Özel	Toplam
1999	3 048	1 937	4 985
2000	5 190	3 058	8 248
2001	8 438	3 958	12 396
2002	13 270	5 504	18 774
2003	17 462	6 317	24 279
2004	21 389	8 632	30 021
2005	23 987	11 372	35 359
2006	30 116	13 953	44 069
2007	34 530	16 374	50 904
2008	42 159	15 580	57 740
2009	46 890	11 021	57 911
2010	48 482	13 196	61 678
2011	54 580	14 028	68 607
2012	58 785	15 404	74 189
2013	66 228	18 162	84 390
2014	73 382	21 368	94 750
2015	82 121	22 446	104 568

Kaynak: TÜİK, Sağlık Harcamaları, 2015.

Tablo 25: Türkiye'de bebek ve çocuk ölüm oranı

Anket dönemleri	Yeni Doğan ölümü	Bebek ölümü	Çocuk ölümü	Beş yaş altı ölümler
TDHS-2013				
0-4	7	13	2	15
5-9	11	22	4	25
10-14	19	26	5	32
TDHS-2008				
0-4	13	17	6	24
5-9	17	33	9	41
TDHS-2003				
0-4	17	29	9	37

Kaynak: Demografik ve Sağlık Araştırması, Türkiye-2013.

d. Türkiye'de Yoksulluğun Gidişatı

Türkiye'de güçlü bir dış aile desteği yoksulluk eğilimleriyle bağlantılı olarak, yoksulluğun yumuşak bir sorun olarak ele alınmasından bu yana bazı ufak değişiklikler görülmüştür (Şeker ve Dayıoğlu, 2014; Yüksek, 2008). Bununla birlikte, yoksulluk, hiçbir sorun olmaksızın, son yıllarda küresel eğilimli sorunlardan biri olduğu için hem akademi de hem de kamu politikası döngülerinde Türkiye'de dikkat çeken merkezi bir soruna itmiştir. Türkiye'de yoksulluğun eğilimleri hareket eğilimleri olarak tanımlanabilirken, olgunun bazı yönleri görünür olmayacak gibi durmaktadır. Birincisi, yoksulluğun mutlak ve göreceli olması bakımından, hedef göreceli yoksullukta durmuştur.

Türkiye, Binyıl Kalkınma Hedeflerinin süresi dolmadan birkaç yıl önce mutlak yoksulluğu başarılı bir şekilde ortadan kaldırmıştır. Türkiye, aynı kalkınma düzeyindeki çağdaşlarının bir çoğunda olduğu gibi, temel yoksulluğu yitirmiş, ancak çoğunluğunu göreceli olarak yoksulluğa itmiştir (Acar, 2014). Gelir yoksulluğu başarısını gibi birçok para olmayan yoksulluğun göstergeleri eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlere erişim, temiz su, sıhhi tesisat ve bilgi iletişimine erişim gibi büyük ölçüde

azalmıştır. Bununla birlikte, gelir eşitsizliğe farkı ve savunmasız kişilerin oranı yıllar içinde artmıştır (TÜİK, 2015; Buğra ve Sınmazdemir, 2005).

Belirtildiği üzere yoksulluk, her yaş grubunu çocuklar, gençler, aktif çalışma grupları, yaşlılar ve engelliler olarak etkilemektedir (DB, 2015). Bu nedenle, bir dereceye kadar yoksulluk seviyeleri, ailede yukarıda listelenen grupların aile bireyleri tarafından belirlenmektedir. Çoğunlukla başkalarına bağımlı olan çocukların, yaşlıların ve engelli bireylerin ailelerin yoksullaşmasını etkilediği gözlemlenmiştir. Türkiye'de demografik açıdan yoksulluk eğilimleri, DB ve TÜİK, on yıldan fazla bir süre önce kapsamlı bir yoksulluk çalışmasında, Türkiye'de yoksulluğun, aile yapısındaki yaş ve çocuklar tarafından büyük ölçüde etkilendiğini ortaya koymuştur. Pek çok çocuğu olan aileler, ailenin büyüklüğü ile güçlü bir korelasyona sahip olan ortalama yoksulluktan daha yoksul düzeydedir. Uluslararası eğilimlere benzer şekilde, büyük ailelerin daha küçük ailelerden daha yoksul olduğu belirtilmiştir. Yaşlıların, çocuklardan biraz daha az olsa da yoksulluk riskini etkilediği de gözlemlenmiştir (TÜİK, 2015). Böylelikle, çocuklara ve yaşlılara yoksulluk, aile içindeki yoksulluğun etkeni olmuştur.

Sektörel yoksullukta, tarım sektörü hala yoksul insanların en yüksek orana sahip olduğu alandır (bkz. Tablo 26). Nitekim, son yıllarda Türkiye tarımdan üretim ve hizmet sektörüne ait dönüşümleri görmüştür, ancak çiftçiler arasındaki yoksulluk ekonominin diğer sektörlerine göre en yüksek düzeydedir (TÜİK, 2015; Taymaz, 2010). Bu, çoğunlukla nüfusun çoğunluğunun tarımla uğraşması (6 milyon) köylü çiftçiliği ile önemli ölçüde ilgilenen kırsal kesimdir. Türkiye örneği istisnai değildir. Tarım sektörünün hala yoksulluk açısından en büyük sektör olduğu ve fakirlere açıkça bağlı olması uluslararası eğilimleri yansıtmaktadır. Yoksulluk ve tarım arasındaki sınır karmaşık ve birbirinden ayrıdır.

Tablo 26: Sektörel yoksulluk Eğilimleri

Sektör	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Tarım	36,42	39,89	40,88	37,24	33,86	32,05	37,97	33,01
Sanayi	20,99	21,34	15,64	9,85	10,12	9,70	9,71	9,63
Hizmet	25,83	16,72	12,36	8,68	7,23	7,35	6,82	4,16

Kaynak: 2009 Yoksulluk Çalışması Sonuçları, TÜİK

Yukarıdaki Tablo 26’da, 2002’den 2009’a kadar Türkiye’de sektörel yoksulluğun eğilimlerini göstermektedir. 2003’teki verilerin dikkat çekici bir şekilde gözlemlenmesi, yoksulluğun tarım ve endüstride arttığını ancak sanayide azaldığını ortaya koymaktadır. Bu, hizmetin iki sektörden daha yüksek gelirleri gerektiren özel bir beceri gerektirmesi ve aynı zamanda tarım ve üretimin küresel fiyatlarındaki düşüşün artan oranlara katkıda bulunması olabilir. Tarımda, yine yoksulluk 5 puan arttığında, bu durum küresel ekonomi krizlerine bağlanabilir. Ancak tüm sektörlerdeki genel yoksulluk oranları azalmaktadır.

Türkiye’de herhangi bir ülke gibi yoksulluk mekânsal olarak, yani olgunun kırsal ve kentsel boyutlarında analiz edilebilmektedir. Dünyada kırsal kesimdeki yoksulluk, kırsal geçim kaynaklarını ve gelirlerini iyileştirmeye yönelik önemli engeller olması nedeniyle kentsel alandan daha belirgindir (IFAD 2011, Öztürk, 2012). Bunlar arasında; kopuk ve daha az ekonomik faaliyetler, daha az altyapı ve pazarların olmaması bulunmaktadır. Benzer şekilde, Türkiye’de kırsal yoksulluk oranı kentsel yoksulluğun birkaç katıdır. TÜİK’in (2014) yayınladığı son yayın, kentsel yoksulluğun yüzde 8,86 olduğunu, kırsal yoksulluk oranının yüzde 34,62 olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte, Türkiye, özellikle Latin Amerika ülkelerinde aynı düzeyde gelişmekte olan ülkeler gibi, yoksulluğun yükü, kentlere kesintisiz göç nedeniyle bir kent olgusu haline gelmektedir (Aytaç, 2016). Kırsal yoksulluğun ortadan kaldırılması, zorlu bir görev olabilmektedir, çünkü Türkiye’deki köyler yalnızca aktif işten emekli olan yaşlı ve dinlenme ortamına ihtiyaç duyan yaşlı vatandaşlardan oluşmaktadır.

Bununla birlikte, yoksulluk büyük oranda kırsal kalmaya devam etmektedir, çünkü kırsal halk artık eskiden olduğu gibi geçim için çiftçilik yapamamaktadır. Türkiye'de ekonomik faaliyetlerin ve gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi, kırsal nüfusu ticarileştirme havuzuna itmiştir, zira, Türkiye'nin derinden sarsıldığı küreselleşen ekonomik alandaki eğilimleri takip etmektedir. Bunun genel etkisi, yerel pazarlara katılan küçük ölçekli çiftçilerin tarımsal ticaretin taleplerine giderek daha fazla mecbur kalmasıdır; ancak, yeni statülerinden yararlanamayan zayıf girişimler olarak işlev gören kötü niyetli girişimcilerdir. Ticarileştirme, kırsal nüfustan uzaklaşması nedeniyle daha da kötüye gitmiştir çünkü daha önce köylü çiftçilerin önemli mülkiyeti olan arazi mülkiyetindeki büyük değişikliklere neden olmuştur. Arazinin daha küçük çiftlik sahipleri tarafından kaybedilmesi, onları daha da yoksullaştırmıştır.

Cinsiyet üzerindeki yoksulluk eğilimlerinde, dengesizlik durgun kalmıştır. İş piyasasında erkek egemenliği günümüze kadar devam etmekte ve durum yakın bir gelecekte devam edecektir. Kadın yoksulluğu yüksek seviyededir ve bu, aktif istihdamdaki kadınların oranıyla kolayca açıklanabilmektedir. Taymaz'ın (2010) belirttiği gibi, ortalama olarak erkek istihdamı yüzde 6,2 oranında artarken, kadın istihdamı altı yıl içinde yüzde 1,6 oranında artmıştır. Türkiye'de istihdamdaki düşük orandaki kadınlar Türkiye'deki istihdam sorunlarının en çarpıcı ve sorunlu yönlerinden biri olarak ele alınmaktadır (Taymaz, 2010:2). Buna ek olarak, bu kısmen aşağıdaki gibi çeşitli faktörlerin sonucu olabilmekte; kadınları erkeklere tercih eden sosyal yapı, geleneksel iş bölümünde, kadınları aile bakımı; ev işleri ve evlerin ve ailelerin genel yönetimi gibi ücretsiz işlerden kesim olarak sorumluluk olarak görmektedir. (Şengül ve Fisunoğlu, 2014). Kadınlar kendilerini işgücü piyasasında bulsalar bile, çoğunlukla daha az ödül ve fayda sağlayan ve sosyal güvenlik, sağlık sigortası ve diğer yoksulluk azaltıcı önemiyetler gibi standart paketleri dışlayan gayri resmi sektörlerle sınırlıdır. Bunların birleşik etkisi, Türkiye'de yoksulluğun dişileştirilmesine (Şengül ve Fisunoğlu, 2014) ve kadınlar arasında yoksulluğun yüksek oranda kalmasına neden olmaktadır. (Tablo 27 bkz.).

Tablo 27: Cinsiyete Göre Yoksulluk 2015

Erkek			
Yoksulluk riski	Yoksulluk sınırı	Yoksul sayısı	Yoksulluk oranı
50%	6 246	71	5.8
60%	7 495	101	8.3
Kadın			
50%	6 246	185	9.6
60%	7 495	290	15.7

TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2015.

Tablo 27’de görüldüğü gibi, yoksulluk oranları % 50 ve % 60 medyan gelir kullanan erkekler için yüzde 5.8 ve kadınların yüzde 8,3’ü ise yüzde 9,6 ve yüzde 15,7’dir. Bu bağlamda, Türkiye’de genel yoksulluğa ve eşitsizliğin azaltılmasına kadınların katkısı sınırlı olmuştur.

e. Türkiye’de Yoksulluk Bölgesel Dağılımı

Mekânsal olarak, kentsel ve kırsal dönemde yoksulluğa bakmanın dışında, bölgesel boyutlar üzerinde de odaklanılabilir. Bütüncül bir kalkınma elde etme çabalarının bir parçası olarak Türkiye, manzaralarını büyük ölçüde bölüştürmüştür (Şekil 14 bkz.); ve bu hatlarda hangi yoksulluk araştırması yapılmıştır. Görüldüğü gibi Türkiye’de de yoksulluğun bölgesel dağılımı belirgindir. Esasen, bölgelerdeki diğer ülkeler gibi yoksulluk eşitsizdir. Siyasi, ekonomik, coğrafi ve sosyo-kültürel faktörlere olan bazı bölgeler, ülkedeki diğer bölgelere göre yoksulluğu daha fazla yaşarlar; Bu Türkiye için geçerlidir. TÜİK’in 2015 yılı yoksulluk çalışmalarına göre, Kalkınma Bakanlığı’ndan elde edilen veriler de 12 bölgesel bölgesel birime (İstatistiki Bölge Birimi-İBB) göre yoksulluğu tespit etmiştir (Tablo 28).

**Tablo 28: Türkiye İçin Hesaplanan Gelire Dayalı Göreceli Yoksulluk Sınırına
Göre Bölgesel Yoksulluk Oranları**

Bölge Bölge Adı Kodu	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
TR1 İstanbul	4,1	4,7	7,2	5,5	5,8	5,9	7,5	10,1
TR2 Batı Marmara	3,1	3,5	3,5	3,1	3,1	2,5	2,3	3,1
TR3 Ege	9,9	6,5	7,2	6,4	6,1	5,7	6,5	6,6
TR4 Doğu Marmara	2,9	3,6	4,6	4,6	4,7	4,1	3,7	3,3
TR5 Batı Anadolu	4,8	4,5	5,1	5,1	4,4	4,2	4,7	3,7
TR6 Akdeniz	12,0	13,7	10,5	10,9	15,0	14,1	17,0	15,4
TR7 Orta Anadolu	5,0	4,6	4,6	4,8	4,1	4,4	3,8	3,9
TR8 Batı Karadeniz	6,8	6,1	6,0	5,4	4,4	4,7	4,8	4,9
TR9 Doğu Karadeniz	2,9	2,4	3,1	2,9	2,7	2,1	2,0	2,6
TRA Kuzeydoğu Anadolu	6,4	6,7	6,5	5,8	6,8	6,4	6,1	5,3
TRB Ortadoğu Anadolu	11,6	13,4	11,7	13,3	12,2	13,1	11,6	11,3
TRC Güneydoğu Anadolu	30,7	30,4	30,1	32,1	30,8	32,7	30,0	31,1

Kaynak: TİK, 2015

Not: Yoksulluk sınırı hesaplamasında (Türkiye için) medyan gelirin yüzde 50'i esas alınmaktadır.

Şekil 14: İstatistik Bölge Birimi Harita ve Detaylar

Kaynak: <https://www.tuseb.gov.tr/enstitu/tacese/-statistiksel-b-lge-birimleri-nomenklat-r-nuts> (20.10.2016).

Tablo 4.10'da görüldüğü gibi en yoksul yoksulluk oranlarına sahip bölge TR C-Güneydoğu Anadolu'dur (Gaziantep Alt Bölgesi, Şanlıurfa Alt Bölgesi, Mardin Alt Bölgesi). 2008'den bu yana oranlar yüzde 30 artmaktadır. En yüksek ikinci bölge ise TR 6-Akdeniz bölgesidir (Antalya Alt Bölgesi, Adana Alt Bölgesi ve Hatay Alt Bölgesi). En az yoksulluk bölgesi TR 9-Doğu Karadeniz bölgesidir. (Trabzon Alt Bölgesi'ni içermektedir).

f. Yoksullukla Mücadelede Politikalar

Daha önce de belirtildiği gibi, Türkiye'de yoksulluk yeni bir olgu değildir. Ancak nüfus, yüksek gelirli ülkelerde olduğu gibi, hiçbir zaman yoksulluğu hissetmemiştir (Pınarcıoğlu ve Işık, 2008). Bazı akademisyenler (Öztürk, 2012; Pınarcıoğlu ve Işık, 2008), vatandaşların Türkiye'yi neoliberalizmin kucaklaşmasıyla küresel ekonomik ticaret ve faaliyetlere derinlemesine entegre ettikten sonra kendilerini yoksul ve yoksun bırakmaya başladıklarını iddia etmişlerdir. Bu bağlamda, bu bölümde kitlesel yoksulluğa kitle rotası, yapısal politikalar ve Türkiye'de yoksulluğun son zamanlardaki nedenlerine açılan büyük dönüm noktası ele alınmaktadır.

Genel olarak yoksulluğun nedenleri bir ülkenin gelişip gelişmediğine bağlı olarak çok az değişken faktörle evrenseldir. Yaygın geleneksel faktörler arasında ekonomik sorun (yapısal ekonomik zorluklar, düşük büyüme ve yüksek işsizlik); Siyasi faktörler (kötü yönetim, yolsuzluk ve yetersiz altyapı) Sosyal (sosyal yapı, bazı norm ve kültürel uygulamalar) (Şense, 2001; UNDP, 1994; Dünya Bankası 2000).

1. Türkiye'de Yoksulluğun Dönüm Noktası Ve Ekonomik Nedenleri

Türkiye Cumhuriyetinin ilk on yıllarında yoksulluk her zaman ülke yöneticilerinin dikkatini çekmeyen gizli bir konu olmuştur. Bu, komşular arasında aile dayanışması ve komünal bağlar kültüründen kaynaklanmaktadır. Buğra ve Keyder (2003:48), 'Türkiye'de yoksulluğun siyasal dikkat gerektiren bir sorun olarak görülmemesinin sebebi, ülkenin refah rejiminin, yoksulluğun donmasını önleyen bir mekanizma içerdiği yönündedir.' Kardeşlerin birbirlerine koruyucu ve yardımcı olma kültürü, Türklerde yoksulluk ile arasında koruyucu tampon bölge etkisi yaratmıştır.

Modern Türkiye'nin kurulmasından önce, Türkiye ekonomisinin temel yapısal özelliklerinden biri, küçük ölçekli çiftçiliğe rağmen tarıma güvenmek olmuştur. 1923'te cumhuriyetin kurulmasından sonra tarım, vatandaşların en büyük geçim kaynağı olmaya devam etmiş ve ülke gelirinin en büyük bölümünü oluştururken ekonomiye en büyük katkıyı yapan ülke uzantısı olmuştur (Tekeli ve İlkin, 1988). Böylece, uygulanabilir ekonomik yapı, tarımı ekonominin toplanma

noktası haline getiren politikadır. Ekonomik politika, tarımsal liderlik stratejisidir. Ulusal kararlar ve politikacılar, tarım sektörünü destekleme konusunda destekleyici politikalar geliştirmektedir.

Başlıca kamu politikaları şunları içermiştir: kamu kurumlarının satın almak ve tarımsal ürünler satmak için kurulması; Çiftçilere destek olmak için fiyat mekanizmaları oluşturulması ve Türkiye'de tarım sektörünün gelişmesine yönelik eğitim politikaları oluşturulmasıdır. Tarım üzerinde yoğunlaşan vatandaşlar yoksulluğun etkisini hissetmiyorlardı. Türkiye ekonomisinin dünya ekonomisine entegre olmaması gerçeğiyle birlikte, nüfusun etkilenmemesini sağlamak için neredeyse daha az dış ve iç baskı bulunmaktaydı. Bununla birlikte, devlet sonuç olarak, ulusa gıda sağlamak, endüstri için hammadde sağlamak ve ihracatta sabit kazanç sağlamak için hevesli olmuştur (Tekeli ve İlkin, 2012). Bunu başarmak için, çiftçiye destekleyici politikalar geliştirilmiştir. Üreticilerin satın alımını sağlamak ve desteklemek için tarım kooperatifleri kurulmakta, yüksek verimli ve dayanıklı tohumlar ailelere temin edilmekte ve Ziraat Bankası kredilerinin kredi imkânları, tütün, pamuk, fındık ve çay gibi üretim ve ihracatı teşvik etmek amacıyla genişletilmiştir. Genel yapısal ekonomi politikası açısından, koruyucu politikalar üzerindeki gelişmekte olan sanayi sektörünün aksine, tarım sektörü dünya fiyatlarına dayandırılmıştır. Bu politikalar daha fazla üretkenlik sağlamış ve bir şekilde çiftçileri yoksullaştırmamıştır.

Türk ekonomisi tarıma dayalı olduğu için, birçok bilim adamı (Öztürk, 2012; Özçelik, 2013; Şense, 2001 ve 2008), 1980'lerde ekonominin, 'Ocak Kararları' olarak bilinen ekonomi politikalarının eşlik ettiği yabancı sermaye enjeksiyonu yoluyla liberalleşmesini savunmuştur. Kararlar (sübvansiyonların kaldırılması, faiz oranının düşürülmesi ve devletin rolünün en aza indirilmesi için girişimleri içermektedir) yeni neoliberalizm çağında başlatılmıştır. Muhtemelen, bu durum, Türk ekonomisinin temel dayanağı olan tarım sektörünün çöküşüne işaret etmiş ve sonuç olarak, halihazırda mevcut olmayan diğer sektörlerde daha iyi fırsatlar bulmak için tarımdan ayrılma oranı artmıştır. Sonuç olarak, kitlesel yoksulluğun yayılması Türkiye'de kalıcı bir fenomen haline gelmiştir (Öztürk, 2010).

a. Siyasal Nedenler

Türkiye'yi, Ortadoğu bölgesindeki demokratik yönetimde “umut ışığı” olarak övgüyle karşılanmıştır (Altunışık, 2008). Ancak etkin yoksulluğun ortadan kaldırılması için vazgeçilmez olan iyi yönetim açısından eksik olduğu belirtilmektedir (DB, 2005; Toksöz, 2008; Sen, 1999; UNDP, 1997). Türkiye'de değerlendirildiği gibi iyi yönetim çeşitli bileşenleri (hukuk kuralları, katılım, şeffaflık, hesap verebilirlik, cevap verebilirlik) nispeten zayıftır. DB (2005:11) şimdiye kadar elde edilen kayda değer başarılarla rağmen, Türkiye'nin yüksek gelirli bir ekonominin kurumsal ön koşullarını henüz oluşturmadığını belirtmektedir. “Yoksulluk ve yönetim ile iyi yönetim arasındaki ilişki koparılamaz bir bütündür. Bu bağlamda Kofi Anan (Eski BM Genel Sekreteri) güçlü bir şekilde şunları söylemiştir: “iyi yönetim, yoksulluğun ortadan kaldırılmasında ve kalkınmanın teşvik edilmesinde belki de en önemli faktördür.” Benzer bir şekilde, Sen (1999), “Özgürlüğün Geliştirilmesi” adlı ünlü tezinde, siyasi özgürlüğün, milletlerin yoksulluğu ortadan kaldırma, vatandaş refahı ve kalkınmayı iyileştirme çabalarındaki ekonomik özgürlükler kadar elverişli olmadığını iddia etmiştir.

Dahası, barışın yoksulluk üzerinde doğrudan bir etkisi bulunmaktadır. Barış ve istikrar olmadan hiçbir şey gelişemez. Bu nedenle siyasetin yoksulluğun bir nedeni olarak önemi bulunmaktadır.

Türkiye, AB standartlarına ulaşmak için reformlara katılmış olsa da kazanımları nispeten yüksek olduğu için desteklemektedir. Uluslararası Şeffaflık Endeksi'ne göre Türkiye, 75 ülkeyi (yolsuzluk algısı endeksi, 2016) sıralamıştır. Tüm politika ihlalleri, yoksulluğun sadece teknik bir mesele değil, her şeyden önce önemli bir politik konu olduğu kabul edildiğinden kitlesel yoksulluğa yol açabilmektedir. Bu nedenle, yoksulluk üzerine etkili bir politika için, teknik desteklerin siyasi destekle geri dönmesi yoksulluk üzerinde büyük etkisi olacaktır (Bonfiglioli, 2003). Somut adımlarla desteklenen güçlü bir siyasi irade yoksulluğu azaltacaktır. Örneğin yoksul ve yoksul olmayanların sosyal, ekonomik ve politik tesislerine eşitliği sağlayan politik makamlar yoksulluğu değil, eşit olmayan erişimleri doğurmakta ve yoksulluğu aşağıya çekip zayıflayan yoksulluğu genişletmekte ve fakirliği

güçlendirmektedir. Siyasi otorite yoksulluğun güçlenmesiyle yoksulluğu giderebilirdi.

b. Sosyo-Kültürel Nedenler

Türkiye'de sosyal dışlanma, son zamanlarda güçlü bir etken olarak ortaya çıkmıştır. İzolasyon ve sosyal dışlanma asla endişelenmeyecek bir konu olmakla birlikte, sosyal hareketlerin ve ekonomik koşulların birleştiği son zamanlardaki eğilimler, yoksulluğun azaltılması mekanizması olarak işlev gören güçlü sosyal ağın çökmesine neden olmuştur (Buğra ve Keyder, 2003). Sonuç olarak sosyal dışlanmanın ve izolasyonun yayılmasına kadar devam etmiştir. (Adaman ve Keyder, 2005). Yeni bir yoksulluk türü olmamasına rağmen, sosyal dışlanma artık yüksek gelirli ülkelerde özellikle AB'nin yoksulluk tartışmalarına egemen olmaktadır (Atkinson ve Davoudi, 2000; AB, 2010). Bu olgu, yüksek gelirli ülkelerin bir özelliğidir. Ancak, son zamanlarda Türkiye'de çok gelişmektedir. Sosyo kültürel faktörler, normalde kadınlar, etnik azınlıklar, yaşlılar ve engelliler gibi azınlık grupları için yoksulluğun başlıca nedenleri olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de yoksulluk, kadınlar arasında, Romanlar ve Güneydoğu kesiminde bölgesel dağınıklık oranı yüksektir. Güney Doğu, Batı ve diğer bölgelerden farklı olarak ekonomik fırsatlardan yoksundur.

Yoksulluk tehdidi, birden çok eş ve birçok çocuk ve kültürel yapı gibi toplumsal kültürel faktörler tarafından daha da ağırlaşmaktadır. Erkeklerle duyulan aşırı bağımlılık ve kadınları zorlayan baskın hemcinsleri, ataerkil yapılara itaatkârlık; kadınları sürekli olarak geri kalmışlık içinde tutmaya ve böylece erkek egemen toplumsal yapıya bağlı olarak kadınların güçlenmesine mani olmaktadır.

c. Türkiye'de Yoksulların Özellikleri

TÜİK'in verilerine ve literatürüne dayanarak Türkiye'deki yoksulların özelliklerini tahlil etmemiz mümkündür. Diğer tüm milletler gibi, Türkiye'deki en yoksul insanlar, daha çok kırsal kesimde yaşamaktadır. (TÜİK, 2015). Ancak, büyük şehirlerde de yoksul insanların önemli bir kısmı bulunmaktadır ancak yoksullaşma düzeyi kırsal kesimden oldukça farklıdır. Kırsaldaki yoksul insanların özellikleri, köylü çiftçi ve ücretsiz aile işçisi olarak iki katına çıkmış olmalarıdır. Zamanlarının çoğunu aile ihtiyaçlarını ve geçimini sağlamak için aile arazileri üzerinde

çalışmaktadırlar. Herhangi bir altyapıya sahip olmayan uzak bölgelerde ikamet etmektedirler ve sağlık hizmetleri ve pazarlar gibi temel hizmetlere erişmek için birkaç kilometre kat etmek zorundadırlar.

Buna ek olarak, bu kişilerin muhtemelen resmi eğitime veya yetişkin eğitime maruz kalmaları söz konusu değildir. Bu insan kategorisinin yoksulluğu nesiller arasındadır ve bunlar nesilden nesile aktarılır. Bu kategoride genç erkekler ve çocuklar en çok etkilenenlerdir (Yalman, 2006). Kentsel yoksullar için çoğunlukla gelir eşitsizliği mağdurlarıdır ve genellikle konut niteliğindeki mülk sahipliğinden mahrum kalmışlardır (Pınarcıoğlu ve Işık 2008). Kentsel alanlarda yaşadıkları için temel hizmetlere yakındırlar, ancak bazen karşılanabilirlik zorluğu nedeniyle gerekli hizmetlere erişememektedirler. Kentsel etkileşimlerin oldukça ticarileştirildiği belirtilmektedir.

Kentsel yoksullar, kalabalık standart altı evlerde yaşamaya mecburdur ve aile bakımı için yiyecek, giysi ve diğer temel ihtiyaçların karşılanması zorluğunu yaşamaktadırlar. Sürdürülebilir geçim sağlamak için çoğunlukla okur yazar olmayan ya da yarı okur-yazar oldukları için serbest meslek sahibi olma eğilimindedirler. DB ve TÜİK tarafından son yıllarda yapılan ortak araştırma, yoksulların aile büyüklüğü ve eğitim düzeyi ile doğrudan ilişkili olduğunu gözlemlemiştir. Bu, aile büyüklüğü, ailenin yoksulluk düzeyinin daha da derinleştiğini bildiren TÜİK'in son simülasyonu tarafından onaylanmıştır. Benzer şekilde, dönüşüm eğilimi eğitim ve yoksulluk dikkate alınmıştır. Kişinin eğitim düzeyi ne kadar yüksek olursa yoksulluktan kaçma eğilimi de o kadar yüksektir (bkz. Tablo II) (DB/TÜİK, 2005, TÜİK, 2015). Türkiye'deki kentsel yoksulların çoğu ekseriyetle kırsal kesimdeki yoksullardan meydana gelmektedir, çünkü çoğunluğu köylerden kasabalara göç etmiştir. Bu, kentlerin yoksul insanlar yaratmadığını öne sürmek değildir. Kentsel yoksulların yetersiz kaldığı diğer ülkelerin aksine, Türkiye'deki kentsel yoksullar eşsiz bir özellik sergilemiştir. Kentsel yoksullar son zamanlara kadar yoksulluktan çıkıp şehre geldikten sonra “Nöbetleşe Yoksulluk” aracılığıyla bir informal ağ kuyruğuna katılabilmektedirler (Pınarcıoğlu ve Işık 2008:1354).

Bununla birlikte, yoksulluktan kaçma fırsatı, süreçleri körükleyen destekleyici koşullar ortadan kalktığından ve aynı şekilde erken gelenlerin ve geç gelenlerin zincirini barındıran ağların ortadan kalktığından dolayı kısıtlanmıştır.

Sonuç olarak, yeni ve son zamanlarda kentsel yoksul insanlar Latin Amerika ve yüksek gelirli ülkelerdekileri taklit ediyorlar: şiddetli yoksul nüfus ve sürekli olarak çaresiz ve umutsuz yoksul gençler (Pinarçioğlu ve Işık, 2008). Genel olarak, kırsal kesim Türkiye'de yoksulluktan ziyade yoksulluğa eğilimli olsa da yoksulluğun genel görünümü yüksek kentleşme nedeniyle kentsel bir imaja sahiptir. Çünkü kentleşme süreçleri, toplumsal yapıyı, kırılgan ve mücadele eden orta sınıfın çoğunun mutlak anlamda, yeni kentsel yoksulluk ve çöp ile beslenen insanları (Kentsel yoksulluk) yaratan kentsel alanlarda yoğunlaşmasını sağlayacak şekilde dönüştürmüştür (Buğra ve Kader, 2003; Özsoy, 2012:105; Azevedo ve Atamanov, 2014). Toplumsal yabancılaşma ve dışlama ve marjinalleşme riskleri, Türkiye'deki yoksulluğun bir diğer önemli aşamalarıdır. Adaman ve Kader (2005) tarafından yapılan yakın tarihli bir araştırmada, bu yeni yoksulluk evresinin işsizlik ve yasadışı gayri resmi çalışma koşullarının sonucu olduğunu tespit etmiştir.

g. Türkiye'de Yoksulluğun Yok Edilmesine Temel Yaklaşımlar

Daha önce de belirtildiği gibi, Türkiye'deki siyasi otoriteler neoliberal politikaların uygulanmasının yarattığı zararlı etkilerin ardından yoksulluğu geri çekme sorumluluğunu benimsemeye başlamışlardır (Bugra, 2007; Öztürk, 2012). Neoliberalizm artık tek baskın ekonomik ve politik felsefe dünya çapında yoksulluğa yönelik çözümler bu ideolojiden kaynaklanmaktadır. Türkiye'de yoksullukla mücadele çabaları neoliberal stratejilere dayanmaktadır. Türkiye tarafından uygulanan geniş yaklaşımlar şu ana kadar geleneksel piyasa yaklaşımlarını takip etmektedir: ekonomik büyüme, sosyal politikalar (nakit transferleri ve diğer sosyal yardımlar, mikro kredi ve kooperatifler gibi) üçüncü sektöre (sivil toplum) güvenmektedir. Bir sonraki bölümde, yoksulluğun itici güçleri ve bununla mücadele için uygulanan çözüm tartışılmaktadır.

Etkileyici bir şekilde Türkiye, ekonomisini neredeyse sıfırlayan 2001 ekonomik krizinden sonra kayda değer bir şekilde yoksulluğu azaltmıştır. Yoksulluğun azaltılması, 2002'den 2011'e kadar tutarlıydı ve bu da Türkiye'nin aynı dönemde yakaladığı başarılı ekonomik ve sosyal büyümeyi yansıtıyordu. Türkiye ekonomisi, 2000'li yılların başındaki ekonomik krizden çıktıktan sonra, gerilemeye başladığı 2012 yılına kadar yüzde 5'in üzerinde bir ortalama ekonomik büyüme oranı

kaydetmiştir. Böylece bu bölüm bu başarıyı yönlendiren faktörleri incelemektedir. Bu faktörler, Dünya Bankası'nın (2014) Türkiye'yi ekonomik, politik ve sosyal olarak geniş bir şekilde kategorize edilen “çoklu geçişlere” dahil olduğu yönündeki ifadeleriyle ortaya çıkmıştır. Ekonomik cephede, yoksulluk seviyelerini en aşağıya çekmeyi amaçlayan faktörler, neoliberalizmin bütünsel bir kucaklaşmasına geçiştir.

Aksine, neoliberalizmin benimsenmesinin Türkiye'de yoksulluğun çemberini genişlettiğini öne süren görüşlere rağmen (Öztürk, 2012), diğer analizler, neoliberal ekonomi politikalarının tam olarak uygulanmasına başlayarak, ekonomik olarak ateşlenip üretildiğini ve sürdürdüğünü savunmaktadır. Son bir buçuk yıl için ekonomik mucize başarıları olduğu söylenmiştir. Bu, bir tartışma konusu olmaya devam etmektedir. Bununla birlikte, gelişmiş ülkelerin eleştirel bir gözlemi, benzer ekonomik, sosyal ve politik temelleri ve kurumları paylaştıklarına işaret etmektedirler: DB (2014:4). Pazar temelli ekonomilere, uluslararası bağlantılı ve geniş şehirli topluma sahip olmak sayılmaktadır. Yüksek vasıflı işgücü, düşük doğurganlık ve ölüm oranı, yeterli altyapı ve geniş kamu hizmetleri sunmaktadır. Gelişmiş ülkeler, hukukun üstünlüğüne, insan haklarının ve özgürlüklerinin korunmasına dayanan güçlü ekonomik ve politik kurumlarla bağlantılı işlevsel demokrasilere sahiptir.

Türkiye gelişmekte olmasına rağmen, neoliberal reformların uygulanması, yüksek gelirli ülkelerin statüsüne sahip olmamasına rağmen, yüksek gelirli ülkelerin özellikleri ortaya çıkmaktadır. Örneğin, Türkiye ekonomiyi istikrarsız bırakmasına rağmen önemli ölçüde yararlandığı dış ticarete ve finansa açılmıştır. Ülke dramatik şehirleşme sürecine tanık olmuştur. Türkiye, AB standartlarına uyum için yapılan reformlar ve uyumlaştırma nedeniyle kamu hizmetlerini önemli ölçüde iyileştirmiş ve genişletmiştir. Ekonomik büyümeyi sürdürmek ve daha sonra yoksulluğu azaltmak için toplanan bu çoklu geçişler olmuştur. Ekonomik büyüme, ekonomik faaliyetlerin yeniden yapılandırılması yoluyla yoksulluğu azaltmaktadır (yapısal değişiklikler).

Birincisi, ekonomi, istihdamın tarımsal faaliyetlerden sanayiye, imalat ve hizmetlere doğru kaymasını sağlamıştır ve bu amaç, üretkenliği ve yüksek gelirleri artırmıştır (Şekil 15) (Taymaz, 2010). Şekilde gösterildiği gibi, hizmet sektörü sürekli olarak artmakta iken tarım sektörleri azalmaktadır. Uluslararası ve yerel

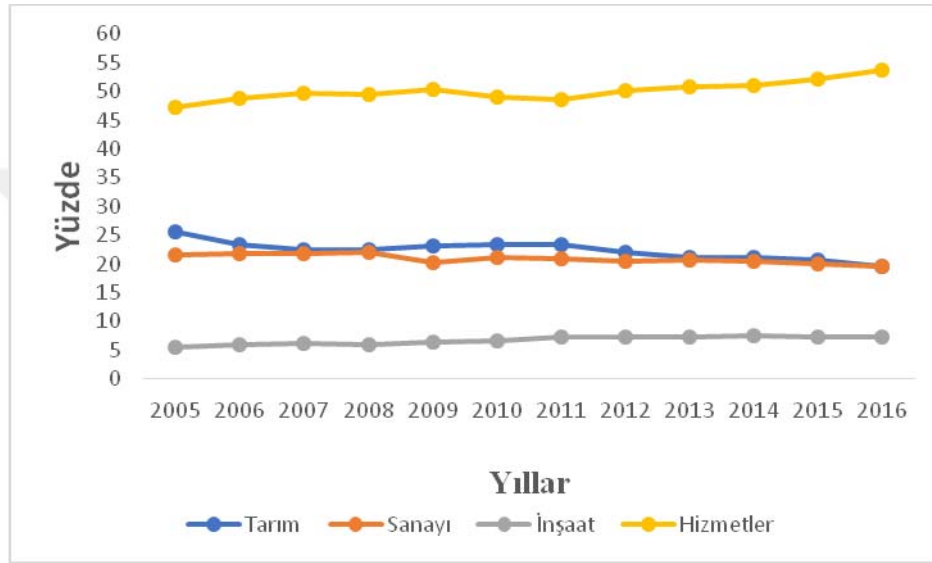
piyasaların uygun entegrasyonundan dolayı, Türkiye'deki yapısal değişim olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Esasen, 1980'lerin sonlarında ticaretin liberalleşmesi ve 2000'lerin başlarındaki reformların daha da liberalleştirilmesi, Türkiye'nin ekonomisinin ve pazarlarının AB ekonomileri ve pazarları ile AB ile ortak Gümrük Birliği anlaşmalarıyla sonuçlanan pazarlara yakınlığı da rekabete yönelik rekabetçi fırsatlar yaratmıştır. 2001 yılı ekonomik krizinden sonra bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması, yabancı sermayeyi çeken ve özel sektöre finansman sağlayan sağlam iktisadi göstergeler yaratmış, bunun sonucunda acil servis endüstrisinde olduğu gibi yeni ortaya çıkan hizmet sektöründe de istihdam yaratılmasını teşvik etmiştir. (DB, 2005:4).

Yoksulluğun azaltılmasını teşvik eden ve sürdüren ikinci önemli politika, kamu hizmetlerine borç servisini sağlayan politikanın değişmesidir. Bu, yalnızca hizmetlerin kalitesinin artmasına değil, aynı zamanda temel kamu hizmetlerine geniş ve kapsayıcı bir şekilde erişime izin vermiş ve aynı zamanda temel hizmetlere erişimdeki eşitsizliği azaltmıştır. Türkiye'nin refahı, kapitalist elitleri işçi sınıfından daha çok tercih etmesine rağmen, yoksulların refahında artış sağlanmıştır. Ekonomik büyüme; gelirler, sağlık hizmetleri, eğitim, barınma ve belediye hizmetlerine erişimde iyileşmeler getirmiştir. Gelirdeki artış, işçilerin düşük orta gelirden orta gelir sınıfına doğru bir yönelme olduğunu görmüştür.

Daha önce de belirtildiği gibi, ekonomik büyümenin faydaları, zayıf yanlısı politikalar tarafından yönlendirilmedikçe, toplumun daha yoksul kesiminin yaşam koşullarını iyileştirmek için otomatik olarak asla süzülmez. Örneğin, elverişli işgücü piyasası politikaları, alt nüfusun kazancını arttırmıştır. Azevedo ve Atamanov (2014), Türkiye'de orta gelir grubunun nasıl genişlediğini analiz ederken, Türkiye'de yoksulluğun azaltılmasına neden olan faktörlerin şeffaf bir çöküşünü ortaya koymaktadır. Yoksulluğun azaltılması için ekonomik modellerin kullanılması, genel olarak gelir yoksulluğunun on yıl içinde yüzde 30 düştüğünü ortaya koymuştur (2002 ve 2011). İşgücü piyasası kazancı, 18 puanla en büyük katkıda bulunan faktör olarak işaret edilmiştir. Emeklilik maaşı yüzde 7 olarak gerçekleşirken, sosyal yardım yüzde 3 puan olarak gerçekleşmiştir (Azevedo ve Atamanov, 2014:17). Yoksulluğun azaltılmasından büyük ölçüde sorumlu olan işgücü piyasasındaki artış, yıllar boyunca

asgari ücretlerdeki artışla açıklanabilmektedir. Belgeler, asgari ücrette büyümenin son on yılda olağanüstü olduğunu göstermiştir.

Şekil 15: İstihdam Edilenlerin Yıllara Göre Ekonomik Faaliyet Kolları ve Dağılımı

Kaynak: TÜİK İşgücü İstatistikleri, 2016.

Dahası, son bir buçuk yıl içinde yoksulluğu azaltmaya yardım eden bir başka etmen, devlet yanlısı pazar yönelimi tarafından geliştirilen yerli özel sektör yatırımcılarının ortaya çıkması ve büyümesidir. “Anadolu Kaplanları”nın evrimi (DB, 2014:5), yeni bir girişimcilik, daha güçlü bir özel sektörün, iç pazarın ve Türkiye ekonomisinin genişlemesini ve ekonomik yararların insanlara indirgenmesini sağlayan bir kalkınma başlatmıştır. Bu girişimcilerin çoğunluğu ülkede olduğundan, sermayenin önemli miktardaki kısımları, sermaye akışını sınırlandırarak geri çekilmiştir. Bununla bağlantılı olarak, kamu ve özel sektörün ekonomik kalkınma için işbirliğini destekleyen kurumların kurulması ve reformları oluşturulmuştur. Kurumlar düzgün iş ortamı ve operasyonlar sağlarken, aynı yoksul ve savunmasız kişilerdeki kurumlar, yaşam standartlarını iyileştirmek için temel altyapı ve hizmetlere adil bir erişime sahiptir. Dahası, bu kurumlar, vatandaşlığın girişimci dinamizmini teşvik eden ticari güveni artırmıştır. Yıllar geçtikçe,

düzenlemelerdeki gelişmeler bir iş kurmayı daha kolay hale getirmiş ve böylece yoksullar, hükümetin işleri yerine getirmesini beklemek yerine kendi küçük işletmelerini başlatmıştır.

1. Türkiye'de Yoksullukla Mücadele Politikalar ve Programlar

Türkiye, diğer tüm ülkeler gibi, yoksulluk sorununu da ciddiye almakta ve bu nedenle de yoksullukla mücadeleyi devam ettirmektedir. Yoksulluğa karşı küresel paydaşlar ve kurumlarla kol kola çalışmalara katılmıştır. Yoksullukla mücadele sürecinde birçok politika ve program benimsenmekte ve uygulanmaktadır. Bu politikalardan bazıları küresel kampanyalarla uyum içindedir ve diğerleri yerli gelişmiş girişimlerdir. Bu bölüm, Türkiye'nin yoksullukla mücadelede istihdam ettiği politikaları ve programları incelemektedir.

Küresel eğilimlere paralel olarak, Türkiye 2000 yılında yoksulluk da dahil olmak üzere ortak sorunlara ortak işbirliğini teşvik eden Milenyum Deklarasyonu'nu kabul etmek için diğer küresel paydaşlara katılmıştır. Daha sonra Türkiye BKH çerçevesinde özetlenen politikaları benimsedi ve uyguladı (BKH'leri-Türkiye, 2005, 2010). Ülke BKH'leri kabul etmiş ve ülkenin kalkınma planlarına entegre etmiştir. Çerçeve çalışmasının dahil edilmesi, Türkiye'nin yoksulluğun dinamikleri ve ortadan kaldırılması üzerine yeniden odaklanması için Türkiye'ye yardımcı olmuştur. Bu süreçte, Türkiye'nin yoksulluktan kurtulma yolundaki ilerlemeyi engelleyen yapısal zorlukları tanımlamasına izin vermiştir. Örneğin, Hedef 1 (yoksulluk ve açlığın ortadan kaldırılması), Hedef 3 (cinsiyet eşitsizliği ve kadınların güçlendirilmesi) ve Hedef 5 (anne sağlığı ve ölüm oranı) üzerinde özel bir vurgu yapılmıştır. Bu, yoksullukla mücadele ivmesini hızlandırmış ve sonuç olarak, Türkiye'nin BKH'lerin silsilesindeki başarısını büyük ölçüde göstermiştir (günlük nüfusun günde 1,25 ABD doları üzerinde seyretmesi) (Türkiye BKH'leri ilerleme raporu, 2005).

Türkiye'nin birçok gelişmekte olan ülke gibi, yoksulluk mücadelesinin hız kazandığı 1990'lı yıllara kadar doğrudan yoksullukla mücadele politikalarını hiçbir zaman benimsemediğini kabul etmek yerine, dolaylı olarak ekonomik büyüme ve yoksulluğu azaltmak için kalkınma gibi makro politikalara güvenmiştir. Yoksulluk, ekonomik büyümenin nihayetinde daha az yoksulluk sonucuna yol açtığı yönündeki

yaygın görüşe karşı daha nüanslı ve zorlayıcı kanıtların ortaya çıkmasına kadar geçen yıllara kadar, yoksulluğa ilaç gibi ekonomik büyüme, ekonomik kalkınma ile çözülmeye başlamıştır. Her ne kadar ekonomik büyümenin yoksulluğun ortadan kaldırılması için gerekli olduğunu kabul etmiş olmakla birlikte, aynı zamanda eşit bir şekilde mutabakata varılmasının, yoksulluğun azaltılmaması ve dolayısıyla ekonomik büyümenin azalmasının yoksulluğa dönüşmemesi halinde yoksulluğun ortadan kalkması için yeterli olmadığıdır (Osmani, 2005; Bourguignon). Ekonomik büyümenin yoksul yanlısı olmaması halinde ise yoksulluğa olan etkisi sınırlıdır (Ravallion, 2004; Kakwani ve Pernia, 2000; Kraay, 2004).

Yoksulluğun azaltılması ile birlikte yoksulluk ve ekonomik büyümede büyük bir azalma olmadan ekonomik büyümenin açık bir örneği, son yıllarda etkileyici bir ekonomik büyüme yaşayan Latin ve Doğu Asya'nın deneyimleridir. Doğu Asya'da büyümeye yoksul yanlısı politikalar eşlik ederken, yoksulluğu büyük ölçüde azaltabilmiş, Latin Amerika'da büyüme yoksul yanlısı politikalardan yoksun kalmış ve sonuç olarak yoksulluk üzerindeki büyüme etkisi daha azdır (Crues vd., 2017). Bunun bir örneği, eşitsizliğin artmasına ve zenginlerin daha zengin ve yoksulun daha çok yoksullaşmasına yol açmaktadır.

2. Yoksullukla Doğrudan Mücadele Politikaları

Türkiye'nin üye olduğu ve uyguladığı yoksulluğu ortadan kaldırmaya yönelik küresel girişimlere rağmen, ülkelerin kalkınma planları doğrultusunda ve mevcut kaynaklara dayalı olarak, yoksullukla doğrudan mücadele etmek için çeşitli araçlar oluşturmuştur.

Kilit müdahalelerden biri de Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'dur (SYDTF). Yasalar tarafından geri dönen bu sosyal fon, yoksulların kötü durumlarına tepki olarak yaratılmıştır. Amaçlar, 1986 tarihli ve 3294 sayılı kanunun ana hatlarını kapsamaktadır: *Yoksulluk ve sosyal güvenlik sistemi, sosyal adaleti pekiştirici önlemler elde etmek, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmektir.* Bu fona ait sosyal müdahaleler için sürdürülebilir bir fon sağlamak için, çeşitli kaynaklardan yürütmektedir.

a. Sosyal ve Ekonomik Destekleme

Sosyal destek müdürlüğü tarafından sunulan yardımlar kümeler olarak sınıflandırılır. Gıda yardımı, günlük gıda gereksinimlerini karşılayamayan genel ekonomik ve sosyal yoksunlar, günlük kalori gereksinimlerini karşılayabilmeleri için canlı ve sağlıklı bir şekilde desteklenmektedir. Yıllar geçtikçe, savunmasız vatandaşların daha az masraflı ücretlerle iyi yapılara kavuşturulmasını sağlamak için uygun fiyatlı konutların inşasını yoğunlaştırılmıştır. Yene de yakıt yardımı (yakacak yardımları) sağlamaktadır. Hükümet, yoksul ailelere ısınma ve yangın ihtiyacını karşılamak için yakacak dağıtmaktadır. Ayrıca eğitim yardımı da bulunmaktadır. bunun içinde ekonomik ve sosyal yoksun çocuklu vatandaşlara çocuklarını okulda tutmak için yardım sunulmaktadır. Bu büyük ölçüde çocukların okulda olması gereken materyalleri sağlayamayacakları gerçeğinden kaynaklanmaktadır. Yoksulluğun, çocuklara aktarılmasının önlenmesi için bir zincir olgusu haline gelmemesini sağlamak için de (Sosyal Yardım Genel Müdürlüğü) toplanabilecek çeşitli yardımlar vardır: eğitim materyallerinde yardım; şartlı aylık para yardım; öğle yemeği yardımı; ücretsiz kitap yardımı; öğrenci barınma, taşıma yardımı: engelli öğrencilerin okullarına ücretsiz taşınması; yüksek öğrenim bursları. Sağlıkta da devlet yosullara desteklemekte. Sağlık kapsamında yardımlar sunlardır: Genel Sağlık Sigortası Prim Ödemeler, Engelli İhtiyaç Yardımları, Şartlı Sağlık Yardımları.

b. Mikro-Kredi Planları

Yukarıda bahsedilen müdahaleler dışında, Türkiye'de yoksulların bağımsız olarak kendi hayatlarının kontrolünü ele geçirme potansiyeline sahip gibi görünen büyük bir yoksulluk azaltma programı mikro-kredi programıdır. Türkiye, 11 Temmuz 2003 tarihinde Türkiye'de yoksul kadınlara yönelik bu programı başlatmış, bu özellikle Güneydoğu'da Diyarbakır'da başlatılmıştır. Bangladeş'teki Grameen Bank deneyinin başarı öyküsünden esinlenen Türkiye Grameen Mikrofinans Programı (TGMP) adlı Türk şeması da Grameen Bank'ın isminden de anlaşılacağı gibi bir model oluşturmuştur. Bu girişim “yoksul kadınların işgücü piyasasına adım atmalarını ve aralarında sosyal sermayenin gelişmesini destekleme” konusundaki yenilikleriyle selamlamıştır (Şense, 2008:69).

Belirtildiği üzere, TGMP'nin hedefleri arasında; Düşük gelirli kadınları, aile gelirlerini desteklemelerini ve genel olarak Türkiye'de yoksulluğun azaltılmasına katkıda bulunmalarını sağlamak için sürdürülebilir gelir getirici faaliyetlerde bulunmayı desteklemektir. Diğer herhangi bir Mikro-kredi programı gibi, bu da düşük gelirli Türk vatandaşlarına teminat talebinde bulunmadan ya da herhangi bir dokümantasyon gerektirmeden mikro kredi kredileri sağlamıştır. TGMP şu anda 61 ilde faaliyet göstermektedir. 2003 yılında 2 şubesi ile şimdi 91 şubeye ulaşmıştır. Kullandırılan toplam tutar 717, 369, 239 TL'ye ulaşmıştır. Kredilerin sektörel dağılımı: İşlem ve Üretim 37.9%, Tarım 1.9%, Hizmetler 2.6%, Hayvancılık 6.1%, İşletme sahipliği 21.0% ve Ticaret 30.5% seklindedir.

2017 itibariyle mikro girişimci yararlanıcı sayısı 37.859 ve 5. 289 onay beklenmekteydi. Burtan Doğan ve Kaya (2013) Diyabetik bünyesinde TMGP'nin ampirik bir araştırmasında, programın kadınların hayatlarına büyük katkı sağladığı bulunmuştur. Özellikle Ekonomik Güçlenme, Özgüven Yaklaşımı, Yaşam Kalitesi, Toplumsal Ağlar ile mikro kredi kullanımı arasında doğrusal bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (2013:166).

Bunlara rağmen, faydalanıcıların sayısının ve yoksul kadınların sayısının karşılaştırıldığı durumlarda kapsama alanı sınırlıdır. TGMP'ye karşı işaretlenen bir diğer önemli eleştiri, faydalanıcılara sunulan miktarların yetersiz olduğudur ve bunun etkisinin sağlanamamasıdır. Zira yoksul insanların yaptığı yatırımlar genellikle gelirden ve uzatma karların da önemli artışlara yol açmamaktadır. Ayrıca, geri ödeme süreleri ve geri ödeme yöntemleri yararlanıcıların ilerlemesine karşı zayıflatmaktadır. Birçok faydalanıcının kredileri yeniden yerleştirmek için çalıştığı raporları vardır; Mikro kredi, hedeflenen insanların-yoksulların hayatlarını dönüştürmek için çok az şey yapmaktadır.

Programda birkaç kredi türü oluşturmuş ve erişimi çok kolaydır. Kredi yararlanıcılarına verilen miktarlar, kredi türüne bağlı olarak 100 ile 15000 arasında değişmektedir. Aynı şekilde geri ödeme süresi 26 ila 46 ay arasındadır. Ayrıca, felaketlerin, ani ve öngörülemeyen olumsuz olayların yoksulların yoksulluğunu daha da kötüleştirdiğini bilerek, TGMP, talihsiz olayların meydana gelmesi sırasında yoksullar için koruma kaynakları olarak sigorta ve korunan ürünleri içermektedir.

h. Yoksullukla Mücadele Politikası Geliştirme Planları

Yoksullukla mücadele çabalarında Türkiye, geçmişte çoğunlukla Devlet Planlama Teşkilatı tarafından ülkenin genel kalkınma planlarına ve programlarına yerleştirilmiş çeşitli politikalar oluşturmuştur. Aşağıda yoksullukla mücadele ve yoksulların refahını artırma amaçlı politikaları ele alan önemli belgeler bulunmaktadır:

Uzun Vadeli Strateji (2001-2023) ve kalkınma planı: Bu kalkınma planlarında yer alan temel politika önceliklerinden biri, gelir dağılımını iyileştirmek ve yoksullukla mücadele etmek için plan ve programlardır. Toplumun yoksul kesiminin yaşam standardını yükseltmek için gelir dağılımındaki boşluğu tıkayarak yoksulluğun azaltılmasını öngörüyordu. Yoksulluğun azaltılması için ana hatlarıyla belirtilen politika önerileri arasında; sürdürülebilir büyüme oranı ve gelir transfer sistemlerinin yoksullar lehine yeniden yapılandırılması bulunmaktadır. Ayrıca, işgücü verimliliğini ve üretim çeşitliliğini artırmak ve bölgesel eşitsizlikleri gidermek için sosyal hizmet altyapısını artırmak amacıyla kırsal alandaki insanların mesleki faaliyetlerin yaratılması yoluyla entegrasyonunu hedeflemiştir.

Bir başka önemli plan ise Acil Eylem Planıdır. Bunun mantığı, doğru ve verimli hedeflemenin sağlanabilmesi için yoksulluğun altındaki aileleri yakalamaktır. Plan, çalışma ortamındaki yoksul bireyleri, aileleri tespit etmek ve kayıt altına almak için sosyal yardım ve destek hizmetlerinde çalışan tüm kurum ve kuruluşları talep etmiştir. Plan, yoksul aileleri tanımak için gıda, giyim ve yakıt yardımı gibi yardımlara ayrılmıştır. Ayrıca, çocuklu aileler, çocukları desteklemek için eğitim ve sağlık yardımı ile desteklenmiştir.

Orta vadeli bir program olan bu program, sosyal kapsama ve yoksulluk kavramını, ekonomik ve toplumsal faydalardan dışlanan hassas grupların ve grupların koşullarını iyileştirmek için öngörülen politikalarla mücadele etmiştir. Bunlar arasında; çiftçiler, zanaatkarlar, okuma yazma bilmeyenler, kadınlar, savunmasız çocuklar, yaşlılar ve engelli insanlar bulunmaktadır (Türkiye BKH'leri raporu, 2005).

i. Yoksulluğun Yok Edilmesinde Sorun Giderme

Türkiye'de yoksulluğun ortadan kaldırılması için başlatılan politika ve programlara rağmen, bu çabalara engel olan sorunlar bulunmaktadır. Bu bölüm, üretimin yok edilmesine meydan okuyan sorunların altını çizmeyi amaçlamaktadır.

1. Ekonomik Kazançların Eşitsiz Dağılımı

Türkiye'nin güçlü ekonomik büyümesinin, son zamanlarda Türkiye'de yoksulluğun azaltılmasına yönelik başarıları sağladığına şüphe yoktur (Gürses, 2007). Ekonomik kazanımların getirileri övgüye layık olmasına rağmen, kazançlar halk arasında eşit oranda gerçekleştirilememiştir (DPT; 2007). Yoksullar ve orta sınıflar ekonomik kazanımlardan yararlanmış olsalar da bu oldukça azdır. Yoksullaştıran ekonomik kazancın payı sadece marjinal değişim olarak tanımlanabilir. Bu, Türkiye'deki alt sınıfın ve üst sınıfın gelir artışlarından açıkça görülmektedir. Örneğin, üst sınıf gelirlerin yüzde 20'si yüzde 45'ten fazla artarken, yoksulların gelirleri son yıllarda sadece yüzde 6'nın biraz üzerinde artmaktadır (TÜİK, 2015). Bu bakımdan, Türkiye'nin başarılı büyümesine rağmen eşitsizlik açığının genişlemesi sürpriz değildir. Türkiye'deki eşitsizlik birçok boyutta ortaya çıkarak yaygınlaşmıştır. Zenginler ile yoksullar arasındaki büyük gelir eşitsizliğinin yanı sıra, erkek ve kadınlar arasında ve Türkiye genelindeki bölgesel dağılımlar arasında büyük eşitsizlikler görülebilmektedir.

2. Yetersiz Politikalar ve Programlar

Türkiye'nin büyüme ve kalkınma tecrübesi, ekonomik büyümeyi engelleyecek derecede zayıf politikalara sahipti (Öztürk, 2012). Yoksulluk yanlısı politikalar ve programlar, yoksulların ekonomik büyümede önemli bir paya sahip olmasını sağlayan katalizör olarak tanımlanmıştır. Bazı yoksul yanlısı politikalar olmasına rağmen, bunlar sınırlıdır. Yoksulluğun ortadan kaldırılması için daha az çaba harcayan politikalar, Türkiye'deki yoksulluğun ortadan kaldırılması çabalarını engelleyen konulardan biri olarak tanımlanabilir. Bu durum gelişimin açılımını açıklayabilir. Türkiye'de büyüme büyük ölçüde özel sektör tarafından yönlendirilmektedir.

Ayrıca, Türkiye ekonomisinde yabancı sermaye için de önemli bir fark vardır. Ve bu yatırımcılar her zaman kârlarını ve sermayelerini en üst düzeye çıkarmanın yollarını bulmakta, bu yüzden yoksul insanlara fayda sağlayacak politikalar hakkında endişe duyamamaktadırlar. Örneğin, yatırımcılar her zaman ucuz işgücü aramakta ve işçilerine düşük ücretler ödemektedirler. Bu politikalar yoksulluğun ortadan kaldırılmasına tam olarak yardımcı olamamaktadır.

3. Düşük Yapısal Dönüşüm

Türkiye'nin yirmi yıldan bu yana elde ettiği etkileyici büyüme ve gelişme, ülkenin radikal yapısal dönüşümüne eşlik etmemiştir. Bir ekonominin düşük verimlilikten ve yoğun ekonomik faaliyetlerden daha yüksek üretkenliğe ve yoğun faaliyetlere geçişini içeren yapısal dönüşümdür. Maalesef Türkiye yapısal dönüşüm olmamıştır (Atiyas ve Bakis, 2014). Türkiye ekonomisi değişmemiştir: ticaret dengesi her zaman açık durumdadır. Ülke, araçlar, makineler ve teknoloji gibi daha fazla sermaye yoğun mal ithal etmektedir. Yine de ihracat açısından, hala temel mal ve hizmetleri satabilmektedir. TÜİK'e (2017) göre toplam ithalat 18 milyar 405 milyon dolar, ihracatı ise 12 milyar 807 milyon dolar iken, dış ticaret açığı 5 milyar 598 milyon olarak gerçekleşmiştir. Türkiye ekonomisini Asya Kaplanlarıyla (Hong Kong, Singapur, Güney Kore ve Tayvan) karşılaştırdığınızda, ekonominin yapısal dönüşümü konusunda net bir fark bulunmaktadır. Mesela, yapısal dönüşümün yaşandığı ekonomilerde, yoğun sermayenin varlığı ve teknolojik malların ihracı dikkat çekmektedir. Ancak Türkiye ekonomisini hala temel mal ve hizmet üretimine kilitlendiği görülmektedir. Temel olarak, Asya Kaplanlarının dış ticarete artı değer üretirken, Türkiye'nin açık vermektedir. Dahası, Asya ekonomilerinde Türkiye'de yaratılandan daha fazla iş yaratıldığı anlamına gelmektedir. Dahası bu, engeller oluşturmaktadır.

4. Kadın Yoksulluğu

Türkiye yoksulluğunun ortadan kaldırılması çabalarını engelleyen bir diğer önemli engel ise Türkiye'deki kadın yoksulluğunun ağır oranda olmasıdır (Sallan Gül, 2005; Uçar, 2011; BKH'leri-Türkiye, 2010). Neredeyse yarı nüfusa sahip olan kadınlar arasında yoksulluk kabul edilemez derecede yüksektir. Parasal

göstergelerden parasal olmayan göstergelere kadar tüm yoksulluk göstergelerinde kadınlar başı çekmektedir. Gelir açısından, kadınlar işgücü piyasasında kadınların temsil oranının bir yansıması olan erkeklerden daha az kazanmaktadır. Kadınların işgücüne katılım oranı oldukça düşüktür, bu yüzde 31'in üzerindedir (TÜİK, 2016). Bu, kadınların işgücü piyasasına katılımını engelleyen eski geleneksel kültürel katılım tarafından açıklanabilir (Bradshaw ve Linneker, 2003; Şener, 2009).

Durum yavaş yavaş değişmekle birlikte, kadınların çoğu hala işgücü piyasasının dışında bulunmaktadır. Eğitimde de kadınlar erkeklerden daha az eğitilidir. Temel eğitim düzeyinde iken, kadınlar ve erkekler arasındaki boşluk kapatılmış, eksiklikler liseden yukarıya doğru genişlemeye devam etmektedir (Şengül ve Fisunoğlu, 2014). Erken okulu bırakma, Türkiye'ye karşı gelen en büyük eğitim zorluklarından biri olmasına rağmen, kadınlarda daha da kötüdür. 2014 yılında Türk gençliğinin yarısından fazlasının lise eğitimini hiçbir zaman tamamlamadığı bildirilmektedir. Bu olgu cinsiyet eşitliği için olumsuz bir sonuçtur. Genç kadınların yaklaşık yüzde 60'ı üst orta eğitimi tamamlamamıştır.

Kadınlar kamu kurum ve kuruluşlarında daha azdır. Devlet Personel Başkanlığı verileri, kamu kurumlarındaki personelin % 7,14'ünü kadınlar %62,86'sı erkekler oluşturmaktadır. Kadınlar, kamu dairelerinde düşük düzeyde temsil edilmektedir. Kadınlarda %10,89, erkeklerde ise %84,11 oranında üst düzey yönetici olarak yer almaktadır.

Kadınların iktidar ve karar alma konusundaki yetersiz beyanlarının ve ek yönetimin sonuçları, kadınların seslerinin üstlenilen kararlardan ve politikalardan yeterince temsil edilmediği ve yabancılaştırıldığı anlamına gelmektedir. Açıkça ortaya çıkan sonuç, kadınların marjinalleşmesi ve yoksullaşmasıdır ve nüfusun neredeyse yarısının geride kaldığı durumlarda yoksulluğun tamamen ortadan kaldırılamayacağını göstermektedir.

j. Bölüm Özet

Bu bölüm Türkiye'deki genel yoksulluk durumunu incelemiştir. Avrupa'da yoksulluğun ortaya çıkmasından bahsederek Türkiye'de yoksulluğun tarihsel yörüngesini izleyerek başlamıştır. Türkiye Tarihi Avrupa ile iç içe geçmiş olmasına rağmen, iki ülkenin yoksulluğunun evrimi ve yayılımı önemli ölçüde farklıdır.

Avrupa'da, kitlesel yoksulluğun yayılması, büyük ölçüde, özel refah birikiminin süreçlerini, sıradan köylü çiftçilerin topraklarından yeni gelişen fabrikalara, kötü şartlar altında yeni işleyen fabrikalara geçmeye zorlamalarını gerektiren, kapitalizmin başlangıcı ile ilişkilidir. Süreçler aile ve sosyal destek sistemlerini hızla yok etmiştir.

Öte yandan, Türkiye'de yoksulluğun kitlesel yayılımı aslında farklı bir boyut kazanmıştır. Türkiye'de köylü çiftçiler topraklarından hiçbir zaman ayrılmamışlardır ve aile, dışarıdan gelen desteğe veya sosyal destek sistemlerine kadar hızlı bir şekilde alışmıştır. Her ne kadar yoksulluk var olsa da sosyal ağlar ve destek sistemleri büyük ölçüde de kapitalist süreçlerin daha az uygulandığı gibi bir sorun değildir. Kitlesel yoksulluğun bilinci, ulusun 1980'lerin başlarında neoliberal politikaların benimsenmesi ve uygulanması ile büyük ölçüde ilişkili olan yeni bir olgudur. Bu, Türkiye'de yoksulluğun olmadığı anlamına gelmez. Ancak, son yıllara kadar politik ve kamu otoriteleri gündeminde önemli bir sorun haline geldiğinde ihmal edilen bir konuydu.

Son zamanlardaki oranlar ve yoksulluk ölçümleri de incelenmiştir. Şu anda ülke, yoksulluk sıklığını belirlemek için hem tüketim hem de maddi harcamaları ve maddi olmayan göstergeleri kullanmaktadır. Mutlak yoksulluğu ölçmek için gıda ve gıda dışı harcamalar ile uluslararası yoksulluk sınırı 2.15 ABD Doları ve 4.3 göreceli yoksulluk için, göreceli yoksulluğu tahmin etmek için medyan gelir senaryolarının yüzde 40, 50, 60 ve 70'i kullanılmaktadır (TÜİK, 2015).

İnsani yoksulluk konusunda Türkiye, sağlık göstergelerinin iyileşmesi, eğitim seviyelerinin yükselmesi ve yaşam standartlarının 1990'lardan bu yana muazzam bir gelişme göstermesi nedeniyle kayda değer bir ilerleme kaydetmiştir. ÇBYE'ye dayalı tahminler, yüzde 30,3'lük ciddi bir yoksunluk ile yoksunluğun nispeten yüksek olduğunu göstermektedir (UNDP, 2015). Yoksulluğun eğilimlerinde, yoksulluğun mekânsal incelemesi, büyük ölçüde kırsal bir olgu olarak kaldığını, ancak kent merkezlerindeki yoksulların mutlak sayılarının hızla arttığını ve onları kalıcı ve “yeni yoksulluk” göçleri haline getirdiğini yinelemektedir. Yoksulluğun bölgesel dağılımını gözle görülür biçimde inceleyen yoksulluk modeli, Türkiye'nin kalkınma eğilimlerini yansıtmaktadır.

Çok gelişmiş bölgeler daha az gelişmiş bölgelere göre daha az yoksulluk oranına sahiptir. Batı Marmara'da en düşük yoksulluğa sahip olurken, Güneydoğu Anadolu yüksek yoksulluk oranlarıyla kayda geçmektedir. Demografide kadın yoksulluğu hala yüksek, çocuk ve gençlik yoksulluğu hızla artmakta ve ekonomik faaliyetler açısından tarım sektörü yoksulların çoğunluğunu barındırmaktadır. Türkiye, BKH dolmadan birkaç yıl önce aşırı yoksulluğu ortadan kaldırmayı başarmıştır. Başarı, büyük ölçüde, sosyal politikalar ve müdahaleler ile önemli ölçüde temel alan on yılı aşkın süredir devam eden ekonomik büyümeye bağlanmaktadır. Bu müdahaleler nakit transferleri, sağlık bakımı ve eğitim ihtiyaçları arasında değişmektedir. Çalışma aynı zamanda yoksulluğun önlenmesi için uygulanan politika ve programları da incelemiştir. Politikalar, 8. 9. 10. ve 11. Türkiye'nin ulusal kalkınma planları gibi kilit ulusal kalkınma planlarını ve programlarını içermektedir. Güvenlik ağı, eğitim desteği, insani yardım ve mikro kredi gibi programlar faaliyet halindedir.

3. GANA'DA YOKSULLUKLA MÜCADELE

Önceki bölüm Türkiye'de yoksulluğa odaklanılmış; Türkiye'de yoksulluk genel bir şekilde incelenmiştir. Ayrıca, yoksulluğun çeşitli biçimlerini, genel yoksulluk resmini, mevcut yoksulluk düzeylerini, yoksulluğun nasıl olduğunu ve son yıllarda Türkiye'nin yoksulluğunu analiz etmek için kullanılan çeşitli yöntemleri incelenmiş ve tartışılmıştır. Örneğin, son yıllarda TÜİK tarafından yoksulluğun belirlenmesi için kullanılan kriterler arasında şunlar bulunmaktadır: uluslararası yoksulluk standartları 2.5 dolar ve 4.5 dolar SGP, yoksullukla mücadele için benimsenen yoksulluğun ortadan kaldırılmasına, politika ve programlara yönelik temel yaklaşımlar da analiz edilmiştir.

Ancak, bu çalışmanın Türkiye ve Gana'daki bir yoksulluk analizi olduğu gerçeği göz önüne alındığında, bu kısımda Gana'daki yoksulluğu incelemekte ve analiz etmektedir. Kuşkusuz, yoksulluk 21. yüzyılın karşılaştığı en büyük sorunlardan biridir. Bütün uluslar (gelişmekte olan ve gelişmiş) ve küresel paydaşlar, uyumlu bir çaba ve bireysel olarak, yoksulluğun dünya üzerindeki işkence etkilerini durduracak bir savaşta mücadele etmektedirler (BKH, 2015; SDG, 2015; DB, 2016). Çabalar takip edildiğinden, tartışmasız gerçek şu ki, gelişmekte olan ülkelerin, yoksulluktan kurtulma çabalarını engelleyen bu ülkelerdeki sayısız zorlukların varlığından dolayı, yoksulluğun büyük bir kısmını taşıdıklarına dikkat çekmektedir.

Küresel olarak, yoksulluğun ortadan kaldırılmasında kayda değer ilerleme ve iyileştirmeler bildirilmiş olsa da (BKH, 2015), bu toplu raporlama bölgeler, ülkeler ve uluslar arasındaki farklı modelleri gizlemektedir. Buna göre, küresel yoksulluk resmini şaşırtıcı olarak tanımlamaktadır (Coulier, 2007:x). Sonuç olarak, bazı analistler bugüne kadar kaydedilen ilerlemeyle ilgili farklı görüş belirtmişlerdir. Chen ve Ravallion'un (2008:1) belirttiği gibi “gelişmekte olan dünya düşündüğümüzden daha yoksuldur.” Gana gelişmekte olan bir ülke olmakla birlikte, olmamak için mücadele ettiği yüksek yoksullukta da gölgelenmektedir; Gana'nın gelişimini hızlandıran kritik sorunlardan biri haklı olarak kabul edilmektedir. Kuşkusuz yıllardır geriye bakan Gana, geçtiğimiz otuz yılda güçlü bir ekonomik büyüme yaşadıkten sonra 2010 yılında daha düşük bir orta gelirli ülkenin statüsüne ulaşan genel kalkınmada etkileyici bir ilerleme kaydetmiştir (DB, 2010). Ülke kitle yoksulluğunu yarıya indirmiştir. Bu başarıya rağmen yoksulluk kabul edilemez

derecede yüksek ve çoğunluk için yaşam Gana'lılar Paul Collier'ın 'alt milyar' (2007) açıklamasına benzemektedir. Ganalıların çoğunluğu alt sınıflardadır- birkaç azınlık orta sınıftan ve zengin sınıftan ayrı olarak- yoksulluk ve yoksunluğun gölgesinde yaşamakta ve iş, yiyecek, içme suyu, ilaç, barınma, sağlık ve temizlik gibi yaşamın temel gereksinimlerine sahip değildirler (Ayelazuno, 2014:80-81).

Gerçekten de bu, Gana'nın kalkınmadaki başarısızlığına doğrudan bağlıdır. Gana, ekonomik büyümenin yanı sıra yoksulluk ile ilgili birçok önemli kalkınma göstergesinde kısa bir süre içindedir: insani gelişme, temel altyapı ve hizmetlerin eksikliği, ilerici modernleşme ve yıkılan ve çökmüş sanayi sektörü (Killick, 2010). Bunun ışığında, yoksulluk çoğu Gana'nın gelişim planlarında ve ekonomik stratejilerinde temel bir temadır: Gana Vision 2020; Gana Yoksulluğun Azaltılması Stratejisi (2003-2005); Büyüme ve Yoksullukla Mücadele Stratejisi (2006-2009) ve Gana Ortak Gelişim ve Kalkınma Gündemi I (2010-2013) ve II, (2014-2017).

Bu çerçevede, bu bölüm özellikle Gana'daki yoksulluk tarihini özel olarak ortaya koymakta, mevcut aşama ve yoksulluk düzeylerini, yoksulluğun mevcut eğilimlerini, yoksullukla mücadelede başlıca yaklaşımları, yoksullukla mücadelede merkezi ve yerel ilişkiyi ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasındaki zorlukları göstermektedir.

a. Gana'da Yoksulluk Evrimi

Bu kısımda Gana'daki yoksulluğun ortaya çıkışının, ulusun yaşadığı büyük yönetim ve ekonomik gelişmeler ile iç içe geçen tarihini sunmaktadır. Aslında, Gana'daki yoksulluk tarihi, bir bütün olarak Afrika kıtası gibi daha az belgelenmiştir (Iliffe, 1987). Ve bu nedenle, bu büyük ölçüde Afrika'daki gelişmelere bağlı olacaktır. Afrika'da yoksulluk tarihlerinin ve dolaylı olarak Gana'nın yoksulluğu bulunmaktadır. Yoksulluğun ortaya çıkışının iyi araştırıldığı ve belgelendiği Batı'nın aksine, aynı şey Afrika hakkında da söylenememektedir. Ancak, bu, Avrupa ve Afrika'daki yoksulluk arasındaki önemli bir farkın, Afrika'daki yoksulluğun başlangıcı, Avrupa'da animasyonlu yoksulluğun izlerini takip etmediğidir. Bir başka önemli farklılık da insanların Afrika'ya gelip sömürge yönetimini başlatıp yoksulluğa odaklanabilecek merkezi ve örgütlü kurumlar olmadığı gerçeğidir. Yoksulluk, Afrika'da her yerde olduğu gibi, fiziksel istekler açısından kaçınılmaz bir durum

olarak dikkat çekmektedir. Ancak, genel olarak yoksulluk ve yoksunluktan mutabakata varılan farklılıklar vardır ve yoksulluğun birçok yönü vardır ve kesinlikle Afrika halkının değişen yoksulluk biçimleri vardır (Iliffe, 1987:2).

Afrika'da yoksulluk var olsa da uzak geçmişte hiçbir zaman sosyal ve ekonomik bir sorun olmamıştır; çünkü Afrika toplumlarında ekonomik farklılaşma sorun olmaktan çıkmış, kaynaklar serbestçe elde edilebilmiştir. Klanlar ve geniş aile daha yoksul üyelerini desteklemişlerdir. Sadece sömürge yönetiminin etkisiyle, piyasa ekonomileri ve kentleşme yoksullaşmanın Afrika'daki odak noktası haline gelmiştir. Aslında, bu olaylar Afrika'nın yaşam sistemini büyük ölçüde değiştirmiştir. Birleşmiş Milletler Sosyal Refah Politikası ve Eğitim, Afrika Ekonomik Komisyonu (1972) Bölgesel Danışmanı özet olarak şöyle yazıyor: Afrika'ya yabancılar gelmeden önce genişletilmiş aile ve klanlar, sosyal, ekonomik ve politik işlerin en önemli noktalarıdır. Üyeler kolayca ihtiyaç zamanında destekleniyordu. Yaşam tarzı, toplumsal yaşam idi. Sosyal hiyerarşiyi olmasına rağmen insanlar hiç yoksulluk hissetmemektedir. Bireysel varlığın yerine toplumsal hazine vardır ve buna herkes erişebilirdi. Bu nedenle böyle bir yapıda yoksulluk sorunu yoktu (Ilife, 1987:3).

1. Sömürgeciliğin Gana'ya Etkisi

Gerçekten de kapitalizmin gelişiminin (özel mülkiyet) kitlesel yoksulluğun oluşumunda önemli bir rol oynadığı, diğer bir ifadeyle, köylü çiftçilerin topraklarından yoksun bırakıldığı ve aşırı yoksullukların yaşandığı Avrupa'dan farklı olarak, bu hiçbir zaman Afrika'da gerçekleşmemiştir. Afrika'da arazi ortak mülktür ve piyasa sistemleri bu kadar çok değişmemiştir. Esasen köle ticaretinin ve daha sonra sömürgeciliğin getirilmesi, yoksulluğun ortaya çıkmaya başladığı dönüm noktası olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin Gana'da köle ticareti toplumlar zayıflatmış çünkü köle elde etmek için toplumlar aralarında sürekli savaşıyorlar. Bu süreç boyunca, toplumlar savaşlar tarafından yıkılıp yıkılırken, genç ve enerjik erkek, kadınlar da yakalanmış ve satılmışlardır. Toplumlarda güçsüzler kalmış. Bu durum zorluklar, açlıklar ve yoksulluğa neden olmuştur (Rodney, 1972).

Gana'da da başka yerlerdeki sömürgeler gibi sömürgecilik toplumlarında temel değişimlere yol açmıştır. Kentsel ve kırsal yapıları yaratmış ve kentsel alanları bilinçli olarak geliştirmiş; kırsal alanları ihmal etmiştir. Bu kentsel alanlar göreceli

olarak sosyal olanaklardan ve altyapılardan yararlanmış; bu da kırsal kesime sahip olan yoksulluktan mahrum kalmıştır. Kent merkezlerindeki insanlar piyasalara ve ücretli emeğe dahil edilmiştir. Bu, kent halkını kırsal kesimden daha iyi yaşam standartlarına getirmiştir. Yine Gana'daki politikaları aracılığıyla sömürgeci yetkililer, Gana'daki belirli coğrafi bölgelerde yoksulluk tohumlarını ekmişlerdir. Örneğin, sömürge dönemi boyunca sömürgeciler, kuzey bölgelerinde yaşayan insanları, güneydeki madenlerde ve kakao plantasyonlarında çalışmak üzere bölgeye toplamışlardır. Bu politikalar göz önüne alındığında, ülkenin kuzey kesimi hiçbir zaman çok ilerici politika ve gelişme göstermemiştir. Bu kısmen, kuzeyin, sömürgeci otoritelerin ilgi duyduğu doğal kaynaklardan yoksun olmasından kaynaklanıyordu. Bu nedenle, kuzey daha az gelişme gösterdi. Bunun genel etkisi sonucu kuzey bölgelerinde bugüne kadar devam eden yoksulluğun temelleri atılmıştır.

Sömürge yönetimleri sonunda 20. yüzyılın başlarında Gana gibi sömürge sonrası devletlerde belirgin bir dönüşüm görülmüştür. Ayrılış noktasında sömürgeci makamlara bağlı zayıf ekonomileri, teknolojik olarak ulusları ve yüksek düzeyde okur yazarlığı teslim etmiş ve küresel ekonomilere ve süreçlere yanlış bağlanmış. Bu, hiçbir şekilde, kötü koşullarda post-kolonyal devletleri terk etmemiştir. Böylece bağımsızlık üzerine yeni ulusal liderler, sürdürülebilir ekonomiler, bilim ve teknoloji temelli milletler inşa etmeye ve vatandaşlarını eğitmek için sıfırdan başlamıştır. Bunlar Afrika uluslarının günümüze kadar hala meşgul olduğu bir durumdur.

Önlenebilir hastalıklar bilim ve teknolojinin gelişmemesi nedeniyle birçok insanın ölmesine sebep olmuştur ayrıca ekonomilerin zayıf olması ve istihdamın kalıcı olmamasından dolayı işsizlik oranları yüksektir. (Afrika'daki işsizlik grafiği). Sonuç olarak tüm bunlar Afrika ve Gana'da yoksulluğun devam etmesine yol açmıştır. Ayrıca, bağımsızlık sonrası dönem, sömürgeleştirilmiş devletleri daha da savunmasız hale getiren muazzam zorluklarla doluydu. Sorunların arasında; sivil çatışmalar, yaygın darbeler ve etnik savaşlar; Sovyetler Birliği ve Amerika Birleşik Devletlerinin destekçi arayışları bulunmaktaydı.

Bu Kapitalizm ve Sosyalizm arasındaki çatışma olarak nitelendirilmiştir. Bu sistemle sömürgeci otoritelerin çıkışında etnik gruplar arasındaki güç mücadelesi sona ermiştir (Wesseling, 1996). Bu sorun, Afrika ülkelerinin halihazırdaki kötü durumunu daha da kötüleştirmiş; dayanılmaz koşullar ile zorluklar ortaya çıkmıştır.

Örneğin Gana’da bir dizi ardışık darbe yaşanmakta olup bunların birincisi 1966 yılında Gana’nın ilk cumhurbaşkanının devrilmesiyle sonuçlanmıştır. Ardından kanıtlar ortaya çıktığında ABD, Gana’da ki bazı askerler ve polis memurlar ile birlikte darbe düzenlemiş ve bu darbeyi gerçekleştirmiştir. ABD, darbeye derinden müdahil olmuştu çünkü Nkrumah yönetimini anti-kapitalizmin ve Sovyetler Birliği’nin müttefiki olarak görmüştür. Darbeler darbeleri takip etmiş ve Gana duraksamıştır. Daha sonra, kötü yönetim ve bu yönetimin idaresi kurumsallaştırılmıştır. Yolsuzluk çılgırından çıkmış, liderler tarafından hesap verebilirlik, şeffaflık ortadan yok olmuş ve yüksek insan hakları ihlalleri yaygınlaşmıştır. Küçük ve yetersiz altyapı bozulmuş; esas olarak metalar azalıyor gibi yaşam standartlarında gerilemeye yol açan zorluklar doğurmuştur. Temel hizmet sıkıntıları ve sık sık yaşanan ekonomik krizler Gana’yı esir almıştır. Ekonominin temel dayanağı olan tarımda işsizlik keskin bir artış göstermiştir.

Özellikle sağlık sektöründe kalifiye personel sıkıntısı yaşanmıştır. Tıbbi malzemenin yetersiz olması, temiz ve portatif içme suyunun bulunmaması; altyapının olmaması yüksek oranda hastalık ve ölüm anlamına gelmiştir. Yüksek yoksulluk seviyeleri ortaya çıkmış ve 1970’lerden 1990’ların başlarına dek Gana’nın belirleyici özelliği olmuştur (Aryeetey ve Kanbur, 2016).

2. Küreselleşme ve Neoliberal Etkiler ve Yoksulluk

Tüm bunların yanında Afrika’da yoksulluğu keskinleştiren sebepler küreselleşme ve neoliberalizmdir. Küreselleşmeyle ilgili olarak, Afrika kıtası küreselleşme süreçlerinde ve piyasa hareketliliğinden en az faydalanan bölgedir. Küreselleşme ve neoliberalleşme büyük ölçüde Afrika kıtasını dünyaya açık hale getirmektedir. Ancak, genel anlamda, gelişmiş ülkelerle rekabet edebilecek kadar dirençli olmayan Afrika kurumlarının zayıf yapılarını sarsmıştır. Küreselleşme, Afrika’nın geriletildiği birçok araştırmacısına göre neoliberal reçetelerle birleşmiştir. Yurtiçi sanayiler, yabancı malların tüketimine yol açarken azalan iş imkanlarını çökertmiştir. Afrika ekonomileri üretimden uzaklaşarak tüketim ekonomilerine dönüşmüştür. (Lawrence, 2005; Lall, 2005).

Gana, 1980’lerde, Washington’un konsensüsünden YUP’ların kabul edilmesinden ve uygulanmasından sonra sürdürülebilir bir ekonomi kurmaya

başlamıştır. Ekonomi istikrarlı hale gelmiş ve büyümeye başlamıştır. Ancak yapısal dönüşüm henüz ortaya çıkmamıştır. Her ne kadar neoliberal politikalar bir mühlet yaratsa da ekonomi kendi kendini sürdürmenin çok ötesindedir. Ekonomik yapısal zaafiyet ve istikrarsızlık, hammadde ihracatı en büyük döviz kaynağı olmaya devam etmektedir. Ekonomi ihracattan daha fazlasını ithal etmekte, yabancı yatırım sermayesi akışı yetersiz kalmaktadır. Dahası, neoliberal ekonomik paket, Gana'nın temel hizmetlerin birçoğunu özelleştirmesini sağlamış, sosyal politikaları geri çekmiş ve topluca alt sınıflara zarar veren pazar politikalarını sürdürmüştür (Ayelazuno, 2014).

Gana'da son yıllarda yoksulluğun derinliği, neoliberal reformlar ve küreselleşme altındaki Gana ekonomisi araştırmacılarının analizlerinden anlaşılabilir. Hepsi Gana'nın ve Gana ekonomisinin karşı karşıya olduğu zorluklar hakkında kendileri tarafından sunulan anlayışların henüz ortaya koyduğu ilerlemede hemfikirdir. Aryeetey ve Kanbur (2008), Gana ekonomisinin yapısal olarak donuk, zayıf ve sürdürülemez olarak tanımlamışlardır. Bunlara rağmen Killick'in uygun bir şekilde topladığı analizler Gana ekonomisinin ilerleme kaydettiğini belirtmektedir. O, Gana'nın neoliberal reform altında imtiyazlı bir ekonomik büyüme kaydına ulaştığını kabul etmiştir, ancak ekonominin zayıf kaldığı, yapısal olarak sabitlendiği; iş ve istihdam yaratmaya yönelik son derece zorlu ön-modern ve teknolojik geri dönüş olarak etiketlendiği için ilerlemenin itici olmadığını belirtmiştir (2008:20-21). Cooke vd. (2016) eşitsizliğin şu anda Gana'nın karakteristik özelliği olduğunu belirtmişlerdir. Zenginler ve yoksullar arasındaki uçurum, 1990'lardan beri yoksulluğun yarıya inmesine rağmen yükseliştir.

b. Gana'da Yoksulluk Durumu

Yoksulluk alanında yapılan çalışmalarda yakın zamana kadar yoksulluğun derecesini belirlemek için parasal ölçümler kullanılıyordu. Parasal ölçütün daha güçlü bir unsur olmasına rağmen, parasal olmayan göstergelerin ölçüme dahil edilmesinin, bir bireyin veya ülkenin yoksulluğunun veya yoksunluğunun gerçek durumunu daha iyi yakaladığı kabul edilmektedir. (Sen, 1993; UNDP, 1997, 2010; Alkire vd., 2014). Uzun ve sağlıklı bir yaşam sürmek, bilgili olmak ve iyi bir yaşam standardı oluşturmak gibi temel insani yetenekler, bir kişinin yoksulluğunu daha iyi

belirlemektedir (UNDP, 1990 ve 2010). Zayıf temel hizmetler ve altyapı, kötü sağlık, yetersiz beslenme, okuryazarlık, sessizlik, güçsüzlük, sosyal ve fiziksel dışlanma artık milletlerin yoksunluk düzeyini ölçmek için kullanılmaktadır (DB, 2000).

Bu çerçevede, bu bölüm yoksulluk temelli parasal olan ve parasal olmayan UNDP (2010) ve Akire vd. (2014) ÇBYE verileri üzerine kuruludur. Bu bölüm büyük ölçüde Gana İstatistiksel Hizmet ve DB'nin Gana Yaşam Standartları Anketi altı (GLSS6) 'ya dayanmaktadır.

1. Gana'da Parasal Yoksulluk

Parasal yoksulluk analizi açısından ülkelerin çoğunluğu DB tarafından belirlenen uluslararası yoksulluk sınırlarını ülkenin yaşam standartlarına göre kullanmaktadır. Bu nedenle, diğer birçok ülke gibi, Gana ayrıca, parasal yoksulluğun ölçülmesinde, tüketim harcamalarına veya beslenmeye dayanan iki yoksulluk çizgisi kullanmaktadır: üst ve alt parasal yoksulluk çizgileri. 2013 yılı için her yıl yetişkin başına ₵ 1,314 ve ₵ 792'dir. Üst yoksulluk sınırının altında kalan bir kişi, tüm gıda ve gıda dışı ihtiyaçlarını karşılayamayacak ve daha düşük yoksulluk sınırının altındaki bir kişi için, yemek ihtiyaçlarını karşılamak bile zordur. Düşük yoksulluk sınırı, Gana'daki aşırı yoksulluğu tanımlamaktadır (GİS, 2014; Cooke, Hague ve Mckay, 2016).

Görelî gelir yoksulluğu açısından Gana, gelir aralıklarının kullanılmasıyla göreceli gelir yoksulluğunun tanımlandığı uluslararası en iyi uygulamaları da benimsemektedir. Böylece son derece yoksul olanlar, gelir dağılımının alt beşte birine düşenlerdir. Özetlenen notlarda GSS (2014:9), yoksulluk sınırı (Gana Sedisi 1,314) kullanıldığında, yoksul olarak kabul edilen nüfusun oranı 2013 yılında yüzde 24,2, yoksulluk açığı yüzde 7,8'dir. Nüfus rakamlarında bu, Gana'da yoksulluk içinde yaşayan yaklaşık 6,4 milyon insana denk gelmektedir. GİS, periyodik olarak yoksulluk çalışmalarını yürütmektedir ve en son olanlar 2005/2006 ve 2012/2013 dönemlerinden biridir. Aşağıda (Tablo 29), yerel dağıtımdaki üst yoksulluk sınırına dayanan yoksulluk düzeyleri bulunmaktadır.

Kentsel merkeze göre, 2005/2006 döneminde, en yüksek yoksulluk oranı%1,9 iken, yoksulluk oranı yüksek olan bölge 18.1dir. Ulusal ortalama yüzde 18.1 idi. Kırsal kesimde ise en az yoksulluğa sahip olan bölge kıyı bölgeleri, yüzde

11,5'i ve en yoksulluk oranına sahip olan bölge yüzde 45,6 ile kentsel Savannah'dır. Yoksulların kentsel alan oranı, ulusal ortalamanın oranını yansıtmaktadır, ancak kırsal alandaki yoksulluğun oranı, ulusal ortalamanın neredeyse iki katıdır. Ulusal yoksulluk çalışmalarının sonraki oranlarının hala yüksek olmasına rağmen yoksulluğun azaltılmasında bir iyileşme gözlemlenmiştir.

En son 2012/2013 yoksulluk çalışmalarına göre yoksulluk her üç kentte azalırken, Akra yüzde 1,1; Kent Ormanı, yüzde 2 ve kentsel alan, 11.5'dir. Tam tersine Kentsel Sahil'de 2,1'e yükselmiştir. Kırsal kesimde, kentte olduğu gibi, yoksulluk yüzde 11,3'ten yüzde 11,5'e çıkmış olan kırsal kıyı dışındaki tüm bölgelerdeki yoksulluk azalmaktadır. Kırsal Orman %14,6'dan%9,3'e, Kırsal Savannah'da 45.6'dan 29.7'ye düşmekte ve ulusal yerel ortalama 18.1'den 9.6'ya düşmektedir. Nispeten, diğer bölgelerle kıyaslandığında hala geride kalmasına rağmen, yoksullara oranla önemli ölçüde azalmış olan Savana bölgesi olduğu sonucuna varılabilmektedir.

Tablo 29: Bölgelerde Yoksulluk; GH C 1,314 Yoksulluk Hattı

Bölge	Nüfus oranı %	Ortalama Refah	Yoksulluk Endeksi			
			P ₀	P ₁	P ₂	P ₁ /P ₀
		2005/2006				
Akra (Gana)	11.7	3,705.62	12.0	3.4	1.4	28.6
Kentsel Kıyı	5.8	4,080.50	6.4	1.3	0.3	19.7
Kentsel Orman	14.7	3,404.29	8.7	2.2	0.9	25.6
Kentsel Savan	5.4	2,468.06	30.1	10.7	5.2	35.5
Kırsal Kıyı	10.9	2,210.00	27.2	6.7	2.3	24.7
Kırsal Orman	28.1	2,085.25	33.1	8.4	3.1	25.4
Kırsal Savan	23.3	1,311.60	64.2	28.0	15.6	43.7
Gana (Ulusal)	100.0	2,431.43	31.9	11.0	5.4	34.5
		2012/2013				
Akra (GANA)	15.0	4,829.62	3.5	0.9	0.3	26.3
Kentsel Kıyı	5.1	3,319.77	10.1	2.3	0.9	22.4
Kentsel Orman	22.0	3,587.68	9.9	2.1	0.7	20.7
Kentsel Savan	7.9	2,505.99	26.4	6.6	2.4	25.1
Kırsal Kıyı	5.7	2,637.31	30.3	8.7	3.6	28.8
Kırsal Orman	26.2	2,296.82	27.9	7.9	3.3	28.3
Kırsal Savan	18.0	1,611.62	55.0	22.0	11.5	40.1
Gana (ulusal)	100.0	2,926.86	24.2	7.8	3.6	32.0

Kaynak: GSS, 2014

A) Tablo GH C 1,314 yoksulluk çizgisine dayanmaktadır.

B) P₀: Yoksulluğun altına düşen nüfusun bir bölgedeki oranıdır

C) P₁: Yoksulluk Gap endeksidir. Yoksulluğu ortadan kaldırmak için gerekli olan asgari kaynak düzeyinin bir göstergesidir.

D) P₂: yoksulluğun şiddetidir. Yoksullar arasında yoksulluğun dağılımını dikkate almaktadır.

E) P₁ / P₀: Gelir boşluğu oranı veya yoksulluğun derinliğidir.

2. Gana'da Aşırı Yoksulluk

Aşırı yoksulluk, yoksulluğun kategorizasyonları arasında; kronik yoksulluktan sonraki acı veren ve dayanılmaz yoksulluk biçimidir. Aşırı yoksulluğun ölümcül doğası göz önüne alındığında, Binyıl Kalkınma Hedeflerinin ilk önceliği aşırı yoksulluğu ortadan kaldırmaktı (BKH Amaçları, 1). Gana'da maalesef aşırı yoksulluk olgusu hâkimdir. Gana'da, aşırı yoksullar, yaşam standardı çok düşük olan insanlardır ve tüm bütçelerini kullansalar bile temel besin gereksinimlerini karşılayamaz durumdadır. Aşırı yoksulluğun ortadan kaldırılması yönünde ilerleme olmasına rağmen, bu oran hala kabul edilebilir düzeyde değildir. 2005 / 06'da aşırı yoksulluğun oranı yüzde 16.5 iken, 2012/2013 döneminde yüzde 8.4'e düşürülmüştür. Mevcut yüzde 8.1, aşırı yoksulluk içinde yaşayan yaklaşık 2.2 Ganalıya denk gelmektedir.

Bu, Gana nüfusunun bu sayısının, tüm kazançlarını gıdaya vermiş olsalar bile, kendilerini beslemek için gıda sağlayamayacağı anlamına gelmekte ve bu nedenle yetişkin eşdeğeri başına 2.900 kaloriye ulaşamamaktadır. 2900 kalori günlük aktiviteler için minimum vücut enerjisini korumak için gereklidir. Son derece zayıf olanı belirlemek için kullanılan parasal değer GH 90 790.05'tir. Aşırı yoksulların çoğunluğu (yaklaşık%95), kırsal alanlardaki altyapı boşluklarının oldukça büyük olduğu bir durumdur (bkz. Tablo 30 ve Şekil 16). Bu insanlar çoğunlukla basit aletlerle, mahsullerini yetiştirmek için doğaya bel bağlayan geçimini çiftçilikle sağlayan kişilerdir (Gıda mahsul çiftçileri). Bilimsel uygulamaları ve tarımın bilincinden yoksundurlar. Bu nedenle, düşük ya da aşırı yağışlar, kuraklık gibi en ufak bir doğal sıkıntı durumunda, durumlar kötüleşmektedir. Bu insanların yaşadığı çok zayıf ve kötü şekillerde kayda değer miktarda israfa yol açmaktadır. Hasat sonrası kayıplar, aşırı yoksulların durumunun merkezinde yer almaktadır (IFAD, 2012). Başka bir boyutta aşırı yoksullar, statülerini ebeveynlerinden miras alan nesiller arası zincirin kurbanlarıdır (Kronik Yoksulluk Merkezi, 2005). Tablo 30'da belirtildiği gibi Ulusal yoksulluk oranının üzerinde yoksulluk insidansına sahip olan sava bölgesinin dışında, diğer tüm bölgeler yoksulluk insidansı, ulusal ortalama yoksulluk oranından çok daha düşüktür. Yüksek aşırı yoksulluk oranına sahip bir sonraki bölge kırsal ormandır, 2005/06 için yüzde 12,6 ve ulusal ortalamanın oldukça altında olsa da 2012/13 için yüzde 7,8'dir.

Tablo 30: Gana’da Aşırı Yoksulluk

Yer	Yoksulluk Oranı	
	2005/06	2012/13
Akra (GAMA)	4.5	0.5
Kentsel Sahil	1.1	2.0
Kentsel Orman	2.8	1.8
Kentsel Savan	16.9	4.6
Kırsal Sahil	9.6	9.4
Kırsal Orman	12.6	7.8
Kırsal Savan	42.9	27.3
Kentsel	5.1	1.9
Kırsal	23.4	15.0
Gana	16.5	8.4

Kaynak: GSS 2014

c. Parasal Olmayan Yoksulluk

Bu bölüm Gana'daki parasal olmayan yoksulluğa odaklanmaktadır. Parasal olmayan göstergelerin üzerinde durulduğu literatürdeki iyi bilinen göstergeleri yansıtmaktadır. Endekler, UNDP’nin beğenilen ölçümleridir.

1. Gana'da İnsan Yoksulluğu Durumu

Yoksulluğun çok boyutlu bir olgu olması, parasal olmayan göstergelerin yoksulluk ve yoksulluk düzeylerinin bütünsel resmini ayırt etmek için incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bölüm yoksul insanı Gana düzeyini incelemektedir. Temel olarak Gana'nın insani kalkınma söz konusu olduğu endeksleri göstermek için ulusal ve UNDP’nin İGR'ye güvenmektedir Temel olarak, eğitim, sağlık ve yaşam standardı analiz edilmektedir. Başka bir deyişle, insani kalkınmadaki UNDP boyutları: uzun ve sağlıklı bir yaşam, bilgiye erişim ve iyi bir yaşam standardı üzerinde durulmaktadır. Bu, temel ihtiyaçların özünü oluşturmakta ve yoksulluğun belirlenmesinde uluslararası kabul görmüştür (UNDP, 1994; BKH, 2015). UNDP verilerine göre

Gana, insani gelişmede büyük bir ilerleme kaydetmiş olsa da yapılması gereken çok şey bulunmaktadır. 1990'lardan günümüze kadar, Gana İGE, 2015 yılında%27,2'ye (UNDP, 2016) çeviren 0,455'ten 0,579'a yükselmiştir. (Tablo 31'e bkz.).

UNDP'nin verileri, Gana'nın doğuştan beklenen yaşam beklentisinin on beş yılda, 4,7 yıl arttığını göstermektedir. Ortalama eğitim süresi 2 yıl artarken, beklenen eğitim süresi 3,9 yıl artmıştır. 1990 ile 2015 arasında Gana'nın kişi başına düşen GSMH'si yaklaşık yüzde 102,4'lük bir artış göstermiştir (UNDP, 2016:2). Gana insani kalkınmada iyileşme yaşamış olsa da SSA'daki uluslar için ortalama 0.523'in üzerine çıksa da ortalama insani kalkınma grubundaki ülkelerin ortalama standartlarının (0.631) oldukça altındadır.

Tablo 31: İnsani Gelişme Endeksi, 1990-2015, Gana

Yıl	Doğumda öngörülen yaşam süresi	Öngörülen eğitim yılı	Ortalama eğitim yılı	Kişi başına düşen GSMH \$(2011 PPP)	HDI değeri
1990	56.8	7.6	4.9	1,897	0.455
1995	57.5	7.7	5.7	2.035	0.473
2000	57.0	8.0	6.1	2,228	0.485
2005	57.8	8.7	6.4	2,578	0.510
2010	60.6	10.9	6.8	3,036	0.554
2011	60.8	11.2	6.8	3,324	0.563
2012	61	11.5	6.8	3,472	0.570
2013	61.2	11.7	6.9	3,725	0.576
2014	61.4	11.4	6.9	3,724	0.575
2015	61.5	11.5	6.9	3,839	0.579

Kaynak: UNDP Brifing Notu, Gana, 2016, s.3.

2. Cinsiyet Yoksulluğu

Toplumsal cinsiyet gelişimi ve yoksunluğu açısından Gana göreceli bir ilerleme kaydetmiştir. Cinsiyet Gelişme Endeksi (CGE) kullanılarak, İGE değeri erkeklerde 0.606'ya karşı kadınlarda 0.545'tir ve Gana'ya 0,9999'luk bir CGE değeri vermektedir (Tablo 32'e bkz.). Gana'nın konumu, Orta İnsani Gelişmiş ülkelerin ortalamasından biraz daha yüksektir. Bir başka boyutta, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi (CEE), kadınların mahrumiyet seviyelerini tespit etmek için kullanılan başka bir ölçektir. GII'nin belirtildiği gibi, üç boyutta cinsiyete dayalı eşitsizlikleri ölçmektedir: üreme sağlığı, güçlendirme ve ekonomik aktivite. 2015 UNDP CEE'ye göre Gana, 159 ülkeden 131'ine yerleşmiştir.

Anne ölümlerinde, Gana oranı 10.000 canlı doğumda 319'dur; bu, 10.000'de 551'lik ortalama SAA oranından daha düşük, ancak 10.000 canlı doğumda 168'inin Orta İnsan Gelişim Endeksi (OİGE) oranı ortalamasından daha yüksektir. Aynı genç doğum oranından ayırt edilmektedir. Gana oranı 1.000 doğumda 66.8 iken, bu oran 1000 kişi başına 103 olan SAA ortalamasından daha iyi ancak 1000 doğumda ortalama 40,8 olana göre daha kötüdür.

Kadınların Gana'da karar verme sürecine katılımları üzerinde, bu düzeylerin yoksulluğun yoğunluğunun belirlenmesinde önemli bir unsur olan bireylerin yoksulluk ve savunmasızlık göstergeleri kadınlara karşı ağırlık oluşturmaktadır (DB, 2015). Bu mecliste sandalye sayısı ile temsil edilmektedir. Parlamentodaki kadınların oranı 10.9'dur ve bu hem SAA hem de OİGE ülkelerinin ortalamalarından çok daha düşüktür. Emek cephesinde, kadınların işgücü piyasasına katılımı yüzde 75,5 iken, erkeklerin oranı 78.5'dir. Gana'nın ataerkil toplumsal yapısı göz önüne alındığında, kadın ve erkekler arasındaki 3 puanlık farklar buna bağlanabilir. Genel olarak, Gana'nın oranlarının akranlarıyla karşılaştırıldığına göre oldukça etkileyicidir. (Yukarıdaki analiz tablo 33'e dayanmaktadır).

Tablo 32: CGE'leri: Gana, SAA ve Orta seviye

	Doğumda beklenen yaşam süresi		Öngörülen eğitim süresi		Ortalama eğitim süresi		Kişi başına düşen GSMH (2011 SGP)		İYE Değeri		F-M'nin Oranı
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	CGE valfi
Gana	60.5	62.5	11.7	11.1	7.9	5.8	4,48	3,20	0.60	0.54	0.89
SAA	57.6	60.2	10.3	9.1	6.3	4.5	4,16	2,63	0.55	0.48	0.87
OİGE	66.8	70.4	11.3	11.5	7.8	5.6	9,13	3,31	0.66	0.58	0.87

Kaynak: BMKP Brifing Notları, Gana 2016.

Tablo 33: Cinsiyet Eşitsizliği Göstergeleri: Gana, SAA ve Orta İGE**Ortalamaları**

	CEE değeri	CEE derecesi	Anne ¹ ölüm oranı	Ergen ² Doğum oranı	Meclisteki Kadın koltukları (%)	Orta eğitimli nüfus (%)		İşgücüne katılım oranı (%)	
						Kadın	Erkek	Kadın	erkek
Gana	0.547	131	319	66.8	10.9	51.8	68.5	75.5	78.5
Kamerun	0.568	138	596	104.6	27.1	31.7	37.9	71.0	81.1
Kenya	0.565	135	510	90.9	20.8	27.8	34.1	62.1	72.1
Sahra-altı Afrika	0.572	-	551	103.0	25.3	25.3	33.9	64.9	76.1
Orta İGE	0.491	-	164	40.8	19.9	40.4	57.6	37.2	79.4

Kaynak: UNDP, 2016.

Not: 1. Anne ölüm oranı 10.000 doğumdan hesaplanmıştır.

2. Ergen doğum oranı 1.000 doğumda hesaplanmıştır.

3. Çok Boyutlu Yoksulluk-Gana

Çok boyutlu yoksulluk endeksi çerçevesi, son yıllarda aile üyelerinin yaşadığı çoklu mahrumiyetleri ele geçirmeyi amaçlayan en ileri gelişme moda olmuştur (UNDP, 2010; Alkire vd., 2014). UNDP'ye sunulan ve ÇBYE'nin kullanıldığı bir 2014 verilerine dayanarak UNDP, Gana'daki çoklu örtüşen mahrumiyeti tahmin etmiştir. Sonuçlar, Gana'lıların yüzde 32,4'ünün çok boyutlu yoksul olduğunu göstermektedir. Bunun dışında, yüzde 20,5'i çok boyutlu yoksulluğa çok yakın yaşamaktadırlar. Ek olarak, yoksunluk ciddiyeti yüzde 45,4 olarak belirlenmiştir (Tablo 34'e bkz.).

Tablo 34: Gana ve Seçilmiş SAA Ülkeleri için Çok Boyutlu Yoksulluk

Endeksler

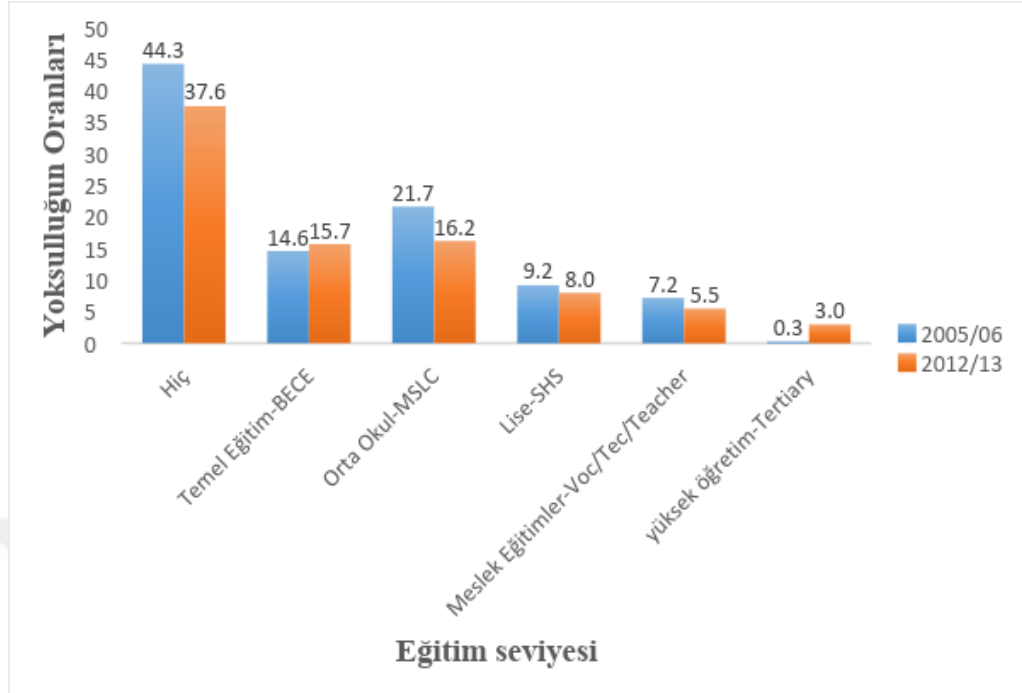
Ülke	Anket yılı	MPI değeri	Kiş i say ısı (%)	Yoksun - lukların yoğunluğu	Nüfus payı (%)			Yoksulluğun genel yoksulluğunun katkısı (%)		
					Yakın yoksul luk	Şiddet li yoksul luk	Gelir yoksulluğun altında	Sağl ık	Eğit im	Yaş a m stand ardı
Gana	2014	0.14	32.4	45.4	20.5	11.1	25.2	31.5	27.5	41,2
Güney Afrika	2012	0.01	10.3	39.6	17.1	1.3	16.6	61.4	8.4	30.2
Kamerun	2011	0.26	48.2	54.1	17.8	27.1	24.0	31.3	24.5	44.2
Kenya	2014	0.16	36.0	46.1	32.0	10.7	33.6	32.2	12.3	55.5
Nijerya	2013	0.27	50.9	54.8	18.4	30.0	53.5	29.8	29.8	40.4

Kaynak: UNDP Brifing Notları, 2015

4. Eğitim Düzeyi ve Yoksunluk ve Yoksulluk

Eğitim, bireylerin ve milletlerin refahını belirlemek için kullanılan en önemli unsurlardan biridir (UNDP, 2010; DB, 2015). Bu bağlamda bu bölüm, eğitime dayalı yoksulluk düzeylerinin analizini sunmaktadır. Genel eğilimler, yoksulluk insidansının dağılımının bir bireyin eğitim düzeyine göre değiştiğine işaret etmektedir. Eğitim ve yoksulluk insidansı arasında güçlü bir düzeltme bulunmaktadır. Daha az eğitilmiş veya hiç eğitimi olmayan kişiler yoksulluğa oldukça yatkındır ve deneyim yoksulluktaki insanların çoğunlukla okuma yazma bilmediğini ve en az eğitim almış olduğunu göstermiştir. Öte yandan, yüksek eğitime sahip kişiler en azından yoksulluğa eğilimlidir. Bu bağlamda, GİS'den (2014) elde edilen veriler, Gana'daki yoksulluğun eğitimsiz kişiler arasında, eğitime farklı düzeylerde maruz kalan kişilerden daha yüksek olduğunu göstermektedir. Şekil 16'da görüldüğü üzere, iki araştırma dönemi için eğitimsiz kişilerin yoksulluk oranları sırasıyla 2005/6 ve 2012/13 için 44,3 ve yüzde 37,6'dır. Yüksek öğrenim gören insanlar için yoksulluk oranları aynı araştırma dönemleri için yüzde 0,3 ve yüzde 3,0'dır. Temel eğitim ile kişiler cahil, temel eğitim yukarıdaki eğitim belgesinin bulunan insanlar da temel eğitimini almış kişiler daha az yoksulluk oranının daha iyi sayılmıştır ve üçüncül seviyeye bu sırayla devam etmiştir. Fark edilebilecek genel eğilim, bir kişinin eğitim seviyesi arttıkça yoksulluğun azalmasıdır.

Şekil 16: Eğitim Düzeyine Göre Yoksulluk

Kaynak: GİS 2014

5. Yoksulluğa Bölgesel Bakış

Daha önce belirtildiği gibi, coğrafi olarak Gana on idari bölgeye ayrılmıştır ve bu bölünmelere dayanarak yoksulluk çalışmaları yapılmıştır. Yoksulluğun mekânsal dağılımı, ülkedeki kalkınma modelini yansıtan oldukça çarpıktır. En az gelişmiş olan kuzey bölgesi Gana'nın sadece yoksulların çoğunluğunu değil aşırı derecede yoksul olduğunu da belirtmiştir (GLSS6, 2014; Cooke vd., 2016; Molini ve Pierella, 2015). Öte yandan, son derece gelişmiş olan Güney bölgesi, asgari yoksulluk oranını göstermektedir. GİS tarafından yapılan 2005/2006 ve 2012/2013 ulusal yoksulluk çalışmalarına göre, incelenen iki dönemde üç bölge daha yüksek yoksulluk seviyeleri göstermektedir: Yukarı Doğu 79.1 ve yüzde 48,8; Batıya yüzde 58,8 ve yüzde 23,5, kuzey bölgeler sırasıyla yüzde 38,9 ve yüzde 24,9 (Tablo 35). Bu bölgelerdeki yoksulluk düzeyleri ulusal ortalamanın iki katından fazladır.

Asgari yoksulluk insidansına sahip bölge, Büyük Akra, 2005/2006 ve 2012/2013 dönemleri için yüzde 5,8 ve 2,0'dır. Bu, hükümetin ve tüm önemli ulusal ofislerin koltuğunu barındıran ulusal sermaye olması nedeniyle sürpriz değildir. Altyapı geliştirme düzeyi göreceli olarak yüksektir, bu da ekonomik faaliyetleri

harekete geçirir ve böylece burada yaşayan insanlar için zenginlik yaratmaktadır. Bu, doğrudan daha az yoksulluk insidansına katkıda bulunmaktadır. En gelişmiş ikinci bölge, aynı zamanda daha düşük yoksulluk seviyeleri sergileyen Ashanti bölgesidir. İki dönem arasında yoksulluk 2005/2006'da 11,2'den 2012/2013'te yüzde 3,3'e düşmüştür (Tablo 35'e bkz).

Bu bölgelerdeki yoksulluk insidansı, ulusal ortalama yoksulluk seviyesinden çok daha düşüktür. Daha büyük Akra bölgesi gibi Ashanti bölgesi de ticaret ve küçük ölçekli endüstrilerin merkezi konumundadır. Yerli halkın çoğunluğu, daha iyi refahlara sahip olmak için onları teşvik eden verimli girişimlerde bulunmaktadır. Diğer bölgeler; Batı, Doğu, Brong Ahafo, Orta ve Volta da yoksulluk oranlarının altındadır. Batı'nın 2012/2013 yoksulluk oranı 2012/2013 döneminde yüzde 6,3'e düştü. Merkez bölge 2005/06 ve 2012/13 için yüzde 9,7 ve yüzde 7,6'dır. Bu eşitsizliklere rağmen, son üç yılda neredeyse bütün bölgelerde yoksullukta anıtsal bir azalma olmuştur (Cooke vd., 2016).

Tablo: 35: Bölgesel Yoksulluk Dağılımı

Bölgerler	Nüfus	Orta	Yoksulluk Endexler			
	Oranı %	Rehaf	P ₀	P ₁	P ₂	P ₁ /P ₀
2005/2006						
Batı Bölgesi	10.1	779.52	8.1	1.6	0.6	20.3
Merkez	8.8	823.51	9.7	1.5	0.4	15.1
Büyük Accra	13.9	1,089.11	5.8	1.3	0.4	22.1
Volta	7.5	632.23	15.3	2.9	0.8	18.8
Doğu Bölgesi	13.2	779.15	6.6	1.5	2.3	22.7
Ashanti	16.8	827.90	11.2	2.3	3.5	20.5
Brong Ahafo	9.2	665.71	15.0	3.5	13.5	23.5
Kuzey Bölgesi	12.0	474.69	38.9	13.5	6.1	34.7

Yukarı Doğu	4.8	339.37	59.8	23.3	11.8	39.0
Yukarı Batı	3.6	235.28	79.1	37.7	21.8	47.6
Gana (milli)	100.0	736.80	18.1	5.7	2.6	31.3
2012/2003						
Batı Bölgesi	9.2	997.06	6.3	1.5	0.6	23.8
Merkez	8.9	946.07	7.6	1.8	0.7	23.9
Büyük Accra	16.3	1,610.95	2.0	0.4	0.1	18.6
Volta	8.7	832.73	12.1	2.3	0.8	19.2
Doğu Bölgesi	10.4	925.02	7.1	1.6	0.6	22.1
Ashanti	19.7	1,104.02	3.3	0.7	0.2	19.9
Brong Ahafo	9.9	852.30	7.8	1.8	0.6	23.0
Kuzey Bölgesi	10.0	608.11	24.9	8.1	3.6	32.5
Yukarı Doğu	4.1	641.77	23.5	7.8	3.5	33.1
Yukarı Batı	2.9	479.52	48.8	17.0	8.1	34.8
Gana (milli)	100.0	1,009.26	9.6	2.6	1.1	27.4

Kaynak: GİS 2014

A) Tablo GH C 1,314 yoksulluk çizgisine dayanmaktadır.

B) P0 Yoksulluğun altına düşen nüfusun bir bölgedeki oranıdır.

C) P1 Yoksulluk Gap endeksi. Yoksulluğu ortadan kaldırmak için gerekli olan asgari kaynak düzeyinin bir göstergesidir.

D) P2: yoksulluğun şiddeti. Yoksullar arasında yoksulluğun dağılımını dikkate almaktadır.

E) P1 / P0: Gelir boşluğu oranı veya yoksulluğun derinliğidir.

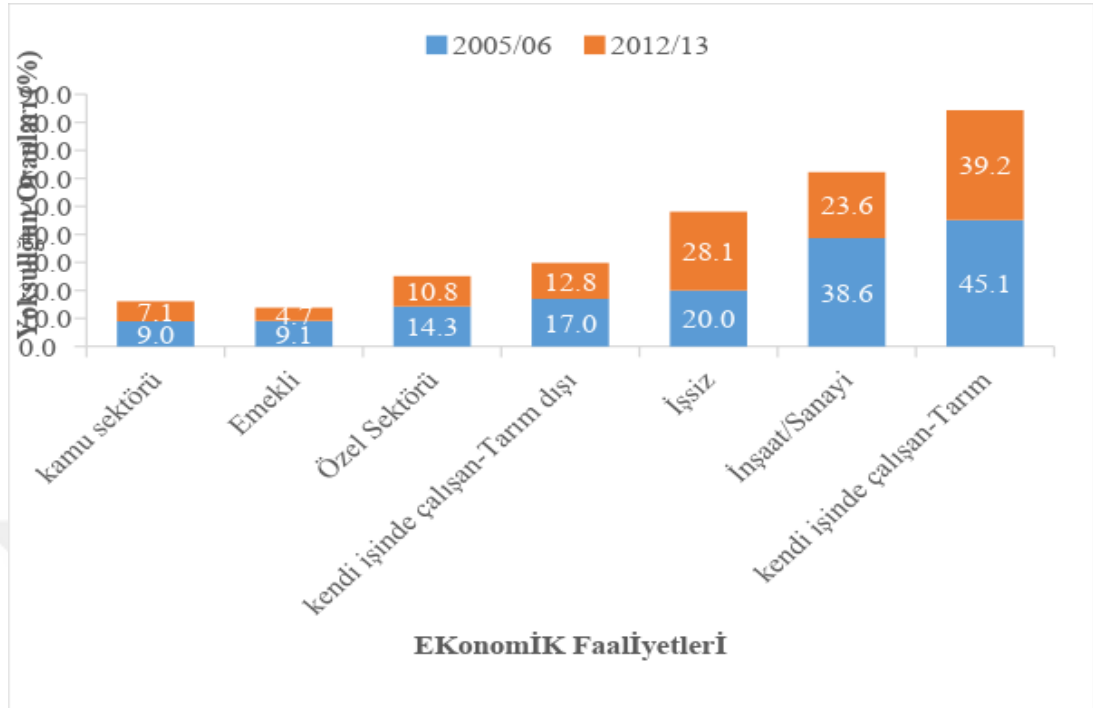
6. Yoksulluk Eğilimleri

Kuşkusuz Gana, son yıllarda yoksulluğun ortadan kaldırılması yönünde etkileyici bir ilerleme kaydetmiştir. Genel eğilimler, 1990'lardan beri yoksulluğun istikrarlı bir şekilde azaldığını göstermektedir. Buna rağmen, eğilimler, bütünüyle yoksulluk modelinin ekonomik faaliyetler açısından radikal bir şekilde kaymadığını ileri sürmektedir. Örneğin, tarım sektörü hala fakirlerin en büyük oranına sahiptir. Ekonomik faaliyetlere ilişkin yoksulluk analizleri temeli, Tarım sektörünün 2005/06 ve 2012/2013 yılları için yoksulluk oranlarının yüzde 45,1 ve yüzde 39,1 olduğu en yüksek yoksulluk oranına sahip olduğunu göstermektedir. İşsizler arasında yoksulluk oranı, tarım sektörü çalışanlarından çok daha iyi olan dönemler için yüzde 20 ve 28,1. Tarım sektörlerindeki yüksek orandaki yoksulluğun nedeni, sektörlerin yıllar içinde gelişmemiş olmasıdır.

Sektör, Gana'nın ana ekonomisini teşkil etse de hükümetler, endüstrideki modern uygulamaları yansıtmak, sektörü dönüştürmek için modern tarımsal bilgi birikim ve uygulamalarını mekanize edememişler ya da sunamamışlardır. Sektör, hâlâ ilkel yöntemleri kullanan ve çiftçiliğe uygulayan köylü ya da geçim uzmanları tarafından yönetilmektedir. İnsanlar hava durumunun merhametine bağlılar ve havadaki herhangi bir hafif değişim onları krizlere sürüklemiştir. Buna ek olarak, yıllar boyunca tarım sektörü, ülkenin uyguladığı çeşitli neoliberal politikalar yüzünden sektörü ihmal edilmiştir. Sektörün diğerleri arasında çöküşüne yönelik kritik politikalar, alt sektörlerin kaldırılması ve sektöre yatırım yapılmamasıdır.

Yine Şekil 17'e dayanarak, daha iyi olan sektörün daha az yoksulluk oranına sahip olduğu görülmektedir. 2005/2006 ve 2012/13 dönemindeki iki periyodik çalışmaya göre yoksulluk oranlarının sırasıyla yüzde 9,0 ve 7,1 olduğu kamu sektörü çalışanlarıdır. Açıkça görülen bir başka eğilim ise, işsizler arasında yoksulluğun artmasıdır. Geri kalan sektörlerin hepsi çeşitli seviyelerde azaltma yoksulluğu oranları yaşamıştır.

Şekil 17: Ekonomik Faaliyetlere Göre Yoksulluk

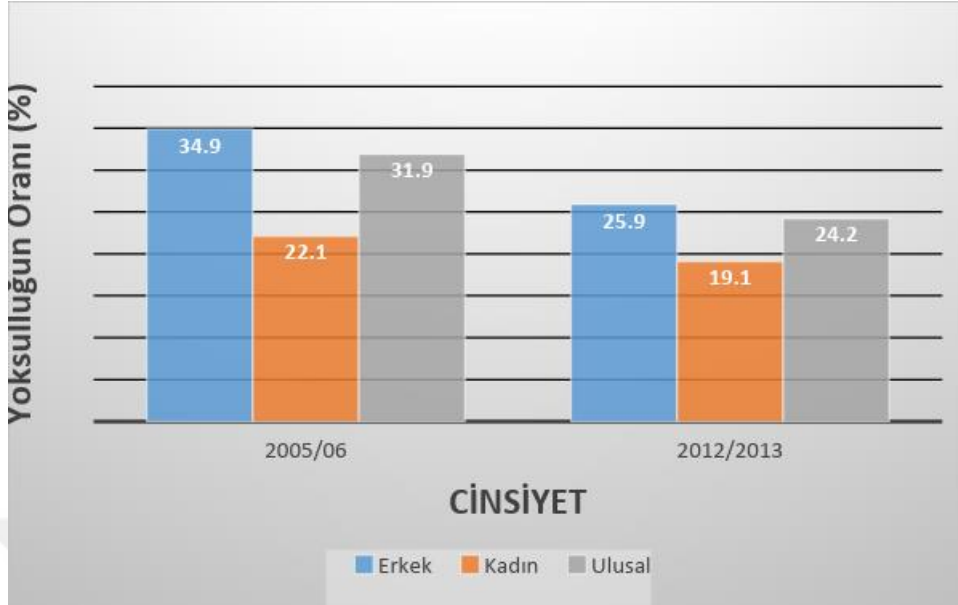
Kaynak: GİS, 2014.

Gelişmekte olan ülkelerde cinsiyet olarak yoksulluk kaçınılmaz bir sorundur. Bu nedenle yoksulluk eğilimlerini cinsiyet açısından analiz etme gerektir. Son yıllarda, kadın yoksulluğunun kadınları ezici ve aşağılayan sistematik sosyal yapıları göz önünde bulundurarak, kadın yoksulluğunun erkek yoksulluğa göre daha yoğun ve yaygın olduğu büyük ölçüde kabul görmektedir (Pearce, 1990; Sallan Gül, 2005). Kadınların yoksulluğu, basit bir açıklamayla meydana okumaktadır. Kadınların yoksulluğu karmaşık bir mahrum zinciridir. Gana'da, toplumsal cinsiyete dayalı yoksulluk hakkındaki en yeni veriler erkek yoksulluğunun daha yüksek olduğunu göstermektedir. Şekil 18'de, 2005/06 ve 2012/13 yoksulluk çalışmaları için kadınların daha iyi sonuç verdiğini göstermektedir. 2005/2006 döneminde erkek ve kadınlar arasında yoksulluk insidansı sırasıyla yüzde 34,9 ve yüzde 22,1 idi. 2012/13 döneminde, erkek yoksulluğu yüzde 25,9 iken, kadın yüzde 19,1 olarak gerçekleşmiştir. Her iki dönemde de kadınların yoksulluğu, ulusal yoksulluk oranlarından yüzde 31,9 ve yüzde 24,2'den oldukça düşüktür. İki araştırma aralığındaki erkek yoksulluğu daha yüksektir. Gana'da daha az kadın yoksulluğu için

yapılan makul açıklamalar, tek kadın ebeveynlerin düşük oranı ve yalnızca ailenin refahından sorumlu olan erkeğin geleneksel Afrika değerleridir. Sadece bu kadarıyla, pek çok Afrika ülkesinde kadınlar, merkez servet üretimi olan enformel sektörde çoğunluğu oluşturmaktadır. Yoksulluğun bir başka eğilimi de Gana'daki çocuk yoksulluğunun yüksek oranıdır. Çocuk yoksulluğu 2005/6 ve 2012/13 yılları arasında yüzde 36,3'ten yüzde 28,4'e düşmesine rağmen, daha fazla çocuk (%28,4) yoksulluk içinde ortalama nüfustan (24,2) fazladır (UNICEF, 2015).

Dahası, eşitsizlik, Gana'da yaygın olan başka bir olaydır. Gana'da yoksulluğun azaltılması ile gelir eşitsizliği arasında ters bir ilişki olduğu belirtilmiştir (UNDP, 2014; Cooke, et al., 2016). Gana, yoksulluk oranını 1990'ların yoksulluk oranını yaklaşık yüzde yirmilikte yüzde 51,7 oranında yarı yarıya düşürmeyi başardığından, maalesef eşitsizlikler de yükselmiştir. Cooke ve arkadaşları (2016), Gini Katsayısı'nın 1992'de 37'den 2013'te 41'e çıkmasıyla eşitsizlikte bir artış olduğunu gözlemlemiştir. Daha önce UNDP (2010), çeşitli boyutlarda ve eşitsizlikte zengin ve yoksul arasında genişletilmiş bir uçurum olduğunu rapor etmiştir. Gelir bakımından, eşitsizlikler en yoksul ve en zengin kesimler arasında önemli ölçüde genişlemiştir. Gana nüfusunun en yoksul beşte biri, 1990'larda toplam milli gelirin %6,9'unu kazanırken, bu oran toplam milli gelirin yüzde 44'ü olmuştur. Bununla birlikte, yaklaşık on beş yıl eşitsizlik boşluğu genişlemiştir. Yoksulların milli gelirleri içindeki payı azalırken, zenginlerin payı çoğalmıştır. 2006 itibarıyla, en yoksul grup gelirlerinde yüzde 1,7 puanlık bir düşüş yaşamıştır (yüzde 5,2'ye), en zengin yüzde 4'lük bir artışla yüzde 44,3'e ulaşmıştır. Bu istatistikler, Gana'nın etkileyici büyümesinin, Ganalı toplumdaki en yoksul olanı dinamik olarak dönüştürecek kadar geniş olmadığını göstermiştir. Daha ziyade, en zengin olanı güçlendirmiş ve eşitsizlik açığını ortaya çıkarmıştır (Mckay, Pirttila ve Tarp, 2016).

Şekil 18: Gana'da Cinsiyete Dayalı Yoksulluk

Kaynak: GİS, 2014

d. Gana'da Yoksulluğu Ortadan Kaldırması İçin Yaklaşımlar

Gana ekonomisi, 1980'lerde neredeyse Ganalı ekonomiye dayanan sert ekonomik krizden sonra, son yirmi yılda ortalama yüzde 5'in üzerinde hızlı bir büyüme yaşamıştır. Daha yakın zamanlarda (2005-2013) yıllık GSYH büyüme oranları, en düşük GSYH yüzde 4,0 ile en yüksek yüzde 15 ve en yüksek yüzde 15 (GSS, 2014; Molini ve Pierella, 2015) kaydederken, bu oran yüzde 7'nin üzerinde bir ortalama kaydetmiştir. (Şekil 20). Bu şaşırtıcı performans, Gana'nın dünyada en hızlı büyüyen ekonomilerden biri olarak tanımlanmasına yol açmıştır (GİS, 2014: 1).

İstikrarlı performans sonucunda 2011 yılında daha düşük bir orta gelir statüsüne kavuşmuştur (Ayelazuno, 2014). Sağlam ekonomik performans, yoksulluğun azaltılmasına neden olmuştur. Yoksulluk, 1990'larda yüzde 52,7'den 2013'e kadar yüzde yirmi yıldan iki buçuk yıl içinde yarıdan fazla azalmış bu da BKH'lerinin hedefe ulaşmasına yol açmıştır. Birçok çalışma (UNDP, 2015; Molini ve Pierella, 2015), Gana'nın yoksulluğun azaltılması gelirinin, tüketiminin ve harcama yoksulluğunun yoksulluğun parasal olmayan göstergelerinden daha fazla sıçradığı görüşündedir: bebek ölümleri, anne sağlığı, insan hakları ve cinsiyet. Bu yoksulluk gelişmeleri, ülkenin ekonomik, politik ve sosyo-demografik yapısındaki büyük dönüşümü yansıtmaktadır. Molini ve Paci (2015:ix) çalışmalarının önsözünde,

üç unsurun Gana'nın yaşadığı etkileyici yoksulluğun azaltılmasına güçlü bir şekilde bağlı olduğunu belirtmiştir: Yapısal dönüşüm, işgücünün giderek artan becerileri, ülke sakinlerinin yoğun coğrafi hareketliliği ve aile yapısındaki değişiklikler. Bu bağlamda, bu bölümde Gana'da yoksulluğun ortadan kaldırılması için uygulanan politika ve program ve stratejiler analiz edilmektedir.

Son yıllarda, yoksulluğun çok boyutlu niteliği tartışmasıdır. Bu açıdan, yoksulluğu tanımlamak için birçok gösterge bulunmaktadır. Gana'da yaşayan hane halkı ve toplulukları, gelir yetersizliği, sağlıksızlık, yetersiz beslenme, okuma yazma bilmeme, güvenli suya erişim eksikliği ve sağlık altyapısı, kırılabilirlik ve genel güvensizlik nedeniyle yoksul olarak nitelendirilmektedir (Gana BKH Raporu, 2015). Bu nedenle Gana, gelişmekte olan birçok ülke gibi, doğrudan ve dolaylı stratejileri içeren geniş stratejilerle yoksullukla mücadeleye başlamıştır. Normalde güçlü ve istikrarlı bir makro ve mikro ekonomik ortam oluşturma çabaları ile başlamaktadır. Aşağıda listelenen, Gana'nın yoksullukla mücadelede benimsediği başlıca stratejilerden bazıları incelenmiştir.

1. İstikrarlı Maliye ve Para Politikaları

Yoksullukla mücadele eden, gelişmekte olan ekonomilerin zayıf yapısı göz önüne alındığında, makro ekonomik istikrarın sağlanması açısından her zaman daha geniş bir düzeyde başlamaktadır. Gana'nın yıllar boyunca sürekli olarak uğraştığı şey budur. İyi bir makro ekonomik ortam, iyi mali ve parasal politikalar anlamına gelmektedir. Mali disiplini sağlamak için Gana sık sık mali açıkları azaltmak ve sermaye gelişimi için etkili gelir seferberliğini sağlamak için çalışmaktadır. Para politikalarında Gana düşük ve rekabetçi faiz oranını hedeflemiş, böylece işletmeler iş yapmak için borç alabilmektedirler; Enflasyonun yoksul insanlara daha fazla zarar verebilecek endekslerden biri olarak kontrol edilmesi; istikrarlı döviz kurları ve uzun vadeli yabancı yatırımların cazibesini sağlamıştır (GYAS I, 2003:ii). Ancak, küresel ekonomik güçlerin etkisi nedeniyle bu hedeflere asla ulaşılammıştır. Gana'nın ekonomisi bağımlı bir ekonomidir (Killick, 2010). Bu, herhangi bir küresel krizin Gana'da ciddi şekilde etki ettiği anlamına gelmektedir. Böylece, düşük faiz oranlarının, düşük enflasyonun ve düşük faiz oranının sürdürülebilir bazda sağlanması her zaman Gana'yı ortadan kaldırmaktadır.

2. Özel sektör öncülüğünde sanayi üretimi

Yoksulluğun azaltılmasında verimlilik artışı ve kazançlı istihdamın öneminin ardında, birbirini izleyen kalkınma politikaları, Gana ekonomisini harekete geçirmek için özel sektöre güvenmiştir. Bu strateji, özel sektörün faaliyet göstermesi için uygun bir ortam yaratılmasını içermektedir. Bu şekilde, vatandaşların girişimcilik potansiyelleri ortaya çıkarılmakta ve işlerin yaratılması, zenginliğin artırılması ve daha sonra vatandaşların refahının artırılması için desteklenmektedir. Süreçler genellikle şunları içerir; temel tarımsal girdilere erişimde darboğazların giderilmesi, tarım için pazar yaratılması, ticari tarım ve tarımsal genişlemenin teşvik edilmesi, çeşitlendirmeye ve rekabet avantajlarına dayalı ihracatı teşvik etme, sosyal hizmetlere büyük yatırımlar ve ademi merkeziyetçilik. Bu politikalar çoğunlukla uygulanmakta zayıf kalmaktadır.

Sonuç olarak, politikaları gerçekleştirme hedefleri asla gerçekleşmemiştir. Örneğin, Gana'nın ademi merkezleşime politikası etkisizdir, çünkü politikaya eşlik eden gerçek süreçler tasfiye edilmiştir. Ne güç ne de kaynaklar yerel seviyelere aktarılmamıştır. Güç ve kaynaklar hala merkezi hükümettedir. Elitler (merkezi hükümet) iktidardan vazgeçmeye isteksizlerdir. Gücün yerel seviyelere aktarıldığı iddia edilmekle birlikte merkez, yerel düzeydeki gelişmeleri yönlendirmektedir. Gücün merkezileştirildiği varsayılıyor ama pratikte güç geri dönüşüme geri dönmektedir (Awortwi, 2007). Bağlılık ilkesi kaybolmaktadır. Yerel düzey yetersizdir ve yoksulların sorunlarına cevap verememektedir.

3. İnsani Gelişme ve Temel Hizmetlerin Sağlanması

İnsani gelişme ve temel hizmetlere erişim, bir ülkenin yoksulluk düzeylerinin önemli belirleyicileridir. Büyük eşitsizlikler, özellikle sağlık, nüfus yönetimi, su ve sanitasyon ve eğitim ve beceri eğitimi alanlarında, yoksulların temel hizmetlerinden yararlanmasına erişimde kendini göstermektedir. Bu bağlamda, yıllar boyunca birbirini izleyen hükümetler, tüm vatandaşların (şehirlerde ve köylerde yaşayanlar) daha iyi hizmetlerden yararlanabilmeleri için önemli engelleri kaldırmaya odaklanmıştır. Ancak yetersiz kaynak ve bütçe sorunları nedeniyle, bu altyapı ve hizmetlerin sağlanması her zaman sağlanamamaktadır. Bu durumda, altyapı

inşaatları inşa edilmekte ve bu anlamda politikacılar, oylarını güvence altına alabilecekleri yerlerde projeler geliştirmek için bundan yararlanmaktadırlar. Yoksul insanların sorunları ikincil meseleler haline gelmektedir. Böylelikle, iktidarda kalmak hedefi, başta yoksullar olmak üzere tüm vatandaşlar için daha iyi refah sağlam çabalarından önceliklidir.

e. Politika Çerçeveleri ve Yoksulluğu Yok Etme

Bağımsızlıktan bu yana hükümetler ve paydaşlar Gana'daki yoksulluk düzeyleriyle derinden ilgilendiklerinden bu yana, kalkınma planları ve stratejileri her zaman yoksullukla mücadele ve tüm Ganalıların yaşam standartlarını iyileştirmeye yönelmişlerdir. Birçok ulusal kalkınma politikası çerçevesi geliştirilmiş, ancak politika ve ideolojik farklılıklardan dolayı bazı kalkınma planları hiçbir zaman uygulamaya konmamıştır. Bazıları, başarılı hükümetlerin onayını alırken ya vazgeçilmekte ya da zayıf bir şekilde uygulanmaktadır. Gana, birçok bilim adamının (Huq, 1989; Killick, 2010; Aryeetey ve Kanbur, 2016) belirttiği gibi, ekonomik ve sosyal göstergelerin azalmasını tetikleyen darbeler üzerindeki bağımsızlıktan iki buçuk yıl sonra aşırı zayıflamıştır. Sonuç, büyük ekonomik ve politik kurumlar kötüleştikçe, yoksulluğun sarmal seviyeleri herkesi içine almıştır. Temel olarak yıkıcı şey siyasi istikrarsızlığın kurumsallaşması olmuştur. Huq (1989) 'un görüşüne göre, kendiliğinden oluşan bir çürüme idi. Aşağıda, Gana'nın yoksulluk azaltma girişimlerini içine alan kalkınma politikası çerçevelerinin sunumu yer almaktadır.

1. Halk Partisi Kongre'nin (HPK) Yedi Yıllık Gelişim Planı

Bağımsızlıktan sonra hükümet, ülkenin genel kalkınma düzeylerinin düşük seviyelerde gerçekleşmesi, “Ulusal Yeniden Yapılanma ve Kalkınma için Yedi Yıllık Plan” olarak adlandırılan iddialı bir ulusal kalkınma planını başlatmıştır. Ekonomik büyümenin artırılması ve yoksulluğun azaltılması, iş imkanları yaratılması ve vatandaşların yaşam standartlarının kalitesinin iyileştirilmesi yoluyla yoksulluğun azaltılmasına yönelik güçlü bir kalkınma planı olarak tanımlanmıştır (Planlama Komisyonu, 1964). Kamu sektörünün inisiyatif almasına yol açan plan, devlet işletmelerinin kitlesel kuruluşunu ve ülke çapında büyük altyapı inşaatının başladığını görmüştür. Bu tesisler arasında yollar, okullar, hastaneler ve konut

bulunmaktadır. Bu kalkınma stratejisi, genel insani gelişme fırsatını genel olarak ortaya koyduğu için yoksulluğa paralel olarak iyi bir şekilde planlanmış bir projedir. Planın önsözünde sürüldüğü gibi: Planın ana amacı gelişmiş Gana sağlaması. Vatandaşlar her yoksulluk türünden çıkartmak. Bir de vatandaşlar yaşam standartlar gelişmesi ve temel ihtiyaçlara (yiyecek, barınmak, eğitim, iş vb) sağlamaktadır (Yedi Yıllık Kalkınma Planı, 1964: v).

Ne yazık ki, birkaç yıl içinde, 1966 yılında asker ve polisin birlikte hükümeti devrimesinin bir sonucu olarak bu plan kesilmiştir. Planın genel amacı, Gana'nın bilim ve devleti kullanarak tam sanayileşmesini sağlamaktı. Yedi Yıllık Kalkınma Planı, görüldüğü gibi iyi düşünülmüş olsa da sömürgeci ve bağımlı bir ekonomiyi kısa bir zaman diliminde sanayileşmiş bir ekonomik haline dönüştürmeyi amaçladığı için çok iddialı olarak değerlendirilmektedir. İkincisi, plan tamamen devlet tarafından yönetildiği için, sosyalist bakış açısından kapitalist güçlerin direnişini çekmiştir. Plan-Kwame Nkrumah'ın mimarı, Nkrumah'ın Gana'nın yoksulluk tuzağına yol açabileceğini öngördüğü için planın sosyalizmini doğrulayan sözleri kesmemiştir. Plan, özel teşebbüslere ve serbest piyasa çözümüne şiddetle karşı çıkmış, sadece hükümet müdahalesini Gana'nın azgelişmişliğini ve yoksulluğunu çözmek için uygun bir strateji olarak görüyordu. Bu sayede Gana hem iç hem de dış muhalefeti cezbetmiştir. Afrika'ya ve o zamana dek sömürgeleştirilmiş ülkelere yapılan bir giriş, hepsinin sosyalist ve planlı iktisadi, planlara sahip olduğunu göstermiştir. Sömürgecilikten yeni çıkan ulusun kalkınması devlet öncülüğündeki planla mümkün olabilir çerçevesi kabul edilmiştir. (Killick, 2010). Genel etki, Nkrumah'ın hükümeti sonrasında bir sonraki hükümet tarafından planların atılmasından dolayı yoksulluğun ve yoksunluğun devam etmesiydi.

Bir sonraki önemli kalkınma çerçeveleri, 1966'dan 1992'ye kadar bir dizi istikrarsız siyasi dönemin ardından, ülkenin demokratik yönetime dönmesinden sonra 1990'ların ortalarında yeniden ortaya çıkmıştır. Buna göre, Ulusal Kalkınma Planlama Komisyonu (NDPC) tasarlanmış ve kurulmuştur. Gana'nın genel kalkınma stratejilerini planlama ve koordine etme rolünü yerine getirmektir. NDPC'nin başlıca işlevleri arasında geniş bir ulusal kalkınma planlarının hazırlanması yer alıyordu. O zamandan beri NDPC, ülkenin fakir, gelişmemiş, düşük gelirli ülkeden başarılı bir

OGÜ'e dönüşmesini sağlamak için plan ve stratejiler çizmekten sorumlu kurumdur. NDPC'nin ilk büyük planı, Vizyon 2020 idi.

2. Gana Vizyonu 2020

Vizyon 2020'nin kabul edilmesinden önce, Gana, ekonomik çöküşünü tersine çevirmek ve Gana ekonomisini yerleştirmek amacıyla IMF ve DB tarafından sunulan Ekonomik İyileştirme Programı ve Yapısal Uyum Politikaları olmak üzere iki strateji uygulamıştır. Ekonomik büyüme yolu (DB, 1995). Bu programların belirli ekonomik hedefleri olsa da öncelikli amaç yoksulluğu azaltmak ve genel halkın yaşam standardını iyileştirmektir. Programların uygulanması çeşitli faydalar sağlamıştır: Ekonomiyi gerçekten dengelemiştir; Ekonomiyi negatif GSYİH'dan pozitif ve büyüyen bir ülkeye taşımıştır. Ancak, toplam yoksulluk azalsa da iki strateji yoksunlukları ve mekânsal eşitsizliği daha da şiddetlendirmiştir (Amoako-Tuffour ve Armah, 2008). Bu, 1987 yılında PAMSCAD'ın Sosyal Etkilerini Azaltmak için Eylem Programının yürürlüğe konulmasını motive etmiştir. Ekonomik İstikrar Paket (ERP) ve YUB'lar tarafından Ganalıların maruz kaldığı ıstırapları ve olumsuz sonuçları yumuşatmak ve hafifletmek için bir sosyal müdahale girişimi başlatılmıştır.

NDPC'nin ilk eseri olan Gana Vizyon 2020 geliştirme belgesi, başlangıçta Ulusal Kalkınma Politikası Çerçevesi'ne layık görülmüştür. Bu politika çerçevesi 1996 ve 2020 yılları arasında (25 yıllık bir süre için) ayrılmış ve Gana'yı OGÜ'ye dönüştürmek için kapsamlı bir ulusal kalkınma planı olarak hizmet verecekti. Aslında, vatandaşların refahını iyileştirmeye kararlıydı.

Bu plan, yoksulluğun azaltılması ve yaşam standartlarının yükseltilmesi yoluyla yoksulluğun azaltılması ile tüm Gana'lıların yaşam kalitesini iyileştirmek için ülke gündemini oluşturmak amacıyla bölge ve bölgeler aracılığıyla çeşitli yerel düzeylerde gerçekleştirilen Ulusal Kalkınma Hedef Belirleme Çalışması serisinin doruk noktası olmuştur. Ulusal zenginlikte sürekli artış ve bundan faydaların daha adil bir dağılımı” (Gana Yoksulluk Azalması Strateji-GYAS I, 2003:1). 2020 vizyonunu hayata geçirebilmek için planın 5 yıllık gelişim planlarına ayrılacağı öngörülmüştür. Bu bağlamda, İlk Orta Vadeli Kalkınma Planı, 1997-2000 hazırlanmıştır. Planın hazırlanması, geniş bir yelpazedeki paydaşları ve ilgi gruplarını kamu, özel sektörden sivil toplum gruplarına bir araya getirmiş ve bunlar

sonunda beş tematik alanı kapsamıştır: ekonomik büyüme, insani gelişme, kırsal kalkınma, kentsel gelişim ve uygun bir ortamın geliştirilmesi. 2000 yılında, muhalefet partisi (Yeni Vatansever Parti-NPP) seçim kazanmıştır ve hükümetlerde bir değişiklik olmuştur. Gelecek hükümet, Vizyon 2020'yi çizen hükümetten farklıydı ve bu nedenle Vizyon 2020'nin hayatı kısa sürmüştür. Giden hükümet Ulusal Demokratik Kongre (NDC) serbest piyasaya müdahaleci politikalar (sosyal kapitalizm) ile inanırken, gelen hükümet Yeni Vatansever Parti tamamen serbest piyasa ekonomisine ve özel sektörün öncülüğünde demokrasi (Kapitalizm) nedeniyle mülkiyete yönelmiştir.

Devlet başkanı Kuffuor liderliğindeki yeni hükümet Vizyon 2020 ve onu devraldığı hükümetten farklı görünmesini sağlamak için yeniden konuşmalar yapmıştır. Vizyon 2020, asla hayata geçirilememiş ve hiçbir zaman uygulanmadığı için vatandaşların yaşamları üzerinde herhangi bir etki yaratmamıştır.

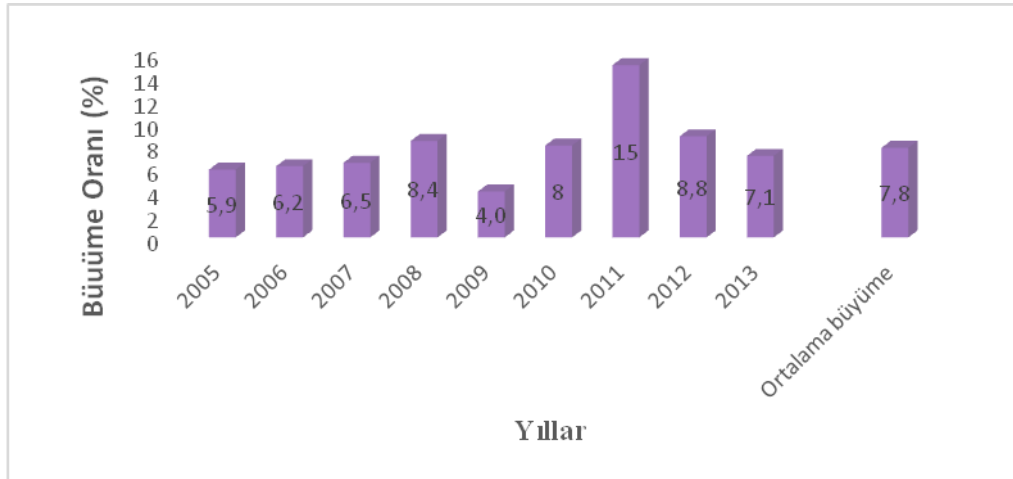
Aslında bu, bağış topluluğunun, IMF'nin ve Dünya'nın, yardımlar ve krediler için yeterlilik standartları haline gelmesiyle önerdiği yeni küresel yoksulluk stratejisi (YASB) artışına denk gelmiştir. Böylece hükümet yeni yoksulluk stratejisini hızla benimsemiştir. Yeni hükümetin, GYAS II'yi hazırlayarak GYAS politikasına devam etmesine rağmen, yeni hükümetin emirlerine göre yapıldığı belirtilmelidir.

3. Yoksulluğun Azaltılması Stratejisi

Gelişmekte olan ülkelerin çoğu ekonomisinin kasıtlı performansının, yüksek seviyelerde yoksulluğun ve yaşam standartlarında yavaş bir iyileşmenin ardından, önemli miktarda kaynak kendilerine uzatılmış olsa da uluslararası finans kurumları, gelişmekte olan ülkelerin hibelerin nasıl yapıldığına dair kapsamlı politika çerçeveleri hazırlamasını istemiştir. Yoksulluktan kurtulmak için onlardan belirli kredi imkanları kullanılmaktadır. Bu bağlamda YASB kavramı IMF ve DB tarafından gözden geçirilmiştir. Bu özellikle, bir ülkenin yüksek borçlu bir yoksul ülke olduğunu kabul etmesi için gerekli olan bir borç yardımı paketine bağlanmıştır. Deklarasyondan sonra, IFM ve DB ve bazı bağışçılar ülkeye bazı borç indirimleri vermeyi planlıyorlardı. Bu nedenle, temel olarak YASB, bir ülkenin genel kalkınmasının bir parçası olarak, HIPC'den borç tazminatlarının yoksulluk üzerinde olumlu etki yaratacak şekilde kanalize edileceği anlamına gelmekteydi (DB, 2005).

Gana, 2000 yılında demokratik yönetime döndükten sonra Ulusal Demokrat Parti'den Ulusal Vatansever Parti'ye ilk başarılı geçişten sonra yeni strateji ve programların tanıtımını görmüştür. Yeni hükümet, HIPC'yi program kapsamındaki borçların ödenmesinden faydalanabilmesi için çaba harcamaya karar vermiştir (Amoako-Tuffour ve Armah, 2008; CEPA, 2000). Böylece GYAS başlatılmıştır. Bu, iki aşamalı GYAS I ve daha sonra GPRS II'de yapılmıştır. Ancak, GYAS I'den önce geçici bir GYAS hazırlanmıştır. GYAS I & II, Gana için kapsamlı bir yoksulluk azaltma stratejisi belgesi olmuştur. Belge, ilgili program ve faaliyetleri, çeşitli programların tahmini maliyeti ve faydaları ile projeyi ve yoksul insanları yönlendirmiştir. Belge, yoksulluğun azaltılması için somut politikalarla, mekânsal dağılımı, yoksulluk düzeylerini ve yoksulluğun çeşitli boyutlarını ve Gana'daki yoksul insanları ayrıntılı olarak anlatmıştır. Böylece GYAS yoksulluğun azaltılması ve büyümeye odaklanan kapsamlı kalkınma politikası çerçevelerinden biri olmuştur (GYAS I, 2003). Ayrıca, GYAS önemli temel hizmetlere eğitim, sağlık, nüfus kontrolü, taşınabilir su ve sıhhi tesisat gibi erişimi engelleyen önemli engelleri kaldırmayı amaçlamıştır:

Şekil 19: GSYİH Büyüme Oranı-Gana, 2007-2013

kaynak: GİS, Gana Yaşam Standartları Anketi 6 (2014 s. 1)

f. Gana'nın Yoksulluğun Azaltılmasındaki Faktörler

Gana, 1990'lardan bu yana yoksulluk seviyesinde önemli bir düşüşle yoksulluğun ortadan kaldırılmasında etkileyici bir ilerleme kaydetmiştir. 1990'lı yıllarda genel yoksulluk yaklaşık %52 idi ve bu da nüfusun neredeyse yarısının yoksulluk içinde yaşadığını gösteriyordu (GYAS I, 2003). Şu anda Gana'daki yoksulların oranı yüzde 24,2, aşırı yoksul ise yüzde 8,4'tür (GLSS6, 2014). Bu bölüm Gana'yı bu başarıya iten nedenleri ve faktörleri tartışmaktadır.

1. Esnek Ekonomik Büyüme

Gana'daki yoksulluk düzeylerinde hızlı ve geniş çaplı azalmanın arkasındaki en önemli nedenlerden biri, son otuz yılda karara bağladığı istikrarlı bir ekonomik büyümedir. Ülke, GSYH'da yüzde 4 ile 5 arasında değişen esnek bir yıllık büyüme kaydetmiştir. Büyüme, 2000'lerin başlarında daha yükseklerle tırmanmış ve 2015 yılında ortalama yüzde 7,8'e ulaşmaya devam etmiştir (GLSS6, 2014). Bu dönemde Gana ekonomisi SAA çoğunluğunun ekonomisini geride bırakmış ve düşük OGÜ'lere benzer oranlarda tutmuştur. Molini ve arkadaşlarının (2015) ekonometrik analizine göre, ekonomi büyümesi hızlandırılmış yoksulluğun azaltılmasına yol açmıştır.

Ayrıca, yoksulluğun elastikiyetiyle ölçülen yoksulluk üzerindeki etkisinin, yüzde 2'nin üzerinde büyüme trendi ile ölçüldüğü, diğer gelişmekte olan ülkelere ve Afrika ortalamasından daha yüksek olduğuna da işaret etmektedir. Büyüme, yoksulluğun azaltılması için temel itici güçtür, ancak sınırlamaları vardır ve bu yüzden de literatür, geniş tabanlı yoksulluğun azaltılmasının ancak ekonomik büyümenin diğer önemli yoksul yanlısı politikalar tarafından desteklenmesi halinde elde edilebileceğini ileri sürmektedir (Ravallion, 2004; Kakwani ve Pernia, 2000; Kraay, 2004)

2. Uygun Politikaların İzlenmesi

Kuşkusuz Gana'nın ekonomisi, 1980'lerin başlarına kadar kritik ekonomi reformlarını benimsemeye karar verdiğinde bozulmuştur. Politikalardan birincisi, IMF ve DB'nin rehberliğinde yapısal uyum programının başlatılmasıydı. Bu,

ekonomiyi sarsan yapısal dengesizlikleri iyileştirmek ve onu aşağı spiral üzerine yerleştirmek için tasarlanmıştır. Bu politika, ekonominin aşağı yönlü olarak müzakere ettiği ve toparlanmaya başladığı için verimli sonuçlar vermiştir. Bu, 1970'lerde Gana ekonomisini 80'lerin başlarına kadar karakterize eden önceki zorlukları hafifleten ekonomik büyümeyi daha da güçlendiren makro ekonomik istikrarı sağlamıştır.

Aryeetey ve Mckay (2007:155) 'de yer alan Christiansen, Demery ve Paternostro (2003)'a göre getirilen diğer makroekonomik politikalar, piyasa reformlarının eşlik ettiği döviz kuru devalüasyonunu, ithalatta liberalizasyon yoluyla girdilere daha kolay erişim, ihracatı başta olmak üzere bilinçli bir şekilde teşvik etmek için bilinçli çabaları içermektedir. Bunlar, kakao sektörü ve ülkenin doğal kaynaklarına yatırım özellikle madenciliktir. Bu reformlar, özellikle de kakao gibi ihraç edilebilir malların üretimi ile uğraşan yoksul çiftçilere fayda sağlamıştır (Aryeetey ve Mckay, 2007). Bunun birleşik etkisi, ticaretin artması ve GSYİH'ya katkısının artmasıydı.

Yukarıdakilerle birlikte, kalkınma ortaklarının artan yardım akışı olmuştur (Aryeetey ve Tarp, 2000; Boakye, 2008: Appiah-Konadu vd., 2016). Yardım, çeşitli biçimlerde gelmiştir: eğitim desteği, burs, bütçe, eğitim desteği, sağlık desteği ve insani gelişmeler. Örneğin, Boakye (2008), Gana'daki yardım miktarının 1985 ve 1996 yılları arasında 150,7 milyon ABD Doları'ndan 450,8 milyon ABD Doları'na sıçradığını belirtmiştir.

3. İşgücünde Gelişim ve Artış

İşgücünün niteliği, insani gelişme düzeyini ve bir bireyin yoksulluğun yaygınlığını belirleyen endekslerden biridir (UNDP, 1994). Daha iyi eğitilmiş işgücü, onların yaşam standardını yükseltir. Gana'da bağımsızlıktan 1980'lere kadar işgücünün kalitesi düşüktür. Niteliksiz işgücü ekonominin her alanına hükmetmiştir. Bununla birlikte, 1990'ların işgücünü sunması, daha iyi ve yüksek ücretli iş fırsatlarına doğrudan beslenen daha iyi ve yüksek eğitimle daha profesyonel hale gelmiştir. Geçtiğimiz 30 yıl içinde işgücünün okulla olan payı 1991'de yüzde 51 iken, 2015'te yüzde 80'e çıkmıştır. Son zamanlarda işgücünün büyük kısmı en azından temel eğitimi tamamlamıştır.

4. İç ve Dış Göç

Daha önce de görüldüğü gibi, yoksulluk şekli, kuzeydeki üç bölgenin, Gana'daki yoksul nüfusun payına yol açtığı oldukça çarpıktır. Bu büyük ölçüde, daha az uygulanabilir ekonomik faaliyetler ve kuzeydeki düşük eğitim düzeyleri ile ilişkilidir (GLSS6, 2014). Bununla birlikte, 1980'lerden başlayarak iç göç (kırsaldan kente göç) genç erkeklerle toplanırken, bayanlar daha çok yaşamlarını ve ailelerini daha iyi bir hale getirmek için güney kesime doğru Akra ve Kumasi'ye gitmekte (Awumbila vd., 2008).). Ampirik çalışmalarda ya da kırsal kent göçünde, Awumbila vd. (2014), kuzeyden güneye doğru ilerleyen eğitimsiz işçilerin, hedefe girdikleri faaliyetlerle yoksulluktan kurtulabileceğini belirtmiştir.

Böylece kırsal-kentsel göç, birçok kişi tarafından yoksulluktan kurtulmanın etkili bir yolu olarak görülmektedir. Bu bağlamda 1990'lardan beri Accra ve Ashanti her biri 2.4 milyondan fazla iç göç almıştır. (Molini vd., 2015:4) Aynı şekilde uluslararası göç olarak da bilinen dış göç, bir kimsenin doğduğu ülkeden esas olarak ekonomik nedenlerden ötürü başka bir ülkeye taşınması veya daha iyi olanaklar için söylenmesidir. Bu durumun yoksulluktan çıkış yollarından biri olduğu ve aynı zamanda aileleriyle birlikte havale yoluyla ailelerinin hayatlarını iyileştirdiği de belirtilmiştir (Black vd., 2003). Göçün modaya dönüştüğü küresel göçün ardından, önemli bir sayıda Gana'lı, kendilerini ve ailelerini geliştirmek için Gana'yı terk edip ABD veya Avrupa'ya göç etmiştir. Bu hareketler, kayda değer bir durumdan yoksun insanların yoksulluktan kurtulmasına katkıda bulunmuştur. Yabancı topraklarda Ganalıların kaba tahminleri 3 milyonun üzerindedir (Twum Baah, 2005; Black vd., 2003). Özünde, bu hareket Gana'daki yoksulluk seviyelerini azaltmaya yardım etmiştir.

5. Verimli Varlıkların Birikimi

Varlıklar biçimindeki aktifler, bireylerin veya aile üyelerinin yoksulluk seviyesinde büyük bir belirleyicidir (DB, 2000). Bu çeşitli varlıklar sayılmıştır (Tablo 36'a bkz). Bu çerçevede Gana, Gana'daki yoksulluk seviyelerini belirlemek

için hane halkı dayanıklılığı gibi bir malvarlığını sahiplik olarak kullanmıştır (GLSS6, 2014). Varlıkların mülkiyeti, kolayca geri dönüş sağlayabildikleri için yoksulluk söz konusu olduğunda önemli bir göstergedir (DB, 2000). Varlıklar, paraya dönüşebilen değerli mallardır. Bu nedenle yoksul mal varlıklarına sahip olmaları, yoksulların refahında iyileşmeyi ifade etmektedir. Gana'da aile üyelerinin temel dayanıklı tüketim mallarına sahip olmasının son yirmi yılda arttığı görülmektedir (GLSS6, 2014). İnsanlar, ekonomik krizi onları vurduğunda dayanabilecekleri dayanıklı mallara yatırım yapmayı öğrenmişlerdir. Bu, Ganalıların savunmasızlık düzeylerini azaltmak için uğraşmış ve sonuçta kaydedilen azalmış yoksulluğa sebep olmuştur.

Tablo 36: Varlıkların Türü

İnsan varlıkları	Temel iş gücü, beceri ve sağlık kapasiteye dahil
Doğal varlıklar	Örneğin arazi
Fiziksel varlıklar	Altyapıya erişim
Finansal varlıklar	Tasarrufa ve krediye erişimi içerir
Sosyal varlıklar	İhtiyaç duyulduğunda çağrılacak temaslar ve karşılıklı yükümlülükler ve kaynaklar üzerindeki politik etki gibi ağlar

Kaynak WB, 2000; s.34

6. Siyasi İstikrar ve Barış

Yoksulluğun yıllar içinde giderek azalmasını sağlayan önemli faktörlerden biri de anayasal demokratik yönetime geri dönüşten bu yana Gana'nın sahip olduğu barıştır. Yazarlar yoksulluk üzerine seçilmiş ülkelerin (Gana'nın parçası olduğu) deneyimleri üzerine bir antolojide, Gana'nın yoksulluğunun azaltılması rekorunun kısmen ülkenin “barış temettüleri” tarafından canlandırıldığını iddia etmektedirler. (Cord, 2007). Kalkınmanın barış için önemi ve bu konuda insani gelişme yoluyla yoksulluğun azaltılması çok değerlidir (DB, 2011). Barışın yokluğu her şeyin

durması demektir. Yoksulluğu azaltmak ve insani gelişmeyi sağlamak için çaba sarf etmeden, anlamlı bir gelişme olamaz. SAA Afrika'da geriye dönük ve yoksullaşmış ulusları eleştiren konulardan biri siyasi istikrarsızlık ve uzun süren iç savaşlardır. Yan etkileri çoktur.

Çatışma veya kırılgan ülkeler, GSYİH'nın yüksek yüzdesini güvenlik konusunda harcamaktadırlar. Bu ailelere ve firmalara kadar etki alanı oluşturur. Ayrıca kendilerini korumak için önemli miktarda kaynak harcayacak ve harcama yapacaklar ve iş yapmanın maliyetini artıran işlerini son derece yüksek hale getireceklerdir. Çevre istikrarsız olduğu için yatırımcı güveni kaybolmakta ve bu tamamen tükenmiş özel sektör, kamu sektörünü ekonomileri güvenceye almak ve itmek için normal olarak tamamlamaktadır. Güvenli olmayan ortamlar gereksiz yere tüketici fiyatlarını artırmaktadır. Temel sosyal hizmetler ve altyapılar bozulmakta ve yaşam standartlarında gerilemeye yol açmakta zorlanmaktadır. Birçok çalışma tarafından bildirildiği üzere (DB, 2011; Coulier, 2008), yaygın yetersiz beslenme, düşük eğitim düzeyleri, hastalığa eğilimli ve sağlıksız insanlar kırılgan ve çatışma ülkelerinde yaygın olan canlı resimlerdir. İstikrarsız ülkelerin vatandaşları, diğer gelişmekte olan ülkelere kıyasla yetersiz beslenmenin iki katından fazladır; okulda okula gitme çağındaki çocukların üç katından fazla olması, iki yaşından küçüklerin beş yaş altı ölüm olasılığı ve iki kat daha temiz ve içilebilir sularda geçme olasılığı yüksektir (DB, 2011:5). Bu olumsuzlukların bir sonucu olarak, kırılgan ve çatışmadan etkilenen ülkelerin çoğunun BKH'nin hedeflerine ulaşamadıkları bildirilmektedir. Dolayısıyla, Gana'nın hiç şüphesiz inşa ettiği huzurlu ortam, yoksulluğun azaltılmış düzeylerine tanıklık etmiştir.

g. Yoksullukla Mücadele Politikaları

Ulusal ve küresel ilişkilerin gündeminde yoksulluğun yüksek olması nedeniyle hükümetler ve küresel paydaşlar bu konuya dikkat etmektedir. Gelişmekte olan ülkeler için yoksulluğun ortadan kaldırılması, hükümetlerin politikalarının ve ulusal kalkınmanın yoksullukla mücadele becerisine karşı ölçüldüğü ölçüde önemlidir (DB, 2005). Bu bağlamda, gelişmekte olan ülkelerin hükümetleri ve bazen de gelişmekte olan ortaklar ile iş birliği içinde, bunları ortadan kaldırmak için çeşitli müdahaleler başlatmıştır. Gana, uluslararası standartlara uygun olarak ve yoksulluk

seviyelerini daha da aşağı çekmek için yoksullukla mücadele politika ve programlarını uygulamaya koymuştur. Daha sonra, bölümde yoksullukla mücadele için uygulanan kilit müdahale ele alınmaktadır.

1. Nakit Transferi

Yoksulluğa Karşı Geçim Güçlendirme Programı (LEAP), Gana'da uygulanan yoksulluk azaltma müdahalesi programlarından biridir. Bu politika, 2015 yılına kadar aşırı yoksulluğu yarı yarıya düşürme hedefine ulaşmak için sosyal müdahale stratejilerinin bir parçası olarak tasarlanmıştır. 2007'de, program Gana hükümetinin temel ve güvenli en kırılganlık hanehalkları, mevcut sosyal koruma programlarının daha iyi hedeflenmesi ve sosyal koruma programlarından yararlananlar için tamamlayıcı girdiler paketi bulunmaktadır. 21 pilotlu bir pilot bölgeden başlayarak, LEAP ilk nakit bağışını Mart 2008'de 1654 haneye vermiştir. Bu 21 pilot ilçe, UNICEF'in desteklediği Sosyal Refah Departmanı tarafından alternatif bir programın yürütüldüğü bölgelerdi. Politikalarından biri, Sağlık Sigortası primlerinin Yetim ve kırılganlık çocuklar için ödenmesi gereken Ulusal Sağlık Sigortası Planı projesini içermiştir. O zamandan beri program, yararlanıcı ve coğrafya açısından kapsama alanını genişletmeye devam etmektedir. 2009 yılında programlar, ilk 21 ilçeden ilçelere kadar ilçe sayısını artırmıştır. Uygunluk kriterleri, 65 yaş ve üzeri yaşlılarla sınırlı üretim kapasitesine ve ağır engelli bireylere sahip olan son derece yoksul ailelere kadar genişlemiştir (Handa ve Park, 2011).

2012 yılı itibarıyla Gana Hükümeti, Gana hükümetinin kalkınma ortakları tarafından finanse edilen en büyük destekçisi olmuştur. Ancak mevcut kapsama Gana'nın 216 ilçesinde 213.000 hanenin üzerinde durmuştur. Programın son yıllık harcamaları yaklaşık 20 milyon ABD dolardır (Handa vd., 2013). LEAP, FAO, DB gibi birçok uluslararası kuruluş tarafından, diğer sosyal koruma programlarından farklı kılan eşsiz bir özellik olarak takdir edilmiştir. Bu, programlardan yararlanıcıların aynı zamanda, Gana Ulusal Sağlık Sigortası Programı'na (Thome ve ark., 2014) kayıt yaptırdıkları ücretsiz sağlık sigortasına da sahip olmalarıdır. Müdahale çeşitli yollarla faydalıdır. YEAP'ın GAP'ın yerel ekonomisi üzerindeki etkisi ile ilgili olarak PtoP (Korumadan Üretime) tarafından yapılan kısa araştırmalar sonucunda LEAP'in, yerel ekonomiye nakledildiği kanal olarak hizmet eden

yararlanıcı ailelerin satın alma gücünü artırdığı bildirilmiştir. Ayrıca, programlar ürün ve hayvan üretimini ölçeklendirmekte ve teşvik etmektedir. Yoksullar üzerindeki bu olumlu etkilere rağmen, programın zorlukları da vardır. Büyük bir sorun olarak, ödemenin düzensiz olmasıdır. Ödemeler üç ay ertelenebileceğinden, yararlanıcılar bazen beklemek zorunda kalmaktadırlar.

2. Mikro Finans ve Küçük Kredi Merkezleri (MASLOC)

Yoksulluğun ortadan kaldırılması ve Ganalıların yaşam standartlarının iyileştirilmesi çabalarının bir parçası olarak, Gana hükümeti tarafından yoksul insanlara mikro krediler ve kredi sağlanması amacıyla bir müdahale başlatılmıştır. Bu müdahale, Ganalıların çoğunluğunun küçük ve orta ölçekli işletmeler yoluyla kayıt dışı sektörde yer aldığının ve çoğu zaman sermaye kısıtları ile karşı karşıya olduğunun farkına varılması ile ortaya çıkmıştır. Hükümet bu nedenle, insanları yoksulluktan uzaklaştıracak sürdürülebilir geçim sağlamak için ülke çapında küçük işletmelere katılan kişilere kredi vermek için MASLOC'u kurdu. MASLOC'un faaliyetleri; insanlar için taksi hizmeti almak ve araba bedelini satın almak için araba satın almak; yerel pazarlarda perakende kadınlara verilen krediler, çiftçilere verilen krediler ve aynı zamanda mikro finans sektöründe faaliyet gösteren şirketlere borçlar da sunulmaktadır.

Yoksullukla mücadele için önemli bir inisiyatif ve araç olmasına rağmen, program (MASLOC) bir zorluk olarak nitelendirilebilecek şeylerle mücadele etmektedir. Birincisi, MASLOC'un siyasetle iç içe geçmiş olması ve politik düşünceye hizmet etmek için kullanılmakta olmasıdır. Ayrıca programlar görevdeki hükümetler tarafından ele geçirilmiştir; parti insanları ve yakınları için inisiyatif rezervinden kredilere erişim sağlanmasıdır. Görünüşte politikacılar taraftarlarını ödüllendirmek için kullanılmaktadır. Bir politika analisti tarafından kaydedilen gibi MASLOC kötüye kullanılmıştır. Çoğu MASLOC aracılığıyla yönlendirilen tüm paralar, kesinlikle oy toplamak için kullanılan alanlara girmektedir” (Business News-İş Haberler, 5, Haziran 2017). İkincisi, bu program meşruiyet krizinden mustarıptır; çünkü halk, oy verdikleri için bunu bir teşekkür olarak algılamaktadırlar. Vatandaşlar, yoksulluğun azaltılmasını MASLOC'un faaliyetleriyle bile ilişkilendirmemekte çünkü yıllar içinde politik şekilde kirlenmektedir. Üçüncü

olarak, kredi geri kazanımı neredeyse sıfırdır, çünkü lehtarlar hiçbir zaman geri ödenecek krediler olduğunu düşünmemektedirler.

3. Gana Okul Beslenme Programı (GOBP)

2005 yılında Hollanda hükümeti ile ortaklaşa tasarlanan programlar, Gana'nın uzun vadeli insani kalkınmasını hedef alan yoksulluk azaltma araçlarından biri haline gelmiştir. Ayrıca, ülkenin yoksulluk, açlık ve eğitime değen BKH'lere ulaşma çabalarına katkıda bulunulması amaçlanmaktadır. Bu, yoksul anne babaları okul saatlerinde çocuklarını sınıflarına cep harçlığı sağlayamama psikolojisinden kurtarmaktadır. Program, Gana'daki hassas ve yoksul topluluklardaki seçilmiş ilkokullarda ve anaokullarında çocuklara günde bir defa sıcak, besleyici öğün verilmesini içermektedir. Programın öncelikli amaçlarından biri de Gana'da yoksulluğun azaltılmasına ve gıda güvenliğine katkıda bulunmaktadır (GOBP Raporu, 2011).

Genel olarak, programın iyi beslenmiş çocuklara sahip olmak ve gıda güvenliğini geliştirerek çocukların sağlıklı kalmasına katkıda bulunmak ve BKH'lerin ve şimdi SKH'lerin başarılmasına katkı sağlaması öngörülmüştür. Eğitim, yoksulluğu ortadan kaldırabilen temel araçlardan biri olduğu için, GOBP, mahrum kaldıkları evlerden çocukların tam potansiyellerine ulaşabilmek için öğrenmelerini sağlamak için açlıktan uzak olmalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Programın başlangıcından bu yana Gana'nın 170 ilçesinde bulunan 1.698 kamu ilkokulunu kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Yine de harcamalar için çoğu ödeme gecikmiş olduğundan, bütçe kısıtlamaları ile doludur. Bazen bu, öğrencilere sunulan yiyeceklerin kalitesinde ve miktarında azalmaya yol açmıştır. Program ayrıca, parti görevlilerinin yiyecek içeceklerin seçimini ele geçirmesini çok politik hale getirmektedir Böylelikle parti üyelerini iş ile ödüllendirmek ve kişinin görevi yerine getirip getiremeyeceğini sonradan ortaya çıkarmak bir yol haline gelmiştir.

4. Serbest Temel Eğitim ve Okul Gereçlerinin Sağlanması

Eğitimin yoksulluğun azaltılmasındaki önemi göz önünde bulundurulduğunda, Gana anayasası, herkese özgür zorunlu temel eğitim vermektedir (Gana Anayasası, 1992). Öğrencilere ücretsiz temel eğitim hakkı

verilmiş ve bu da liseye kadar dahil edilmiştir. Politika çerçeveleri ve yapıları tanıtılmıştır. Bu sayede okul ücretinin yükü ebeveynlerden alınmıştır. Aynı şekilde, aydınlanmış topluma ve daha az yoksul topluma ulaşmak için Gana hükümeti, öğrenci tarafından etkin öğrenmeyi sağlamak için okul çocuklarına okul tedarikinin sağlanmasını da ortaya koymaktadır. Sağlanan sarf malzemeleri; okul ders kitapları ve alıştırma kitapları, okul üniformaları ve ayakkabılardır. Paydaşlara göre, bu sosyal müdahale eğitimin hakkaniyetini ve erişimini sağlamaktır; çünkü bu eşyalar bazen ebeveynler için büyük zorluklar yaratmakta ve öğrenmeyi zorlaştırmaktadır.

h. Gana'da Yoksulluk Azaltılmasına Karşı Zorluklar

Yirmi yıllık ekonomik gerileme ve istikrarsız ekonomik politikaların neden olduğu volatilité ve U dönüşü ya da siyasi uygunluğa dayalı büyük politikalar üzerindeki tersine dönmelerden sonra, aralıklı askeri devirlerin getirdiği genel siyasi istikrarsızlık ile birleştiğinde, Gana, son zamanlarda yoksulluğun azaltılması ve genel refahın iyileştirilmesi ile ekonomik büyüme yoluna geri dönmüştür. (Aryeteey ve McKay, 2007). Bu başarılarla rağmen, Gana'nın yoksulluğun azaltılması çabalarını tekrar zayıflattığı iddia edilen zorluklar yaşanmıştır. Başlıca faktörler aşağıda tartışılmaktadır.

1. Artan eşitsizlik seviyeleri ve çarpık dağılım modelleri

Küresel olarak yoksulluğun ortadan kaldırılmasına yönelik çabaların hızlandırılmasında kritik öneme sahip olan, yoksulluğun ortadan kaldırılmasına yönelik çabaların önündeki engellerden biri olan yoksul ve yoksullar arasındaki uçurumun zayıf kalmasını teşvik eden yoksulluk azaltma hızını hızlandıran bir unsur olan küresel eşitsizliktir. (Bourguignon, 2004; Ravallion, 2004). Aynı şekilde, Gana'da, ülkenin büyüme ve dağılım biçimlerinde eşitsizlik olgusunun yoğun olduğu görülmektedir (Mckay ve Osei-Assibey, 2017; Cooke vd., 2016; Aryeteey ve Mckay, 2007). UNICEF, Sussex Üniversitesi ve Ashesi Üniversitesi Koleji arasındaki birleşik sinerji ile yakın zamandaki bir yoksulluk ve eşitsizlik çalışması, eşitsizliğin 1992'den bu yana yükseldiğini bildirmektedir. Ulusal ortalama açısından Gini katsayısı 1992'de 37 iken, 2013'te 41'e yükselmiştir. Mevcut veriler, eşitsizliğin bölgeler arasında değiştiğini ve Yukarı Batı bölgesinin en yüksek eşitsizlik

seviyesine sahip bir yer olduğunu, Büyük Akra'nın ise en düşük eşitsizlik seviyesini kaydetmektedir. Bunların yaygınlığı, Gana'nın yaşadığı etkileyici ekonomik büyümenin, yoksul bölgelere ve insanlara nispeten daha iyi bölgelere kıyasla daha az yarar sağladığını göstermektedir (Cooke vd., 2016).

Dahası, Gana'nın sürdürülebilir büyümeyi yoksulluğun azaltılmasına çevirmekte karşılaştığı zorlukları ortaya çıkarmaktadır (Aryeetey ve Mckay, 2007). Yoksulluk modeli gibi, kırsal alanlardaki eşitsizlik de Gana'daki kentsel alanlardan daha yüksektir. Cooke ve arkadaşları için genel etki (2016), yoksulluğun azaltılması çabalarının, yaşanmakta olan eşitsizliğin bir sonucu olarak ortaya çıktığı yönündedir. Örneğin, 1992 ile 2006 eşitsizliği arasında yoksulluğun yüzde 2,5 oranında azaltılarak 555, 422 kişiye dönüştüğünü iddia etmektedir.

2. Gana Ekonomisinin Yapısal Dönüşümündeki Değişmezlik

Gana ekonomisi, ülkenin yoksulluğun azaltılması çabalarına karşı çalışan sorunlardan biri olarak algılanan küçük yapısal dönüşümün bir şey olup olmadığını görmüştür (Aryeetey ve Kanbur, 2017). Sömürgecilik döneminden günümüze, Gana ekonomisi ekonomiyi yönetecek kaynaklar için birkaç ana metaya dayanmaktadır. Sanayi için bağımsızlık çabaları gerçekleşmediğinden ve ekonominin Batı'nın gelişmiş ekonomilerine karşı bir ek ekonomisi olarak kalması, onu savunmasız ve dalgalanmalara açık hale getirmiştir. Açık bir ekonomi paradigmasıyla sanayiye açıkça karşı çıkan ilk cumhurbaşkanından ayrı olarak, geri kalanı (Nkrumah hükümetinden sonraki hükümetler) liberalleşmiş veya yarı liberal ekonomik politikalar izlemiştir. Uygulanan politikalar ekonomik büyümeyi beraberinde getirmiş olsa da ekonomi kamu hakimiyeti ile askıda kalmıştır. Ekonominin dönüşümü asgari düzeydeydi, özel sektör daha az özel sektör yatırımı ve işine dönüşmektedir. Ne yazık ki, küçük özel sektör, çok uluslu şirketler ve yabancı sermayenin egemenliği altındadır. Sonuç olarak yerel girişimciler ve yerli işletme sınıfı sınırlıdır (Killick, 2010).

Buna ek olarak, ekonomideki ihracatın liberalleşmesi, ithalatı, alım satımını durdurulamadığından, ithalatı sürekli ticaret ve mali açıklar ile ithalata itmiştir. İhracat, genellikle fiyatları uluslararası şoklara maruz bırakan alıcılar tarafından bile belirlenen hammaddelerdir. İhracat sektörü, 1980'lerden bu yana üretim artışına

rağmen, ithalatla kıyaslandığında çok daha düşük olmasına rağmen, gelir artışı yaşayan sektörlerden birisidir. Bu nedenle, yoksulluğun azaltılmasının, tercih edilen sektörlerden ve ihracatçı sektörlerde çalışan kişilerin artan gelirlerden yararlandıklarından dolayı üretilmeleri şaşırtıcı değildir.

3. Kırılgan Nüfusun İstihdamı ve İşgücü Emici Alanların Genişletilmemesi

Gana'nın yoksulluğun ortadan kaldırılması çabalarını engelleyen bir diğer kritik konu da emek uçuculuğu, kırılganlık ve emici düşmanı sektörlerin sınırlı genişlemesi ile ilgilidir ve bu resmi olarak kabul edilmiştir. (Ulusal İstihdam Politikası, Cilt I, 2014). Oybirliğiyle kabul edilen görüşü sürekli yoksulluğun azaltılmasında iş bağlıdır. Ancak herhangi bir iş değil, en azından düzgün ve verimli bir iş önemlidir (ILO, 2016). Bu nedenle, BKH'leri hedeflerinin bir parçası olarak, istihdam ve insana yakışır çalışma dahil edilmiştir. Hedef, BKH-1b “kadınlar ve gençler de dahil olmak üzere herkes için tam ve üretken bir istihdam ve insana yakışır bir iş başarısını” ifade etmektedir. Bu, yoksul insanlara yönelik en önemli varlık ve kaynağın onların emeği olduğu ve çoğu zaman bunların yoksulluktan uzaklaştırılmasına bağlı oldukları şeydir. Üretken ve insana yakışır bir çalışma yürüten Ergo, yoksullar için yeterli gelir elde edebilecekleri makul bir araç olduğu için yoksul insanlar için pazarlık yapamaz.

Verimlilik de bir ekonominin sağlığını ölçen önemli bir temeldir. Verimlilikteki artış, çoğu kez, yatırımlar, sektörel değişimler, ticaret, teknolojik ilerleme ve sosyal korumadaki artışlarla yoksulluğun azaltılmasına yol açan ekonomik ve sosyal sektörleri olumlu yönde etkilediği için çarpan etkisine sahiptir (ILO, 2009). Gana'da istihdam üretimi hala kritik bir sorun olmaya devam etmektedir. İstihdam üretimi büyük ölçüde hayal kırıklığına uğramıştır. Bu durum, kırılgan istihdam ve yoksul çalışanlarla meşgul olan yüksek düzeydeki çalışan nüfustan fazla durumdadır. Ulusal olarak, çalışan nüfusun yüzde 68,6 ve yüzde 22,3'ü kırılgan istihdamda ve yoksul durumdadır (Gana'nın BKH Raporu, 2015:9).

Yıllar boyunca işgücü verimliliğinin artmasına rağmen, bu durum insana yakışır istihdam ve dolayısıyla yoksulluğun azaltılmasına yol açmamıştır (Gana'nın BKH Raporu, 2015). Bunun, düşük üretkenlik ve ücretli istihdamın sınırlı

genişlemesi ile ilişkilendirilen yüksek kayıt dışı istihdam insidansının sonucu olduğu kaydedilmiştir (Ackah ve Baa-Boateng, 2012). Gana, genişleyen ücretli istihdam ve daha az resmi istihdamda izole edilmemektedir. Kanıtlar, geniş tabanlı yoksulluğun azaltılmasını sağlayan ülkelerde ücretli istihdamın ve verimliliğin önemli ölçüde arttığını ortaya koymuştur. ILO'nun (2008) raporunun gösterdiği gibi, ücret istihdamı 2008 yılında SAA'daki toplam istihdamın yüzde 25'ini Doğu Asya'da yüzde 45, Latin Amerika ve Karayipler'de yüzde 64'dür. Gana'daki kayıt dışı sektörde, son otuz yılda elde edilen sürekli büyümeye rağmen, toplam istihdamın %80'inden fazlasının ücretli istihdamda %20'nin altına düştüğünü belirtmek faydalıdır. Bu durum, bilgi teknolojisi, bankacılık gibi sektörlerden artan üretkenlik ve ücret istihdamının, emeğin kısıtlı emeğine sahip olduğunu göstermektedir (Ackah, Aryeetey ve Opoku, 2012).

Büyük ölçüde gıda mahsulü yetiştirme sektörü ve küçük çaplı alım satımı olan düşman sektör, düşük üretkenliği azaltmakta ve her şeyden önce bu sektörlerde çalışan insanları yoksulluktan uzaklaştırmaya yetecek gelir üretmemektedir (Gana'nın BKH Raporu, 2015). Her şeyden önce, bu en büyük işveren olan gıda ürünü sektörünün (nüfusun %40'ından fazlası) yüksek yoksulluk seviyelerine neden sahip olduğunu açıklamaktadır. Bu sektördeki kişilerin gelirleri, 1980'lerden bu yana sürekli olarak ihracat ürünlerine ve kayıtlı istihdam sektörlerine kıyasla düşüş olmaktadır.

Aslında, Killick'in 1960'larda "büyüme olmadan modernleşme" olarak tanımladığı gibi, Gana'nın son etkileyici büyümesi, nüfusun çoğunluğunun, düşük üretkenlikle nitelenen yetersiz istihdam veya savunmasız istihdamda olduğu gibi, 'işsiz büyüme' olarak özetlenebilmektedir (Gana'nın BKH Raporu, 2015).

4. Gelişmiş Ülkeler ve Kalkınma Ortaklarının Tarafından Azalan Kaynak Taahhüdü

Gana'nın yoksulluğun ortadan kaldırılması çabalarına meydan okuyan bir başka gerilemesi: Literatürden elde edilen kanıtlar, bağış başarısızlığı veya vaatlerini yeniden canlandırması nedeniyle küresel düzeyde "irade" olacağını ileri sürmektedir. Bazıları bunu son zamanlardaki finansal krize ve dünyayı sarsan artan mali

kısıtlamalara itmiştir (Bilge, 2009; Odekon, 2006). Bağış yapanların düşük kaynak taahhüdünün başlıca nedeni olarak seçici olmalarıdır (Brian, 2012; DB, 2015).

Gana'da yoksulluğun azaltılmasına yönelik mali ve politika yapıları, bağışçı ve hükümetin doğrudan yoksulluk azaltma tahsisleri ile etkisiz kalmıştır. Genel olarak, hükümet harcamaları, refah ve iş yaratma ve dolayısıyla sürdürülebilir yoksulluğun azaltılması için yüksek eğilime sahip politika ve programları üstlenerek büyümeyi teşvik etmeye odaklanmıştır. Ancak, zamanın geçmesiyle birlikte, mali alan sınırlıdır ve sürdürülebilir yoksulluk ile ilgili harcamaları olumsuz yönde etkilenmeyi amaçlayarak vurgulanmıştır. Örnek olarak, 2006-2013 dönemi arasında ulusal bütçe tahsisinin yoksulluğun azaltılmasına yönelik çabalarının aralıksız olarak azalması. 2006'dan yüzde 34,6; 2008'de yüzde 22,3'e düşmüş ve 2010'da yüzde 21,3'e düşmüştür (Gana'nın BKH Raporu, 2015:8).

i. Gana'daki Yoksulluk ve BKH'lerin Durumu

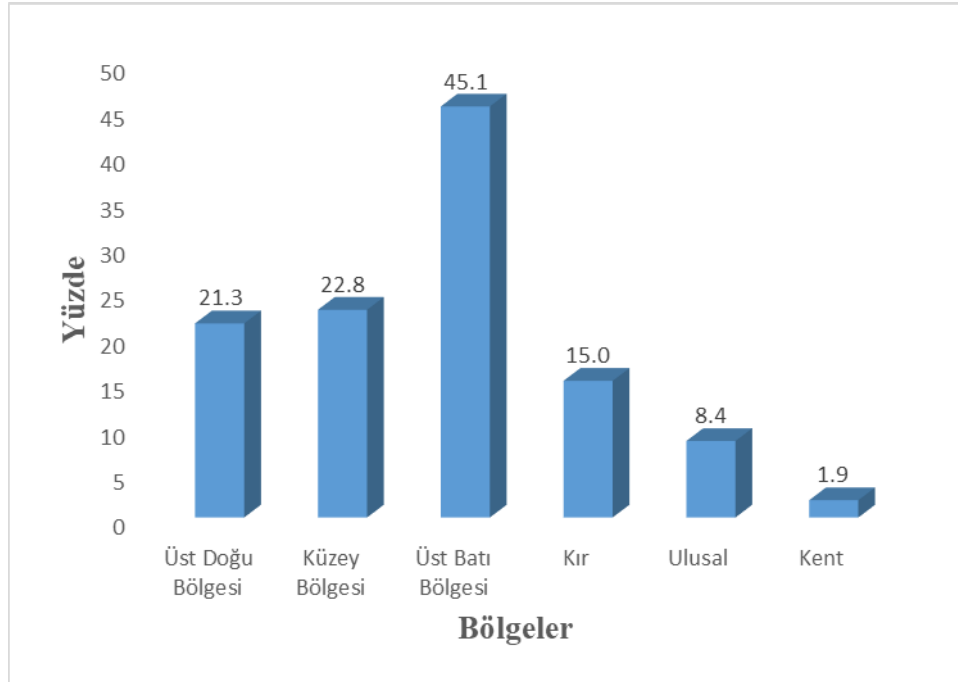
Yoksulluğun azaltılmasının durumu, gelişmeyi ölçen ancak son zamanlarda kalkınmakta olan ülkelerdeki kalkınma müdahalelerinin kapsayıcı hedefini temsil eden bir alan haline gelmemiştir (UNDP, 2010; DB, 2005). Bu ölçü de Gana'ya uygulanmaktadır. Temel sonuçlar şu şekildedir: yüksek yoksulluk seviyesi gelişmemiş ve düşük yoksulluk gelişmeyi işaret etmektedir. Ve gelişme, kötü koşullu durumdan iyi duruma geçiş olduğu için, daha az yoksulluk, yüksek refah ve daha yüksek yoksulluk daha az refah veya yüksek düzeyde bir illüzyon anlamına geldiği için ifade edilebilir. Chambers (2006:4), iyilikten esenliğe doğru kaymanın iyi bir değişim olduğunu göstermektedir. Güçsüzlük, güvensizlik, fiziksel güçsüzlük / hastalık, maddi yoksulluk ve kötü sosyal ilişkiler ile seçim ve eylem özgürlüğünün refahı için, güvenlik, fiziksel refah; İyi bir yaşam ve iyi sosyal ilişkiler için yeterlidir. Gana'nın 2015 tarihli MDGS raporunun raporuna dayanarak, bu bölümde, yoksulluğun Gana'nın kalkınmakta olan hedefleri ve kaybolan ya da ulaşılamayan hedefleri vurgulayarak ana kanatlarından biri olarak gördüğü yoksulluk boyutlarını açıklamak için Milenyum Bildirgesi tarafından belirlenen çeşitli yoksulluk boyutları açık bir şekilde tartışılmaktadır.

1. Gana’da Ulaşılmış Binyıl Kalkınma Hedefler

a. Aşırı Yoksulluk ve Açlık (Hedef 1)

İlk BKH'lerin kapanışında, Gana'lar bu hedefe ulaşmadan önceki yıllara kadar ulaşmış olan çok sayıdaki ülkenin bir parçasıydı. Hedef 2006 yılında ulusal ortalama yüzde 8,4, kentsel ve kırsal alanlarda sırasıyla yüzde 1,9 ve yüzde 15,0 ile gerçekleşmiştir (Şekil 20). Bölgesel dağıtım temelinde mekânsallık üzerinde yedi bölge hedefe ulaşırken, yoksulluğun yoğunlaştığı alanlar olan kalan üç bölge hedef üzerinde gözden kaçırılmıştır. Bu bölgelerdeki aşırı yoksulluk düzeyleri arasında şunlar yer almaktadır: Kuzey bölgesi yüzde 22,8, Yukarı Batı bölgesi 45.1 ve Yukarı Doğu bölgesi yüzde 21.3 (Gana’nın BKH Raporu, 2015:9). Ancak, kanıtlar Kuzey Bölgesi ve Yukarı Batı'nın hedefe ulaşmaya doğru ilerlediğini, ancak Yukarı Doğu'nun durgun olduğunu ve hedefe ulaşma işaretlerinin yanlış olduğunu göstermektedir. Üç bölgenin hedefe ulaşamaması, ulusun karşılaştığı gelişimsel zorluklara dayanmaktadır. Bunun etkilerinden biri, bu yoksulluktan etkilenen bölgelerdeki sakinlerin başta şehir merkezleri olmak üzere gelişmiş Akra ve Kumasi kentleri olmak üzere süreç içinde gecekondular yaratmasıdır.

Şekil 20: Yoksulluğun Yoğun Bölgelerde Aşırı Yoksulluk ve Açlık 2015

Kaynak: Gana BKH Raporu 2015: 9

b. Evrensel Temel Eğitimi Sağlanması (Hedef 2)

Eğitim kayıtları tarafından ölçüldüğü gibi bu hedefe ulaşılmıştır. Brüt kayıтта bu rakam yüzde 107,3 seviyesindeydi, ancak 2015 sonunda net kayıt 89.3 olan ilkökul bitirme oranı ile 89.3 olmuştur. Bu hedefe ulaşılması, büyük ölçüde yoksul öğrencileri ve velileri rahatsız eden zorlukları kaldırmayı amaçlayan politika ve programların uygulanması ile ilişkilidir. Başlıca müdahaleler şunlardır: okul ücretlerinin temel düzeyde kaldırılması, okul beslenme programı, eğitim materyallerinin dağıtımı ve imkânları yetersiz olan öğrencilere yönelik hükümler.

c. Kalkınma için küresel bir ortaklığın geliştirilmesi (Hedef 8)

Küresel ortaklık konusunda Gana, küresel sorunlara çözüm getirmek için küresel olarak uyumlu çabalara aktif olarak katılmaktadır. Sonuç olarak, ülke dış kredi ve yardımlarda önemli ölçüde yararlanılan ülke SAA ülkelerinden biridir. Gana'nın uluslararası gelişmeyle ilgili neredeyse tüm küresel anlaşmalara imza attığını ileri sürmesi, gerçeklerden uzak olmayacaktır. Gana, daha düşük bir OGÜ yardımına ihtiyaç duyulduğundan, sürekli olarak düşüştedir. Örneğin, 2009 ve 2014 yılları arasındaki yardım girişleri GSYİH'nın yüzde 6,9'undan GSYİH'nın yüzde 2,8'ine gerilemiştir. Keskin indirgemenin akla yatkın açıklaması, yardım verenlerin çoğunun Gana'ya yardım etmeyi reddetmesi ve daha düşük bir OGÜ olarak yeni statüsü nedeniyle daha istikrarsız ülkelere yönlendirilmesidir. Çoğu geliştirme ortağı artık yardım alıcısı önceliği yerine Gana ile kredi ve ticaret yapmayı tercih etmektedir. Bunun anlamı, Gana'nın bütçe açıklarını kapatmak için daha fazla borç alması gerektiğidir. Kanıtlar, Gana'nın kamu borcunun, borç sürdürülebilirliği için kritik bir etkisi olan elden çıkmış olduğunu göstermektedir. “Kamu borçları GSYİH'ya oran olarak 2009 yılında yüzde 36,3 iken, 2014'te yüzde 67,2'ye yükselmiş, büyük oranda dış kreditorlere borçlu durumdadır. Borç hizmeti-yurtiçi hasılatı 2010 yılında yüzde 13,8 iken 2014 yılında yüzde 31,4'e yükselmiştir. ” Gana BKH Raporu (2015:12). Bu hiç şüphesiz yoksulluk ile ilgili program ve projeleri harcamaları etkilemiştir.

2. Gana’da Ulaşamamış BKH’ler

a. Çocuk Ölümünü Azaltın (hedef 4)

Gana, çocuk ölümlerini ortadan kaldırmak için bu süreçte büyük bir sıçrama yapmıştır. Bu hedefe ulaşıldığı, ancak evrensel hedeflerin yetersiz kaldığı belirtilmiştir. 1990’lardan beri önemli ilerlemeler kaydedilmiş olmasına rağmen, raporda belirtildiği gibi daha fazla çaba sarf edilmelidir. Beş yaş altı ölüm oranı, 2012 yılında 1000 canlı doğumda 82, hala 1000 canlı doğumda 40’lık gerekli hedefin iki katıdır. Bebek ölümlerinde Gana, 1000 canlı doğumda 22 ölüm hedefine ulaşamamıştır.

Gana’nın BKH Raporuna 2015’te gösterildiği gibi, ülke bebek ölüm hızı, 1000 canlı doğumda 53’tür. 1990’lardan bu yana iyileşme görülmüş, ancak ülkedeki sağlık hizmetlerinin karşı karşıya kalmasıyla ilgili muazzam zorluklar nedeniyle Binyıl Kalkınma Hedeflerine ulaşamaması belki de şaşırtıcı değildir. Ulusal sağlık sigortasına aşırı yoksulun ücretsiz olarak kaydedilmesi ve ücretsiz aşılama gibi çeşitli programlar ve müdahaleler, ülkenin uzak bölgelerindeki yoksul insanlar bu müdahaleleri henüz tam olarak takdir etmemektedir. Yerel ve geleneksel tedaviyi tercih etmekte ve koşullar, çocuğun hayatta kalma şansının daha düşük olduğu yüksek komplikasyonlara yol açtığı zaman hastanelere gitmektedirler. Bunun dışında, kırsal alanlardaki sağlık altyapısının ve ekipmanlarının yetersizliği de sağlık hizmetlerinin aksamalarına neden olmaktadır. Az sayıdaki sağlık kırsal sağlık merkezi bile, sağlık çalışanlarının kırsal alanlarda çalışmaya zorlanması nedeniyle nitelikli sağlık profesyonellerinden yoksundur.

b. Cinsiyet Eşitliğini Teşvik Etmek ve Kadınları Güçlendirmek (3)

Hedef 3’teki genel değerlendirme, önemli ilerlemenin şahit olduğu hedefin gerçekleştirilmesidir. Eğitim döngüsündeki cinsiyet eşitliği açısından resim şöyledir: anaokulu yüzde 101; birincil kayıt yüzde 99,0; ortaokul yüzde 95,0 iken, lise yüzde 91,0’dır. Kadın parlamento üyeleri tarafından temsil edilen karar alma oranındaki kadınların oranı, 2008 genel seçimlerinde yüzde 8,3’ten 2012’de yüzde 10,9’a çıkmıştır. Aynı zamanda, kadınların ülke yönetim yapılarında önemli görevlerde bulunduğunu belirtmek de öğreticidir. Hükümetin önemli bir kolu olan Yargı Servisi bir kadın tarafından denetlenmektedir. Benzer şekilde, bakanlar başkanına eşdeğer

personel şefi de bir kadın tarafından yönetilmektedir. Demokratik yönetimin özünde eşit olan Seçim Komisyonu başkanı ve Ulusal Eğitim Ulusal Komisyonu kadınlara yönelmektedir. Ayrıca, kadınların işgücü piyasasına tarım sektörü dışında katılımı, 2006 ve 2013 yılları arasında yüzde 25,4'ten yüzde 30,5'e yükselmiştir.

c. Anne Sağlığını İyileştirmek (Hedef 5)

2015'in sonunda gerçekleşen bir başka yoksulluk göstergesidir. Kanıtlar, Gana'nın 1990'larda 100.000 canlı doğumda 216'dan 72'ye düştüğünde anne ölümlerini ciddi ölçüde azaltabildiğini göstermektedir. 2014'te 100.000 canlı doğum gerçekleşmiştir. Ancak, 100.000 canlı doğumda BKH'lerin hedefine ulaşamamıştır. Bu resmi olarak hesaplanan rakamlarla ilgilidir. Gayri resmi anne ölümleri eklendiğinde durumun daha kötü olduğu belirtilmektedir. 2008 yılında yapılan resmi bir araştırma, yedi yıl öncesine göre 100.000 canlı doğumda 451 ölümün ortalama anne ölüm oranını belirtmiştir (Gana'nın BKH Raporu, 2015:10-11). Serbest doğum sonrası bakım politikasının uygulanmasına rağmen, anne ölümlerinin yüksek yaygınlığı, özellikle yoksul, eğitimsiz ve kırsal kadınlar arasında yetersiz eğitime neden olabilmektedir. Bu kategorideki kadınlardan bazıları, bir kliniği ziyaret etmelerinin ardından ulaşamayacağı bazı yiyecekleri ve ilaçları öneren sağlık çalışanlarından dolayı sağlık tesislerinden uzaklaşabilmektedirler. Bu nedenle, doğum sonrası ziyaretten kaçınmayı ve geleneksel yöntemlerle kendilerini daha çok tercih etmektedirler.

d. HIV/AIDS, Sıtma ve Diğer Hastalıklarla Mücadele (6)

HIV/AIDS ile ilgili olarak, eğitim kampanyaları ve antiretroviral tedaviye serbest erişim sağlanması, 2013'te yüzde 3,6'dan 2016'ya kadar olan oranın yüzde 1,3'e düşmesine büyük ölçüde katkıda bulunmuştur. Anneden çocuğa geçiş düşürülmüştür. HIV/AIDS'lı kişiler için koruyucu eğitim, tedavi, bakım ve destek, Gana hükümetinin ve kalkınma ortağının birleşik çabaları ile uygulanmaktadır. HIV/AIDS salgınıyla mücadele çabalarının bir parçası olarak Gana hükümeti, konuyla ilgili faaliyet ve programların denetlenmesi için Ulusal AIDS Komisyonunu kurmuştur. Bunun dışında, diğer hastalıklar başta olmak üzere sıtma henüz bir sorun

olarak önlenemez durumdadır. Sıtma, hükümet ve kalkınma ortaklarına rağmen, onu durdurmaya yönelik çabalarına rağmen yaygındır.

Gana'daki ölümlerin önde gelen nedenlerinden biridir. Tehlike altındakiler: 5 yaşından küçük bebekler ve çocuklar, kadınlar ve yaşlılardır. Düşük verimlilik ve yoksulluğun en önemli nedenlerinden biri olarak, tüm ayakta hasta katılımının yaklaşık yüzde 32,5'i ve 5 yaş altı hastaneye kabul edilen çocukların yüzde 48,8'ini oluşturmaktadır (Gana Sağlık Servisi-GSS, 2015). Bu, ülkedeki yoksul sağlık durumunu yansıtmaktadır. Sıtmaya neden olan sivrisinekler için üreme merkezleri görevi gören drenaj sistemlerinin büyük çoğunluğu ortaya çıkmaktadır: Gana'da yaygın olan diğer hijyenik hastalıklar; ishal, kolera, dizanteri.

e. Çevresel Sürdürülebilirliğin Sağlanması (7)

Bu belki de hedefler arasında en kötü durumda olanıdır. Hedef Gana'yı terk etmiş ve yakın gelecekte hiçbir gelişme işareti görülmeyecektir. Güvenli suya erişim hedefinin, yüzde 87 oranında rapor edilen güvenli içme suyuna erişilmesi ile sağlanmasına rağmen, iyileştirilmiş sanitasyon, yüzde 14'dür ve kötü sanitasyonun kritik bir sorun olduğunu göstermektedir (WHO/UNICEF, 2014). Hem katı hem de sıvı atıkları boşa çıkarmak önemli bir sorundur. İnsanların özellikle pazar merkezlerini bir araya getirdiği büyük merkezlerde katı atık yığınları bulunmaktadır. Defekasyon tesislerinin az bulunmaması nedeniyle açık defekasyon hala yaygındır. Kentsel alanlarda özellikle nüfuslu yerleşimlerde, halkın çoğunun ev tuvaletine sahip değildir ve bu yüzden kamusal tuvaletleri tercih etmektedirler. Çevresel peyzaj üzerinde, insan faaliyetlerinin sonucu olarak çevrenin bozulması devam etmekte ve bu, birçok su kütlesinin yasadışı madencilikten ciddi şekilde kirlenmesine neden olmaktadır. Çoğu su kütlesi bu aktiviteler nedeniyle hızlı buharlaşmaktadır. Yasadışı madenciliğin çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin artması, Gana hükümetinin “yasadışı madencilikle ilgili savaş ilanı” na yol açmıştır (Daily Graphic, 23 Mayıs, 2017). Son yıllarda. Ormancılık cephesinde de günlük faaliyetleri Gana'nın doğal ormanın hızla tükenmesine neden olmaktadır. Flora ve fauna da tehdit altındadır. Aynı derecede kötüleşen çevresel bozulma, çevreye baskı yapan nüfusun sarmal büyümesidir. Bu, çeşitli kentsel alanlarda popüler gecekondu doğurmuştur.

j. Bölüm Özet

Bu bölme, Gana'da hüküm sürdüğü için yoksulluğa odaklanmıştır. Afrika'da uzak geçmişte ortaya çıktığı için yoksulluğun perspektifinden yola çıkarak Gana'daki yoksulluğun tarihsel bir perspektifi ile yola çıkmaktadır. Toplanan genel bilgiler, Afrika'da yoksulluğun bilinmediği, çünkü yaşamın kültür ve yaşam tarzının iyi korunmuş olduğu yönündedir. Bu, yoksulluk ve yoksulluktan yoksun olduğu anlamına gelmez, ancak yapılar ve ortamlar, sanayi çağının başlangıcında Avrupa'da olduğu gibi hiçbir zaman umutsuzluk ve yabancılaşma koşullarını yaratmamıştır.

Bu bölümde, kitlesel yoksullaşmanın, sosyal dışlanma, maddi yetersizlik, kırılabilirlik gibi sonuç olarak ülkenin küresel yapılara maruz kaldığı ve sarıldığı sömürge yönetiminin ortaya çıkmasından sonra ortaya çıkmıştır. Bu bölüm daha sonra çeşitli boyutları inceleyerek, Gana'daki yoksulluk durumunu analiz etmek için harekete geçmiştir. Parasal yoksulluk ve parasal olmayan yoksulluk olarak temel noktalar dahil edilmiştir. Parasal yoksulluk açısından Gana, beslenme seviyelerine göre iki yoksulluk çizgisi kullanmaktadır. Gana'daki göreceli yoksulluğa ve aşırı yoksulluğa eşit olan daha düşük yoksulluk sınırına denk düşen üst yoksulluk sınırıdır. Üst yoksulluk sınırı yüzde 22 civarında iken, yoksulluk sınırı yaklaşık %8'dir. Parasal olmayan yoksullukta ülke ilerlemiştir. İGE'ye göre ülke 2015 yılında 0,579'a yükselmiştir. Yine, ÇBYE kullanan Ganalıların yüzde 35'i, yaklaşık yüzde 45'lik şiddet oranıyla çok boyutlu yoksullardır. Bu bölüm, Gana'daki mevcut yoksulluk eğilimlerini tartışmak üzere değişmiştir. Genel tablo, yoksulluğun azaltılmasında yapılan etkileyici kazanımlara rağmen radikal yapısal dönüşümlerin ortaya çıkmamasıdır.

Ekonomik olarak, tarım (gıda ürünleri yetiştiricileri) hala yaygın yoksullukla birlikte sektörde kalmaktadır; Kadınların yoksulluğu gelir yoksulluğunda muazzam bir gelişme kaydetmiş olsa da parasal olmayan yoksullukta çok şey değişmemiştir. Anne ölüm oranı BKH'lerin üstünde kalmaktadır; Kadınların sesleri, kamusal karar alma yapıları zincirindeki kadın marjinal sayılardan dolayı düşük, onlar bazen sessiz ve savunmasızdır. Yine işgücü piyasasında kadınlar ücret kazanımı bakımından paralıdırlar, çoğu zaman yüksek savunmasızlığa ve yanılmaya eğilimli olan enformel sektörlerde en büyükleri oluştururlar.

Bölümün bir başka amacı ise yoksullukla mücadele için kullanılan yaklaşımların araştırılmasıdır. Başlıca yaklaşımlar, makro ve mikro çevrenin yeniden yapılandırılması ve istikrara kavuşması ve Gana'nın yoksulluğu azaltma çabalarını destekleyen ve destekleyen sürücüler de dahil olmak üzere uygun ve sürdürülebilir ekonomik politikaların uygulanmasını içermektedir. Yoksullukla mücadele etmek için bilinçli olarak benimsenen bazı politikalar LEAP, MASLOC, Okul Tohumlama Programı, ücretsiz eğitim ve ücretsiz malzemelerdir. Yoksulluğun azaltılmasında elde edilen kazanımları açıklayan en önemli tek olgu, son otuz yıldır karalanmış ekonomik kazanımlardır. Diğerleri, sürdürülebilir ekonomik politikaların, politik istikrarın ve işletmeler ve ekonomik faaliyetler için barışçıl ortamın yaratılması, beceri emeğinin artması, iç ve dış göçün artmasıdır. İçerdeki yoksullar, yoksulluklarını hafifleten ekonomik aktif bölgelere doğru hareket ederken, dış göç, işçi kaynaklarının ekonomiye kazandırılmasının yanı sıra, üretken kaynakların birikmesine yol açmıştır.

Ayrıca, bağımsızlıktan bu yana mücadele etmek için üretilen kalkınma çerçeveleri ve politikaları da vurgulanmıştır. Bunlar: Kwame Nkrumah'ın yedi yıllık kalkınma planı, Vizyon 2020, Gana yoksulluğu azaltma stratejisi I ve II ve Gana'nın büyüme ve kalkınma gündemi I ve II'dir. Tüm bunların ortak olarak amaçladıkları şey, Ganahlıların yaşam standartlarını iyileştirme hedefidir. Gana'nın yoksulluğu ortadan kaldırma çabalarına karşı güçlük çeken zorluklar olmuştur. Krizdeki sorunlar, çeşitli boyutlarda artan eşitsizlik, ekonominin yapısal dönüşümündeki katılık, yüksek düzeyde savunmasız istihdam ve emek emici alanların genişlemesi ve azalan kaynak taahhüdünü içermektedir. Son bölüm, Gana'daki Binyıl Kalkınma Hedeflerinin ilerlemesinin sunumuyla birlikte, bu bölümün başarısını ve 2015'te sona ermiş olan ulaşılamamış hedeflerin altını çizmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE VE GANA'DA YOKSULLUK VE KENTSEL GÜVENLİK İLİŞKİLERİNİN DENEYSEL ANALİZİ

“Oğlum, yoksulluk güvensizliktir, güvende değiliz” (T.C, 07)

“Yoksulluk içinde hayat, ölü bir hayattır” (GH, 05)

a. Bölüm Giriş

21. yüzyıl başlatıldığında, sosyal, ekonomik, siyaset ve insan hayatına yönelik tehditler konusundaki kaygılara, büyük ölçüde ulus-devlete ya da toprak korumasına odaklanmadan, sosyal çevre boyutlarında ve güvenlik alanında kaymaya yol açmıştır. (UNDP, 1994; DB, 2016). Kuşkusuz, yoksulluk, insanlığa karşı büyük bir tehdit oluşturan güvenlik tehlikesini doğuran bir tehdittir. Kırsal krizlerin derin yoksullukla karakterize olmasına rağmen, ortaya çıkan eğilim, kentsel alanların, yoksulluğun göze çarpan şekilde tezahür ettiği yerlere dönüştüğü yönündedir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2012).

Bu bölümün temel amacı, Türkiye ve Gana'daki yoksulluk ve tehditleri hakkında toplanan deneysel verileri sunmak ve analiz etmektir. Burada kentsel alana daha çok odaklanılmaktadır çünkü kent merkezi, insanlar için çağdaş zamanlarda yaşamak için tercih edilen bir seçenek haline gelmiştir. Son istatistikler kentsel trend olgusunu desteklemektedir. Son yıllardaki BM verilerine göre, global çerçevede kentlerde yaşayan insan popülasyonunun kırsaldakilerden daha fazladır (BM, 2014). Durumun devam etmesi beklenmekte ve 2050 yılına kadar, dünya nüfusunun yüzde 66'sı şehir merkezlerinde ikamet edecekleri tahmin edilmektedir. Sayısal olarak, 2050 yılına kadar dünyadaki kentsel nüfusa 2,5 milyar insan eklenecek ve nüfus artışlarının gelişmekte olan ve daha az gelişmekte olan ülkelerde meydana geleceği tahmin edilmektedir (BM, 2014). Benzer bir yönde, nüfus tahminlerine göre 2050 yılına kadar Türkiye 98 milyona (TÜİK, 2015) Gana ise 45 milyona (GİS, 2011) ulaşacaktır. Ne yazık ki, küresel nüfusun artması hem kentsel hem de kırsal kesimler için karmaşık zorlukları beraberinde getirmektedir. Özellikle yoksullar ve yoksun insanlar, aileleri için sürdürülebilir günlük geçim kaynakları sağlamaya çalışırken daha da dar bir alana itilmişlerdir. Güvenlik zorlukları ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu zorluklar, kazanç ve finansal güvenlik, güvenli konut, sağlık

hizmetlerine erişim, temel hizmetlere erişim ve kamu kurumları, eğitim ve sağlıklı çevrelerdir. Kentsel mekân için durum oldukça çelişkilidir çünkü ikamet eden insanların en çok tercih ettikleri yer olsa da gittikçe kalabalıklaşan bir yerde yaşamak zordur. Çünkü artan teknoloji, küreselleşme gibi koşullar, kentsel alanları sermaye merkezlerine dönüştürmüştür.

Esas olarak, kentsel alanın işçi sınıfı için işlerle dolu olduğu düşünülmüş, ancak sanayileşmenin başlangıcından farklı olarak, bu fırsatlar hızla kaybolmuş ve şimdi kentsel ortam, hizmet ve sermaye dağıtım merkezlerine dönüşmüştür. Türkün (2012:279) gözlemlediği gibi kentsel alanlar üretim alanlarından hizmet ve tüketim alanlarına (“üretim mekânından hizmet” ve “tüketim mekânıya”) geçmiştir. Sanayi alanları olarak kentsel alanlar ürütücü bir şekilde azalmış durumdadır. Ne yazık ki bu, yoksulluğa ve kentsel güvenliğe odaklanılmasının zorunlu bir nedenidir. Bu amaçla, bu bölümde Türkiye ve Gana'daki yoksulluk ve güvenlik incelenmektedir. Araştırma Türkiye ve Gana ile ilgilidir. Bunun için veriler Türkiye ve Gana'dan toplamıştır. Verilerin toplanması 2016 yılında Mayıs'dan Eylül'e kadar sürmüştür. Verilerin toplanmasına ilk olarak Türkiye'de başlanmış ondan sonra Gana'da devam edilmiştir. Veriler toplamda üç ana veri toplama araçlarıyla kullanmıştır: yarı yapılandırılmış görüşmeler, gözleme ve belgelerin toplam (Araştırma yöntemlerin ayrıntıları için birinci bölüm bkz). Devam etmeden önce bir uyarıya dikkat çekmek istemekteyiz. Aşağıda kullanılan kodlar: Türkiye için (TC) ve Gana için (GH)'dir. Eklenen numaralar görüşme yapılan kişilere verilen etiketi göstermektedir.

b. Görüşülen Kişilerin Demografik Özellikleri

Ayrıca katılımcıların sosyo- demografik özelliklerini (veya görüşülen kişilerin) sunmaktayız.

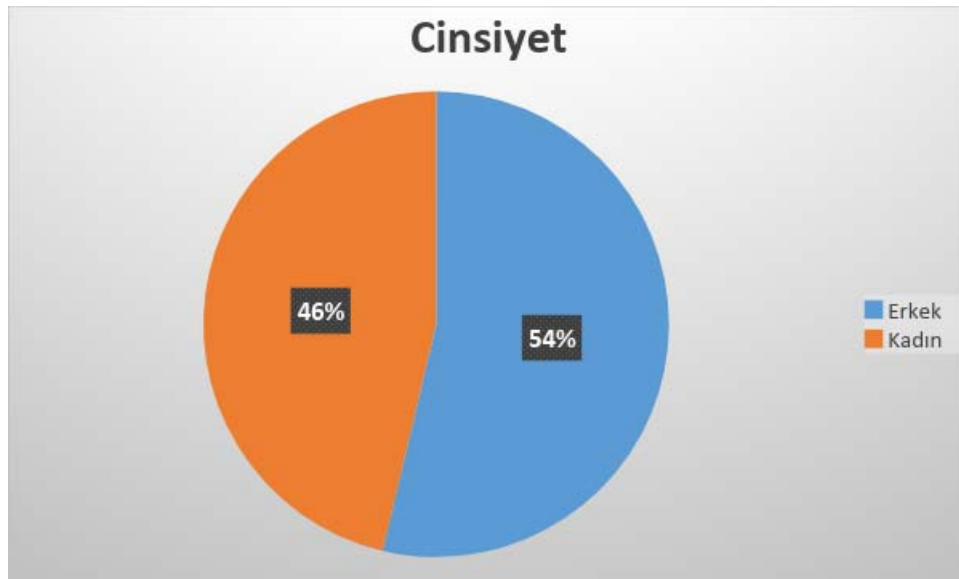
1. Görüşülen Kişilerin Cinsiyetleri

Tablo 37: Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Türkiye	Gana	Toplam	Yüzde (%)
Erkek	17	19	36	63.7
Kadın	15	16	31	46.3
Toplam	32	35	67	100

Tablo 37'de görüldüğü üzere, Türkiye'de ve Gana'da yoksulluk ve güvensizlik yaşayan insanların deneyimlerini elde etmek için toplam 67 kişi ile görüşme yapılmıştır. Türkiye'de 17 erkek ve 15 kadından oluşan 32 kişi ile görüşme yapılmış ve Gana'da 19 erkek ve 16 kadından oluşan toplam 35 kişi ile görüşme yapılmıştır. Hem Türkiye hem de Gana'da, yanıt verenler arasında erkekler, kadın katılımcılardan biraz daha fazladır. Bu, kadınlardan daha çok erkeğin olması kasıtlı bir plan değildir. Aslında, görüşme sürecinde toplumsal cinsiyet dengesini sağlamak için çaba sarf edildiğini, ancak kadınların yabancılara açılmasında, kadınların sınırsızlığı gibi kültürel uygulamaların dengesizliğe yol açtığını belirtmek gerekmektedir.

Şekil 21. Cinsiyet Dağılımı

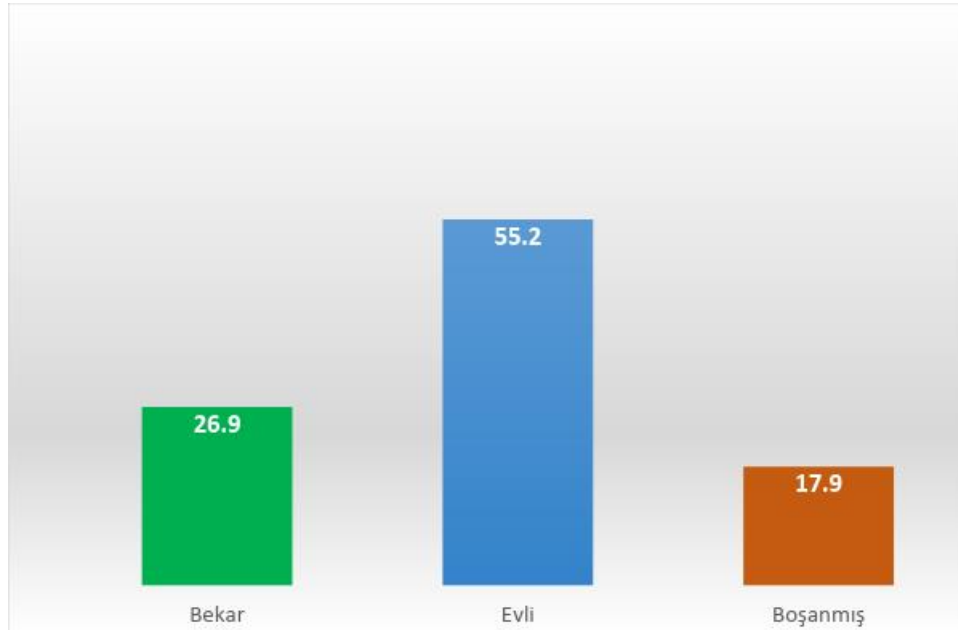
2. Görüşülen Kişilerin Medeni Durumu

Tablo 38: Medeni Durum Dağılımı

Durum	Türkiye	Gana	Toplam	Yüzde (%)
Bekar	10	8	18	26.9
Evli	15	22	37	55.2
Boşanmış	7	5	12	17.9
Toplam	32	35	67	100

Yoksulluk ve güvenlik ilişkilerini analiz etmeye çalışırken, katılımcıların evlilik ile ilgili sosyal statüleri, yukarıdaki Tablo 38'de gösterilmiştir. Tabloda, Türkiye'de 10, Gana'da 8 olmak üzere toplam 18 evlenmemiş kişi görülmektedir. Evli olma açısından, toplam 37 kişi evli olduklarını, 15 kişinin Türkiye'de ve 22 kişinin Gana'da olduğunu belirtmiştir. Türkiye'deki katılımcılardan Türkiye'de 7 kişi, Gana'da 5 kişi olmak üzere araştırmaya katılan toplam 12 kişi boşanmış durumdadır. Bu tablo şaşırtıcı değildir çünkü çocuklu ve bekar ebeveynler, evlenmemiş insanlara kıyasla yoksulluk ve güvensizlikle karşılaşma olasılıkları daha yüksektir.

Şekil 22: Medeni Durum Dağılımı

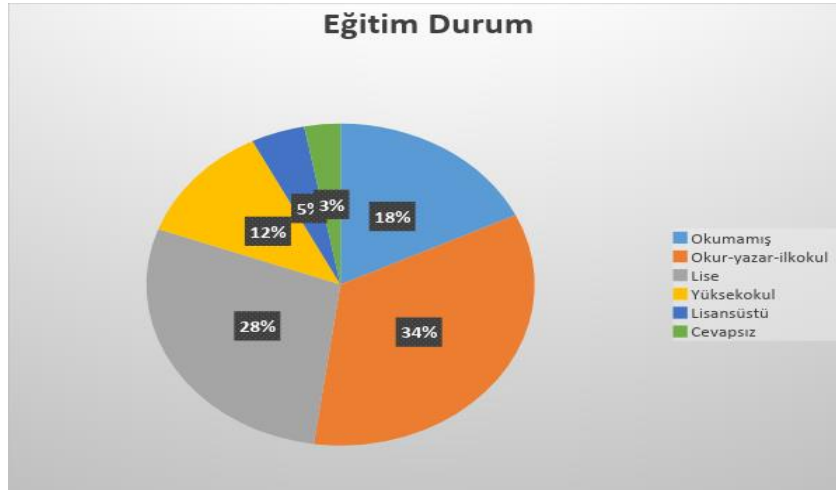
3. Eğitim Düzeyi

Tablo 39: Eğitim Durum Dağılımı

Eğitim	Türkiye	Gana	Toplam	Yüzde (%)
Okumamış	4	8	12	17.9
Okur-yazar-ilkokul	9	14	23	34.3
Lise	12	7	19	28.4
Yüksekokul	5	3	8	11.9
Lisansüstü	2	1	3	4.5
Cevapsız	-	2	2	3.0
Toplam	32	35	67	100

Yoksulluğun ortadan kaldırılmasında eğitimin önemi göz önüne alındığında, araştırma için yapılan ankete katılanların eğitim seviyelerini bilmenin vazgeçilmez olduğunu düşünülmektedir. Eğitim, bir insanın yoksulluğunu ve güvensizlik durumunu tamamen değiştirebilen en önemli göstergedir. Literatürde belirtildiği gibi, bir kişinin eğitim seviyesi, kişinin yoksulluk ve savunmasızlık düzeyi ne kadar düşükse o kadar yüksektir. Tablo 37’de görüldüğü gibi, ilkokuldan ayrılanlar en yüksek %34,3’dür. Lise tarafından takip edilenler %28,4 oranındadır. Bir sonraki okuryazar %17,9’dur. En az katılımcılar %4,5 ile ileri eğitim almış kişilerdir. Bunu, %11,9 ile çok sayıda kişi takip etmektedir. Katılımcıların %3’ünde eğitim sorusuna cevap vermemişlerdir. Bunun grafiksel (Şekil 23) temsili aşağıdadır.

Şekil 23: Eğitim Durum

4. Görüşülen Kişilerin Meslekleri

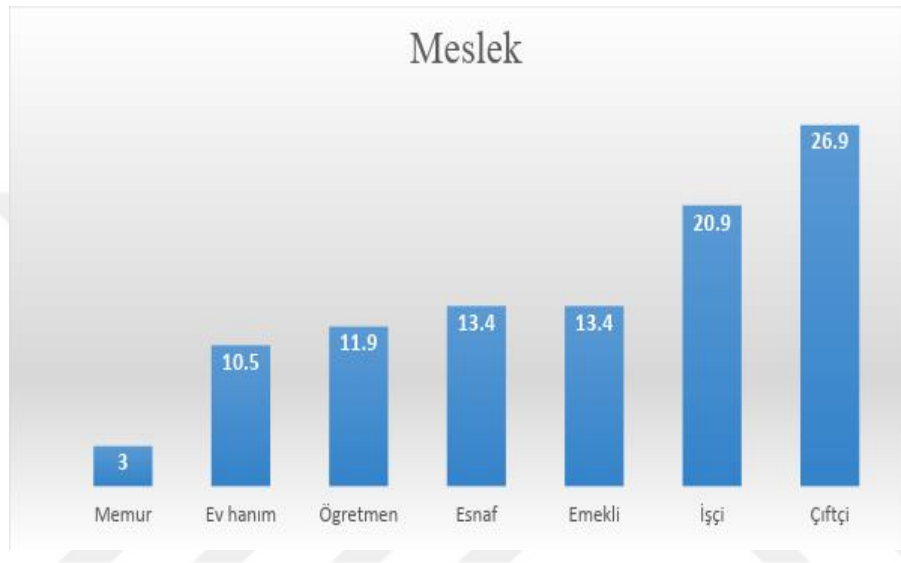
Tablo 40: Meslek Dağılımı

Meslek	Türkiye	Gana	Toplam	Yüzde
Memur	2	-	2	3.0
Öğretmen	3	5	8	11.9
İşçi	9	8	14	20.9
Çiftçi	6	10	18	26.9
Esnaf	3	6	9	13.4
Ev hanım	4	2	7	10.5
Emekli	5	4	9	13.4
Toplam	32	35	67	100

Yukarıdaki Tablo 40, bu çalışmaya katılan kişilerin mesleki dağılımını göstermektedir. Görüşmelerden ortaya çıkan meslekler tabloda listelenmiştir. Çalışmaya katılanlar mevsimsel olarak ankete katıldığından ve görüşme için müsait olduklarından, en çok katılanlar %26,9 ile çiftçilerdir. En yüksek ikinci kategori işçilerdir. Çalışmaya katılan en az kişi %3,0 ile memurlardır. En az ikinci katılımcı

%10,5 ile ev hanımları olmuştur. Bunun nedeni, bu insanlara erişmek biraz zor olduğu içindir. Öğretmenler de oldukça temsil edilmiştir. (%11,9). Buna göre, kayda değer olan şey, daha yüksek becerikli çalışanların (doktorlar, mühendisler, akademisyenler) dikkat çekecek kadar eksik olmasıdır. Ankete katılanların işgücüne ilişkin grafiksel (Şekil 24) açıklamalarına bakınız.

Şekil 24: Meslek Dağılımı

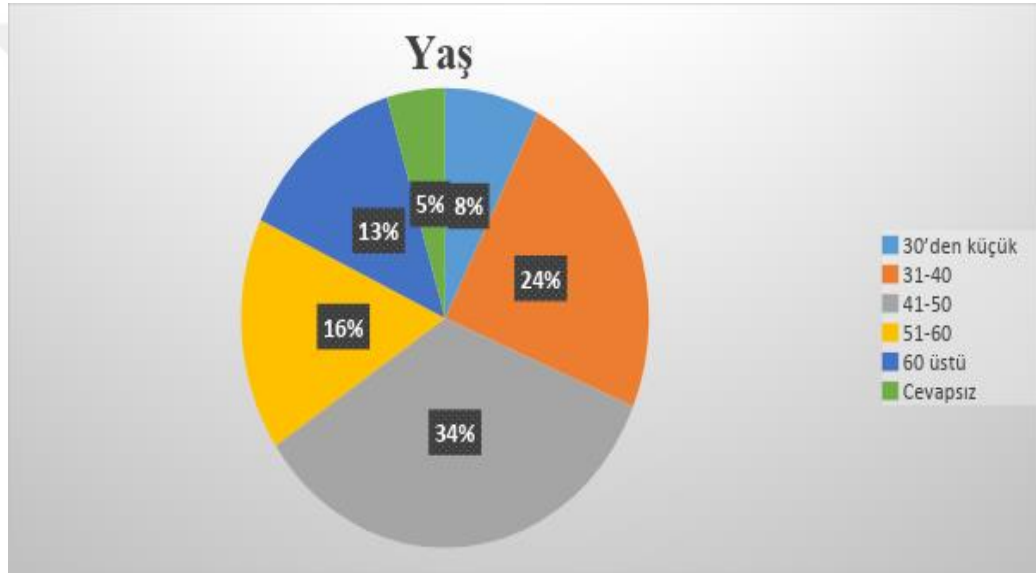
5. Görüşülen Kişilerin Yaş Durumları

Tablo 41: Yaş Dağılımı

Yaş grupları	Türkiye	Gana	Toplam	Yüzde
30'den küçük	2	3	5	7.5
31-40	6	10	16	23.8
41-50	12	11	23	34.3
51-60	5	6	11	16.4
60 üstü	5	4	9	13.4
Cevapsız	2	1	3	4.6
Toplam	32	35	67	100

Araştırmaya katılan kişilerin yaş dağılımı yukarıda gösterilmiştir (Tablo 41). Yaşlar aralığı 30 yaş altı ve 60 yaşın üstündedir. Yüksek oranda temsil edilen yaş aralığı 41-50'dir. Bu insanların asıl yaşıdır ve yoksulluğu ve güvensizliği daha iyi açıklamak için daha iyi birer göstergelerdir. Bunu 31-40 yaş aralığı takip etmektedir. En az katılımcı yaş aralığı 30 yaşın altındadır. İlginçtir ki, 3 kişi yaşlarını vermeyi reddetmiştir; bunların hepsi kadındır. Bu, kadınların yaşlarını söylemek için sıklıkla reddettikleri normatif davranışlar olarak açıklanabilmektedir. Aşağıda yaş dağılımının grafiksel (Şekil 25) gösterimi bulunmaktadır.

Şekil 25: Yaş Dağılımı

Kalan kesimler, Türkiye ve Gana'daki katılımcılardan elde edilen bulguları analiz edip incelemektedir.

c. Yoksulluk ve Kırsal-Kentsel Göç

Deneyisel analizin başlangıcı olan bu bölüm, Türkiye ve Gana'nın kırsal ve kentsel alanları ile yoksulluk ve güvenlik arasındaki bağları ve bu konuların iki alanı (kırsal ve kentsel) nasıl bağladığını araştırmaktadır. Kuşkusuz, kırsal ve kentsel alanlar, yoksulluk söz konusu olduğunda her bir çevreye özgü ve kendine özgü özelliklere sahiptir. Ayrıca, yoksulluk açısından bu iki alanın birbirine bağlı olarak bir süreklilik yönünden mutasyona uğradığı görülmektedir. Yoksulluk hızla kent olgusu haline gelmektedir. Bununla birlikte, şimdiye kadar, literatürün aksine, hala

yoksulluğun kırsal bir olgu olduğu belirtilmektedir (Alkire ve diğerkleri, 2014; FAO, 2012; DB, 2016; BKH, 2015). Alkire vd., (2014), örneğın, küresel olarak, %85 çok boyutlu yoksul kesimin kırsal alanlarda yaşadığını belirtmiştir. Ancak çoğru literatürü, mutlak sayılarda artan kentsel yoksulluk olgusuna işaret etmekte; son yıllarda kentlilerin kırsal nüfusu aştığı giderek büyüyen kentleşmenin arka planında gerçekleşmektedir (BM, 2014). Böylelikle, Türkiye ve Gana'daki yoksulluk, diğerk gelişmekte olan ölkeler gibi, büyük ölçüde kırsal bir olgudur (TÜİK, 2015; GİS, 2014), ancak özellikle Türkiye'de%70'inden fazlası kentlerde yaşamaktadır.

Yoksulluk ve yoksunluk, insanların refahı kadar büyük güvenlik sorunları ile yaşamı tehdit etmektedir. Yoksulların temel baskısı, gelir, barınma, kişisel ve iş güvenliği, sosyal hizmetlere erişim, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi temel sorunlara rağmen, kent sakinleri için çevresel tehlikeler, tüketim tercihleri ve kaliteli hizmetlere erişim gibi ek zorluklar bulunmaktadır (Gürler Hazman, 2010).

Esasen, Türkiye'deki kırsal-kentsel göçün ilk döneminde, kent merkezleri yoksulluktan kurtulmak için en iyi yerler olarak kabul edilmiştir. Ne var ki, kentin çekiciliğı, kent merkezlerindeki yoksulluğun yoksulluktan kaçmasına neden olan etkenlerin akınına neden olmuştur. Sonuç olarak, kent merkezleri giderek yoksulluğun devam eden bir merkezi haline gelmiştir. Eski göçmenleri şehir merkezlerine dönüştüren faktörler ve koşullar zinciri ortadan kalkmıştır (Bugra ve keyder, 2003; Pınarcıoğlu ve Işık, 2008). Kırsal kesimdeki yoksulların kentsel orta sınıfa geçmesine yardımcı olan ilk önemli faktörler, konut inşa etmek için özgür yönetim alanlarına erişim imkânı olmuştur (Pınarcıoğlu ve Işık, 2008). Bu şekilde, eski göçmenler şehre yeni göçmenleri motive edebilmektedir. Ancak, toprak reformları dizisi, konut endüstrisinin ticarileştirilmesi ve ekonomik kalkınmadan sonra, yoksulların özgürce yerleşebilmeleri için artık özgür topraklar bulunmamaktadır. Bundan dolayı, son zamanlarda şehirlere göçenler, kent ortamında çok önemli olan konut sorunları ile karşı karşıya kalmaktadır.

İkincisi, kent merkezlerindeki sosyal kurum ve derneklerin çöküşüdür. Bu kurumlar ve ağlar şehir halkı için çok önemli bilgi kaynağı ve destek kaynağıydı. Yeni gelenler, şehir yaşamına asimile olmak için bu ağlara bağlanabilmektedirler. Bu durum konut, iş bilgileri ve bazen de sermaye sağlaması gibi faydalar sağlamış ve aynı zamanda kentsel merkezde de temel yaşam biçimini öğrenmelerine katkıda

bulunmuştur (Pınarcıoğlu ve Işık, 2012). Nitekim, ek gelir elde etmek için kiralık boş odalar vermek, aynı zamanda, aile bireylerinin ve köylerden akrabalarının artık konaklayamayacağı anlamına da gelmektedir. Şehirdeki bir ailenin ailelerine yardım etmemeleri, memleketi veya aile bağlarını koparmak için çaba göstermesi, güven ve yardım etme isteğini zayıflatmaktadır. Bu, yeni gelenlerin artık kentsel zorlukları tek başına göğüs germeleri için zor bir göreve sahip olduklarını belirtmektedir.

Kentsel çevre dinamiktir ve herhangi bir maddesel anlamda gelişmektedir. Aynı şekilde, kırsal ortamlarda da değişiklikler yaşanmış, ancak şehirdekilere benzememiştir. Kırsal ve kentsel alanlar arasında belirgin farklılıklar kalmıştır. Bunun nedeni kentsel alanlarda yaşam standartlarının kırsal alanlardan daha yüksek olmasıdır. Kentsel alanlar, ülkelerin büyümesine ve gelişmesine yol açan refah merkezidir. Aynı zamanda, küreselleşme güçleri, kenti, kırsal alandaki kentin önemini daha da güçlendirerek, küresel finans, teknoloji, ticaret ve ekonomik ilişkileri yürüten, karşı konulmaz ve güçlü bir alan haline getirmek için birleşmiştir. Kentin kırsal alandaki önemini daha da pekiştirmek kentlerin bu denli benzersiz bir hakimiyeti, analistlerin şehirlerin en güvensiz yaşam alanları olduğunu ileri sürmelerine neden olmuştur (Hills, 2015).

Diğer bir fark, kırsal alanların, daha iyi yollar ve ulaşım, sağlık merkezleri ve kısmen de olsa yerleşmiş bir yer seçme kararına insanların yerleşmesine neden olan okullar gibi kritik altyapıya sahip olmamasıdır. Farklılıklara rağmen, kırsal ve kentsel göç ve kentleşme yoluyla birbirine doğru kaymaktadır. Buna göre hem kırsal hem de kentsel alanlarda karşılaşılan yoksulluk değişikliklerine yönelik hızlı çözüm bulunmamaktadır. Buna dayanarak, birkaç bölümden sonra güvenlik tehditlerini (mali güvenlik [istihdam olarak vekaleten], iyi barınma, sağlık hizmetleri, sosyal dışlanma) incelemeye çalışılmalıdır. Bunlar yoksulluğun sürdürülebilir bir şekilde ortadan kaldırılmasına karşı mücadele eden endeks haline gelmiştir. Aslında, bu sorunlar ve yoksulluk arasındaki ilişki çift yönlüdür, yani neden ve sonuçtur. Paranın bulunmaması, sağlık bakımı, uygun konut ve sosyal dışlanma, yoksulluğu beraberinde getirmektedir.

d. Kentlerde Materyal Güvenliği

Sorular

1. Doğumunuz yerinde misiniz yoksa göç mi ettiniz buraya?
2. Eğer göçmensiniz, neden kente taşındınız?
3. Kaç yıldır buradasınız?
4. Burada yaşamınız nasıldır?
5. Geçim kaynaklarınız nelerdir?
6. Temel ihtiyaçlarınız nasıl karşılıyorsunuz?
7. Geçim konusunda zorluklar nelerdir?

Bu bölüm, şehirli vatandaşların, harcamalarına göre kazanç açısından ne ölçüde güçlü olduklarını bulmayı amaçlamaktadır; çünkü bu, kentli insanlar için bir dereceye kadar samimiyet sağlayabilen göstergelerden biridir. Kentlerin ayırt edici özelliklerinden biri, nakitsiz ekonomileri çalıştırabilen kırsal alanlardan farklı olarak nakde yüksek bağımlılıktır. Her ne kadar kentlerde insanlar kazançlarını yeterli bulmasalar da bazı gelir seviyeleri insanlara tatmin ve daha iyi bir refah sunmak için yeterlidir.

Toplanan kanıtlar, insanların çoğunluğunun gelir sebebiyle güvensiz olduğunu göstermektedir. Görüşülen hemen hemen tüm katılımcılar, kazançlarının harcamalarına karşılık olarak yetersiz kaldığı endişelerini dile getirdiler. “Lütfen dikkatlice dinleyin, resmi olarak çalışıyorum ama her zaman borcum var (T.C, 10). Başka biri “Allah'a şükür, paramla ihtiyaçlarımı karşılıyorum ama hiçbir birikimim yok” diyen bir başka da kamu sektöründeler, bir işçi bu ifadeleri kullanmıştır. “Hükümet departmanında üst kademelerde olmadıkça, tatmininize uygun bir şekilde kazanmanızın hiçbir yolu yok” şeklinde devam etmiştir. Kayıt dışı sektörlerden gelen cevaplar karışık sonuçlar göstermektedir. Bazıları ise içeriğindeyken, başkaları tarafından ifade edilemeyen duyguları ifade etmektedir. “Bir Zincir ayakkabı mağazasının sahibiyim. Allah'ın izniyle, parasal ihtiyaçlarımı karşılayabiliyorum ve hatta bankada biriktirebiliyorum. Eğitimde çok ilerleyemedim, ilerlemiş olsam daha iyi yerlere ulaşabilirdim.” şeklinde yorum yapılmıştır. Başkaları da şöyle demişti: Ben şehre göç eden ilk kişilerdenim ve ben de bazı binaları güvence altına aldım. Hükümetten aldığım para harçlarına ek olarak, şimdi hayatta kalmak için onlara güveniyorum. (T.C, 02). Benim durumum acıklı. “Yıllar boyunca hastalık dönemleri

dışında durmaksızın çalışıyorum, ancak parasal ihtiyaçlarımı karşılamak için mücadele ediyorum” (GH, 07).

Yukarıdaki anlatılanlar, şehir sakinleri arasında gelir güvensizliğinin keskinliğine işaret etmektedir. Tüm katılımcılar istihdamdadır, ancak çoğu gelirlerinden memnun değildir. Bu durum, çalışan yoksulların altını çizdiği konuyla açık bir şekilde örtüşmektedir (ILO 2009; Erdoğan ve Kutlu, 2014; Shipler, 2005) ve kent ekonomisinin nakit bazlı, katışık olduğu gerçeğidir. Çalışma yoksulluğu konusu son yıllarda uluslararası tartışmalarda olmuştur. İnsanlar işte çalışıyorlar ama hayatta kalmak için uğraşmaktadırlar. Bu, insanların emeklerinden yararlanamadıkları neo liberal ve kapitalist sistemin kaçınılmaz sonucu olarak nitelendirilmiştir. İnsanlar emeklerinden uzaklaşmaktadırlar (Rauhut, Hatti ve Olsson, 2005). Buna ek olarak, çoğu kentlinin (özellikle yoksulların) gayri resmi sektörden çeşitli faaliyetlerle ayakta kaldıklarından, işsiz kaldıkları gerçeğini de yinelemektedir (Ozel, 2015); Bunların yanı sıra, kentin bütünü için önemli tehditler oluşturan atık toplama, fuhuş ve dilencilik gibi yarı-yasal veya yasa dışı faaliyetlerde bulunmaya karşı savunmasız ve en az beceriye sahip olanları da zorlamaktadır (Özer ve Yontar, 2013).

Kadınların duyguları ortaya çıkarıldığında bu resim daha kötüdür. Çoğunluk işsiz ya da küçük işlerde çalışmaktadır. Aşağıda, kadın katılımcılardan gelen birkaç cevap bulunmaktadır: *“Kazancım oldukça düşük olmasına rağmen, gelirimden memnunum çünkü kocam, ailenin bakımını sağlayan bir iş adamı. Ben sadece destekleyici rol oynuyorum. Bununla birlikte, yaşlı ebeveynlerime de para gönderiyorum” (TC, 08). “Hiçbir gelir kaynağım yok. Parasal ihtiyaçlarımı karşılamak için eşime güveniyorum. Durumum tehlikeli. Temel kadınca şeyleri bile satın almak için kocama güvenmek zorundayım. Keşke çalışabilseydim ama kocamın evde kalmamı istemesi ve ebeveynlerin iyi yetiştirilmiş çocuklara sahip olması çok önemli” (TC, 011). “Açık pazarlarda küçük ticaret yapıyorum. En azından az para kazanabiliyorum ve hane bütçesine katkıda bulunuyorum” (GH, 11).* Son cevabı veren kadınların çoğunluğunun kötü durumunu yansıtmaktadır. Ayrıca, fabrikada çalışan bekar bir anne *“çalışmaya ve ebeveynlik yapmaya çabalayan tek bir anneyim”* demişti. *“Çalışmak istemezdim çünkü ay sonunu getiremeyeceğim bir maaş alıyorum, kredilerle yaşamak zorundayım” (TC, 05).*

Bu, kadın işgücüne katılım konusundaki kritik zorlukları literatürde alt çizgi olarak doğrulamaktadır. Ebeveynlikten, kültürel ve sosyal normlara kadar uzanan nedenler ve çalışan annelerin kadınlar için uygun işlerden yararlanamaması için destek hizmeti eksikliği, kadınların ücretli işlere katılımının önündeki en büyük engel olarak görülmektedir (DB, 2005; Taymaz, 2010). Türkiye'de şehirlerdeki kadınların çoğunluğu işsiz olduğundan, durum şehirlerde daha da kötü durumdadır. Taymaz konu ile ilgili olarak (2010:2) kentsel kadınların işgücüne katılımının “Türkiye'de istihdamın en çarpıcı ve sorunlu yönlerinden biri” sözleriyle kentsel kadınlar için istihdam oranının çok düşük olduğunu gözlemlenmektedir.

Başka bir bağlamda, bu, kadınların yüksek hassasiyet düzeyini ortaya çıkarmaktadır. Parasal güvenlikte Türkiye'deki kentsel kadınlar, Türkiye'de kadınların daha yüksek yoksulluk seviyelerine ulaşan erkeklerden çok daha güvensiz durumdadır (Şengül ve Fisunoğlu, 2014).

Gana için gelir güvenliği açısından kırsal-kentsel göç, insanlar için geçim sağlamada önemli bir rol oynamaktadır. Kentleşme, Gana'da kentsel alanlarda yaşayan nüfusun yarısından biraz fazlasıyla yüksek durumdadır. Gana'daki son tahminlerde, kentsel bölgelerde yaşayan nüfusun oranı, 2000 nüfus sayımındaki yüzde 43,8'lik orandan yüzde 50,9'a yükselmiştir. Gelecek trendlerin analizi ve gösterimleri, 2025 yılında kırsal kesimin kentsel akışının yüzde 60'a ulaşacağını göstermektedir (GSS, 2012).

Bu hareketlerin sosyo-ekonomik durum ve büyük ölçüde Gana'daki yoksulluk eğilimlerini önemli ölçüde etkilediği bulunmuştur (Awumbillia vd., 2014). Birçok araştırmanın ortak bulgusu kırsal alanların yoksul insanların kentsel alanlara boşaltıldığını göstermektedir. Gerçek şu ki, 1960'lardan beri kırsal alanların kentsel alanlara çıkışı olmuştur; Kent merkezlerinde çekme ve itme faktörleri tarafından teşvik edilmiştir. Bununla birlikte, Gana'nın, diğer yerlerden farklı olarak, örneğin Doğu Afrika, 1970'lerde ülkeyi sarsan ekonomi krizlerinden önce kentsel ve kırsal kesimde gelir ve iş gücü kazançları arasında belirgin bir fark görmemiştir (Sudharshan ve Dipak, 1997). Ancak durumun değiştiğine dikkat çekilmelidir. Aslında, Gana'da ekonomi politikalarının (YUP) ardından kırsal ve kentsel insanlar arasındaki dinamikleri ve yaşam koşullarını tamamen değiştirmiştir. Kentsel koşullar iyileşmeye devam ederken, ekonomik kriz, hükümetin kırsal kesimin temel dayanağı

olan tarım sektörüne sübvansiyonları ve elverişli politikaları bastırabilmesi için hükümeti zorlamış ve hatta kötüleşmiştir. Her ne kadar YUP, kayda değer zorluklar yaratan genel bir başarısızlık olsa da (Mkandawire ve Soludo 2003), sınırlı bir ölçüde Gana'daki girişimleri teşvik etmiştir (Ackah ve Baah-Boateng, 2012). İhracat sanayi, imalat ve hizmet sektörleri gibi kentsel faaliyetler sonuç vermeye başlamıştır. Aynı zamanda, kırsal ekonomi sürekli olarak çökerken, şehir ekonomisi sürekli yükselmektedir.

Geçerli alternatifler olmaksızın, bu işlerde ayakta kalabilmek için, kırsal-kentsel göç, yoksullaşmayı hafifletmek için aileler ve haneler için hızlı ve daha iyi baş etme stratejileri sunmuştur. O zamanlar Gana'daki bu durumun bir izolasyonu bulunmamaktadır, ama Afrika ülkelerinde Washington Konsensüsü tarafından önerilen politikaları uygulamayı tercih eden genel bir eğilim olmuştur (Mkandawire ve Soludo 2003). Dünya genelinde kırsal-kentsel göç moda bir forma dönüşmüştür. Yaşamak için kentsel alanlara taşınmak en ihtiyatlı ve amaca uygun hale gelmiştir. Kırsal kentsel olgunun fırsatları ve zorlukları bulunmaktadır. Ancak kırsal kentsel göçün beklentileri, olumsuz etkileri ile karşılaştırıldığında daha az vurgulanmaktadır. Yoksulluk ile ilgili olarak genel görüş, göçün yoksulluğa ve bazen kırsal yoksul haneler için stratejik geçim başa çıkma stratejisine bir cevap olduğu yönündedir (Awumbila vd., 2014). Politika ve akademi alanlarında, kırsal kentsel göçün hızının sıkıntı dönemlerinde hızlandırıldığı iyi belgelenmiştir (Todaro, 1971; Fields, 1972). Örneğin, Gana'nın ekonomik kriz ve şiddetli kıtlık yaşadığı 1970'lerde ve 80'lerde, kentsel merkezlere göç, ekonomik kriz ve kıtlığın zorluklarıyla başa çıkmak için önemli bir geçim stratejisi haline gelmiştir (Awumbila vd. 2011; Kwankye ve Anarfi 2011).

Gana gibi, diğer Afrika ülkelerinde de benzer eğilimlerin diğer bölgelerde hayatta kalma stratejisi olarak kırsal-kentsel alanlara yol açtığı iddia edilmektedir. Latin Amerika'da, örneğin, Duffour ve Piperata (2004), ailelerin gelirleri iyileştirmek ve kârsız kırsal ekonomik faaliyetlerden kaçış yolu sağlamak için nasıl yardım ettiklerini ve şehirlerde patlayan ihracata yönelik faaliyetlerin faydalarını aktif olarak paylaştıklarını savunarak kırsal şehir göçü yoğun bir şekilde ele almışlardır. Yine de geçim stratejilerinin bir parçası olarak, kırsal kentsel göç, bağımsız kadın ve kızların ailelerine gelir sağlamak için gelir elde etmek için şehirlere taşınmasını sağlamıştır.

Kuşkusuz kırsal ekonomilerde önemli ölçüde etkilenen kadın işgücü katılımını hızlandırmaya ve artırmaya yardımcı olmuştur. Son zamanlarda, yoksul bölgelerden gelen kadınlar ve kızlar, evde çalışanlar, hamallar (kayayei) meyvelerden, torbacık suyundan, sade ev aletlerine kadar malların taşınması gibi işlere girebilmek için şehir merkezlerine gitmektedirler. (Awumbila vd., 2011).

Aslında, çalışmalar şehirlere göç etmeye karar veren nispeten kırsal kesimin gelirlerinde ve yaşam standartlarında çok büyük bir gelişme yaşadığını göstermiştir (Awumbila vd., 2014). Ek olarak, köyde olduğundan çok daha iyi bir standartta yaşayabildikleri için güçlenmektedirler. Yoksul göçmenlere, kendi hayatlarının kararlarına başkanlık etmesini önermektedir. Son zamanlarda yapılan ampirik çalışmalarda, Awumbila vd. (2014), kırsal-kentsel göçün tamamen olumsuz analizinin tersine hem kırsal hem de kentsel alanlarda yoksulluğun azaltılmasına katkıda bulunmuşlardır. Gerçeklerin ışığında, aile bireylerinin veya ailenin hayatta kalma stratejilerinin bir parçasını içermektedir. Çoğu durumda, şehir merkezlerine göç edenler, köyde kalan ailelerini desteklemek için düzenli işçi göndermeye mecbur durumdadır.

“Köyde olduğum zamanlara kıyasla rahatlamış ve daha iyi hissediyorum. İhtiyaçlarımı karşılamak için çalışıyorum ve köydeki aileme pirinç, yemeklik yağ ve bir miktar para gönderiyorum. Psikolojik tatmin açıklanamaz. Her ne kadar şehirde rahat olmasa da buna katlanabiliyorum” (GH, 20) ifadelerini kullanmıştır. Başka bir görüşmeci şöyle anlatmaktadır: *“Üç çocuk sahibi bir anne olarak, çocuklarımı geride bırakma endişesi yoksulluğumuzu kötüleştirmiştir. Kocamı kaybettikten sonra çocukları tek başına yetiştirmek zorunda kaldım, ama hava koşullarına bağlı olarak geçimlik tarım yapıyoruz, her zaman temel ihtiyaçlarımızı karşılamaya çalışıyoruz. Çocukları büyük anneleriyle birlikte bırakıp cesaretli bir karar aldım ve işe girmek için şehre geldim. Küçük çaplı bir işe başladım ve benim standartlara göre çok iyi çünkü çocuklarımın bakım masraflarını karşılayabiliyorum (yani çocuklarımın okul ücretlerini ödeyip, yiyecek alıp onları da besliyorum). Tehdit ve zorluklarla dolu olsa da yaşamaya değer”* (GH, 10). *“Kazancımı arttırmak için şehre geldim, böylece ailem için ailemin ihtiyacını karşılayabilirim. Şehirde çalışarak göçmenlik amacımı*

yerine getiriyorum. Bu zorunluydu çünkü çiftliğim yıldan yıla azalmaya devam ediyor” (GH, 28).

Bu anlatılar, yoksulların yoksullaşma seviyelerini yatıştırmada kırsal-kentsel göçün önemini göstermektedir. Göçmenlerin eve gönderdiği havalelerin üzerinde de işaret edildiği gibi, ailenin gelirinin ana kaynağıdır. Bu havale aynı zamanda kırsal alanlarda sosyal güvenlik eksikliği tarafından teşvik edilmektedir. Tek sosyal güvenlik, ebeveynlere ve aile üyelerine bakmaya yönelik güçlü ahlaki yükümlülüktür. Bu Gana'ya özgü değil, gözlemlendiği gibi, gelişmekte olan ülkelerde benzer anlatılar oldukça bulunmaktadır. Çin'de, kırsal kesimde yaşayanların paraya çevrilmesinde önemli rol oynadığı görülmektedir. Gong'a göre, Kong, Li & Meng (2008), yaklaşık 30 milyar dolar, 2005'te kentsel alanlardan kırsal alanlara bağlanmıştır. Bu, göçmenler ve aileleri arasında kırsalda yaşayan mutluluğun ve yaşam memnuniyetinin artmasına neden olmuştur. (Akay, Giuliatti, Robalino ve Zimmermann, 2012).

Kırsal-kentsel göçün yoksulluğun azaltılmasına olan paha biçilemez katkılarına rağmen, kent merkezlerindeki birçok güvenlik sorununa da olumsuz katkıda bulunmuştur. En göze çarpan olan ilki, gecekonduların evrimini ve problemleri beraberinde getirmiştir. Gecekondu mahallelerinin çoğu, barınmak için çatıları tutmayan şehirlere kırsal göçmen götürmekte ve böylece kalıcı yapılar şehir merkezlerinde tehdit ve güvenlik sorunları yaratmaktadır (UN, 2007, Adaman vd., 2005; Pınarcıoğlu ve Işık, 2008) Bir sonraki bölüm, Türkiye'de ve Gana'daki kentsel merkezlerdeki sağlık güvenliği sorunlarını incelemektedir.

e. Sağlık Güvenliği ve Yoksulluk Bağlantıları

Sorular

1. Sağlık ihtiyaçlarınızı nasıl karşılırsınız?
2. Çevrenizdeki sağlık hizmeti nasıl sağlanır?

1. Sağlık ve Hayatta Kalma

Bu bölüm, Türkiye'deki sağlık ve yoksulluğu ve Gana'nın katılımcılardan gelen cevaplar ile değerlendirilmesidir. Bu çalışmada daha önce belirtildiği gibi, Sağlık, insan sermayesinin önemli bir bileşenini oluşturmaktadır (WHO, 2016). Bu

nedenle, yoksulluğa yönelik son yaklaşımlarda belirgin bir biçimde öne çıkmaktadır. Hem yoksulluğun belirleyicisi hem de sonucudur. Sağlık ve yoksulluk birbirinden kopmaz bir biçimde iç içe geçmiştir çünkü zayıf sağlık yoksul insanların ve yoksulluğun üretkenliğini de etkileyerek sağlık sorunlarını ve yoksul insanların hastalıklarını şiddetlendirmektedir.

Dolayısıyla, sağlık hem bireyin hem kırsal hem de kentsel ortamdaki güvenlik ve sürdürülebilir geçim için önemli bir göstergedir. Ekonomik bir varlıktır ve insanlar, özellikle kentsel halkın geçim kaynakları kendi sağlıkları için ayrılmaz bir bağıdır. Yoksul birisi hastalandığında, bu gelir kaybı demektir. Böylelikle sağlık, çarpan etkisi yaratmakta: işgücü verimliliğini ve genel üretkenliği artırmakta; eğitimsel kazanım ve yatırım ve demografik geçişi kolaylaştırmaktadır (OECD, 2003:14). Bu nedenle, insan güvenliğine yönelik tehditlerden biri olarak ele alınmaktadır (UNDP, 2010). Bu nedenle, bir sorudan katılımcıların sağlık tehditlerine karşı korumaya hazırlıklı olmalarının görüşlerini sorması istenmiştir. Bu, kent sakinlerinin genel refahı üzerindeki sağlık etkisini nasıl etkilediğini araştırmayı amaçlamaktadır. Görüşmelerden elde edilen genel görüşler, yoksul ve yetersiz kişilerin sağlık hizmetlerine erişim için büyük zorluklarla karşılaştıklarını göstermektedir. Aşırı kalabalık ve uzun süreli bekleme süreleriyle ilgili şikayetler ortaya çıkmaktadır. Uzun süreler sırada beklediğim durumlar çekilmez olabilmekte. Bu nedenle bazen bitkisel ilaçlar kullanıyorum. Soğuk algınlığı olduğunda marketten nane, limon, maydanoz ve birkaç şey daha alıp, kaynatıyorum ve hastalığımı tedavi etmeye çalışıyorum. (TC, 15). “*Resmi bir sosyal güvenceye sahip değilim ve korumam için Allah'a güveniyorum*” daha ayrıntılı sorduğumda “*kendim ve tüm aile için sigorta primini ödeyemedim.*” (GH, 18). Bunlardan biri de temel sağlık hizmetlerini kapsayan devlet kayıtlı sigorta kapsamında olduğunu bildirmiştir (TC, 21).

Yukarıdakiler, yoksun insanların kendi kendini tedavi etmeyi nasıl tercih ettiklerini göstermektedir çünkü bu seçenekleri ucuz ve uygun fiyatlı görmektedirler. Kentsel yoksullar, yüksek kaliteli sağlık hizmeti istemektedir, ancak mali olarak kısıtlanmaktadır. Özel sektör tarafından sağlanan kaliteli hizmetlere maruz kaldıkları gerçeğini göz önünde bulundurarak, genellikle kendilerine verdikleri hizmetlerin yetersiz kalmasına neden olan bürokratik ve kurumsal durgunluktan

mahrum kalan hizmetlere sadık kalmaktadırlar (Adaman vd., 2007) Ayrıca, kentsel yoksulların farklı özelliklere sahip farklı kategorilerden oluştuğunu iddia etmektedir. Çeşitli boyutlardaki stres, kentsel yoksullara ağır bir zarar veren merkezi sağlık riskidir. Ekonomik stresten (geçim için yeterli para kazanmaya çalışırken) sosyal stres (asimile etme ve kentsel yaşamla başa çıkmaya çalışırken); siyasal stres (kentsel bütün politik sorunları göstermekte) gibi değişen streslerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Kent yaşayanların bu sayısız baskıyı içermeye mücadelesi verdikçe, zihinsel stres kaygı ve depresyona yol açmaktadır. Bunun birleştirilmiş sonucu, kentte yaşayanlar sürekli sağlıksızlık halindedir. Ne yazık ki, kentte yaşayan insanların özel sağlık hizmetlerine yakınlığı olsa da onlara her zaman bu hizmete erişememektedir.

Özel sağlığın çok para olduğu şehirlerde yoksullar kendi sağlık arayışlarını geliştirmektedir. Hastaların sağlık sigortası kısıtlı erişim tıbbına sahip olduğu ve bazen de bazı ilaçları satın almaları gerektiği için, durumları kötüleşmeye başladıklarında hastanede kendilerini normal olarak görememektedirler. Sonunda, yoksullar, kamu kliniklerinde veya sağlık merkezlerinde uygun olmayan çalışma saatlerinden dolayı normal olarak vaz geçmektedirler. Bir kadın katılımcıdan gelen bir anlatı, yukarıdakileri mükemmel bir şekilde açıklamaktadır. *“30’lu yaşlarımdayım ama 50 yaşlarında bir kadına benziyorum (kahkahalarla ciddiyetle birleşiyor), ailemizdeki zorluklar bizi kahrediyor. İki kızım için iyi bir görünüm sağlamaya çalışmak, düşüncelerimi her zaman meşgul ediyor. Her zaman temel ihtiyaçlarımızı karşılayamadığımız için endişeliyim ve bu beni üzüyor. 5 kez psikolojik terapi geçirdim. Bütün bu süreçlerde, özel servisler aradık ve çok çok pahalılar. Çok çalışıyorum, kocam da çok çalışıyor ve biz birbirimize yabancılaştık. Küçük kızımın neden eski bir arabaya sahip olduğumuzu ve arkadaşlarının ebeveynlerinin neden en son model arabalara bindiklerini sorduğunda yıkıldım. Böyle utanmayı hayal edebilirsiniz. Stres devam ediyor, hükümete acı çektiğimizi söyle”* (TC, 27).

Genel olarak, Gana'daki sağlık durumu, belirtildiği gibi, on yıllar boyunca önemli ölçüde iyileşmiştir. Yine de gelişmekte olan tüm ülkeler gibi, Gana'daki yoksul ve az gelişmiş insanlar etkili sağlık hizmeti almaktan daha iyi bir ihtimaldir. Sağlık hizmeti sunumunun kalitesinde bir artış olmasına rağmen hem kırsal hem de kentsel alanlarda yoksulların güvenliği için büyük bir tehdit oluşturmaktadır.

Gana'daki kırsal alanlarda sağlık sistemlerinde ve sağlık hizmetlerinde kaliteli sağlık hizmeti sunmada büyük bir açık vardır (ACCA, 2013). Bir avuç dolusu kırsal bölge hariç, özellikle de NHIS kapsamında olanlar, kırsal kesimdeki insanların çoğunluğu tıbbi sağlık masraflarını karşılayamamaktadır. Bunun ışığında, geleneksel olan yerel tedavi yöntemlerine yönelme zorunluluğu bulunmaktadır. *“Köydeyken hiç tedavi görmedim çünkü tedavi masraflarını karşılayamadık. Herhangi bir aile üyesi bile hatırlayabildiğim kadarıyla kliniği ziyaret etmemiştir. Aslında, tüm toplumda hüküm süren budur. Bir kadının, bir bebeği doğurmak üzereyken ve komplikasyonları ortaya çıktığı zaman, tıbbi dikkati sağlamak için çaba harcadığımız durumları hatırlatırız. Bu durumda, tüm çabalar, maliyetin karşılanabilmesi için bazen önemli bir varlık satarak, seferber edilmek zorunda kalacaktır. Karmaşık vakaların dışında tüm hastalıklar yerli doktorlar tarafından izlenmektedir. Hastalığı tedavi etmek için otlar, ağaçlar ve çalılara bağlıyız. Şehre taşındıktan sonra, artık yüksek standartlar olmasa bile sağlık hizmetlerine erişebiliyorum. Şehirde, NHIS'i kayıt edebildim. Kırsal ortamdaki sağlık hizmetlerine ulaşmak için bazen ulaşım mesafeleri olan yerlerin aksine şehirde kimi zaman yürüme mesafesindeki birçok kamu hastanesine erişimim var”* (GH, 03).

Yukarıdaki anlatım, kırsal sağlık ve kentsel sağlık arasındaki farkı göstermektedir. Kırsal alanlar söz konusu olduğunda, kullanılabilirlik, erişilebilirlik ve karşılanabilirlik konusundaki sınırları bulunmaktadır. Böylece, kırsal alanlarda güvenli bir tehdit olarak sağlık seviyesi çok büyüktür. Sağlık hizmetlerinin, özellikle sağlık hizmetleri için anında ödeme yapamayan yoksullar için erişilebilir kılınmasına yönelik çabaların bir parçası olarak, NHIS kurulmuştur. Program sağlık hizmetlerine erişimi arttırsa da toplumdaki yoksulluğun sağlık gereksinimlerinin karşılanmadığı endişesi vardır. Öte yandan, kentsel merkezdeki durum daha iyi görünse de eleştirel incelemede, kaliteli hizmetlere erişmek için engelleri aşma konusunda zayıf durumdadır. Kentsel alanlarda, gelişmekte olan ülkelerde kamu hizmetlerinin belirtileri olan gecikmeler olsa da bazı hizmetler bulunmaktadır. Kamu hizmetleri her zaman yetersiz kaynaklar, bürokratik eylemsizlik ve yeterli altyapı ve aşırı kalabalık eksikliği gibi zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır (Adaman ve diğerleri, 2007; ACCA, 2013). Gana'da kentsel alanlarda sağlık hizmetlerine erişim, yoksullar için övgüye değer olsa da yoksullar çeşitli tehdit ve zorluklara maruz kalmaktadırlar.

Yoksullar, sağlıksız ortamlarda yaşamak zorunda kalmakta ve onları önlenabilir hastalıklara maruz bırakılmaktadır: Sıtma, Kolera ve HIV/AIDS. Bir sonraki bölüm, yoksulların yaşam koşullarından kaynaklanan yoksullara karşı duyarlı olan ortak tehdit ve hastalığa odaklanmaktadır.

2. Sıtma

Sıtmanın, SAA'da önde gelen ölüm nedenlerinden biri olduğu gözlemlenmiştir. Tedavi olmak için ekonomik kaynakları olmadığı için yoksullar arasında yaygındır (DB, 2005). Sıtma önlenabilir ve tedavi edilebilir bir hastalık olmasına rağmen, Gana'da büyük bir sorun olmaya devam etmektedir. Sıtmanın başlıca nedeni, açık drenaj ve atık yönetim sistemlerinin yetersizliğine bağlanmaktadır. Yaygınlık oranı Gana'da endemik olarak tanımlanmıştır. 2016 yılında, GHS'nin resmi rakamları, sıtma hastalığının sağlık tesislerinde 10 milyondan fazla vakanın kaydedildiği önde gelen vakalar olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda 28,606 şüpheli sıtma vakasının günlük olarak kaydedildiği de ortaya çıkmıştır (GHS, 2016). En çok etkilenen insanlar beş yaşın altındaki çocuklar, hamile kadınlar ve yaşlılardır. Kanıtlar sıtmanın, Gana'da beş yaşın altındaki çocukların en büyük katili olduğunu göstermektedir (UNICEF, 2013). Bunun ışığında, hükümet ve bağışlayan ortakları, sıtma mücadelesine birçok kaynağın bağılı olduğu sıtma ortadan kaldırmaya odaklanmışlardır. Çabalar, sıtma hastalığından kabul ve ölümün, 2015 ve 2016'da sırasıyla 409.947'den 379986'ya ve 2.137'den 1.264'e düştüğü için olumlu sonuçlar verdiğini göstermiştir. WHO sıtma raporu (2016), sıtma vakalarının görülme sıklığının 2010 ve 2015 yılları arasında dünya genelinde yüzde 21 azaldığını göstermektedir.

3. Kolera

Özellikle kirli aşırı kalabalık kentsel ortamlarda kötü sıhhi ve su koşullarının yaygınlığı nedeniyle kolera hala ciddi bir halk sağlığı sorunudur. Kolera, bozulmuş yiyecek ve içme suyu yoluyla geçtiği bilinen bir bilgidir. Genellikle ortamın sağlık durumu ile ilgilidir. Son yıllarda, kolera salgınları Gana'nın yoğun nüfuslu Büyük Akra ve Ashanti Bölgelerin de birkaç kez ortaya çıkmıştır.

4. Yetersiz Beslenme

Uygun olmayan beslenmenin sonucu olan bu hastalık Gana'da hala endemiktir. Çocuk ölümlerinin yaklaşık üçte biri, çocuk ölümlerine büyük katkıda bulunmaktadır. Yıllar geçtikçe, Gana önemli ölçüde yetersiz beslenmeyi azaltmayı başarmıştır, ancak çocukların yüzde 23'ü kısa ve yüzde 57'si anemiktir. Bu istatistik eşit olmayan şekilde dağıtılmıştır. Ülkenin kuzey kesiminde yetersiz beslenme yaygındır. Özellikle her beş çocuktan yaklaşık ikisinin kısa olduğu ve çocukların yüzde 80'inden fazlasının anemiden mustarip olduğu, özellikle Kuzey Gana'da yeterli beslenme büyük bir sorundur. Çocukların zihinsel ve fiziksel gelişimi için büyük bir risk teşkil etmekte ki bu da çocukları çok sayıda hastalık ve enfeksiyona maruz bırakmaktadır.

f. Konut Sahiplik Hakkı ve Güvenliği

Sorular

1. Kiralıyor musunuz yoksa ev sahibi misiniz?
2. Konut konusunda herhangi yardım aldınız mı?

Bu bölüm, kent sakinlerinin iyi ve mütevazı konutlar sağlama yeterlilikleri hakkında bilgi vermeyi amaçlamaktadır. İş garantisi ve barınma, özellikle yoksullar olmak üzere kent sakinlerinin refahı için tehdit oluşturduğuna dikkat çekmektedir (Candan ve Kolluoğlu, 2008; BM, 2007). Kentsel güvenliğe yönelik tehditlerin sayısında BM HABITAT, kent sakinlerinin yaşam standartlarına yönelik kritik tehditlerden biri olarak iş garantisi ve konutu vurgulamıştır. Kentsel alanlardaki düzensiz yerleşimin mekânsal büyümesinin güvenlik sorunu olduğu ve yıllar geçtikçe sarsılmayı engellemek için çılgınca çaba sarf edildiği, çabaların tükendiği, ancak eğilimin devam edeceği görülmektedir. Yoksulluğun ortadan kaldırılması girişiminin ve sosyal güvenlik programlarının etkilerine rağmen, gayri resmi yerleşim olgusu hızla artmaktadır. BM-HABITAT'a göre gecekondu mahalleleri, aile üyelerinin aşağıdaki özellikleri sergilediği mekânlara atıfta bulunmaktadır:

1. Aşırı iklim koşullarına karşı koruyan kalıcı bir kalıcı konuttan yoksundur;
2. Aynı odayı üç yada üçten fazla kişi paylaşmaktadır
3. Uygun bir fiyata yeterli miktarlarda güvenli suya kolayca erişilememesi;

4. Yeterli sayıda insan tarafından paylaşılan özel veya umumi tuvalet şeklinde yeterli sanitasyona erişememektir.

5. Zorla tahliyeleri önleyen görev süresinin güvenliğini sağlayamaz.

Gecekondu meselesi hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeleri çeşitli biçimlerde ve seviyelerde barındırmaktadır. Örneğin, Güney ve Doğu Avrupa'da, şehir sakinlerinin şehir merkezlerindeki kiralari karşılayamadıklarını belirten araştırmalar ortaya çıkmıştır. Batı Avrupa için, kentsel sakinlerinin yaklaşık yüzde 6'sından nispeten daha iyi olan son derece istikrarsız koşullarda yakalanmaktadır (Avrupa Ekonomik Komisyonu, 2008). ABD'de, bile bu durum sıkıntılıdır. Büyük iç şehir merkezlerinde getto yaygınlığı uzun zamandır tespit edilmiştir. Bu gettolar bitmemiş, daha ziyade çadır olgusuna dönüşmüştür. ABD'de yoksulluk ve kentsel güvensizlik daha belirgindir. Yakın zamanda BM Özel İzleyicisi'nin Raporu (bir aşırı yoksulluk ülkesi ile yolculuk: Amerika'ya hoş geldiniz) ABD'nin büyük şehirlerindeki artan evsiz ve derin yoksulluğu işaret etmektedir (BM Özel Raporu, 2017).

Tüm zenginliklerin (yani dünyanın en zengin ve en güçlü ülkesi) ortasında, ABD'deki bazı kentlilere ait yaşam koşulları, üçüncü dünya ülkelerinde hüküm süren koşulların doğruluğudur: evsizlik, yiyecek yok, sağlık sigortası yok, eğitim yok vb. gelişmekte olan ülkeler üzerinde, gecekondu sorunu daha da karmaşıktır ve istatistikler şaşırtıcıdır. Yoksul bölgeler olan Sahra Altı Afrika ve Güney Asya, haritayı domine etmektedir. SAA'daki kentsel nüfusun yüzde 59'u gecekondu mahallelerinde yaşarken, yüzde 28'i kent sakinleri Güney Asya'da gecekondu mahallelerinde yaşamaktadır (BM-HABITAT, 2016). Latin Amerika ve Karayipler için, oran yaklaşık yüzde 23,5'tir. Küresel olarak, toplu şartlarda, bir milyardan fazla insan, gecekondu mahallelerinde yaşamaktadır. Bu, dünyadaki her 8 kişide 1'e çevrilmiştir. Türkiye ve Gana ile ilgili olarak BM-HABITAT'ın en son verilerine göre, 2015 yılından itibaren gecekondu mahallelerinde yaşayan nüfusun oranı, 1990'lardan bu yana sırasıyla yüzde 23,5'ten yüzde 23,9'a, yüzde 65,5'den yüzde 37,9'a çıkmıştır.

Gecekondular kentte yoksulluğun göze çarpan bir özelliği olarak tanımlanmaktadır. Ancak, gecekondu mahallelerinin homojen olmadığının ve belirli topluluktaki yoksunluk düzeyine göre kararların verildiği belirtilmelidir (BM, 2014).

Ve kesinlikle Türkiye ve Gana gecekonduları karakteristik olarak farklıdır. Gecekonduların ortaya çıkması ve yaygınlaşması için en önemli nedenlerden biri, kent sakinlerinin kitlesinin makul konut temin etmedeki yetersizliğidir. Kiralık konutlar pahalıdır ya da bu kategoriler için uygun konut eksikliği bulunmaktadır.

Yetkililer için gecekondular, insan hakları konusunda kalma yeri olarak uygun değildir; bununla birlikte, yasadışı kumar, getto ve haydut hayatı, soygun faaliyetleri gibi şiddet ve harareti faaliyetler için sıcak bir ortamdır. Bu mekanların yaşantıları de evlerinin uygun olmadığını kabul etmekte ancak yapacakları herhangi bir şey bulunmamaktadır. *“Aslında emniyete mahalleden geçerken, bir gün hep kalbimde sessizce dua ettim, bu dairelerin birinde yaşama fırsatım olacak. Ancak, bir mucize olmadığı sürece, ailem ve ben orada yaşayabileceğimizi sanmıyorum. İyi ve kötü bir şey biliyoruz, burasının yaşamak için uygun olmadığıdır, ancak elimizde olanlarla ilgili olarak bunu yapmak zorundayız ve şartlarımız, bu yerlerde kalmamızı gerektiriyor”* (GH, 02).

Türkiye makamları kamu sosyal konut programı-Toplu Konut İdaresi Başkanlığı'nın (TOKİ) uygulanmaları bu gecekondulara tehdidine karşı adım olmuştur. Program, gerekli tüm temel hizmetler ile hükümet tarafından inşa edilen dairelerde kentsel gecekondularda insanları yeniden konumlandırmaktadırlar. Program ülke çapında uygulanmaktadır. Projenin hedeflerini, yoksulluğu hafifletmek için genel bir amaç ile iyi bir standart konut sağlamak olarak aralıksız olarak ilan etmişlerdir. *“Proje, vatandaşlarımıza yaşam standartlarını yükseltmek için daha iyi ve uygun fiyatlı konutlar sağlamak için bir sosyal güvenlik projesi tasarlamış ve bir şekilde insanlar arasındaki uçurumu birleştirmiştir; Sağlıklı ortamlar oluşturmak için kentsel düzensiz yerleşimi ortadan kaldırma önemlidir. Fakat buradaki amaç, yoksullukla mücadele etmektir”* (TC, 25). Ancak, bu yerlere yerleştirilenlerin bir kısmı, yeni binalara taşındıktan sonra durumlarının daha da kötüleştiğini belirtmişlerdir. *“Hükümetin bizim için iyi niyetleri olduğunu biliyorum, ancak bu konutlar için şartlar dostluğun çok ötesinde. Aylık mevduatlar ve ek kullanım ücretleri bizim için çekilmez. Ailem 5 kişiden oluşmaktadır (üç çocuk, eş ve kendim). Ailenin tek tedarikçisi benim. Bu harcamaları nasıl karşılarım? Her ne kadar şimdi güzel bir apartman dairesinde yaşıyorum ama asla rahat edemiyorum. Ben her*

zaman düşüncelere gömülürüm. Gecekonuda yaşarken, kira ödemiordum. Kamu hizmetleri pahalı değildi. Bence eskiye göre daha yoksuluz” (TC, 11).

Bu izole bir olay değil. İstanbul'da Candan ve Kolluoğlu (2008) tarafından yapılan bir etnografik çalışma, TOKİ projesinin kentsel halkı yabancılaştırdığını ve yoksulluk seviyelerini derinleştirdiğini, çünkü sadece gelir kaynaklarını kısmakla kalmadıklarını, aynı zamanda mevcut olmayan bazı ek masraflarla yüklendiklerini tespit etmiştir. Kentsel rehabilitasyon projelerinin, yoksulluğu yoksulluk tuzağına dönüştüren ve yoksulluğa iten kentsel alanlarda yeni bir yoksulluk safhası oluşturduğunu ileri sürmüşlerdir.

Kentsel yenilenmeler “yeni yoksulluk biçimlerinin yerinden edilmesi ve değiştirilmesiyle sonuçlanmaktadır. Başka bir deyişle, İstanbul'un yeni silüetinin gölgesinde, yoksulluk ve refahın yeni alanları, sürekli ve giderek birbirinden ayrı bir biçimde ortaya çıkmaktadır.” (Candan ve Kolluoğlu, 2008:7). Yeni yoksulluk biçimlerinin “bir kamulaştırma süreci, sosyal dışlanma, halihazırda güvencesiz geçim ve hayatta kalma pratikleri tehlikesi ve yeni etnik gerilimler ve şiddet biçimleri” olduğunu vurgulamışlardır (Candan ve Kolluoğlu, 2008:8). Anlatımlar ve söylemler, kentlerdeki sarsıcı zenginlik karşısında başa çıkmaya çalışan, şehirdeki yetersiz ayrıcalıklı mücadelenin gerçekliğine işaret etmektedir. Kuşkusuz, kanıtlar, kamu makamlarının amaçları ile halkın özlemleri arasında, politikaların amaçlanan faydalanıcıları arasında bir uyumsuzluk olduğunu göstermektedir. Sorulması gereken sorunu ele almamaktadırlar. Bir çeşit palyatif önlem almaktadır. Ancak, Türkiye'deki yoksulluk sınırının biraz üzerinde olan düzenli gelir kaynağı olan insanlar için mükemmel bir rahatlama ortaya çıkmaktadır. *“Bu proje-TOKİ- bana ve aileme iyi bir konutta yaşamak ve bir ev sahibi olmak için bir fırsat verdi. Kiraladığımız rantla karşılaştırdığımızda, bizim için bu daha iyi; projeden memnunuz” (TC, 13).*

Gelişmekte olan herhangi bir ülke gibi Gana'da da ciddi bir konut açığı bulunmaktadır. Gana'daki konut açığı, yıllar boyunca konut sağlamak için politikaları başlatamamış olan, birbirini takip eden hükümetlerin sorumluluk almamasının bir sonucudur. Yine, bu sorunun bir başka nedeni de Gana ekonomisinin liberalleşmesi ve hükümetin özel sektöre konut sağlama sorumluluğunu hevesle değiştirdiği yeni liberal politikaların uygulanmasıdır (Kwofie, Adinyira ve Botchway, 2011). Ancak, kâr güdüsü ve iş sürekliliği

nedeniyle özel sektör, toplumun tüm kategorilerine uygun konut sağlayamamıştır. Sadece toplumun üst sınıfının konut ihtiyaçları karşılanmaktadır. Alt düzeydeki insanlar dışarıda bırakılmakta çünkü mevcut dairelere su temin edememektedirler. Bu şartlar altında, düşük gelirli kent sakinleri gecekondu mahallelerine başvurmak zorunda kalmakta çünkü konut ve kiralara pahalı maliyeti onları korkutmaktadır. Ankete katılan bir kişi *“Akra'ya taşındığımda, bir ev kiralamak için gereken kaynaklara sahip değildim. Gecekonduya yaşayan bir arkadaşla tanıştım. Bana kendi evimi inşa etmek için bir arazi parselini güvence altına almamda yardımcı oldu (GH 15). Aslında burada [Kiralık Accra] kira bedeli önemlidir. Benim çalışmam sermayem bir ev kiralamak için bana para veremedi”*, diye ekledi. Bu özellikle konut merkezlerindeki konut açığını ve son yıllarda kriz seviyelerine ulaştığını göstermektedir. Gana'da raporlar, konut açığının 1,7 milyonda (Myjoyonline, 2017) tahmin edildiğini ve en olumsuz etkilenen şehirlerin en gelişmiş şehirler olduğunu göstermektedir: Akra, Kumasi ve Secondi-Takoradi (BM-HABITAT, 2006).

Yetersiz konut olgusu, Afrika genelinde önemli bir sorundur. Uluslararası Finans Kurumu'nun (2017) yakın tarihli raporlarında Afrika'daki konut krizini önlemek için acil önlemlerin gerekli olduğu görülmektedir. Ayrıca, örneğin Kenya'da konut açığının 2 milyon konut biriminde ve Nijerya'da 17 milyon olduğu tahmin edilmiştir. Konut krizi çoğunlukla şehirleşmeyle bağlantılıdır. Kırsal alanlarda konut sorunu daha azdır. Bu ışıkta kırsal halk için acil güvenlik ihtiyacı bulunmamaktadır. Ancak, konut genel olarak kırsal bir zorunluluk olarak görülmesi de kırsal konut standartları çok kötüdür. Normalde kırsal konutları inşa etmek için kullanılan malzemeler, kırsal halkı sıradan tehditlere maruz bırakan düşük standartlardır. Ayrıca, kırsal konutlar, portatif su (borular) ve yerleşik sağlık tesislerinden (Gana İstatistik Servisi (GSS), Gana Sağlık Servisi (GSS) ve ICF, 2017) yoksundur.

Çoğunlukla Gana'da, kırsal konutlar teknik uzmanlık ve uygun inşaat malzemeleri uygulanmadan inşa edilmektedir. Sonuç olarak, kırsal konutlar kolayca bozulmakta ve genel olarak kırılganlık sergilemektedir. Buna ek olarak, evlerin uygun olmayan şekilleri nedeniyle, boru su ve sanitasyon ekipmanı ile donatılmamışlardır. Köyler, su içme ve ev kullanımı için sağlıklı kaynaklara başvurmaya mecbur durumdadır. 2010 yılında, kırsal alanlarda iyileştirilmiş içme suyuna erişim yüzde 61,74 olarak gerçekleşmiş ve Gana'da kırsal alanlardaki kritik

politika konusu içilebilir su dağıtımı yapılmıştır. Bunun yanı sıra, sanitasyon da daha iyi değildir. Sanitasyon, kamu yetkililerinin uğraştığı huzursuz bir sorunu kanıtlamıştır. Kentsel alanlarda iyileştirilmiş sanitasyon 19.3 iken kırsal alanların oranı 9.9'dur. Onaylanmamış sağlık hizmetleri için kentsel hanelerin yüzde 80,7'si daha az hijyenik yöntem kullanmaktadır. Yüzde 90,1, onaylanmamış sağlık önlemlerini kullanmaktadır (Aşağıdaki Tablo 43). Sanitasyon sisteminin olmayışı göz önünde bulundurulduğunda, kırsal alanda açık bir dışkılama ve katı atık dökümü atılmaları yaygındır ve bu da zaten kırılğan sistemlerin daha da tehlikeye atılmasını sağlayarak sağlıklı bir duruma yol açmaktadır.

Tablo 42: Su Kaynakları ve Erişim

Çeşit	Kentsel Nüfus	Kırsal Nüfus
Geliştirilmiş içme suyu	95.0-	75.8 73.8
Geliştirilmemiş kaynaklar	4.90	24.2 26.2
Açık defekasyon	5.80	7.3 29.9

Kaynak: Gana İstatistik Servisi (GİS), Gana Sağlık Servisi (GSS), ve ICF (2017, s. 16).

Tablo 42’de, Gana’daki su istatistiklerini göstermektedir. Kentsel alanların gelişmiş ve hijyenik su kaynaklarına erişiminde daha iyi olduğunu göstermektedir. Kentte yaşayanların yüzde 94’ü portal suya sahipken, kırsal kesimdeki 73,8’inin içilebilir suya erişimi bulunmaktadır. Gana, su için BKH’lerine ulaşmasına rağmen, hala kırsal alanlardaki çabaları artırması gerekmektedir. Kırsal halkın içilebilir suya erişimi olduğunda, suyla ilgili hastalıkların ortadan kaldırılmasına yol açacaktır.

Tablo 43: Sıhhi Kosullar

Çeşit	Kentsel Nüfus	Kırsal Nüfus
Gelişmiş sıhhi	19.3 22.6	9.9 11.0
Gelişmemiş sıhhi	80.7 77.4	90.1 89.0

Açık dışkılama	5.80	23.8	7.3	29.9
----------------	------	------	-----	------

Kaynak: Gana İstatistik Servisi (GİS), Gana Sağlık Servisi (GSS), ve ICF, 2017, s. 16.

Tablo 43’de, Gana’daki sağlık durumunu göstermektedir. Göstergeler Gana’daki sağlık hizmetlerinin hem kentsel hem de kırsal alanlarda büyük bir sorun olarak kaldığını göstermektedir. Kentsel alanlarda sadece yüzde 22,6’sı kırsal alanlarda yüzde 11’e karşılık sanitasyon geliştirmiştir. Onaylanmamış sağlık durumu kötü durumdadır. Kentsel nüfusun yüzde 77,4’ü onaylanmamış sağlık hizmetleri kullanmaktadır ve kırsal alanlar için yüzde 89’dur. Bununla birlikte Gana, yüzde 54’lük Binyıl Kalkınma Hedeflerine ulaşmak için başarısız olmuştur.

g. Sosyal Sermaye, Güvenlik ve Yoksulluk

Sorular

1. Komşularınızı tanıyor musunuz?
2. Komşuyla aranızda sohbet var mı?
3. Çevrenizdeki sosyal koruma nasıldır?
4. Herhangi sosyal grubunuz var mı?

Bu bölüm sosyal güvenlik ve yoksulluk arasındaki bağlantıyı incelemektedir. Burada sosyal güvenlik, insanların kendilerini çevreleyen sosyal yapılar ve kurumlarla olan ilişkileri ve geleneksel ya da resmi kaynaklardan destekleriyle ilgili güvenlik konusudur. Kuşkusuz, sosyal ilişkiler ve yoksulluk, açıkça iç içe geçmiştir. Sosyal ilişkiler, insanların zor zamanlarında dayanabildiği yaşam hatlarını ve desteklerini sağlamaktadır. Bu toplu olarak sosyal sermaye olarak adlandırılmıştır. Bunu takiben yoksulluğun ortadan kaldırılması tartışmalarında öne çıkmıştır. Birçok bilim adamı, sosyal sermaye ve yoksulluk üzerinde yorumlar yapmışlardır. Ana dayanak noktalarından biri olan Coleman, sosyal kooperatifi, sosyal organizasyonun, koordine edici eylemleri kolaylaştırarak toplumun verimliliğini artıracak güven, normlar ve ağlar gibi temel özellikleri olarak görmüştür.

Dahası, tüm sermaye biçimleri gibi, sosyal sermaye de üretken bir şeydir ve yokluğunda ulaşılamayacak belirli amaçların başarılmasını mümkün kılmaktadır.

Örneğin, üyeleri güvenilirlik sergileyen ve birbirlerine güven duydukları bir grup, güvenilirlik ve güvene sahip olmayan benzer bir gruptan çok daha fazlasını başarabilmektedir (Coleman, Meikle'den alıntı yapılmış, 2002:41). Yoksul insanlar için çok önemli bir araç olmasına rağmen, sosyal sermaye etkinliği çevreye ve aynı kabile, aynı etnik köken, aynı kültür vb. gibi bazı ortak noktalara bağlıdır. Örneğin, kırsal kesimde sosyal sermaye nispeten daha güçlüdür çünkü insanların durumunun düzenlenmesi, paylaşılan özelliklere sahip olmak zorundadır.

Bununla birlikte, şehirlerde, kültürel çeşitlilik ve yakın ilişkilere (Çekirdek aile) odaklanma nedeniyle, insanlar sosyal olarak parçalanmış toplumda güvensiz ve güvensiz hissedebilmektedirler. Bu yanıtlar, görüşmecilere çevrelerinde nasıl güvenli ve güvenli olduklarıyla ilgili sorular sorulduğunda ortaya çıkmaktadır.

“Köyde aidiyet hissi güçlüdür ve atalarımız, kardeşini koru demiştir. Komşularınızın uykusuzluğu da sizindir. Onların sorunları da seninki. Şehre taşındıkça, bir şeyler değişti çünkü biri de hayatlarını daha iyi hale getirmek için burada bulunan farklı yerlerde yaşıyorlar. Köyde yaşadığımız gibi, gecekondulu mahallesi olarak tekrar aynı zorluklarla karşılaştık. Sorunlarımızın ortaklığı bizi bir araya getirdi” (TC, 10).

“Aslında köyde ve gecekondulu mahallelerinde sosyal ilişkiler arasında fark yoktur. Gecekondulu mahallesinde neredeyse otuz yıl yaşadıktan sonra oğlum daha iyi bir apartman satın aldı [orta sınıf olarak tanımlanabilir]. Açık bir bileşik olan gecekondudan farklı olarak, bu daha iyi bölgede her ev duvarlıdır. Komşularıyla neredeyse hiç etkileşim kuramaz. Böylece sosyal birliktelik, çevrenin doğasıyla sınırlandırılmaktadır. Bunun ışığında, günlerimi genellikle insanların sohbet etmesini, güldüğünü ve hareketsiz olduğunu düşündüğüm iyi çevrenin aksine tartışabileceğim gecekonduda geçiriyorum” (GH, 18).

Yukarıdaki anlatı, kırsal alanlardaki ve gecekondulu bölgelerindeki yaşamın ortaklığını tasvir etmektedir. Şehirdeki yoksul bölgelerdeki yaşam benzer ya da kırsal yaşamın yansıması olduğu için insanlar komşulara yardım etmeye ya da destek vermeye hazırdırlar. Bu nedenle, kırsal alanlardaki ve gecekondulu bölgelerindeki insanlar, orta sınıf nüfuslu bölgelerden daha yüksek bir sosyal güvenlik ve güvenlik duygusuna sahiptir. Orta sınıf bölgelerde insanlar, komşularla iş birliği yapmak yerine, birbirlerine destek tahvilleri kurmak için kamu güvencesini sağlamak için

kamu otoritesine cevap vermeye meyillidirler. Daha da ileriye gitmek gerekirse, Adaman vd. (2007) İstanbul'da yoksul insanların gecekondlu mahallelerinden daha iyi ortamlara taşınmasına ilişkin ampirik çalışmalara dikkat çekmek gerekmektedir. Gecekondlu mahallelerinde yaşadıkları zaman güvenceleri toplumsal ilişkilerin birleşimidir. Sorunlarını paylaşabilecekleri insanlardır ve ayrıca zorluklar ve kriz durumunda yardım için başvurabilirler.

Dahası, kentsel alanlardaki sosyal güvenlik ve yoksulluk arasındaki bağlantı, kentsel yoksulluğun geçmişi, aile ayrılığı, uyuşturucu kullanımı, suç ve dağınıklık gibi olumsuz sosyal etkinliklerle derinden sarsılmasından dolayı güvenlik kurumları tarafından en çok göze çarpmaktadır. Gecekondlu mahallelerinin ya da yoksul mahallelerin ya da iç şehirlerin başka bir tarafı gelişmiş ülkelerde bahsedilmektedir. Başka bir deyişle, olumsuz sosyal aktiviteler kentsel yoksul mahalleler arasında güvenlik problemler yaratmakta ve zayıflatmaktadır.

Aslında, geleneksel sosyal güvenliğin kademeli olarak ortadan kaybolmasının ardından, sosyal güvenlik sağlama yükü hükümete kaymıştır. Hükümetin bir sosyal güvenlik sağlayıcısı olarak sorumluluğu son zamanlarda yükselmiş ve değer kazanmıştır. Yaygın olarak güvenlik ağları olarak adlandırılan, yaygın ve gelişmekte olan ülkelerde yaygınlaşmaktadır. Çünkü çoğu çalışmalar, ekonomik şokların, krizlerin ve doğal afetlerin etkilerini hafifletmek için geçim kaynakları sağlayarak aileleri körüklediğini göstermiştir (Kaya, 2009; Buğra ve Keyder, 2003; Devereux ve Sabates-Wheeler, 2007; Ravallion, 2003; ILO, 2006). Bütün ülkelerin bir çeşit sosyal korumaları bulunmaktadır. Bunlar nakit veya gıda transferi, sağlık bakımı ve sigorta gibi formlardadır. Gana ayrıca bazı sosyal koruma biçimlerine sahiptir (GİS, 2014). Nakit transferi ve aşırı yoksullara sağlık sigortası sağlanmasını içermektedir. Her ne kadar büyük bir etki yaratsa da kentsel yoksullar dışında sınırlı bir kapsama sahiptir.

Böylece, sosyal güvenlik ve yoksullarla olan ilişkisi, çevre türüyle yakından bağlantılıdır. Kentsel yoksul mahallelerde yaşayan yoksullar için, güçlü ağlara erişimleri bulunmakta ya da insanları her zaman Latin Amerika'da "favela" da olduğu gibi ağır gözetim altına sokabilecek güvensizliğe yol açabilmektedir (Gay, 2009). Ancak, daha iyi bir çevrede yaşamak, insanlar her zaman yapay güvenli aparatlarına ve güvenlik kurumlarına güvenmek zorundadır, çünkü bu ortamlardaki sosyal sermaye veya ağların seviyesi en düşük seviyededir.

Kentler ya da şehirler, her türlü öldürücü faaliyetler için sıcak noktalar haline geldikçe, kişisel güvenlik, kentli insanların yaşamında bir başka önemli meseledir; Terör saldırıları, şiddet suçları ve soygun. Kentlerin ekonomik büyüme motorları olduğu gerçeğidir, fakat aynı zamanda şiddet ve suçun yaygın olduğu yer olarak iki katına çıkmaktadır. Kişisel güvenlik, genel güvenlik ve istikrarın psikolojik, fiziksel ve ekonomik olarak hissedilmesidir. Kentsel ortamda kişisel güvensizliği tetikleyen faktörler arasında ilk suç sayılabilmektedir. Kişisel güvensizliğe yönelik en yaygın tehdit, özellikle yoksul insanların toplulukları arasında şehirlerde yüksek olduğu söylenen suçtur. Yoksul topluluklara erişimde yaşanan zorluk karşısında hırsızlık, uyuşturucu satma, insan ticareti, fuhuş vb. suçlar bu tür yerlerde oldukça yaygındır. Ayrıca, suçlular bu alanlarda ikamet etmeyi tercih etmekte, çünkü meşru güvenlik yetkilileri aşırı kalabalık topluluklardaki suçlarla mücadelede zorluklarla karşılaşmaktadırlar.

Yine bu topluluklarda insani istismar ve disiplinsizlik hüküm sürmektedir. Yüksek düzeyde korku bulunmaktadır. Bu nedenle, bu çalışmada insanlara çevrelerindeki güvenlikleri sosyal ilişkileri ile ilgili olarak sorulmuştur. *“Bu şehre göç ettiğimden beri bu insanlarla yaşıyorum. Benim için çevremiz, topluluğumuzda devam etmekte olduğu iddia edilen çok sayıda kötü faaliyetler olsa bile güvenlidir. Şiddetli bir suç, soygun ve herhangi bir kişisel yaralanma yaşamadım”* (TC, 20).

İkincisi, yoksul çevredir. Kentsel ortamlar, özellikle imkansızlıkların olduğu mekanlarda yaşayan yoksulları tehdit etmektedir. Bu yerler çoğunlukla aşırı kalabalık değildir aynı zamanda hijyenik de değildir; çok büyük sağlık tehditleri oluşturmaktadır. Bu temel hizmetlerin yetersizliği ile birleşmiştir. Üçüncüsü, kişisel güvensizlik tetikleyicileri, işsizliğin veya eksik istihdamın neden olduğu ekonomik güçsüzlüğe ilişkindir. İnsanlar işten yoksun olduklarında olumsuz davranışlara karşı hassastırlar. Şehirde ikamet eden ve gelir yaratabilecek herhangi bir üretken girişimde bulunmayan bir yetişkin, yüksek kişisel güvensizlik ile karşılaşmaktadır.

Kentsel bir yoksulun yaşamının hayatta kalmak için sürekli bir mücadele olduğu gerçeği göz önüne alındığında, hayatları çeşitli sorunlardan kaynaklanan tehditlerle doludur. Konut ve çevre tehdidiyle karşı karşıya kalmaktalar, kentsel yoksullar için hayatları güvenli değildir. Hayatlarımız güvende değil. *“Yoksulların*

hayatı kendiliğinden güvensizdir. Yoksullar için kişisel güvenlik gibi kaygı yok, çünkü biz her geçen gün bunu yaşıyoruz” (GH, 21).

Kentte yaşayan yoksulların kişisel güvenliğini ele alan insan güvencesine dayanarak, yeniden yapılandırma ve güçlendirme stratejileri yer almaktadır (Meikle, 2002). Açlık, sağlık ve suç güvensizliklerini sistematik ve şeffaf bir şekilde ele alan süreçler kurumlarını ve kurumları gerektirmektedir. Yetkilendirmede, görev sahipleri, karar vermede kentsel yoksullara aktif katılımı sağlamak için fırsatlar sunmaktadır.

Bu arka plana karşı yanıt verenlere devlet tarafından korunduğunu hissettikleri soruldu mu? “Genel düzeyde güvende olduğumu söyleyebilirim. Özgürce hareket ederim ve seçtiğim her türlü faaliyette bulundum. Bununla birlikte, günlük sıkıntılarımızın seviyesi giderek daha da kötüleşiyor. Gururumuz ve güvenimiz kayboldu. Güvende olmadığımızı hissediyoruz çünkü biz güvende değiliz ve beklenmedik harcamaları karşılayamıyoruz. İhmal edilmiş hissediyoruz”.

Kamu yetkililerinden yetki alınıp alınmadığı konusunda sorgulandığında güçlendirmenin ne olduğunu sorguladı mı? Bir tür eğitim ve destek alması ve daha iyi bir yaşam standardı sağlamasının kabul edildiğini detaylı bir şekilde açıkladıktan sonra cevap verdi. “Sadece 6 ay boyunca yetişkin eğitimini izleme fırsatım oldu. Çok fazla takdir ettiğim temel okuma ve yazma becerilerini edinmemde bana yardımcı olmasına rağmen, gelir kazançlarımı değiştirmek için hiçbir şekilde katkıda bulunmadı. Hala temel ihtiyaçlarımızı karşılamak için mücadele ediyorum. Benim yaşımda ihtiyacım olan şey, iyi yaşam standartlarına sahip olmak için bana sürdürülebilir gelir sağlayabilecek bir iş” (TC, 23).

h. Yoksunluğa ve Yoksulluğa Karşı Ekonomik Güvenlik

Sorular

1. Kentte ekonomik fırsatlar nasıldır?
2. Kazanç için kendi stratejileriniz nelerdir?

Bu bölüm yoksulların ekonomik hayatta kalma stratejilerini incelemektedir. Yoksulluğun nasıl ortaya çıktığını anlamaya çalışmaktadır. Ekonomik güç yoksulluğun tek belirleyicisi olmasa da yoksul insanların refahında hala önemli bir yer tutmaktadır. Bir dereceye kadar, sağlam bir ekonomik tabana sahip olmanın

yoksun insanların acılarını hafifletebileceği tartışılabilmektedir. Son yıllarda Türkiye'de ve Gana'da genel yoksulluğun yarıya inmesine neden olan etkileyici ekonomik büyüme ve gelişmeye rağmen, Türkiye ve Gana ekonomileri hala yüksek işsizlik ve eksik istihdam ile karakterizedir (TÜİK, 2015; GSS, 2016). Gana'nın 2015 işgücü raporu, Gana'nın toplam işsizlik oranının yüzde 11,9 olduğunu göstermiştir. (Tablo 44 bkz.). Aynı şekilde Türkiye'de 15 yaş ve üzerindeki genel işsizlik oranı da yüzde 10,9'dur (Tablo 45 bkz.). Bu işsizliği paydaşlara endişe verici bir konu haline getirmiştir.

Tablo 44: Gana'da İşsizlik, 2015

	Erkek	Kadın	Toplam
Kentsel	13.2	13.6	13.4
Kırsal	9.0	11.3	10.2
ulusal (Toplam)	11.1	12.5	11.9

Kaynak: Gana'da İşgücü Raporu, 2015, s.58.

Yukarıdaki Tablo 3, Gana'daki işsizlik durumunu çok az göstermektedir. Tabloda görüldüğü üzere kentsel alanlardaki işsizlik en yüksek düzeydedir. Ulusal ortalamayı bile aşmaktadır. Ulusal işsizlik oranı 11,9 işsizlik iken, kentsel ve kırsal oranlar sırasıyla yüzde 13,4 ve 10,2'dir. Kırsal kesimdeki işsizlik, kentsel alanlardan daha azdır. Veriler, yoksulluğun kentli olguya doğru hızla arttığını gösteren eğilimleri göstermektedir. Kesin bir yıpratma yapılamamasına rağmen, inandırıcı kentleşme ve özellikle kentsel toplumun önemli bir geçim kaynağı olan üretim bölümündeki işlerin kademeli olarak ortadan kalkması, özellikle toplumun alt kademelerindeki insanlar olabilmektedir. Yoksullar, uygun olmayan iş bulmak için kentsel bölgelere gitmektedirler. Böylece kentsel yoksulluk yükselirken, kırsal kentler azalmaktadır.

Tablo 45: Türkiye'de İşsizlik Oranı, 2017

Göstergeleri	Toplam	Erkek	Kadın
--------------	--------	-------	-------

İşsiz oranı	11,1	9,6	14,4
Tarım dışı işsizlik oranı	13,1	10,8	18,6

Kaynak: TÜİK 23 Mart 2018 Haber Bülteni, Sayı 27699

Yukarıdaki Tablo 45, 2017 yılında Türkiye genelindeki genel işsizliği göstermektedir. Genel işsizliğin yüzde 11,1 olduğunu, ancak tarımda işsizlik oranının yüzde 13,1'e yükseldiğini göstermektedir. Bu, ekonominin ekonomide önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Cinsiyet açısından kadınlar, kadınların oranlarının erkeklerden daha yüksek olması nedeniyle yetersiz kalmıştır. Kadınların işsizlik oranı 14,4 iken, erkeklerin oranı yüzde 9,6'dır. Çiftçilik yapmakla birlikte, kadınlar işsizlik oranı 18,6'dır ve erkeklerin oranı 10,8'dir. Açıkçası, erkekler için işsizlik oranı ulusal ortalamanın altındayken, kadın oranı ulusal ortalamanın üzerindedir.

İnsanların konuşmaları birbiriyle uyuşmaktadır. *‘Gerçekten ekonomik koşullarımız güvencesizdir. Çalışıyoruz ama temel ihtiyaçlarımızı karşılamaya çalışıyoruz çünkü hammadde fiyatları yükselmeye devam ediyor, ancak kazancımız durgun. Basitçe söylemek istediğim, bizim için ekonomik bir güvencenin olmamasıdır’* (TC, 20).

Bir diğeri ekonomik olarak ne kadar güvende olduğunu sorulduğunda, *‘Ekonomik güvenlikten mi bahsediyorsunuz? Benim endişem günlük hayatta kalma ve geçim kaynakları. Her gün savaş çünkü sürekli iyi ücretli işlerimiz yok. İstihdam güvenilmez; bir anda çalışma şansı oluyor, bir anda işsiz kalıyoruz. Çoğu zaman işsizim’* (GH, 25).

Ekonomi güvenliğinde, ayırt edilebilecek olan genel çaresizlik duygusudur. Bununla birlikte, bu, insanların ceplerine yansımadağı halde, ekonominin iyi performans gösterdiği resmi bültenlere aykırıdır. Bazı çalışmalara dikkat edilme dikkat çekicidir. (Bourguignon, 2004; Kraay 2006; Perry vd. 2006), Yoksullara etkisi olmadan ekonomik büyüme konusunda uyarılarda bulunmaktadır. Örneğin Çin ve Vietnam'daki ekonomik büyüme, yoksulluğa karşı olan politikaları nedeniyle yoksulluğa ve yoksullara da iyi etki etmiştir. (Bourguignon, 2004). Tersini durum ise Latin Amerika'da gerçekleşmiştir. Perry vd. (2006) Latin Amerika'daki büyümenin,

eşit oranda ciddi bir büyüme göstermelerine rağmen, büyümenin etkili bir şekilde etkilenmediğini ifade etmiştir.

1. Resmi ve Gayri Resmi Sektörün Katkısı

Resmi istihdamda çalışmak zorunda olma eğilimi ve ayrıcalığı uzun zamandır iddia edilmiştir. Resmi sektördeki insanlar, iş güvenliği ve resmi istihdam ile ilgili faydalar nedeniyle en az yoksul olan kesimdir. Yine de kamu sektöründeki insanlar en güvende olan kesimdir. Ekonomik faaliyetlerle yoksulluk oranı analiz ederken Ackah ve Baah-Boateng “Beklenmedik bir şekilde, en düşük yoksulluk oranı, istihdamda düşük riskli savunmasızlıkla yüksek gelir fırsatlarının mevcut olduğu kayıtlı sektör çalışanları arasında rapor edilmektedir” (2012:45). Bunun anlamı, kayıt dışı sektörün çalışanlara hitap eden koşullara sahip olmasıdır. Kamu sektörünün ekonomik güvenliği, hükümetin iş merdiveninin alt basamaklarındaki işçileri asgari ücretle korumaya yönelik sosyal politikası nedeniyle katıdır. Her ne kadar zengin olmasalar da yoksulluğun üzerinde bir yaşam standardı oluşturmayı garantilemektedirler.

Gana'da, diğer tüm gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi, kayıt dışı sektör vatandaşların çoğunluğu için geçim kaynağı sağlamaktadır. Gana'da, istihdamda yaklaşık yüzde 90 kadarı kayıt dışı sektörde bulunmaktadır (GİS 2016). Bu durum Ganalılar arasındaki derin kırılma noktalarının gerçekliğine işaret etmekte, çünkü gayri resmi sektörün, eksik istihdam, kötü çalışma koşulları, belirsiz çalışma ve yetki ilişkileri, düşük ücretler ve sağlık sigortası olmaksızın yüksek oranda karakterize olduğu bilinen bir gerçektir. Böylece kayıt dışı sektör çalışanları yüksek gelir güvensizliği ile yaşamaktadır (Osei-Boateng ve Ampratwum, 2011). Bu şekilde, yüksek gelir güvensizliği yüksek yoksulluk anlamına gelmektedir. Resmi olmayan sektör, insanları asla yoksulluktan çıkaramayacak koşullar sunmaktadır. Böylece insanların ekonomik istikrarsızlığına ve güvensizliğine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, enformel sektör uygun kurum ve yapılarla genişlemektedir. Enformel sektörler, toplumdaki savunmasız grubun (kadınlar, engelli, azınlık etnik grupları,

HIV/AIDS hastaları) düşmanıdır. İşgücü piyasası bu kişilere karşı ayrımcılığa düştüğü zaman (ki bu çoğu zaman oluşan bir durumdur) son çare gayri resmi sektördür. Böylelikle, Gana'daki enformel sektörün büyüklüğünü vermek, gelirlerde yüksek güvensizlik olduğu sonucuna varabilmektedir. Enformel sektörün küçüldüğü ülkelerin, yoksulların büyüklüğünün azaldığına dair kanıtlar bulunmaktadır. Kayıt dışı sektörde artış yaşayan ülkeler ise yoksulluğun artmasına tanıklık etmektedir (ILO, 2009).

2. Kentsel Yoksulluğun Yenilikçi Başa Çıkma Stratejileri

Daha önce de belirtildiği gibi, yoksullara yönelik şehirlerde yaşam, karşılaştıkları gündelik mücadeledir. Post-Fordist dönemde üretimin çoğu ekonominin üçüncülleştirilmesine yol açtığı bir gerçektir (Buğra ve Keyder, 2005). Üçüncül sektör, belki de daha iyi yaşam standartlarını sağlayabilen en karlı işleri sağlamaktadır. Ancak, şehir sakinlerinin çoğunluğu gerekli becerilere sahip olmadıkları için bu sektörde işlerini güvence altına alamamaktadırlar. Bu sektördeki fırsatlar, birkaç şanslı olan insan için farklıdır. Üretimdeki düşüş ile esnek üretimin birleşmesiyle, kitleler için işler giderek artmaktadır. Dolayısıyla, çoğunluğun bulunduğu sektör, gayri resmi sektördür. Küçük işletmeler, bir ailenin refahını pek karşılayamayan maaşlar sunan insanların hizmetlerini her yerde filizlendirmektedirler.

Dahası, pek çok şehirli geçim kaynaklarını geçimsiz işlerden almaktadırlar. Kendilerini tek bir faaliyetle sınırlandırmazlar, ancak birkaç gelir getirici faaliyette bulunmaktadır. Baş etme stratejilerini çoğaltmışlardır. Onlar, gelir kaynaklarını çeşitlendirmek için çalışmaktadırlar. Yanıt verenler arasında yankılanan bulgular, kentsel bir ortamda tek bir gelire bağımlılığın yetersizliğidir. Bir görüşmecinin yanıtı, kentteki hayatı dürüstçe ve uygun bir şekilde ifade etmektedir. *“Buraya güvenli hissedebileceğimi düşündüğüm için göç ettim. Ve gerçekten şimdi güvendeyiz. Her zaman gergin koşullarda yaşıyorduk, çatışma yerlerinden biri olduğu için sürekli olarak korkuyorduk. Eğitimli değilim, bu yüzden ailemle ilgilenebilmemden önce pek çok konuda çalışmaya başvurmalıyım. Gün içinde inşaat işi yapıyorum ve gece yarısına kadar gecede fırında çalışıyorum, sonra*

yatağıma uzanıyorum”. Hepsi bu kadar değil, memleketimde de çiftliğe giderim” (TC, 32).

Fırsat verildiğinde, şehri isteyerek terk edip terk etmeyeceği sorulduğunda, coşkuyla cevap verdi. “Memleket, burası gibi huzurlu olsaydı büyük şehirde ne işim vardı? Geri dönmek için tereddüt etmem. Benim için büyük şehirler, eğitilmiş ve aydınlanmış insanlar içindir. Şehirde bolca bulunan fırsatlarla bile, biz (eğitimsiz) olarak faydalanamıyoruz Onların bizi reddettiği yasalar değil, sistem ve şartlarımız bize katılmamıza izin vermiyor. Kimse sizi önleyemez veya reddedemez, ancak yüksek yaşam harcamaları sizi engeller”. Bu durum, birçok akademisyenin, özellikle yoksul insanların geçimlerini çeşitli maddi faaliyetlerde bulunmalarından kazandıkları gözlemleriyle mükemmel bir şekilde örtüşmektedir (Buğra ve Keyder, 2005; Bıçkı, 2007). Yukarıdaki cevapta gizli olan bir başka boyut ise, kentin insanlara kent serisine gelmesini sağlayan faktörler ile ilgili olmamasıdır. Birçok insan ekonomik fırsatlardan ziyade hayatlarını kaybetme korkusu nedeniyle kent merkezine taşınmaktadır. Buğra ve Keyder, Doğu ve Güneydoğu bölgelerinden gelen insanların çoğunun “bu bölgelerden göç etme kararının, genellikle şiddet tehdidi” veya “itici faktörler” üzerine kurulu olduğunu belirtmiştir.” (2007:25)

Bir aile kurulduktan sonra, kentsel yoksullar, özellikle de şehirdeki çocuklar kazandığında kent merkezinde tuzağa düşmektedir. Kentsel yoksulların yaşamlarını zorlaştırmaktadır. Nihayetinde, ebeveynler, çocuklarının kentsel yaşama alışmalarından bu yana şehir merkezinde kalmayı seçmeye mecburdur. Başka bir boyut var, yani, kentsel yoksulların baş etme stratejilerinde tarım oyunlarının önemine işaret etmektedir. Tarıma uğraşan kentte yaşayanların sayısı hakkında güncel bir veri bulunmamakla birlikte, giderek artan oranda, akademisyenler tarımsal faaliyetlerin kentsel yoksulların hayatlarındaki katkısını yeniden gündeme getirmiştir (FAO, 2012).

Dahası, yoksulların farklı kentsel ve kırsal alanlardaki geçim stratejilerinin açık bir şekilde yeniden ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Kentsel yoksullar, özellikle de şehre göç etmiş olanlar, bulundukları yerlere güçlü bir şekilde bağlıdır. Kendi memleketleriyle yakın ilişkiler sürdürmektedirler. Yukarıda da belirtildiği gibi, katılımcı şehir içinde bulunurken, şehirdeki işlerden elde ettiği yetersiz geliri desteklemek için genellikle çiftliğe geri dönmektedirler. Bu bağlamda, literatür,

kentsel-kırsal bağlantılar üzerinde yoğunlaşmıştır. Bazı akademisyenler, mekânsal kentsel alanların ve kırsal alanların önemli ölçüde farklılık göstermesine rağmen, mevcut ekonomik krizlerin ayakta kalması gerekliliğine rağmen, şehirler ve köyler arasında zorlayıcı bağlar kurmuştur (Satterthwaite ve Tacoli, 2005).

3. Yoksul İnsanların Güvenlik Stratejisi Olarak Çocuklara Yatırım Yapması

Kentsel yoksullar tarafından somut olarak istihdam edilen önemli bir strateji, çocuklarına yapılan yatırımdır. Birincisi daha az çocuk yapma arzusudur. Aralı doğum ve az çocuk kentsel alanlarda başa çıkma ve yaşamak için gerekli araçlardan biri haline gelmiştir. Tüketim kentsel alanlardaki büyük stres kaynağı olduğundan, küçük bir aileye sahip olmak, tüketim için daha az bütçe anlamına gelmektedir. Kentsel alanlarda çocukların işgücü kaynağı olarak hizmet ettikleri kırsal alanların aksine aynı değildir. Şehirde büyük bir aile sahibi olmak, yaşam harcamalarının şehirlerde maliyetli olması nedeniyle büyük bir yüküdür. Bundan dolayı, kentsel çekirdek aile tarafından giderek daha fazla karakterize edilmiştir. Bir görüşmeci tarafından şu şekilde belirtilmiştir: *“Şehirde geçim sağlamak kolay değil. İki çocuğumuz var ve bence artık başka çocuk sahibi olamayız. Doğum yapamayız diye değil, iyi bir şekilde yetiştirebilmek için 2 çocuktan oluşan bir aile olmaya karar verdik. Onların bizim gibi olmasını istemiyoruz, onların yaşamlarında önemli ve başarılı insanlar olmasını istiyoruz, bu yüzden onların hayatlarına önem veriyoruz. Hiçbir şeyden yoksun olduklarını ve okuldaki akranlarıyla kaynaşabilmelerini sağlamalıyız. Eğer başarılı olurlarsa, mutlu oluruz çünkü yaşlı olduğumuz zaman bizlerle ilgilenecekler. Ayrıca toplumda yararlı ve önemli insanlar olurlarsa, bundan gurur duyarız”* (TC, 18).

Ayrıca yaşam kalitesi meselesidir. Şehirlerde yüksek yaşam kalitesi, yoksulların da şehirdeki standartlara uyum sağlamayı istemesiyle ilgilidir. Kentsel anne-babalar, yoksullar bile, maruz kalabilecekleri kötü olayları önlemek için için çaba sarf etmektedirler. Kentsel yoksulluğun uzun zamandır kabul edilen boyutlarından biri, kentsel yoksulların sıklıkla karşılaştığı dışlama ve utançtır (Townmen, 1979). Bu dışlama ve utanç çoğunlukla yoksulların çocuklarını çevrelere taşımaktadır. Ebeveynleri çocuklarını öz güveni tam bir şekilde yetiştiremedikleri

için, haklarından mahrum bırakılmış bir utançla karşı karşıyadırlar. Bu anlamda, şehirli yoksul ebeveynler çocuklarının çevredeki diğer çocuklarla uyum sağlamasını sağlamak için uzaklara gitmektedirler. Adaman vd. (2007), dışlanma ile ilgili olarak, Türkiye'nin büyük şehirleri az imkanları olan alanlarında zorlayıcıdır.

Kent yaşıyanlarının, şehir merkezlerinin çok altında olduklarını bildirdikleri, yakın çevrelerindeki yetersiz hizmet ve kalitesiz hizmetlerin tekrar tekrar vurguladığını ileri sürmüşlerdir. Özellikle, sağlık tesislerinde personel ve ekipman eksikliği ve eğitim birimlerinde aşırı kalabalık olması göze çarpmaktadır. Devletin durumu, yoksulların sağlık ve eğitime erişim için yasadışı ödeme şeklinde hizmetlere daha fazla ödeme gücü olduğu duruma yol açmaktadır. Bu, yoksulların daha iyi yaşam standartlarının farkında ve bilinçli olduğunu göstermektedir. Kuşkusuz bu hizmetlere ulaşmak istemektedirler. Adaman ve Keyder'in (2006) bulguları, dünyadaki halihazırda var olan literatürün yoksulları, özellikle de yoksulların şehirlerdeki su ve sağlık hizmetleri gibi temel hizmetlere erişmek için onlardan daha fazla harcadığını ortaya koymaktadır.

Çocukların niteliği kaliteli çocuklar lehine olsa da çocuklardan beklenti, Türk toplumunda ebeveynlerin yaşlılık güvenceleridir. Yukarıdaki durumdan da anlaşılacağı üzere, görüşmeci, bir çocuğun sorumlu bir kişiye eğitiminin sonucu için fayda sağladığına inanmaktadır. Bunlardan biri, yaşlı ve zayıf olduklarında ebeveynlere bakan çocukların güvencesidir. İkincisi, bir çocuğun toplumda önemli bir kişi haline gelmesinden onur ve gurur ve kendini gerçekleştirmesidir. Bu, Türkiye'deki refah rejimleri hakkındaki literatürle mükemmelliği yansıtmaktadır (Buğra ve Keyder, 2007).

Buğra ve Keyder (2007) 'de (Çağdaş Türkiye'de yoksulluk ve sosyal politika) isimli bir çalışmada, devletin vatandaşlara sosyal refah sağlamaya başladığı son zamanlara kadar Türkiye'de aile refahı rejimi olarak hizmet ettiği anlaşılmıştır. Daha da ileri giderek, ailenin alternatif sosyal refah programlarının sağlanmasına yönelik vardiya değişirmeye iten bir sosyal refah sistemi olarak ailenin çöküşü olduğunu belirtmişlerdir. Ancak, Türkiye'deki refah rejiminin biçimlendirici aşamada olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle yeterince kapsamlı değildir ve aynı zamanda sağlıksızdır. Böylelikle, yaşlılık anne babaların güvenliği için aile hızla yok olmakla birlikte, birçoğu hala buna inanmaktadır. Gana'da, Türkiye'de olduğu gibi,

Ganalıların kültürel uygulamaları, yaşlı insanların çocuklarına verdiği özeni göstermektedir. Bir çocuğun ebeveynlerini ihmal etmesi büyük bir utançtır.

4. Ortak Toplum Bakımı, Destek ve Eylem

Ankete katılanlar ile aramızda kuvvetli bir şekilde ortaya çıkan bir başka tema ise, kentsel alanlarda güvenlik stratejilerinin şartıdır, “ahlaki ekonomi” olarak literatürde geçen dönemdir. Scotts (1976) tarafından topluluğun iyiliği için toplumsal riske karşı kolektif bir sigorta olarak iş birliğidir. Sosyal ağlar ve güvene dayanmaktadır. Türkiye’de çeşitli çalışmalar (Pınarcıoğlu ve Işık, 2008; Buğra ve Keyder, 2007; Buğra ve Candaş, 2011), bu geçim sisteminin Türk toplumlarında derinden sarsıldığını ve ilk göçmenler arasında kentlere yayıldığını iddia etmiştir. Sosyal destek sağlanmış ve memleket dernekleri gibi kırsal bağlantılar ve kimlikler etrafında inşa edilmiştir. Geçmişte, toplu toplum bakımı ve dayanışması, geleneksel Türk toplumunda, insanların zor anlarla karşılaştıklarında bir sigorta işlevi gören bir veri merkezi olarak ortaya çıkmıştır. Bu, özellikle kentsel alanlarda çağdaş zamanlarda ortadan kalkmıştır. Geçmişte ‘kardeşinin koruyucusu ol’ sözü temelinde Türk kültürü olabilir (Buğra, 2007).

Bununla birlikte, son ekonomik zorluklar ve kentsel dönüşümler modeli bu sistemi bir kenara itmiştir. Bu ortak stratejiler, varlıkların ve temel hizmetlerin güvenliğini sağlamak için uyumlu eylemlere yardımcı olmuştur. Pınarcıoğlu ve Işık (2008) tarafından da görüldüğü gibi, İstanbul’da bu ortak dayanışma, pek çok kentsel göçmenin İstanbul’da arazi ve gecekondü sahibi olmasının ana yoluydu. “Yoksullukta dönüş”e dönüşen bir başa çıkma ve hayatta kalma stratejisine dönüşmüştür- Nöbetleşe yoksulluk- (Pınarcıoğlu ve Işık, 2008:1354). Ancak, mutlak kentsel gelişmelerin ardından bu sistemler geçersiz hale getirilmektedir. Sistemi destekleyen ve sürdüren insanlar artık bulunmamaktadır. Bunun en kötü sonucu, Türkiye’deki yoksulların koşullarının “sadece çaresiz değil, ümitsiz” olmalarıdır. (Pınarcıoğlu ve Işık, 2008:1353).

Ciddi ve kibirli bir ses tonuyla cevap veren kişi, “*Tanrı dışında herhangi bir yardımcımız yok, bizim gibi okulu ve eğitimi sevmeyen çocuklarımıza bu yoksulluğu miras bırakacağız. Bu yüzden umudumuzu kaybettik*” (GH, 30). Bu sistem yoksul

topluluklarda yaygındı, ancak yoksulların gecekondusunun aşağı çekildiği ve yoksulların yeniden yerleştirildiği kentsel kayıtsızlaştırma ve dönüşüm, kayıt dışı destek sistemlerini zayıflatmıştır. Adaman vd. (2007), gecekondulardan özellikle gençlerin, alçakgönüllü olmak için şanslı olduklarını, gecekondu yerlerinden uzaklaşmayı ve kendilerini aile ağından uzak tutmayı ve resmi olmayan destek sistemlerini destekleyen ve sürdüren ilişkileri tercih ettiklerini göstermektedir.

5. Yaşlı İnsanların Yoksullukla Mücadeledeki Rolü

Görüşülen kişilerin cevaplarının bir parçası olarak ortaya çıkan önemli bir sorun da yaşlıların dengeyi sağlamada ve ailelerin yoksulluğu azaltmalarına yardımcı olmadaki rolü olmuştur. Genel olarak, yaşlıların yoksulluğunun yaygın olduğu, çünkü ailelerinin kaynaklarına yük olduğu düşünülmektedir (UN, 2002; Cawthorne, 2008). Bu manzara yavaş yavaş mutasyona uğramıştır. Giderek daha yaşlı kişiler, özellikle kentsel alanlarda ailelerin geçim stratejilerini destekleme de önemli roller oynamaktadır. Latin Amerika ve Afrika'daki gecekondu kasabalarında bunun kanıtıdır (Beall, 2002). Yaşlılar, bebek bakıcısı olarak kullanılmış ve ebeveynler işe giderken bebek bakımı için kullanılabilecek kaynaklardan tasarruf edilmiştir.

Yine yaşlı emeklilerin kaynakları, emeklileri ve aktif iken gelir getirici faaliyetler kurabilenler, ailelerin geçimlerini desteklemektedir. Bu kaynaklardan elde ettikleri kazançlar, özellikle istihdamın kaygan olduğu ekonomik kriz dönemlerinde garanti altına alınan gelir şeklinde bir miktar ailenin güvenliğinin sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Türkiye'de de yaşlılar çalışan ebeveynlerin finansal streslerini hafifletmeye katkıda bulunmaktadır. Bir görüşmeci, itiraf ettiği gibi: *“Gerçekte, yaşlı ebeveynlerimiz hala hayatımızda önemli rol oynamaktadır. Ailem her gün bebeğe bakmaya geliyor ve biz işe giderken 2 çocuğa bakıyorlar Ailem emekli olup aylık maaşlarını alıyor. Onlar da kendi kiralardan gelir elde ediyorlar ve hep bizi destekliyorlar”* (TC, 18).

Torunlarıyla herhangi bir ücret almadan ilgilenen yaşlı ebeveynler, takdir edilmesi gereken önemli bir konudur. Bu, aksi takdirde çalışmasını engelleyebilecek anneleri rahatlatıyor çünkü bebek bakıcıları için ödeme yapmamaktadırlar. Örneğin, Türkiye'de kadınların işgücüne katılımı ile ilgili bir WB & Devlet Planlama Dairesi raporu, kadınların çoğu çocuk bakımı maliyetinden dolayı çalışmadıklarını

bildirmiştir (2009). Gana'da da benzer söylemler ortaya çıkmaktadır. Bazı katılımcılar, yaşlı ebeveynleri tarafından güvensizlik durumunun hafifletilmesinde oynadıkları önemli rolü kabul etmişlerdir. Yaşlılar sadece torunlarını önemsemekle kalmıyor bazen de ailelerinin sağlığını sağlamak için maddi ve maddi olmayan yardımlar sunmaktadırlar. Bir görüşmeci “*Eşim ve ben tüccarız ve sık sık yaşlı ebeveynlerimizden yardım alıyoruz. İşimizin neredeyse çöktüğü bir zaman vardı, işimizi yeniden canlandırmamıza yardım etmek için ebeveynlerimizden yardım aldık*” diye ifade etmiştir. (GH, 32).

Diğer bölgelerde, Lloyd-Sherlock (1997) Buenos Aires'teki bir şehir topluluğunun çalışması, yaşlı kişilerin aile refahını ve kentsel yaşamı önemli ölçüde artırdığını belirtmektedir (Beall, 2002). Yaşlıların kendi refah ihtiyaçlarını karşıladıkları ve bu durumun az sayıda olduğu, ancak ana akım haline geldiği gerçeğinin bilincinde olmadığımızı belirtmek önemlidir. Bu bölüm şimdi, merkezdeki yoksulluk ve güvenlik kaygılarını ortadan kaldırmak için yetkililerin görevlerine odaklanmaktadır.

i. Siyasi Güvenliği ve Yoksulluk

Sorular

1. Siyasi makamlarla etkileşimleriniz var mı?
2. Herhangi siyasi gruba katılıyor musunuz?
3. Refahınızdan kimin sorumlu olduğunu biliyor musunuz?

Siyaset, yoksulluk ve güvenlik söyleminde önemlidir, çünkü siyaset karar verme ve bir devletin yönetimindeki gücünü belirlemektedir. Easton (1966) 'ın savunduğu gibi, siyaset, devlet kaynaklarının yetki tahsisidir. Bu durum, Laswell'in (1936), bir durumda, siyasetin kimin, ne zaman, nasıl, ne aldığını belirlediğini ileri sürdüğü zaman daha da ayrıntılandırılmıştır. Böylece politika gücü politik alanda bulunmaktadır. Ancak bu güç, vatandaşların kolektif iradesindedir. Bu kapsamda, bu bölüm, özellikle yoksulların seslerinden, yaşam koşullarını dönüştürmek için politik olarak nasıl güvence altına alındıklarını analiz etmektedir. Şüphesiz, yoksul ve sıradan insanlar, hükümet politikalarının etkili olup olmadığını (yani, iyi ya da kötü) anlatan en iyi karar vericilerden olabilmektedir. Bunun nedeni, çoğunlukla kamu politikalarının büyük ölçüde kamu tarafından sağlanan hizmetlere bağlı olması nedeniyle, kamu politikalarının etkilerini derinden hisseden kişiler olmasıdır. Kamu

makamlarının faaliyetlerini yürütmeleri için sağlanan mal ve hizmetlere ve altyapılara tamamıyla bağılırlar (Pouliquen, 1999).

Böylelikle, siyasi partiye ait bir soru, katılımcılara sorulduğunda, toplanan genel cevaplar, siyasi partilerin üyeleri olmakla birlikte aktif seçmenler olma fikrini zayıf ve imtiyazsız olarak reddettiğini göstermektedir. Ancak, bazen çevreleriyle ilgili politikalar politik kampanya konularıdır. Bir görüşmeci *“Asla siyasi parti üyesi olmayacağım”* dedi. [Araştırmacı ona neden asla politik partiye üye olmayacağını açıklamasını istediğinde]. Şu şekilde devam etmiştir, *“siyaset yalanlarla dolu ve büyük adamlar kitleleri bizden daha fazla önemsemeye odaklanıyor. İhtiyacım olan şey, iş ve güvenliği sağlayacak politikaların ve programların tanıtımıdır. Siyasetin yoksulluğu tamamen çözebileceğine inanmıyorum”* (TC, 29). Bir başka katılımcı *“Ben siyasi partinin üyesiyim ama henüz fayda görmedim”* demiştir. *Hayatımı hiçbir şekilde değiştirmedim. Ve şu şekilde eklemiştir. ‘Politikacılar bize ekonominin iyi olduğunu söylüyor ama mal ve hizmet fiyatları her zaman artıyor ve ceplerimize yansıyor. Fakat hükümetin yoksullar üzerindeki zorlukları azaltabileceğine inanıyorum’* (GH, 08).

Görüşüğümüz kişilerle olan etkileşimlerinde *“politikacılar bizi umursamıyor. Bizimle etkileşime girmeye gerek görmüyorlar. Politikacılar sadece oy verme zamanı olduğunda bizi düşünüyorlar. Bu, onlar bizim oylarımıza ihtiyaç duydukları zaman bize geliyorlar”* (TC, 07). Yukarıdaki anlatılardan elde edilen makul analizlerden biri de devletlerin fakirlerin ya da mücadele eden ailelerin on yıllardır temel ihtiyaçlarını karşılayamamaları ve bunlara sahip olmalarının başarısız olmasından ötürü, siyasetin yoksulluğa her derde deva olması yönündeki umudunu yitirmiş olmalarıdır. Ayrıca, yoksulların yoksun bırakıldığı ve karar verme çevrelerinde dışlandığı ve onları daha güçsüzleştirdiği yönündeki yaygın görüşü doğrulamaktadır (DB, 2000). Karar vermede zayıflardır. Sonuç olarak, yoksullar kamu politikalarına katılma ve yoksulluktan kurtulmak için gereken kaynaklara erişimden mahrum bırakılmaktadır; bu onların yoksunluğunu daha da artırmaktadır. Yoksunluklar sosyal dışlanma ve sosyal hakların yokluğundan; Siyasi işlere sınırlı katılım (sadece oylama); devlet kurumlarına erişmek ve bunları etkilemek için sınırlı kapasite bulunmaktadır. Kırsal kesimde yoksulluk akut olmasına rağmen, kırsal alanlarda dışlanma ve mahrumiyetler kentsel alanlara göre daha belirgindir. Kırsal

kesimde, bazen uzak ve erişilemez yerlerde yaşayan büyük eğitimsiz nüfuslar olduğu için, yoksunluk seviyesi çok büyüktür. Ancak, kentsel alanlarda, medya ve iletişim kanallarının yaygınlaşması nedeniyle yoksunluk nispeten daha iyi durumdadır.

Bununla birlikte, yoksullar, büyük ölçüde yoksun kalmış ve dışlanmışlardır çünkü kentsel bölgelerde yoksul insanlar, normatif olarak marjinal topraklara veya kayıtsız arazilere hapsedilmiştir. Örneğin, Çin'de yasadışı topraklarda yaşayan göçmen işçiler resmi bir kayıttan yoksundur ve bu da onlara oy kullanma hakkını reddetmektedir. Meikle (2002:43) 'ün belirttiği gibi, Çin'deki göçmen işçilerin çoğu kentin nüfusunun yüzde 20'sini temsil ettiği tahmin edilmektedir [...] kamu hizmetlerinin tüm resmi haklarından yoksundur ve bu nedenle yönetim kararlarından çıkarılmıştır. Gana örneğinde, kentsel gecekondu sakinleri oy kullanma hakkına sahiptir, ancak hizmetlerin sağlanması kısıtlıdır. Bunu takiben, en temel hizmetler (su, elektrik) gecekondu bölgelerinde yasadışı olarak sağlanmaktadır. Aynı şekilde, Türkiye'de yoksul insanlar oy kullanma hakkını reddetmiyor, ancak yoksullar arasında seçmen ilgisizliği belki de yoksulların sadece çaresiz değil, özellikle kentsel alanlarda yaşayanlar için umutsuz olduğu için tırmanmaktadır (Işık ve Pınarcıoğlu, 2008). Genel iddiası her yerde bütün vatandaşların yönetime katılmalarını eşit fırsat verilmesini olmasına rağmen, gerçekte yoksulların marjinal ve oylamada teknik olarak kısıtlı olmasıdır. Bu nedenle, yoksulların karar verme sürecine dahil edilmesi için özel olarak tasarlanmış politikalar olmalıdır. Bazı ülkeler bu yönde hızlı davranmışlardır. Örneğin, Brezilya'da ve Filipinler'de yasadışı işgalcilerin veya gecekonduların resmi karar alma sürecine entegre edildiği artan örnek ve uygulamalar ortaya konmuştur. Filipinler'de süreç “barangay” olarak adlandırılmaktadır (Meikle ve Walker, 1999). Brezilya'da, Porto Alegre şehrinde öncülük etmek, yoksulları karar verme sürecine dahil etmeyi amaçlayan katılımcı bütçeleme sürecidir (Abers, 1998).

j. Yoksulların Güçlendirilmesi

Soru

Yoksulların güçlendirilmesi için yapılan herhangi bir programı biliyor musunuz?

Burada, görüşmecilerden yoksullukla mücadele için onları destekleyecek güçlendirme (beceri eğitimi veya eğitim) hakkında bilgi edinmeleri istenmiştir. Bu, yoksullukla etkili bir şekilde mücadele etmek için, yoksul insanlar için mevcut olan seçenek ve fırsatları kısıtlayan tüm yapısal ve kurumsal engelleri ortadan kaldırmanın gerekliliğinin kabul edilmesidir. Birleşmiş Milletler Sermaye Geliştirme Fonu (2002) tarafından da belirtildiği üzere yoksulların güçlendirilmesi, halkın katılımı gibi iyi yönetimin temel ilkelerini güçlendirmeyi, fakirlerin zayıf gelişmesinde verimliliği arttırmayı ve demokratik hesap verebilirlik ve şeffaflığı teşvik etmeyi içermektedir. Başka bir boyutta ise, güçsüzlük, adaletsizlik ve dışlanma gibi parasal olmayan yoksunlukların ortadan kaldırılmasını içermektedir. (DB, 2000).

Yoksul insanların güçlendirilmesi, hukuk ve adalet idaresi ve önemli temel hizmetler için kolay erişilebilirlik sağlamak insan haklarını korumak anlamına gelmektedir. Ankete katılanlar, herhangi bir yetkilendirme formu aldıklarını sorduklarında bunları söylemişlerdir. Bir görüşmeci *“Kardeşim, otuz yıldan beri burada yaşıyorum (gecekondu), hayatımızın iyileştirilmesi için hiçbir şey bize gelmedi. Hükümetler sadece seçim zamanı olduğunda bizi hatırlarlar. Politika yapmak için zorluklarımızı (problemler) kullanıyorlar. Hatırlayabildiğim kadarıyla, sadece Keverour’un hükümeti vardı ve yoksulları eğitmek için girişimlerde bulundu ancak sonuçsuz kaldı. İnsanlar gelip bizi kurtardılar ve daha sonra hiçbir şey olmadı. Göz boyadılar. Fakat bazı STK’ları her zaman çeşitli biçimlerde desteklediler: insan hakları, siyaset, beceri ve teknik eğitim konusunda eğitmek ve bazen de insanların iş yapmaya girişimleri için başlangıç sermayeleri sağlamak gibi”* (GH, 14). *“Güçlendirme için mi? Kim yapacak? Ama açıkçası, işsiz insanlara bir tür eğitim ve iş teklifi olduğunu duydum. Gittim ve başvurudum ama hiçbir zaman geri bildirim yok”* (TC, 10). Başka bir katılımcı bu şekilde anlatmıştır.

Gana’da olduğu gibi, Türkiye hükümeti de yoksulluğu ortadan kaldırmak için yoksulları güçlendirme çabalarına her zaman bulunmaktadır. Ancak anlatılar aksini göstermektedir. Bütçe kısıtlamaları programları göz önüne alındığında, programlar oldukça sınırlıdır. Kamu kurumlarında düşük seviyelerdeki işler bile oldukça politiktir. *“Yeni açılan bir hastanede temizlik işine başvuruyordum, temizlikte deneyimli olduğuna rağmen mülakatı geçemedim. Ama arkadaşlarım istihdam*

edilmiş çünkü orada referans ile gitmiştir. Çok şok olmuştum çünkü böyle bir şey beklemiyordum” (TC, 26). Orta yaşlı bekar bir anne bu şekilde ifade etmiştir.

Türkiye’de özellikle eğitim alanında güçlendirici faaliyetler yürüten çeşitli STK’ların yoğun olarak bulunduğu belirtilmelidir. Toplumdaki imkânı olmayan insanlara ve ailelere burs ve çeşitli insani yardımlar sunmaktadırlar. Ancak, Gana’dan farklı olarak, Türkiye’deki STK’lar genellikle gizli agendaları olmakla ve gizli gündemleri yaymakla eleştirilmektedir. Bu eleştiriler “dini bir mezhebi yaymak, hükümete için ya da hükümete karşı çalışmak noktalarında yoğunlaşmaktadır (Çelik ve İşeri, 2016).

Yukarıdaki anlatılar, hükümetin toplumdaki yoksun insanları güçlendirmek için çok az şey yaptığını göstermektedir. Mevcut kısıtlı fırsatlar kaçırılmakta ve politik güce bağlı insanlara dağıtılmaktadır; yolsuzluk ve patron-müşteri politikasını teşvik etmek gibi. Bu, hükümetin yoksullara karşı sorumluluklarını tasavvur etmesini önermemekte, ancak çabaları gayet yetersiz kalmaktadır. Hükümetler yoksulları güçlendirmek için çabalarını hızlandırmak zorunda kalmaktadırlar. Yoksul insanlar, onlara temel olan hizmetlere erişmek için mücadele etmeye terk edilmişlerdir. Yine, yukarıdaki öykülerden, yoksulların hayatlarını iyileştirmek ve insanları mahrum etmemek için STK’ların her zaman hazır olduğu açıktır. Birçok çalışma (Awortwi, 2014; UNCDF, 2003), STK’ların gelişmekte olan ülkelerdeki yoksul insanlara güçlendirme konusundaki rollerini önemini vurgulamaktadır. Afrika’da yoksullara ve sosyal savunmasızlığı olanlara yardım açısından büyük ölçüde devlet değildir. Devlet dışı aktörler devletten daha fazla sosyal koruma hizmeti vermektedir (Awortwi, 2014)

k. Çevre, Afetler ve Yoksulluk

Soru

Yaşadığınız çevre hayatınızı nasıl etkiledi?

Bu bölüm, Türkiye ve Gana’daki yoksulların yaşadıkları çevreye ve yoksulluğa ilişkin deneyimlerini ele almayı amaçlamaktadır. Çünkü, Türkiye’de yoksulluğun en yoksul olduğu ve Gana’nın çevre ile doğrudan bağlantılı faaliyetler olan tarım sektöründe faaliyet gösterdiği görülmektedir. Çevrenin ve yoksulluğun

güvenliği ve refahı ile çevresi arasındaki yoksulluğun önemi iyi bilinmektedir (Zerrin-Toprak, 2012; Brundtland Raporu, 1983; UNDP, 1998; WB, 1992). Yoksulluğun çevre üzerinde olumsuz etkisi bulunmaktadır. Çevre girişi, yoksulların çoğunluğunun geçim koşullarının temel göstergesidir. Bunun bilincinde olarak dünya, insanlığı yoksulluğun prangalarından ve aynı zamanda gelecek nesiller için çevreyi korumak için topluca teslim etmeye razı olmuştur. Bu, Brundtland Komisyonu veya Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (WCED) tarafından üretilen ünlü ortak raporu ile bildirilmiştir. Rapor, diğer pek çok ülkenin bilinçsiz kullanımı veya çevresel kaynakların aşırı kullanımı nedeniyle gelişmekte olan ülkelerin çoğunun hızla geri adım attığını belirtmektedir. Dahası, yoksulluğun büyüklüğünü etkilemede önemli rol oynamaktadır. Yoksullara gelince, şunları gözlemlemiştir: "... yoksul insanlar, çevre kaynaklarının günden güne hayatta kalması için aşırı zorlanıyor ve çevrelerinin yoksullaşması [ve imha], onları daha da yoksullaştırıyor ve hayatta kalmalarını daha da zorlaştırıyor" (WCED, 1987:27).

Çevresel yıkım iki ana faktörden kaynaklanmaktadır: doğal süreçler ve insan faaliyetleri. Bu doğal olaylar için deprem, tsunami, sel, aşırı soğuk ve sıcak hava dalgaları, vb. doğal süreçler için insanlar üzerinde hiçbir kontrolü yoktur. Sanayileşme, kentleşme, hidroelektrik ve enerji santralleri inşaatları, uygunsuz tarım uygulamaları, zehirli kimyasalların kullanımı vb. gibi insani faaliyetler insanlar tarafından kontrol edilebilmektedir (IPCC, 2014). Bu faaliyetler, doğal fenomeni tetikler ve iklim hızlı bir değişimi insanlar üzerinde korkunç sonuçları beraberinde getirmektedir.

Çevre ve yoksulluk ile insanların güvenliği arasındaki ilişkiler gelişmekte olan ülkelerde iyi görülmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin ekonomik performansı, sahip oldukları doğal kaynakların büyüklüğüne doğrudan bağlıdır (IPCC, 2014). Bu nedenle yoksulların çoğunluğu, çevreye bağlı faaliyetler üzerinde çalışarak yaşamaktadır. Böylece çevrenin tahribatı, getirilen çözümlerde bilinmeyen zorluklar yaratmaktadır. Son yıllarda, açlık Afrika'yı boğarken, güney ve kuzey Afrika'da hava sıcaklığı da artmaktadır. Bu durum, kentleşmenin hızlandırılması ve çevrede meydana gelen olumsuz değişimlere neden olan iklim değişikliğine atfedilmiştir (IPCC, 2008). Nitekim hızlandırılmış kentleşmeden dolayı, doğal ekosistemler giderek şehirlerin yerini almaktadır. Şüphesiz şehirleşmenin hızlı sosyal ve

ekonomik kalkınmayı teşvik ettiği, ancak bununla birlikte birçok sorunun ortaya çıkmasına neden olduğu ortaya çıkmıştır: kalabalık ve nüfus yoğunluğu, trafik sıkışıklığı, konut darlığı, yasadışı yapılar ve çöküşler, kaynak kıtlığı, biyoçeşitlilik azaltma, gürültü, hava ve su kirliliği (Dursun, 2011).

Yoksullar için, çevrede yaşamayı bir kenara bıraktıklarında, bulundukları yer (gecekondu) çevreyi olumsuz etkilemektedir. Çoğu geçim kaynağının çiftçilik faaliyetlerine bağlı olduğu kırsal alanlarda, nüfus ile birleştiğinde doğal kaynaklar artmakta, tükenme ve çevre yıkımını yaratan kaynaklar üzerinde baskı oluşturmaktadır. Toprağın tükenmesi, çiftçilerin kentsel alanlara göç ederek alternatif geçim kaynaklarını araştırmaya yöneldiği çiftlikte düşük miktarda üretime neden olmaktadır. *“Memleketimde düzensiz yağmur yağmaları ve toprakların verimsizliği nedeniyle şehre gelmeyi tercih ettim; biz çiftçilik yaptığımızda her zaman düşük verim ile sonuçlandı. Ayrıca Sahra Çölü'ne yakın olduğumuz için çölleşme bizim yerimize hızlı yaklaşıyor”* (GH, 16) bir katılımcıyı bu şekilde anlatmıştır.

Şehirde, yoksullar, çevresel koşulları sadece kötü değil, bazen de tehlikeli olan yerlerde yaşamak zorunda kalmaktadırlar (Chaplin, 1999). Zehirli atıklara, katı veya sıvı atıklara, kirlenmiş su yollarına, demiryolu hatlarına veya sel gibi doğal afetlere meyilli arazilere veya topraklara gibi yakın tehditlerle dolu bazı durumlarda yasadışı olan toprakları işgal etmektedirler Gana'daki bu klasik illüstrasyon, 2015 yılında başkentte (Accra) 150'den fazla kişinin ölümüne neden olan sel baskınlarıdır (Joyonline, 04/06/2015). Uzak neden, sular üzerinde inşa edilen gecekondu yapıları, şehri sulamak için suya zorlamak olarak tanımlanmıştır. Şehirdeki tehlikeli bölgelerde yaygın olarak bulunan kentsel yoksullar geliştirmekte olan ülkeler arasında yaygın bir sorun teşkil etmektedir. Örneğin Hindistan'da kentsel yoksullar demiryolu hatlarına yakın yaşamakta ve bazen ticaretlerini demiryolu hatlarına yakın yerlerde yapmaktadırlar. Sadece bu değil, çevresi de şaşkın durumdadır (Chaplin, 1999).

Bu yaşam koşullarının sonuçları sebebiyle hastalıklar yaygındır: Kolera, Sıtma, tifo ve ishal. Daha önce de gösterildiği gibi, bu hastalıklar Gana'daki büyük şehirlerde yaygındır. Genel etki, yoksul insanların, yoksulluklarının daha da kötüleşmesi ve hükümetin ve devletin daha yoksul hale gelmesidir, devletin halihazırda yetersiz kaynaklarının tükenmesiyle bu sorunlara her zaman daha fazla cevap vermek zorunda kalmaktadırlar.

Türkiye ile ilgili olarak, çevre etkisi de daha iyi değildir. Türkiye'nin ekonomik patlaması, daha yüksek seviyelerde çevre kirliliği ve yıkımı ile sonuçlanmıştır. Ayrıntılı analiz, Türkiye'deki nüfus yoğunluğunun tonlarca katı ve sıvı atık oluşturduğunu göstermiştir. Aynı zamanda, yüksek hava emisyonu ile sonuçlanan yüksek karbon emisyonu (2011'de yaklaşık% 120 oranında karbon salımı) üretmektedir. Buna ek olarak, bilinçsiz balıkçılık uygulamaları ve su kirliliği nedeniyle, Türkiye'nin su kütlelerinde balık stokunda önemli bir düşüş bulunmaktadır. Türkiye'nin en yaygın ticari balıklarından olan hamsi üretimi, 2012 yılında yüzde 28 oranında azalmıştır (TÜİK, 2012). Bu bağlamda, bir katılımcı, *'balık üretim sektöründe işimi kaybettim, çünkü yetersiz balık stoklarından dolayı üretimde sürekli düşüş yaşadım'* açıklamıştır (TR, 18).

Aynı şekilde Türkiye'de de gözlemcilerin su ve gıda güvenliği üzerinde olumsuz etkileri olduğu ve bunun ciddi toprak kirliliğine neden olduğu vurgulanmıştır. Bu, zehirli kimyasalların; şirketler, gübreler, asit yağmurları ve kirli sular vb. tarafından kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Tüm bunlara rağmen, bu çevresel tehlikelerin büyük bir kısmını taşıyan yoksul insanlardır. Ancak, yoksul insanların ikamet ettikleri yoksul, fiziksel ve çevresel alanların kentleşme ve sanayileşmenin doğrudan sonucu olduğu öne sürülmektedir. Ayrıca, kamu otoritelerinin elindeki yetersiz kaynak, gecekondü tehdidini çözmek için kaynak yaratmadaki zorlukları bir araya getirmektedir. Gerçekten de kentleşme ve sanayileşme, kentsel yoksulluğa katkıda bulunan kilit unsurlardır. Yer vermeye değer başka bir boyut da yoksulların güçsüzlüğüdür. Yoksullar, iktidardan ve aynı zamanda, yaşamlarında gerçek bir değişim yapmak için zorlayabilecek seferberlik aracısından yoksundurlar. Karar verme sürecine katılabilmeleri için tek fırsat oy kullanmaktır, ancak bazen politik otoriteyi sorumlu tutmak için kullanamazlar çünkü politikacılar oy toplamak için el ilanları ve paralarını dağıtmak için yollar bulmaktadırlar. Durum ne olursa olsun, kötü yadsınamaz ve yoksullar, aşağılık ortamdaki zayıf düşen mağdurlardır. Çevre sadece fakirlerin hayatlarını tehlikeye sokmakla kalmaz, aynı zamanda doğal çevre tarafından sağlanan kaynaklara büyük ölçüde bağımlı oldukları için, bunları da kazançtan çıkarmaktadır.

i. Bölüm Özet

Bu bölümde, Türkiye ve Gana'daki yoksulluk ve güvenlik ilişkisinin insanların yaşadığı deneyimlere dayanarak analizleri sunulmuştur. İnsanların söyledikleri, özellikle kentte yaşayanlar için daha istikrarsız koşulları ve savunmasızlıkları yansıtıyor gibi görünmektedir. Yine, katılımcıların kırsal-kentsel göç ve yoksulluk arasındaki bağlantılara dair öyküsel bakışları, bu olgunun önemli yararları olduğunu göstermiştir. Göçmenlerin kişisel yaşamlarına ve ailelerine de olumlu etkileri görülmektedir. Ankete katılanlar, özellikle de kent merkezlerine göç edenler, kendilerini ve kırsal kesimde aileleri için geçimlerini sağlayabilecekleri için etkilenmişlerdir. Katılımcıların görüşlerine göre, kırsal-kentsel göç, dönüştürücü niteliktedir, bu da hedef merkezlerde (kentsel alanlarda) istenmeyen güvenlik tehditleri yaratmıştır.

Güvensizlik düzeyi (kazançlar ve finansal güvenlik, sağlık hizmetleri, kişisel ve sosyal güvenlik, politik ve yetkilendirme ve çevre ile ilgili olarak) büyüktür. Kazançlarla ilgili olarak, toplu mesajlar marjlar üzerinde yaşayan insanların çoğunluğunu göstermektedir. Tasarruf ve yatırımdan yoksundurlar. Çoğunlukla aylık bütçelerini karşılamak için kredilere güvenmektedirler. İnsanlar çalışmakta ama hayatla zar zor mücadele edebilmektedirler. Sağlık hizmetlerinde, yoksulların sağlık hizmetleri biçimine erişimi olsa da istedikleri gibi değildir. Yoksullar, verimsiz, aşırı kalabalık ve kötü hizmetlere kadar çeşitli zorluklarla dolu kamu sağlık hizmetlerine yerleşmeye mecburdur. Bu da bazı insanların tıbbi tedavi aramak yerine geleneksel ve bitkisel tedaviye başvurmalarına yol açmaktadır. Yetersiz altyapı ve ekonomik sorunlar nedeniyle sağlık tehdidi kırsal alanlarda daha da kötüleşmektedir.

Konut açısından, kırsal sorunlardan ziyade kentsel bir güvensizlik meselesidir. Konut, özellikle kentsel alanlarda yoksul insanlar için büyük bir güvenlik sorunudur. Bu, Türkiye'de ve Gana'da kentsel gecekondulara yol açmıştır. Ne var ki, Türkiye'nin gecekondu sakinlerini yeniden yerleştirme projeleri olsa da Gana'da aynı değildir. Gana'nın gecekondu mahallelerinde ele alınmasına rağmen, politik kurumlar hiçbir şey çözmemektedir. Bunun yerine bu durum politikacıların politik kazanımları için kullanılmıştır. Siyasi güvenlik ve güçlenme konusunda, yoksullar siyasetten uzaklaşmakta, ancak seçimlerde oy kullanmaktadır. Güçlendirme programları, son derece politize olmuş, faydalanıcılar parti hatları veya patron-müşteri bazında seçilmektedir. Ancak STK'lar yoksulların güçlendirilmesinde

önemli bir yer tutmaktadırlar. Ticarete başlamak için beceri eğitimi ve bazı durumlarda başlangıç sermayesi sunmaktadırlar.

Aslında, katılımcıların ifadeleri yoksulluğun ve güvensizliğin çok büyük boyutta olduğuna işaret etmekte ve toplam ülke istatistikleri, yoksulluğun ağırlığını gizlemektedir. Buna ek olarak, katılımcılardan elde edilen bilgiler, yoksulluğun ve güvensizliğin Gana'da Türkiye'den daha şiddetli olduğunu göstermektedir.

ÖZET VE SONUÇ

Bu araştırma, kırsal ve kentsel entegrasyon içindeki yoksulluk ve kentsel güvenlik ilişkilerine, Türkiye ve Gana'nın yaklaşımlarına dair bir vaka araştırması yapmaktadır. Bu bölüm, bugüne kadar analiz edilen hem teorik hem de deneysel bilgilerden göze çarpan bulguları sunarak çalışmayı tamamlamayı amaçlamaktadır. Başlıca odak alanları, yoksulluğun ortadan kaldırılması için mücadeleye yardımcı olmak amacıyla ortaya çıkarılan benzerlikler ve farklılıklar, çıkarılan derslerin altını çizmek için yeniden ele alınmıştır. Analiz hem Türkiye'yi hem de Gana'nın yoksulluğa karşı mücadeleye dalmış bir şekilde yer aldığını göstermektedir. Hiç kuşkusuz ki, yoksulluk, öngörülemez bir geleceğe dönüşecek olan, küresel acil kalkınma sorunlarından biri haline gelmiştir. Her ne kadar çalışma Türkiye ve Gana arasında nüfus büyüklüğü, fiziksel büyüklük ve ekonomik gelişme gibi çeşitli farklılıkların varlığını kabul etse de yine de araştırma konusu olan Türkiye ve Gana'nın hepsi gelişmekte olan ülkeler sınıfındadır ve yok etmek için büyük mücadele vermektedirler. Şimdiye kadar yapılan analizlerden şu şekilde bahsedilebilir.

Türk ve Gana toplumlarında yoksulluğun ve sonuçlarının var olduğu tartışılabilir gibi, 1970'lerin ve 80'lerin ekonomik krizlerinden sonra DB ve IMF'nin SAP'lerinin geniş çaplı uygulanmasına kadar hiçbir zaman güncel bir konu haline gelmemiştir. Daha önce de görüldüğü gibi, Türkiye'de ve Gana'da yoksulluk, köylülerin topraklarından ve geçim kaynaklarından mahrum bırakıldığı için Avrupa'daki yoksulluk tanımından ayrılmaktadır. Türkiye ve Gana genellikle yapısal ekonomik reformların uygulanması açısından en iyi yapılanlar olarak bahsedilmektedir; İki ülkenin ekonomilerini sürdürülebilir ekonomik büyüme ile serbest piyasa ekonomilerine hızla dönüştürmüştür. (DB, 2005).

Bununla birlikte, bu dönüşümler içinde, “küreselleşmenin diğer yüzü” nü temsil ettiği için, üzerinde durulamayan büyük bir miras, yoksulluk ve güvensizlik bulunmaktadır (Şense, 2006). Bu çalışma, yoksulluk bilincini yinelemekte ve halkın

anlatıları tarafından tasvir edildiği gibi nüfusun çoğunluğunun düşük ve şaşırtıcı yaşam koşullarını ön plana çıkarmaktadır. Hem Türkiye hem de Gana'da, temel argüman, her iki ülkenin dayanağı tarımla bağlantılı olduğu için yoksulluğun tarım sektörlerinin yıkılmasından sonra göze çarpan bir şekilde ortaya çıkmasıdır. DB ve IMF tarafından tavsiye edilen neoliberal politikaların uygulanmasından sonra, ticaretin serbestleştirilmesi, kamu işletmelerinin özelleştirilmesi, sübvansiyonların kaldırılması, fiyatlandırma politikaları ve büyük bütçe tahsisleri ve tarım sektörüne verilen destek önemli ölçüde azaldı ya da bazı durumlarda geçimi ortadan kaldırmıştır. Nüfusun çoğunluğunun yaşam koşullarını fark etmeye başladıkça, alternatif geçim kaynakları için riskli bir arayış içerisindeydiler ki bu da kırsal-kentsel göçü kitlesel yoksulluğu ortaya çıkarmışlardır. Aynı politika danışmanlarının (DB ve IMF) yardımıyla, Türkiye'deki siyasi yetkililer ve Gana, yoksulluk için tüm sorumluluğu benimsemişlerdir.

Yoksulluğun azaltılması için politika ve programlar oluşturmaya başlamışlardır. Bu, neoliberal politikaların, özellikle serbest piyasa politikalarının uygulanmasının, insanların çoğunluğunun yaşam koşullarında bozulmaya yol açtığının farkındaydı. Ayrıca, cumhuriyet statüsüne kavuştuktan sonra Türkiye ve Gana'nın 1980'lere kadar çoğunlukla kapalı ekonomiler ilkelerini uyguladıklarını söylemek kayda değer bir durumdur. Bu dönemde, ekonomik, politik ve ekonomik zorluklar olsa da dış etkilere maruz kalmamıştır. Ancak serbest piyasa ekonomilerini uygulama kararı, ekonomilerini küresel ekonomiye bağladı ve bunlara maruz bırakmıştır. Ekonomilerinin açılışı onları aşırı güçlenen yarışmalara maruz bıraktı ve süreçte vatandaşlarının çoğunu maddi sıkıntıya sokmuştur.

Türkiye'nin ve Gana'nın bir başka çarpıcı benzerliği, her iki devletin de biçimlendirici yılları içinde politik istikrarsızlığı yaşayan karakteristiğidir. Birtakım darbeler ve karşı darbeler meydana gelmiş ve bu, 2000 yılından önce kapsamlı bir gelişmenin eksikliğini açıklamaktadır. Bunun sonucu olarak, yaşam standartlarının aşağı yönlü devam etmiştir. Her nasılsa, iki ülke askeri müdahalelerin ve çok partili demokrasi ve yönetişimin kurumlaşması şeklindeki politik zorlukları düzelttikten sonra, ekonomiler gelişmeye haline gelmiş ve yoksulluk büyük ölçüde azalmaya neden olmuştur. Hem Gana'da hem de Türkiye'de gösterildiği gibi, neoliberal politikaların uygulanması, yoksulluk olaylarını ön plana çıkarmıştır ve aynı şekilde,

her iki ülkenin de yoksullukla mücadelede benimsediği yaklaşımları, sorunu doğuran aynı neoliberal ideolojiler ve politikalardan etkilemektedir.

Türkiye ve Gana, yoksullukla mücadelede neo-liberal yaklaşımlara güvenmektedir. Fakat bunlar, kitlesel yoksulluk üretimine yol açan aynı çerçevelerdir. Dolayısıyla Öztürk için (2012:165) çözümler, sezgiseldir, çünkü yoksulluğu önemli yollarla ortadan kaldırmak için kabul edilen çerçeveler, neoliberal sorunlara neoliberal çözümlerdir.

Neoliberalizmin her iki ülkede de yaygın yoksulluk içindeki önemli rolünün yanı sıra, belirli yörüngeleri de vurgulamaya değerdir. Gana'da sömürgecilik ve yabancı tahakküm, Gana'nın gelişimini hızlandırmada önemli bir rol oynamıştır çünkü Gana'yı yönetmek için kurulan sistemler, sömürgecilik ülkesinin dezavantajına kadar önemli kaynakların, insan ve ekonomik kaynakların yağmalanması anlamına gelmekteydi. Sömürgeciliğin sonunda, büyük sefalet ve yoksulluk bulunmaktaydı. Türkiye sömürgecilik yaşamadığı halde, dış güçlerle yapılan güç mücadeleleri, sadece Türkiye halkına ekonomik ve refahı değil, ülkenin genel gelişimini de olumsuz etkilemiştir.

Kuşkusuz, yoksulluk alanı, 1990'lardan, Türkiye ve Gana gibi küresel ve ulusal düzeylerden beri aynı kalmamıştır. Önemli değişiklikler gerçekleşmiştir. Küresel olarak, aşırı yoksulluğun yaklaşık yarısı, 1990'larda 1,9 milyardan yaklaşık 850 milyona düşürülmüştür. Hemen hemen tüm göstergeler (sağlık, eğitim ve yaşam standartları), Güneydoğu Asya ve SSA dışında durumun hala hafif olduğu tüm bölgelerde gelişmiştir (DB, 2015). Yoksulluktaki küresel ilerlemenin büyük ölçüde birkaç ülke tarafından yapılan olumlu ilerlemeye bağlandığı bilinmektedir: Çin, Hindistan, Endonezya ve Vietnam (UNDP, 2015). Küresel yoksulluğun azaltılmasına öncülük eden ülkeler ilginçtir, Türkiye ve Gana gibi tipik neoliberal ülkeler değildir. Coğrafi olarak, Çin ve Hindistan yoksulluğun azaltılması ve gelişmekte olan statüye ulaşılması için büyük bir sıçrama yaptığı için küresel yoksulluk ortamı değişmiştir. Benzer şekilde, kalkınma düzeyleri bakımından, yoksulluk sonunda orta gelirli ülke (Türkiye ve Gana'nın parçası) olgusu haline gelmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi (bölüm 3), çok sayıda yoksul insanın bulunduğu tüm ülkeler orta gelir bölgesi içerisindedir (BKH'ler, 2015).

Analiz, küresel eğilimler gibi, Türkiye ve Gana'da önemli bir dönüşüm ve yoksulluk kayması olduğuna dikkat çekmektedir. Aşırı yoksullukta, her iki ülke de önemli ölçüde ve farklı seviyelerde ve derecelerde düşüş yaşamıştır. Türkiye'de, aşırı yoksulluğun, Binyıl Kalkınma Hedefler'inin sona ermesine birkaç yıldan beri ortadan kalktığı kaydedilmiş, Gana'da hala bir miktar aşırı yoksulluk (yaklaşık %8) bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, genel olarak yoksulluk içinde, her iki ülke de uluslararası kurumlardan aldığı değerlendirmeler için etkileyici sonuçlar elde etmiştir. Gelir yoksulluğu yıllar içinde sürekli olarak azalmasına rağmen, her iki ülkede de gelir eşitsizliği açığını beraberinde getirilmiştir. İlişkilendirme yapmak kolay olmasa da genişleyen eşitsizliğin en temel açıklaması, her iki ülkenin yaşadığı ekonomik büyümenin, mücadeleciler ve yoksun ailelerden daha fazla zengin olmasını tercih etmesidir.

Yoksulluğun cinsiyete göre analizi, Türkiye ile Gana arasında da küçük farklılıklar göstermektedir. Küresel olarak, kadınların genellikle erkeklerden daha yoksul olduğu belirtilmektedir. Türkiye'de bu eğilim önemli ölçüde değişmemiştir. Kadın yoksulluğu, erkek yoksulluğundan daha yüksek kalmaktadır. Gana'da veriler, kadınlardan daha fazla erkek yoksulluğuna işaret etmektedir. Bunun için varyasyon, Türkiye'de kadın istihdamının erkeklerden daha az olduğu gerçeğine atfedilebilir. Fakat Gana'da kadınlar, özellikle enformal ekonomik küçük işletmelerde erkeklerle rekabet etmektedirler.

Araştırmacı tarafından yapılan bir gözlem, örneğin, erkeklerin, haftada bir mahalleden diğerine işletilen, Türkiye'deki "açık pazar" satışlarına hâkim olduğunu göstermektedir. Ancak Gana'da, aynı "açık pazar" işletmelerinin kadınlara erkeklerden daha fazla egemen olduğu görülmektedir. Her iki ülkede de mekânsal yoksulluk hala kırsal bir olgu olarak kalmaya devam etmekte, ancak kentleşme devam ettikçe kentsel merkezlere kadar uzanmaktadır. Türkiye'de kentleşme %90'ın üzerindeyken, Gana'da %50'lerin altındadır.

Bölgesel dağılımlarla ilgili olarak, yoksulluk, Türkiye'nin Güney Doğu bölgesinde, belki de çiftçiliğin yanı sıra yetersiz ekonomik fırsatların da ortaya çıktığı diğer bölgelere göre daha belirgindir. Ayrıca, düşük eğitim düzeyleri ile yüklü ve çoğunlukla büyük aile boyutları ile karakterize edilir. Aynı şekilde Gana'da, kuzey kısmı diğer bölgelere göre daha fazla yoksulluk seviyesine sahiptir. Türkiye gibi

Gana'nın bu kısmı diğer bölgelere göre ekonomik fırsatlardan yoksundur. Çiftçilik, çoğunlukla iklim koşullarının kötüleşmesi ve küçük çiftçiliğe yapılan küçük destek ve yatırımın ardından daha az uygulanabilir hale gelen, çoğunlukla küçükbaş hayvancılık yapan bölgenin başlıca dayanak noktasıdır. Ayrıca, eğitim diğer bölgelere göre oldukça düşüktür. Bu yoksun bölgelerdeki büyük aile boyutları ile birleştirilmiştir.

İnsan yoksulluğunda, hem Türkiye hem de Gana 1980'lerden bu yana sürekli bir ilerleme kaydetmiştir. Türkiye'de, 1980'lerde ortalama yaşam süresi ortalama 58.7 yıldan başlayarak son yıllarda ortalama olarak yaklaşık 76 yıla yükselmiştir. Aynı şekilde Gana'da, yaşam beklentisi 1990'lardan 2015'e sırasıyla 56.8'den 61.5'e çıkmıştır. Göstergeler, Türkiye'nin ortalama yaşam beklentisi göstergelerine dayanarak Gana'dan daha olumlu insani gelişme yaşadığını göstermektedir. Yaşam beklentisinin artmasında bu farkın makul dışavurumu belki de sağlığa yatırım ve bütçe tahsisi olabilir. Türkiye, sağlık sistemlerini modern teçhizatlara dönüştürmeyi başarırken, Gana gerekli sağlık ekipmanı ve altyapısında geride kalmaktadır. Beklenen eğitim süresi bakımından, Türkiye, her iki ülkenin de 1980'lerde ortalama 7,5 yıllık ortalama eğitim süresine sahip olmasına rağmen, ortalama olarak 14,5 yıl ve Gana'nın 2014'te 11,5 olarak belirlenmiştir.

Yoksulluk mücadelesinde en önemli politikalarında bir insan gelişmesidir. Hem Türkiye hem de Gana vatandaşları geliştirmeye yönelik kararlılık gösterse de, daha fazla çabalarına ihtiyaç var. Eğitim alanında, hem Türkiye hem de Gana, okula devam eden tüm çocuklar için eğitimi erişilebilir kılmak için birçok müdahalede bulundu. Türkiye'de kaliteli ve yetenekli insan kaynaklar yetiştirme için eğitim alanda bir sürü politika oluşturulmuştur. Örneğin ücretsiz eğitim. Bu politika, yoksul evlerden çocuklara destek sağlamakta. Yine de okula ebeveynlerin çocuklarına kitap, okul üniforması ve okullarda ücretsiz öğle yemeği verilir. Buna ek olarak, Türkiye'de yoksulluğu belirleyen zorluklardan biri cinsiyet eşitsizliği olduğundan, hükümet kadınların yoksulluklarını kadın insani gelişme ile ele almak için adımlar atmıştır. Bunun çerçevesinde, ebeveynleri kız çocuğunu eğitmeye teşvik edecek programlar var. Yoksun ebeveynlere, okula devam eden kız çocuklarını desteklemek için aylık para verilmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, vatandaşların yoksullukla mücadele etmeleri için yeteneklerini geliştirme çabalarının bir parçası olarak ihtiyaç

duyulan öğrencilere burs verilmektedir. Dahası öğrenciler (özellikle yükseköğretim öğrencileri) eğitimlerini finanse etmek için kredi alabilirler.

Türkiye’de gibi Gana, insan sermayesini geliştirmek için çeşitli politikalar ve programlar yarattı. Gana ücretsiz temel eğitim kurmuştur. Bir de hükümet yoksulluk bölgelerin öğrencilerine öğle yemeği sağlamaktadır. Ayrıca yoksul hanelerden gelen çocuklar okul üniforması, kitap ve ayakkabı alıyor. Gana’da da yükseköğretim öğrencilere eğitimlerini desteklemek için kredi verilir.

Bunlar dışında, hem Türkiye hem de Gana, normal eğitime devam etme fırsatı bulamayan vatandaşlar için ücretsiz yetişkin eğitimi programlarını kurmuştur. Bunu yetişkenlere temel eğitim sağlaması amacıyla düzenmiştir. Bu tür eğitimi okumayazma bilmeyen insanlara okuma ve yazma, ve teknik beceriler vermek amacındır. Türkiye ve Gana’daki yoksulluğu ortadan kaldırmak için insani gelişmesindeki ilerlemeye rağmen, teknik i ve beceriler eğitimi az ilgi odaklanmıştır. Kişisel gözlemim, iki ülkenin de zanaatkarları yetiştirmek için yeterli teknik okullara olmadığını farketmiştim; ama bir ülkenin kalkınmasını teknik beceri ve eğitimi önemlidir. Daha önce belirtildiği gibi, Türkiye ve Gana’da gençlik işsizlik sorunu var. Bu büyük sorunu çözmek için her iki ülkenin de girişimci kişileri üretebilmeleri için teknik ve beceri eğitime dikkat etmesi gerekecektir. Böylece istihdam artıracak ve işsizlik de azaltacak.

Yoksulluğun tahmin edilmesine yönelik modern ölçütleri olan ÇBYE, üç temel göstergeye dayanan çok sayıda yoksunluğu ölçmeyi amaçlamaktadır (Sağlık, Eğitim ve yaşam standardı). Küresel ÇBYE sıralamasında Türkiye ve Gana sırasıyla 2014 yılında 44 ve 75 olarak belirlenmiştir. Türkiye için çok boyutlu yoksullar%29,4 iken, Gana için%32,4 olmuştur. Türkiye ve Gana gelir yoksulluğu konusunda ilerleme kaydetmiş olsalar da MPI'den elde edilen bilgiler, her iki ülkede de çok sayıda mahrumiyetin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Bu, her iki ülkede de oldukça büyük şiddetli bir yoksulluğun var olduğunu göstermektedir. Buradaki şiddetli yoksulluk, 2011 MPI raporunda belirtildiği gibi, bu ülkelerdeki bazı vatandaşlar, temel işleyişlerin minimum kabul görmüş standart göstergelerini (yani iyi beslenmeleri, eğitilmeleri veya temiz içme suyuna erişimleri) karşılayamadıkları koşullar altında yaşamak anlamına gelmektedir. Aynı zamanda, aynı anda birçok

yönden asgari standartlara ulaşamayan insanlar olduğu anlamına gelmektedir. Karşılaştırmalı olarak, Türkiye Gana'dan daha iyi sonuç vermiştir.

Çalışmada bulgulara (hem sahadan toplanan veri ve ikincil veri) göre Türkiye ve Gana'da gelir yoksullugunu azalmış durumda belirlenmekte, ayrıca, çok boyutlu yoksulluğa göre insanlar yoksunluk durumlar artmıştır. Bu yüzden gelir yoksulluk bilgileri ve çok boyutlu yoksulluk bilgileri, ikisi beraber kullanırsa daha iyi anlayabilir yoksul insanlarını durumlar.

Analiz, aslında yoksulluk ve görünüm safhalarının yıllar içinde değiştiğini ortaya koymaktadır. Bu, yoksul insanların tipik özelliklerinin aşağıdakileri içermemesi anlamına gelmemektedir: büyük aile büyüklüğü, okuma-yazma, işsizlik, topraksızlık ve emeğin dışında varlıklar yok olmuştur. Ancak yeni özellikler ortaya çıkmıştır. Türkiye ve Gana'da analiz, henüz küçük aile boyutlarına sahip eğitimli ailelerin var olduğunu, hayatta kalma mücadelesi verdiğini göstermektedir. Bu çoğunlukla hayatın para kazandığı ve ticarileştiği kentsel alanlarda yaşayan insanların sorunudur. Sosyalleşme, refah devletlerinin çöküşüyle birleştiğinde, istikrarlı işçi sınıfının koşullarını kötüleştirmektedir. Gerçekten de yoksulluk, yoksul insanların yan yana olduğu ya da topluluklara bitişik olarak yaşadığı kentsel alanlarda göze çarpan bir şekilde görülebilmektedir.

Dahası, en savunmasız ve yoksullukla mücadele eden insanlar yaşlıları ve çocukları içermektedir. Artan genç istihdamı olduğu için bunu gençlik izlemektedir. Bununla birlikte, değinmeye layık olan şey, yaşlı insanların, torunlarına bebek bakıcıları olarak hizmet vererek yoksulluktan kurtulmada önemli rolleri oynaması ve bebek bakıcılarını istihdam etmek için kullanabilecekleri kaynakları kurtarmalarıdır. Ayrıca, sosyal yardımlarının ve emekli maaşları, ekonomik kriz zamanlarında bir miktar güvenlik sağlamaktadır.

Geçime tehditler olarak, şüphesiz, Türkiye ve Gana 1980'lerden beri evrimleşmiş ve dönüşmüştür. Yaşam standartları gelişmiş, okuma yazma oranı yükselmiş, insan hakları üç kattan fazla artmış ve genel olarak her iki ülke de övgüye değer bir değişim yaşanmıştır. Bununla birlikte, Türkiye ve Gana, bugüne kadar elde edilen başarıları geriye çekebilecek temel zorluklardan hala sıkıntı çekmektedirler. Geçim koşullarında, sürdürülebilir geçim koşullarında azalma bulunmaktadır. Teknoloji ve mekanizasyondaki büyüme ile insanların geçim kaynakları

kurumaktadır. İşsizlik, daha az iş gücü gerektiren akıllı ve mekanize üretim nedeniyle daha da kötüleşmektedir. Seri üretimin büyük iş gücü gerektirdiği Fordist üretim sisteminden farklı olarak post-ford sistemi altında az emek zorunludur. Böylece daha az eğitilmiş işler ortadan kalkmaktadır. Mevcut ve gelecekteki dağıtımlarda sadece yüksek eğitilmiş insanlar parlak beklentilere sahiptir.

Enformel sektörler insanların hayatta kalabilmeleri için önemli haline gelmişlerdir. Daha az ücret, sosyal güvenlik, sağlık ve ilişkili faydalar sebebiyle bu sektör ciddi bir şekilde zorlanmaktadır. Ne yazık ki Türkiye ve Gana'nın ekonomileri, işgücünün çoğunluğunu istihdam eden kayıt dışı sektörlerin egemenliğindedir. Geçim koşullarında Türkiye ile Gana arasında yakın benzerlikler bulunmaktadır. Her iki ülke de kayıt dışı sektör tarafından yönlendirilmekte; Kırsal-kentsel göç, Gana'nın orta safhalarında olmasına rağmen, Türkiye'de zirvededir. Kırsal ekonomiler çok zayıftır. Anne babaya saygı (moral açısından çocuk ebeyven yaşlılığında onlara bakmalıdır) hem Türkiye'de hem de Gana'da hala yüksektir, ancak modernleşme bu yoksulluğun ortadan kaldırılması mekanizmasında (ebeyvenlerine çocuk tarafından bakılma) bir tehdittir. Boşanmış kadın ve bekar annelik büyük bir yoksulluk olmasına rağmen özellikle Türkiye'de güçlü bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Orta sınıf genişlemiş olsa da çalışan yoksulların görülme sıklığı da artmaktadır. Bunun en önemli birikimli etkisi hem Gana'da hem de Türkiye'de artan eşitsizliktir.

Dahası Bahsetmesi gereken önemli bir bulgu, hem Türkiye'de hem de Gana'da görünüşte çelişkili bir olgudur. Her iki ülkede de yoksulluk azaldıkça, eşitsizlik artıyor. Hem Türkiye hem de Gana'daki eşitsizlik katsayısı artmıştır. Böylece yoksulluk azalırken, eşitsizlik artıyor. Bunun anlamı, yoksulların hayatta kalmalarını sağlayan geçim kaynakları kazanmalarındır. Yoksul insanları kırılganlık derecesi yüksektir; çünkü tasarrufları veya varlıkları yok. Ayrıca bu eşitsizlik olayı sadece gelmekte olan ülkeler bir fenomen değildir, küresel bir konudur. Gelişmiş ülkelerde de eşitsizlik ciddi bir sorun olduğunu belirtilmiştir.

Sağlık, güvenlik tehditlerinden ve yoksulluğun tetikleyici göstergelerinden biridir. Tartışmalar, Türkiye'nin yaşam beklentisindeki hızlı yükselişin kanıtladığı sağlık koşullarının daha iyi olduğunu göstermiştir. Türkiye, sağlık hizmetlerini, sürdürülebilir genel sağlık sigortası sistemi ile tamamen değiştirmiş olmakla ve gelişmiş ülkelerde hüküm süren türden çok daha düşük bir orana sahip olmakla

birlikte, Gana'dakilerden daha iyi durumdadır. Gana, sağlık hizmetlerini ciddi anlamda eksik olan iddialı sağlık sigortası ile de geliştirmiştir. Verimsiz işletim sistemleri, yetersiz kaynaklı, sağlık kurumlarının geri ödemelerinde yaşanan gecikmeler, yolsuzluğa bağlı olarak işlevlerini zayıflatmaktadır.

Daha önce bölümde gösterdiği gibi hem Türkiye'de hem de Gana'da hala bazı insanlar kendi kendine tedavi ve bitkisel tedavi kullanmakata. Bu kullananlar özellikle yoksul insanlardır. Bu tedavi yöntemler köylerde yaygındır. Ama kentlerde de bu geleneksel hastalıkları iyileştirme yöntemi bulunmaktadır. Bunun sebebi yetersiz altyapı ve pahalı sağlık maliyetli olduğunu içindir. Sağlık sigortası kapsamı açısından, Türkiye'de evrenselliğe yakın olmakla birlikte, Gana nüfusunun özellikle yoksul olan önemli bir oranı hala mevcuttur. Yoksul insanların kazanılmış sağlık sigortasına devlet desteği, Türkiye'de kırsal ve kentsel yoksullar için kullanılabilirken, Gana'da kırsal yoksullarla sınırlıdır. Kentsel yoksullar şimdi Gana'da olduğu gibi dahil edilmemektedir. Yoksullar bu tıbbi olmayan tedavi yöntemlerini tercih etmekte, çünkü daha az pahalı ve daha az talep etmektedirler.

Ayrıca, yerli tıbbi Gana'da Türkiye'den daha yaygındır. Sıtma, kolera, tüberküloz ve yetersiz beslenme gibi yaygın hastalıklar Türkiye'de neredeyse tükenmektedir. Ancak Gana'da devam etmektedir. Sıtma, yüksek düzeyde ölümler için önemli bir sağlık tehdidi oluşturmaktadır. Yetersiz beslenme özellikle Gana'daki yüksek yoksulluk bölgelerinde eşit derecede yüksektir. Gana'da anne ve çocuk beş yaş altı ölüm oranı hala yüksek ama Türkiye'de düşüktür. Ayrıca, tüberküloz ve HIV/AIDS gibi ölümcül hastalıklar açısından, oranlar Gana'da Türkiye'den daha yüksektir. Ancak, Türkiye'de yükselen bir alan, göreceli yoksulluğa bağlıdır. İnsanlar etraflarındaki çekici maddi şeyleri görüp bunu alacak yeterliliğe sahip olamadıklarında bu durum onlarda stres ve depresyon yaratmaktadır. Bu tür sağlık sorunları Gana'da daha az yaygındır.

Başka birisinin çatısı altında olmak ve korunmak özellikle yoksul insanlar için ciddi tehditlerdir. Araştırmaların gösterdiği gibi, konut ve barınma sorunları, Türkiye ve Gana gibi hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için yüksek oranlarda güvenlik tehditleridir. Gelişmiş dünyadaki insanlar, bedava topraklara erişimden yoksun iken, Türkiye ve Gana gibi gelişmekte olan ülkelerde insanlar gecekondular inşa ettikleri topraklara erişebilmişlerdir. Zaman geçtikçe yapıları daimî

yerlerine dönüşmüştür. Bu durum, şehir merkezlerinde gecekondu mahallelerine yol açan ve yetkililerle başa çıkmak için güvenlik sıkıntıları olan bir ülke haline gelmiştir. Araştırma, kırsal alanlardaki konutların alt standart olduğunu kabul etmesine rağmen, konut sorunlarının kırsal alanlarda ciddi bir sorun olmadığına işaret etmiştir. Konut daha çok kentsel bir problemidir.

Türkiye’de ve Gana’nın her ikisinde de özellikle alt sınıfa mensup insanlara barınma sıkıntısı bulunmaktadır. Bu durum, yoksul halkların, özgür halk arazilerini işgal ederek kendilerini evlerine yerleştirmenin alternatif yollarını aramaya başlamıştır. Çalışmada, yoksullar, reformların yoksulluklarını güçlendirmek yerine yoksulluklarını daha da kötüleştirdiğine inandıkları için, Türkiye’de yoksulların kentsel gecekonduculardan daha az fayda sağladığını göstermiştir. Yine de iskân edilmiş olanların bir kısmı şimdi daha iyi bir konutta kaldığını itiraf etmiştir. Gana’da, gecekondu sakinlerini yeniden yerleştirme programı bulunmamaktadır.

Aksine, gecekonducular, hükümetlerin siyaset yapmak için kullandıkları politik meselelere dönüşmüşlerdir. Gana’daki durum yoksulları daha da yoksullaştırıyor çünkü gecekonducular her zaman önlenebilir hastalıklarla boğulmaktadır. Sıtma, kolera ve tüm hijyenik olmayan koşullarına maruz kalmaktadırlar.

Yoksulluğun hafifletilmesi için sosyal desteğin önemi iyi bir şekilde belgelenmiştir. Bu araştırma, verimli geleneksel sosyal destek sistemlerinin hem Türk hem de Ganalı toplumların omurgası olduğunu ortaya koymuştur. Türkiye için, sosyal destek sistemlerinin erozyonunun, yoksulluğun yaygınlaşmasıyla ilişkili olduğu ileri sürülmüştür.

Geleneksel sosyal güvenlik sistemleri yükünü atmış ve modern sosyal güvenlik sistemleri tarafından değiştirilmiştir. Ancak, bu resmi sosyal güvenlik sistemlerinin evrensel kapsama alanı bulunmamaktadır. Tüm vatandaşların sağlık sigortası yoktur. Sadece kazançlı çalışan insanları tercih eden ve bu sistemden yararlanabilecek kişileri kapsamaktadır. Hükümet sosyal destek sistemleri, parasaldır ve insanların yoksul olmasını engelleyememektedir. Toplumlarda, sosyal sermaye yoksullar için yaşam çizgisi olarak hizmet etmiştir. Türkiye ve Gana’nın ayrıntılı incelemeleri, sosyal sermayenin ortadan kalkmasının olumsuz etkilerinin kentsel alanlarda kırsal alanlardan daha belirgin olduğunu göstermiştir. Köylerde ve küçük kasabalarda aidiyet duygusu ve komşu desteği hala etkilidir. Ancak, kentsel alanlarda

özellikle farklı kökenlerden, etnik kökenlerden, kabilelerden ve sosyal geçmişlerden insanların bir topluluğa dönüştüğü metropol şehirlerde tamamen farklıdır. Orta sınıf topluluklarda daha kötüdür. Aynı apartmanda yaşayan aileler arasında pek etkileşim bulunmamaktadır. Herkes evlerinde kendi hallerinde yaşamaktadırlar. Bu şekilde sosyal sermayenin ortaya çıkması mümkün değildir. Bu durum, Türkiye'deki büyük şehirlerde Gana'ya oranla çok fazladır.

Hem Türkiye hem de Gana'daki gecekondu mahallelerinde sosyal sermayenin göreceli olarak güçlü olduğunu belirtmek gerekmektedir. Gecekondu sakinleri bir diğeri için hazırdır; birbirlerini desteklemeye hazır durumdadır. Yasadışı çözümde güçlü bir sosyal güvenlik ve sosyal sermayenin varlığı, gecekondu, toprakların yasadışı işgali, imkânların eksikliği ve dolayısıyla her zaman birlik içinde savaşmak gibi benzer sorunlarla karşı karşıya olduğu gerçeğine atfedilebilir. Ayrıca birçok gecekondu sakinleri aynı kabile, aynı kültür veya aynı köy veya memleketi gibi ortak özellikleri paylaşmaktadırlar.

Gerçekten de hem Türkiye hem de Gana'da, hükümetler sosyal güvenlik ağları şeklinde sosyal güvenlik ve destek sağlamak için kendileri üstlenmiştir. Ancak bu sosyal güvenlik ağları sadece yoksulluk sorununun yüzeyinde kalmaktadırlar. Bu sosyal güvenlik ağları, yalnızca yoksulluğun kökünü kazınamaz hale getiren palyatif önlemlerdir.

Psikolojik, fiziksel ve ekonomik olarak ses getiren kişisel güvenlik ve güvenlik açısından yoksul insanlar için ciddi bir sorun söz konusudur. Bu çalışma, kişisel güvencenin kırsal köylülerin yaşamlarının, kent sakinleri için olduğu kadar az endişe duyduğunu ortaya koymaktadır. Kentsel bölgelerde, yoksulların yaşamları, terör saldırıları, şiddet suçları gibi tehlikelere ve tehditlere maruz kalmaktadır. Yine, çoğu durumda yoksul insanlar, soygun, uyuşturucuyla mücadele ve yasadışı faaliyetlerde bulunan tehlikeli kişilerle aynı yerlerde ikamet etmeye mecburdur.

Gecekondu mahallelerinde ya da gecekondu mahallelerindeki yeterli olmayan güvenlik sistemlerinden ötürü, hararetili faaliyetlerde bulunan insanlar saklanacak güvenli cennetler olarak gecekondu bulmuşlardır. Ayrıca, yasadışı faaliyetlerde bulunmak için işsiz kalan gecekonducularda genç erkek ve kadınları işe alabilmektedirler. Yanıt verenlerin anlatılarından elde edilen en önemli mesaj, yoksul insanların yaşamlarında yüksek düzeyde kişisel güvensizliğe işaret etmektedir. Belki

de bir görüşmeciden gelen bu yanıt, her şeyi şöyle açıklamaktadır: “*Yoksulun hayatı, güvensizdir. Kişisel güvenlik yoksullar için bir kaygı değil. Her geçen gün bunu yaşıyoruz*” (GH, 21). Ayrıca, yoksulların haklarını talep edemedikleri veya kamu kurum ve hizmetlerine erişemedikleri, çünkü bu kurumlardan ayrıldıkları ortaya çıkmıştır.

Yoksulların yüksek okuma yazma bilmeme oranına bakıldığında, normal olarak, istismara ve kötü muameleyle maruz kaldıklarında bile yetkililerle etkileşimde bulunmayı güç bulmaktadırlar. Düşük kişisel güvenliğin çözümü, tüm cephelerde güçlendirme: politik, ekonomik ve sosyal alanlardır.

Bu araştırma, Türkiye ve Gana'daki yoksul insanların sadece politik faaliyetlerin sınırlarında olduğunu göstermektedir. Yoksullar, hayatlarını etkileyen kararlarda bile karar alma sürecine katılmadan yabancılaştırılmaktadır. Siyasi otoriteler, seçim dönemi ve oy kullanma süresi olmadığı sürece, yoksullarla nadiren etkileşime girmektedirler. Daha önce de belirtildiği gibi, yoksullar kolektif güçlüklerle karşılaştıklarında temsilcilerinin erişimine sahip olamamaktadırlar. Yoksulların katılımının tek yolu oy kullanmaktır.

Yoksul insanların güçlendirilmesinin, yoksulların mutsuz durumunu sürdürülebilir bir şekilde ortadan kaldırabilen önemli faaliyetlerden biri olduğu şüphesizdir. Yoksulluğun yoksulluktan çıkma çabalarına karşı zayıflayan yapısal engellerin kaldırılmasını içeren yetkilendirme, genellikle ülkelerdeki güç sahipleri tarafından ödenen bir hizmettir. Güçlendirme parasal ve parasal olmayan faydalara yol açmaktadır. Ekonomik güçlendirme yoksulların sürdürülebilir bir gelire sahip olmasını sağlamaktadır. Öte yandan, parasal olmayan faydalar politik etkinliğe ve kapsayıcı vatandaşlığa yol açmaktadır. Vatandaşlar yetkilendirildiklerinde güçsüzlük, adaletsizlik ve sosyal dışlanmayı reddetmektedirler. Toplumda yönetime ve karar vermeye etkin bir şekilde katılabilmektedirler.

Türkiye ve Gana'daki durumun analizi, sahada çok az yetkilendirme programının olduğunu göstermiştir. Eylemlerden daha çok retorikler bulunmaktadır. Mevcut az sayıda yetkilendirme programının patronaj politikalarına dayalı olduğu ortaya çıkmıştır. İktidardaki hükümet ve siyasi partiler, vatandaşları ya da yoksulları, siyasi partilerinin sempatanlarını ve destekleyicilerini desteklemeyi amaçlayan programları çoğunlukla çarpıtmaktadırlar. Ayrıca ortaya çıkan, STK'ların yoksul

insanların yaşamları üzerinde yarattığı etkidir. Her iki ülkede de yoksullara eğitim ve beceri eğitimi sağlamaktadırlar. Aslında bazıları, STK'ların yoksullara, gelişmekte olan ülkelerin hükümetlerinden daha fazla sosyal destek ve güçlendirme sağladığını iddia etmiştir. Ancak, STK'ların faaliyetlerinin sürdürülebilirliği, bağışlara ve hediyelere bağlı olduğu için söz konusudur. Yine de bağış fonlarının ve yardımlarının dondurulması için STK'ların faaliyetlerini düzenlemekten çok uzak olduğunu göstermektedir.

Bu çalışma, yoksulluk ve çevre arasında karmaşık bir ilişki olduğunu göstermiştir. Yoksul insanların geçimlerini sağlamak için çevreye daha fazla bağımlı olduklarını göstermiştir. Ancak yanlış kullanım nedeniyle daha olumsuz çevresel tehlikeler ve felaketler artmaktadır. Doğal afetler, kirlilik ve doğal kaynak tükenmesi gibi olumsuz olguların tehdidi yakındır. Bu tehlikeler ve felaketler, meydana geldiklerinde yoksullar için ciddi hasara yol açmaktadır. Yaşamlar ve özellikler kaybolmaktadır.

Çalışmada, yoksulların daha çok yaşamı tehdit eden ve tehlikeli olan yerlerle sınırlı olduğu belirtilmiştir. Bu özellikle, iyi konutların yoksullar için uygun olmadığı şehir merkezlerinde geçerlidir. Çalışmada sayılan kötü ortamın sonuçları, sıtma, kolera ve ishal gibi önlenemez hastalıkların yaygınlığıdır. Gana'daki durum budur. Türkiye'de de su kütleleri, balıkçılığın tükenmesine yol açmakta, bu da özellikle fakir insanları dışarı atmış, balıkçılığa karşı hayatta kalmak için bağımlıdır. Bununla birlikte, çevresel konularla etkin bir şekilde mücadele etmek için daha az şey yapılmıştır.

Politikaları ortadan kaldıracak programlar ve politikalar konusunda, analiz Türkiye'yi ve Gana'nın yoksullukla mücadelede ciddi bir şekilde uğraştığını göstermektedir. Kanıtlar, her iki ülkenin de her iki ulusun genel kalkınma planlarında ve stratejilerinde yoksulluğu ortadan kaldırmak için çaba harcadığını göstermektedir. Kanıtlar, Türkiye'nin çeşitli kalkınma planlarını ve Gana'nın çeşitli gelişim planlarını (Yedi Kalkınma Planı, Vizyon 2020 ve GPSR I & II vb) bulabilmektedir.

Normatif olarak, bu çeşitli kalkınma planlarının ve stratejilerinin ana hedefleri, insanların yaşam standartlarını ve refahlarını arttırmaktır. Bu planların paketlerinin açılması, her iki ülkenin de yoksullukla ya doğrudan ya da dolaylı olarak mücadele etmeyi amaçlayan politika ve programlara sahiptir. Ekonomik büyüme ve

kalkınma (dolaylı yoldan) dışında, yoksullukla şiddetle mücadele etmek için gerekli ama yeterli değil, aynı zamanda mütevazı programlar ve politikalar da bulunmaktadır (doğrudan yoksulluğa hedeflenmektedir). Eksikliğine rağmen, ekonomik büyüme hem Türkiye hem de Gana'da yoksulluğun azaltılmasında bazı başarılarla yol açmıştır.

Aslında, yoksulluğun azaltılmasında elde edilen önemli başarıları, büyük ölçüde, her iki ülkelerde yaşadığı yüksek ekonomik büyüme ve uzun vadede yaşanan gelişmenin kaynaklanmaktadır. Bir buçuk yılda yaşanan kayda değer büyüme hem Türkiye'yi hem de Gana'yı kalkınma ölçeğinde bir seviyeden diğerine taşımıştır. Türkiye'nin son dönemdeki sürdürülebilir büyümesinden önce, Türkiye daha düşük bir orta gelirli ülke olarak sınıflandırılmıştır. Ancak, büyüme Türkiye'yi daha yüksek bir orta gelirli ülkeye taşımıştır. Gana'nın Türkiye gibi büyümesi, Gana'yı düşük gelişmekte olan bir ülkeden aşağı orta gelire itmiştir. Ancak, karşılaştırmalı olarak, Türkiye Gana'dan daha fazla büyüyerek daha çok şey başarmıştır.

Yoksulluğun ortadan kaldırılması için doğrudan hedeflenen politikalar, muhtaçlara şartlı nakit transferleri, yoksullara karşı serbest sağlık ve savunmasız, mikro-kredi programları, ücretsiz temel eğitimin yanı sıra ücretsiz eğitim hükümlerinin (üniformalar, ayakkabılar, kitaplar) dağıtılmasını içermektedir. Türkiye'de uygulanan başlıca programlar şunlardır: gıda yardımı ısınma yardımı eğitim desteği, sağlık yardımı şartlı nakit transferleridir. Benzer şekilde, Gana'da yoksulluğa karşı programlar şunlardır: LEAP (şartlı nakit transferi) Sağlık Yardımı, eğitim desteği (Serbest Zorunlu Temel Eğitim, eğitim materyali yardımı) ve MASLOC (bir mikro kredi planı).

Programların değerlendirmesi, aynı oldukları ve insanların aynı zamanda güvensizliği ve yoksulluğu azaltma hedefine ulaşmaya yönelik olduğunu göstermektedir. Bu programların asil amaçlarına rağmen, onlar eleştirilmiştir. Örneğin, Türkiye'de muhalefet partileri hükümeti sosyal güvenlik ağı ve destek programlarını münasebetiyle savunmakla suçlamışlardır. Eğitimde, kalite sorunu her zaman sorulmaktadır. Devlet okullarında kaliteli eğitimin eksik olduğu her zaman savunulmaktadır. Koşullu nakit transfer programlarında yararlanıcılara verilen miktarlar yetersiz kalmaktadır. TGMP'nin kapsama alanı da sorgulanmıştır, çünkü az sayıda insan mikro krediye erişebilmektedirler.

Gana'da da ülkedeki yoksulluğun ortadan kaldırılmasına yönelik politikalar ve programlar konusunda bir dizi konu gündeme gelmiştir. LEAP programının kapsamı sınırlıdır ve şu anda şehir merkezlerindeki yoksul insanlar hariç tutulmaktadır. MASLOC için, kredi sağlaması amaçlanan yoksul insanlar yerine, parti üyelerini ödüllendirmek için bir fon olduğu görülmektedir. Böylece, gözlemlediğimiz şey hem Türkiye'de hem de Gana'da yoksullukla mücadele etmenin ayrılmaz bir şekilde siyasetle iç içe geçmiş olmasıdır. Politikacılar yoksulluğun ortadan kaldırılması politikalarını ve programlarını kendi avantajlarına kullanmaktadırlar.

Öneriler: Türkiye ve Gana'daki yoksulluk ve kentsel güvenlik analizleri üzerine, bu çalışma, Türkiye ve Gana'nın, müdahaleci ve serbest piyasa odaklı politikaların bir karışımını benimsemeye yönelik neoliberal yaklaşımlara dayanan mevcut yaklaşımdan uzaklaşmasını önermektedir. Bu, yoksulluğa karşı neoliberal çözümlerin, sadece sorunun yüzeyini çizmenin en iyisi olduğu gerçeğiyle bilgilendirilmektedir. Sorunun kök nedenlerini gösteren hafifletici çözümler sunmaktadır.

Buna ek olarak, bu araştırmanın konusu, piyasa temelli politikaların ve müdahalecilerin yenilikçi karışımlarını uygulayan ülkelerin daha sıkı, mutlu ve serbest piyasa politikalarının sıkı uygulayıcılarından daha yüksek ve daha iyi yaşam standartlarına sahip oldukları gerçeğiyle pekiştirilmektedir. Örneğin, sanayileşmiş ülkeleri örnek alarak, neoliberalizmin (Britanya ve Amerika) ilkeleri üzerinde sıkı bir şekilde faaliyet gösteren ve karma politikalar uygulayan ve insani ve neoliberal politikaların bir kombinasyonunu birleştiren İskandinav ülkeleri gibi ülkelere uygulanan yoksulluğun azaltılmasındaki rekorun karşılaştırılmasıdır. Ülkeler için olumlu refahı ve daha düşük yoksulluğu açıkça göstermektedir. İskandinav ülkeleri, insani gelişme ve refahın küresel sıralamasında her zaman zirvede bulunmaktadır.

İkincisi, bu çalışma, Türkiye ve Gana'nın, yoksul insanlara destek olmak için yüksek toplumsal çabalar ve aile sosyal girişimleri düzenleyen geleneksel uygulamaları desteklediğini ve teşvik ettiğini, yoksullukla mücadele için modern araç olarak adlandırılan modern araçlarla birleştirilmesini önermektedir. Literatürde sosyal bağlılığa (Samuel ve Uwizeyimana, 2017) atıfta bulunulduğunda, bu aracın, insan refahı ve insan kabiliyetine ciddi engel oluşturan sosyal dışlanmayı ve göreceli

yoksunluğu ortadan kaldırılabildiği iddia edilmektedir. Ayrıca, yoksunluk ve yoksulluk içinde yaşayan insanların sıklıkla sosyal tecrit, utanç ve aşağılama gibi daha kötü deneyimlerini anlattıkları gerçeğini göz önünde bulundurarak, geleneksel sosyal sermaye biçimleri teşvik edilmeli ve desteklenmelidir. Güney Afrika'da sosyal bağlılıkla ilgili iki programın örnek olayları incelendiğinde, "...sosyal bağlılık, toplumsal sermayeye erişim sağlamada, nesiller arası yoksulluğu engelleyen dışlayıcı süreçleri değiştirmede ve çok boyutlu yoksulluğun diğer yoksunluklarını azaltmaya yardımcı olarak önemli bir rol oynayabilir" (Samuel ve Uwizeyimana, 2017:1). Bunun için, bu çalışma sosyal bağlılığın bilimsel ve resmi gelişimini savunmaktadır. Böylelikle yoksulluğun ortadan kaldırılmasının yükü tamamen hükümetlere değil, toplumlar ve toplumlar arasında dağıtılan ortak bir sorumluluk olacaktır. Anne babaya olan saygı ve toplumsal yardım ve destek, sosyal dışlanmayı ve görece yoksulluğu engelleyebilecek araçlardır.

Üçüncüsü, Türkiye ve Gana, niceliksel olarak yakalanamayacak olan yoksulluk ve güvensizlik meseleleri hakkında daha fazla bilgi edinmek için daha nicel yoksulluk çalışmaları ile istatistiksel ve nicel ulusal yoksulluk çalışmalarını düzenli olarak tamamlamaya çalışmalıdır. Çoğunlukla, niteliksel yoksulluk çalışmalarının büyük bir zafiyetle karşı karşıya kalması nedeniyle, daha çok, toplu sonuçların veya bulguların rapor edildiği nicel çalışmalara ve bu toplamlara ve ortalama bulgulara dayanarak oluşturulan politikalara daha fazla dikkat gösterilmektedir. Ancak bu ortalamalar, halk arasında refah ve yoksulluğun azaltılması söz konusu olduğunda asıl meseleyi gizlemektedir.

Her ne kadar ortalama sonuçlar, ülkelerdeki yoksulluk statüsünün adil bir kanıtı olsa da yoksulların koşullarının tüm yönlerini ele almakta yetersiz kalmaktadır. Bu formda, bir Dünya Bankası ekonomisti olan Martin Ravallion, "insanların genellikle ortalamaların ya da [toplu rakamların] arkasında olduğunu düşünüyorlar. Panel verileri ve yerdeki gözlemler bunu ortaya çıkarabilir, ancak toplam istatistikler yapamaz. Kazanç ve kayıpların toplam dengesini bilmek önemlidir, ancak yoksulluğun ortalamaya düştüğü söylenenlere çok az teselli olacaktır" (Ravallion, 2001:1811). Buna dayanarak, Türkiye ve Gana'daki yoksul insanlar, yoksulluk düzeylerinin kötüleşmesi nedeniyle yoksulluğun istikrara kavuştuğunu gösteren ortalama terimlerle yoksulluk raporlarından memnun değildirler.

Böylelikle, bu yazı Türkiye’de ve Gana’da yapılan genel yoksulluk azaltma kazanımlarıyla ne çelişmekte ve ne de ters düşmektedir. Aksine daha fazla şeyler yapılması gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca, yoksulluğu ortadan kaldırmak için sürdürülen mevcut yaklaşımların ve çerçevelerin, ülkeye özgü politikalardan ziyade küresel tavsiye politikalarına daha fazla güvendiğini ileri sürmektedir. Buna ek olarak, küresel önerilen politikalar ve programlar yoksulluğun kökünü kazmayı hedeflememekte ve bu nedenle yoksulluğun tamamen ortadan kaldırılması için yetersiz kalmaktadır.

Bu çalışma, yoksulluğun azaltılmasına yönelik (ülkeye özgü) diğer yolların araştırılması ve birleştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Bilim adamlarının iddia ettiği gibi (George ve Bennett, 2005; Goertz, 2005), mevcut çerçevelere dayanarak, ülkelerin karşılaştığı yoksulluk ve güvensizlik sorunlarıyla tamamen mücadele etmek için çok az şey yapılmıştır. Aslında, yoksulluğu başarıyla azaltan ya da ele alan ülkelerin en iyi uygulamalarının çok çeşitli yollarını ve çoğaltımlarını tanımlamaktadır. Bu nedenle, yoksulluğun etkin bir şekilde ortadan kaldıran ülkelerin en iyi uygulamalarının dikkatli bir şekilde incelenmesi, ancak en iyi uygulamaların uygun şekilde ayarlanması ve ülke şartlarına uygun hale getirilmesi gerektiği tekrarlanmalıdır. Başka bir deyişle, bu araştırma, daha nicel araştırmaların ve panel verilerinin oluşturulmasının, alternatiflerin belirlenmesinde, yoksullukla mücadelede etkili yolların ve bunların eşgüdümlemede daha etkili olabileceğini öne sürmektedir.

Gerçekten de Else Øyen’in argümanı, yirmi yıldan fazla bir süre önce bu konuyla ilgili kalmaya devam etmekte, sürekli ve “yoksunluğun ve yoksulluğun yoğunluğunun halkın gözünde görülebilmesini sağlamak için güncel veriler gerekliydi, ama yine de akıllıca olabilir. Daha az enerji harcayarak daha derinlemesine ölçüm araştırması yapar ve bunun yerine yoksulluk anlayışında daha fazla sorun yaratan konulara yönelir” (1996:10).

Özünde, bu araştırma, Türkiye’yi ve Gana’nın, yoksulluk ve bunun gibi çelişkilerle mücadele etmek için neredeyse benzer yaklaşım ve çerçeveleri takip ettiğini göstermektedir. Ancak, her ülkenin kendine özgü zorlukları ve sorunları bulunmaktadır. Yoksulluk ve güvensizlik ile ilgili olarak, istenmeyen etkiler zaman

ve mekânda aynı görünmektedir. Ortaya çıkış şekli çevreden çevreye farklılık göstermiştir.

Türkiye ve Gana'nın yoksulluğun ortadan kaldırılmasında başarıya ulaşmasını hızlandıran bir ivmenin ortaya çıkması, bir kişinin yoksulluğa düşmesini engelleyen güvenlik göstergelerinin kötüleşmesi ve bunun yerine savunmasızlık düzeylerinin yükselişe geçmesiyle durma noktasına gelmektedir. Çalışmanın gösterdiği gibi, Türkiye ve Gana'da bugüne kadar elde edilen ilerlemelerdeki eşitsizlikler bile genişlemiştir. Yoksulluğun azaltılmasında ve güvenlikte ılımlı kazanımlar devam ederse, Türkiye ve Gana'nın daha çok çalışma yapması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Ackah, C. ve Baa Boateng, W. (2012). Trends in Growth, Employment and Poverty in Ghana. *Globalization, Trade and Poverty in Ghana* (33-49). Editöler Charles Ackah and Ernest Aryeetey. Ghana: Sub-Saharan Publishers.

Ackah, C., Aryeetey, E. ve Opoku, O. (2012). Trade, Trade Policy and Total Factor Productivity: The Case of Ghanaian Manufacturing Firms. *Globalization, Trade and Poverty in Ghana* (102-119). Editöler Charles Ackah and Ernest Aryeetey. Ghana: Sub-Saharan Publishers.

Acar, A. (2014). The Dynamics of Multidimensional Poverty in Turkey. *BETAM Working Paper Series*, No: 14.

Adams, R. (2002). Economic Growth, Inequality and Poverty: Findings from a New Data Set. *Policy Research Working Paper 2972*, World Bank.

Adaman, F. ve Keyder, Ç. (2006). *Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çökiüntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma*. http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclsion/docs/2006/study_turkey_tr.pdf, (15.11.2016).

Agyekum, K. P. (1997). *Structural Adjustment and Social Disequilibrium in Ghana: An Assessment of PAMSCAD Programme as a Policy Response Tool*. (Unpublished Thesis) Ghana: Faculty of Social Studies, KNUST.

Akay, A., Giulietti, C., Robalino, J.D. & Zimmermann, K.F. (2012). Remittance and well-being among rural –to-urban migrants in China. *IZA Discussion Paper*, No. 6631, June, 2012.

Akder, A. H., (2000). Türkiye’de Bölgesel Eşitsizlikler ve Kırsal Yoksulluk. *Yoksulluk Bölgesel Gelişme ve Kırsal Yoksulluk, Kent Yoksulluğu*, (15-36). İstanbul: TESEV Vakfı Yayınları.

Aktan, C. C. ve Vural, İ. Y. (2002). Yosullukla Mücadele Stratejiler. *Hak İşçi Sendikalar Konfederasyonu*. Ankara: Hak-İş Yayınlar.

Alıcı, S. (2002). Türkiye’de Yoksulluğun Sosyo Ekonomik Analizi. *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*. Editör Coşkun C. Aktan. Ankara Hak-İş Yayınlar.

Alkire, S. ve Santos M.E. (2010). Acute Multidimensional Poverty: A New Index for Developing Countries. *OPHI Working Paper*, No. 38, Oxford Poverty and Human Development Initiative, University of Oxford, Oxford.

Alkire, A., Conconi, A. ve Seth, S. (2014). *Multidimensional Poverty Index 2014: Brief Methodological Note and Results*. Oxford Poverty and Human Development Initiative, University of Oxford.

Alkire, S., ve Santos, M. E. (2010). *Acute Multidimensional Poverty: A New Index for Developing Countries (1.08. 2010)*. United Nations Development Programme.

Alkire, S., Jindra, C., Robles, G. ve Vaz, A. (2016). Multidimensional Poverty in Africa. OPHI Briefing 40, University of Oxford.

Alters, S. M. (2008). *World Poverty*. United States: Cengage Learning, Inc.

Altunisik, M. B. (2005). The Turkish model and Democratization in the Middle East. *Arab Studies Quarterly*. 27(1-2): 45-63.

Ambers, R. (1998). Learning Democratic Practice: Distributing Government Resources Through Popular Participation in Porto Alegre, Brazil. *Cities for Citizens: Planning and the Rise of Civil Society in a Global Age* (39-45). Editöler Mike Douglass and John Friedman. Chichester: John Wiley & Sons.

Amis, p. (1995). Making Sense of Urban Poverty. *Environment and Urbanization*, 7(1): 145-157.

Amis, P. (2001). Attacking Poverty: But What Happened to Urban Poverty and Development. *Journal of International Development* 13: 535–60.

Amoako-Tuffour, J., ve Armah, B. K. (2008). *Poverty Reduction Strategies in Action: Perspectives and Lessons from Ghana*. Canada: Lexington Books.

Anarfi, J. K., Awusabo-Asare, K. ve Nsowah-Nuamah, N.N. (2000). Push and Pull Factors of International Migration. Country Report: Ghana. *Eurostat Working Papers* 2000/E(10).

Anyinam, C. (1994). Spatial Implications of Structural Adjustment Programmes in Ghana. *Tijdschrift Voor Economische En Sociale Geografie* 85, No. 5 (1994): 450.

Appiah-Konadu, P., Shitdi Junior, F., Eric, A., ve Twerefou, D.F., (2016). The Effect of Foreign Aid on Economic Growth in Ghana. *African Journal of Economic Review*, IV(2): 156-188.

Aran, A. M., Demir, S., Sarıca, Ö., ve Yazıcı, H. (2010). Poverty and Inequality Changes in Turkey (2003–2006). State Planning Organization and World Bank Welfare and Social Policy Analytical Work Program. *Working Paper Number 1*, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2282455, (15.11.2016).

Arpacioğlu, Ö. & Yıldırım, M. (2011). Dünyada ve Türkiye’de yoksulluğun analizi. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4(2): 60-76.

Aryeetey, E. And Mckay, A. (2007). Ghana: The Challenge of Translating Sustained Growth into Poverty Reduction. *Delivering on the Promise of Pro-Poor Growth; Insights and Lessons from Country Experiences* (147-168) Editöler Timothy Besley and Louise Cord. Basingstoke and Washington D.C.: Palgrave Macmillan and World Bank.

Aryeetey, E. ve Kanbur, R. (2005). Ghana’s Economy at Half Century: An Overview of Stability, Growth and Poverty. *The Economy of Ghana: Analytical Perspectives on Stability, Growth and Poverty* (1-9). Editors Ernest Aryeetey and Ravi Kanbur Woodbridge: James Currey.

Association of Chartered Accountants (2013). *Key Health Challenges in Ghana*. <http://www3.accaglobal.com/content/dam/acca/global/PDF-technical/health-sector/tech-tp-khcg.pdf>, (15.11.2016).

Ataç, E. (2011). Rural Poverty Dynamics: An Evaluation on Agricultural Policies in Turkey. *Gazi University Journal of Science*, 24(3):559-572.

Atiyas, İ. ve Bakis, O. (2014). Structural Changes and Industrial Policy in Turkey. Economic Research Forum *Conference*, İstanbul.

Awortwi, N. (2014). Don't Throw Out the Baby with the Bath Water! Making the Case for Policy Reflections on non-State Social Protection Services in Africa. *PASGR/IDS Conference* in Nairobi on 12-13 November.

Awumbila, M., Manuh, T., Quartey, P., Addoquaye, T. C. ve Antwi Bosiakoh, T. (2011). *Migration and Mobility in Ghana: Changing Trends, Issues, and Emerging Research Gaps*. Accra-Ghana: Woeli Publications.

Awumbila, M., , Benneh, Y., Teye, J.K. ve Atim, G., (2014). *Across Artificial Borders: An Assessment of Labour Migration in the ECOWAS Region*. Brussels: ACP Observatory on Migration. Research Report 2014 ACP/OBS/2014/PUB05.

Awumbila, M. (2014). *Linkages between Urbanization, Rural-Urban Migration and Poverty, Outcomes in Africa*. World Migration Report, 2015. Migrants and Cities: New Partnerships to Manage Mobility, Background Paper, December 2014, IOM, Geneva. www.iom.int/sites/WMR-2015, (24.01.2017).

Ayelazuno, J.A. (2014). Neoliberalism and Growth without Development in Ghana: A Case for State-Led Industrialization. *Journal of Asian and African Studies*, 49 (1): 80-99.

Avşar K. Ş. (2007). Çocuk Yoksulluğu. *Aile ve Toplum* 9(3): 12-36.

Aysenur A. (2014). Türkiye'de Çok Boyutlu Yoksulluk. *Açık Ekonomik* <https://acikekonomi.com/2014/12/19/turkiyede-cok-boyutlu-yoksulluk/>, (12.07.2016).

Ayşe M. U. (2003). Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(2): 155-173.

Aytaç, Ö. (2016). Kent, Yoksulluk ve Sosyal Düzensizlik Potansiyeli. *Mukaddime*, 7(1): 135-155.

Azevedo, J.P. ve Atamanov, A. (2014). Pathways to the Middle Class in Turkey: How have Reducing Poverty and Boosting Shared Prosperity Helped? *Policy Research Working Paper Series*, No. 6834. The World Bank.

Barzelay, M. (2000). *The New Public Management*. University of California Press: Berkeley, CA.

Baulch, B., & Hoddinott, J. (2000). *Economic Mobility and Poverty Dynamics in Developing Countries*. London: Frank Cass.

Bıçk, D. (2007). Kentsel Yoksulluk sorununun Kültürel faktörle analizi: Bursa rneği üzerine bir değerlendirme. *U.. Fen-Edebiyat Fakütesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13): 211-233.

Bilge, O. (2009). Ekonomik Krizlerin Yoksulluk zerine Etkileri. Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi

Binyil Kalkınma Hedefleri Raporu, Türkiye 2005.

Binyil Kalkınma Hedefleri Raporu, Türkiye 2010.

Black, R., vd. (2003). Migration, Return and Small Enterprise Development in Ghana: A Route Out of Poverty? *Sussex Migration Working Paper*, University of Sussex, Brighton, UK.

Bourguignon, F. (2003). The Growth Elasticity of Poverty Reduction: Explaining Heterogeneity across Countries and Time Periods. *Inequality and Growth. Theory and Policy Implications* (3-26). Editöler Theo Eicher ve Stephen Turnovsky. Cambridge: MIT Press.

Bourguignon, F. (2004). The Poverty-Growth-Inequality Triangle. Paper Presented at the *Indian Council for Research on International Economic Relations*, New Delhi, February 4.

Bradshaw, S. ve Linneker, B. (2003). *Challenging Women's Poverty*. <http://www.progressio.org.uk/sites/default/files/Challenging-womens-poverty.pdf>, (26.11.2016).

Brazelton, T. B. ve Greenspan, S. I. (2000). *The Irreducible Needs of Children*. Cambridge, MA: Perseus.

Brenner, N. ve Theodore, N. (2002). Cities and the Geographies of 'Actually Existing Neoliberalism'. *Spaces of Neoliberalism*, (2-32). Editöler Brenner, N. ve Theodore, N. Oxford: Blackwell.

Buğra, A. ve Keyder, Ç. (2003). *New Poverty and the Changing Welfare Regime of Turkey*. Report of United Nations Development Programme, Ankara.

Buğra, A. (2003). Önsöz: *Karl Polanyi-Büyük Dönüşüm*, 3. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, (11-32).

Bugra, A. (2007). Poverty and Citizenship: An Overview of the Social-Policy Environment in Republican Turkey. *International Journal of Middle East Studies* 39(2007): 33-52. DOI: 10.1017.S0020743806391039.

Buğra, A. (2012). Türkiye'nin değişen refah rejimi: Neoliberalizm, kültürel muhafazakarlık ve yeniden tanımlanan toplumsal dayanışma. *Türkiye'de Refah Devlet ve Kadın* Editöler Saniye Dedeoğlu ve Adem Y. Elveren. İstanbul: İletişim Yayınları, (47-69).

Buğra, A. (2013). *Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye'de Sosyal Politika*. İstanbul İletişim Yayınları.

Bugra, A. ve Candas, A. (2011). Change and Continuity under an Eclectic Social Security Regime: The Case of Turkey. *Middle Eastern Studies*, 47(3): 515-528.

Burtan Doğan, B. & Kaya, M. (2013). Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Sistemi: Diyarbakir Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(45): 144-170.

Bruton, H. (1997). *On the Search for Well-Being*. Ann Arbor: University of Michigan Press.

Çakmak, E.H. (2003). Evaluation of Past and Future Agricultural Policies in Turkey: Are They Capable to Achieve Sustainability?, *Options Mediterranean*, A(52): 155-165.

Cancian, M. ve Danziger, S., (eds.) (2009). *Changing Poverty, Changing Policies*. New York: Russell Sage Foundation.

Candan, A. B. & Kolluoğlu, B. (2008). Emerging Spaces of Neoliberalism: A Gated Town and a Public Housing Project in Istanbul. *New Perspectives on Turkey*, No. 39 (2008): 5-46.

Caterina R. L., Ruhi S. ve Stewart, F. (2003). Does it Matter that we don't Agree on the Definition of Poverty? A Comparison of Four Approaches. *QEH Working Paper Series-QWHWP107*.

Cawthorne, A. (2008). *Elderly Poverty: The Challenge Before Us*. United States of America: American Press.

CEPA (2000). *Towards a Stable Macroeconomic Environment*. Accra, Ghana.

Çelik, N., ve İşeri, E. (2016). Islamically Oriented Humanitarian NGOs in Turkey: AKP Foreign Policy Parallelism. *Turkish Studies*, 17(3): 429-448.

Chambers, Robert (2006). Vulnerability, Coping and Policy (Editorial Introduction). *Institute of Development Studies*, 37(4): 33–40.

Chambers, R. (2006). What is Poverty? Who asks? Who answers? *Poverty in Focus* UNDP International Poverty Centre <http://www.ipc-undp.org/pub/IPCPovertyInFocus9.pdf>, (15.11.2016).

Chaplin, S.E. (1999). Cities, Sewers and Poverty: India's Politics of Sanitation, *Environment and Urbanisation*, 11(1): 145-158.

Chen, S. ve Ravallion, M. (2008). The Developing World Is Poorer Than We Thought, But No Less Successful in the Fight against Poverty. *World Bank Policy Research Working Paper* 4703.

Chen, S. ve Ravallion, M. (2013). More Relatively-Poor People in a Less Absolutely-Poor World. *Review of Income and Wealth*, 59(1): 1–28.

Chomsky, N. (1999). *Profit Over People: Neoliberalism and Global Order*. New York: Seven Stories Press.

Chossudovsky, M. (2012). *The Globalization Of Poverty And The New World Order, (2nd ed.)*. Canada: Global Research.

Christiaensen, L.J. ve R. N. Boisvert (2000). On Measuring Household Food Vulnerability: Case Evidence from Northern Mali. *Working Paper 2000-05*, Department of Applied Economics and Management, Cornell University.

Chronic Poverty Research Centre (2005). *The Chronic Poverty Report 2004-2005*. Manchester: Chronic Poverty Research Centre.

Collier, P. (2007). *The Bottom Billion: Why the Poorest Countries are Failing and What Can Be Done About It*. Oxford: Oxford University Press.

Cooke, E., Hague, S. ve McKay, A. (2016). *The Ghana Poverty and Inequality Report: Using the 6th Ghana Living Standards Survey*. [https://www.unicef.org/ghana/Ghana_Poverty_and_Inequality_Analysis_FINAL_Match_2016\(1\).pdf](https://www.unicef.org/ghana/Ghana_Poverty_and_Inequality_Analysis_FINAL_Match_2016(1).pdf), (05.03.2017).

Cord, J. L. (2007). Overview. *Delivering on The Promise of Pro-Poor Growth: Insights and Lessons from Country Experiences* (1-28). Editöler Timothy Besley and Louise J. Cord. Basingstoke and Washington D.C.: Palgrave Macmillan and World Bank.

Çolakoglu, E. (2003). Kentsel Yoksulluk: *Yerel ve Kentsel Politikalar* (463-490). Konya: Çizgi Kitabevi,

Coudouel, A., Hentschel, J. S. ve Wodon, Q. T. (2004). Poverty Measurement and Analysis. In: World Bank (ed.): *Poverty Reduction Strategies (PRSP) Sourcebook*. (27-74).

Craig, D. ve Porter, D. (2003). Poverty Reduction Strategy Papers: A New Convergence. *World Development*, 31(1): 53-69.

Crues, G., Fields, G.S., Juame, D. ve Viollaz, M. (2017). *Growth, Employment and Poverty in Latin America*. Oxford: Oxford University Press.

Daniel R. M. ve Wallace G. L. (2009). Poverty Levels and Trends in Comparative Perspective. *Changing Poverty, Changing Policies* (pp. 35-62). Editöler Maria Cancian ve Sheldon Danziger. New York: Russell Sage Foundation.

Devlet Planlama Teşkiatı (2007). *Gelir Dağılımı ve Yoksullukla mücadele*. Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013.

Devereux, S. ve Sabates-Wheeler, R. (2007). Editorial Introduction: Debating Social Protection. *IDS Bulletin*, 28(3): 1-7.

Dincer B., Özaslan M. ve Kavasoglu, T. (2003). İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması. DPT-BGYUGM: Ankara.

Donaldson, J. A. (2008). Growth Is Good For Whom, When, How? Economic Growth and Poverty Reduction in Exceptional Cases. *World Development*, 36(11): 2127-2143.

Doğan, E. (2014). *Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi*. T.C. Kalkınma Bakanlığı, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, Yayın No. 2880.

Doyal, L. ve Ian, G. (1991). *A Theory of Human Need*. London: Macmillan

Dumanlı, R. (1996). *Yoksulluk ve Türkiye'deki Yoksulluk Boyutları*. DPT Yayın No: 2449, Ankara.

Dünya Bankası ve TÜİK. (2005). *Türkiye İçin Yoksulluk Değerlendirme Ortak Rapor*.

Eagleton-Pierce, M. (2016). *Neoliberalism: The Key Concepts*. New York: Routledge.

Economic Commission for Europe (2008). *Committee for Housing and Land Management In Search for Sustainable Solutions for Informal Settlements in the ECE Region*.

Elif, C. (2003). Kentsel Yoksulluk. *Yerel ve Kentsel Politikaları* (463-490). Editörler Çukurçayır M. Akif ve Tekel Ayşe. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.

Eliçin, Y. (2011). The Europeanization of Turkey: Reform in Local Governments. *International Journal of Economic and Administrative Studies*, 4 (7): 103-126.

Erdoğan, G. (1996). Türkiye'de Bölge Ayrımında Yoksulluk Sınır Üzerine Çalışma. Uzmanlık Tezi.

Erdoğan, G. (2002). Türkiye'de ve Dünyada Yoksulluk Ölçümleri Üzerine Değerlendirmeler. *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*. Editör Coşkun C. A. Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınlar.

Erdoğan, N. (2016). *Yoksulluk Halleri: Türkiye'de Kent Yoksulluğunun Toplumsal Görünümleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Erdoğan, S. ve Kutlu, D. (2014). Dünyada ve Türkiye'de Çalışan Yoksulluğu:İşgücü Piyasası ve Sosyal Koruma Politikaları Bağlamında Bir Değerlendirme. *Çalışma ve Toplum Derneği*, 2014(2): 63-114.

Ertuğrul, H. (2003). *Bilimsel Çalışmalarda Yeni Teknikleri*. İstanbul: Nesil Basım Yayınlar.

FAO (2005). *The State of Food Insecurity: Eradicating World Hunger-Key to Achieving MDGs*. Rome: FAO Office.

FAO (2009). *The State of Agricultural Commodity Markets 2009: High Food Prices and the Food Crisis-Experiences and Lessons Learned*. Rome: FAO Office

FAO, IFAD and WFP. (2015). *The State of Food Insecurity in the World 2015. Meeting the 2015 International Hunger Targets: Taking Stock of Uneven Progress*. Rome: FAO.

Fukuda-Parr, S. (2007). The Human Poverty Index: A Multidimensional Measure. *Poverty in Focus (7-9)*. Editor Dag Ehrenpreis Brazil: International Poverty Centre.

Galtung J., ve Fischer D. (2013). Democracy for Peace and Development: An Ever-Expanding Agenda. In: Johan Galtung. *SpringerBriefs on Pioneers in Science and Practice*, vol 5. Springer, Berlin, Heidelberg.

Garry King ve Christopher J. L. Murray, (2002). Rethinking human security. *Political Science Quarterly*, 116(4): 589.

Gasper, D.R. (1996). Needs and Basic Needs: A Clarification of Meanings, Levels and Different Streams of Work. *ISS Working Paper Series / General Series* (210: 1–40). <http://hdl.handle.net/1765/18952>, (04.09.2016).

Gasper, D.R. (2007). Conceptualizing Human Needs and Wellbeing. *Wellbeing in Developing Countries: from Theory to Research* (1–29). <http://hdl.handle.net/1765/50678>, (03.08.2016).

George, A. L. ve Bennett, A. (2005). *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*. Cambridge: MIT Press.

Ghana Poverty Reduction Strategy 2003-2005. Ghana: NDPC

Ghana Statistical Service (GSS), (2007). *Pattern and Trends of Poverty in Ghana 1991-2006*. Accra: Ghana Statistical Service.

Ghana Statistical Service (GIS), (2008). *Ghana Living Standards Survey Report of the Fifth Round (GLSS5)*. Accra: Ghana Statistical Service

Ghana Statistical Service (2014). *Ghana Living Standards Survey Round 6 (GLSS6): Main Report*. Accra: Ghana Statistical Service

Ghana Statistical Service (2013). *Non-monetary Poverty in Ghana*. Ghana: NDPC

Ghana Statistical Service, Ghana Health Service ve ICF International (2015). *Ghana Demographic and Health Survey 2014*. Rockville, Maryland, USA: GSS, GHS, and ICF International.
<http://www.statsghana.gov.gh/docfiles/publications/2014%20GDHS%20%20Report.pdf>, (20.6.2017).

Ghana Statistical Service (2016). *2015 Labour Force Report*.
http://www.statsghana.gov.gh/docfiles/publications/Labour_Force/LFS%20REPORT_fianl_21-3-17.pdf, (20.6.2017).

Ghana Statistical Service, Ghana Health Service, ve ICF. (2017). *Ghana Malaria Indicator Survey 2016*. Ghana: Ghana Publishers.

Ghana Millennium Developments Goals Report (2015).
http://www.gh.undp.org/content/dam/ghana/docs/Doc/Inclgro/UNDP_GH_2015%20Ghana%20MDGs%20Report.pdf, (20.7.2017).

Ghana Poverty Reduction Strategy (2003). *IMF Country Report*. No. 3/56.
<https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2003/cr0356.pdf> (20.6.2017).

Ghana Seven-Year Development Plan (1964). *Seven-Year Plan for National Reconstruction and Development*. Office of the Planning Commission, Accra.

Ghana School Feeding Programme, (2011). *Annual Operating Plan*. http://hgsf-global.org/ghana/images/stories/gsf/2011_AOP.pdf (20.07.2017)

Goertz, G. (2005). *Social Science Concepts: A User's Guide* (Book manuscript). Unpublished manuscript.

Gordon D. (2006). The Concept and Measurement of Poverty. *Poverty and Social Exclusion in Britain*. Editöler Pantazis, C., Gordon, D. and Levitas, R. Britol: The Policy Press.

Gürses, D. (2007). Türkiye’de yoksulluk ve yoksullukla mücadele politikaları. *Balkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2): 56-74.

Gyimah-Boadi, E. (2009). Another Step Forward for Ghana. *Journal of Democracy* 20(2): 138–52.

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2015). “2013 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması İleri Analiz Çalışması”. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, T.C. Kalkınma Bakanlığı ve TÜBİTAK, Ankara, Türkiye

Handley, G., Kate, H., Bhavna, S., Kate, B. ve Diana, C. (2009). Poverty and Poverty Reduction in Sub-Saharan Africa: An Overview of Key Issues. *Working Paper 299*, Overseas Development Institute, Westminster, London.

Handa, S., Park, M.J., Darko, R.O., Osei-Akoto, B.I. ve Davis, S. Diadone (2013). *Livelihood Empowerment Against Poverty Impact Evaluation*. Carolina Population Center, University of North Carolina.

Haans, A. (1997). Urban Poverty and it Alleviation. *IDS Bulletin*, 28(2): 35-47.

Hanson, F. A. (1997). How Poverty Lost its Meaning. *Cato Journal* 17(2):189-209.

Harvey, D. (2005). *The Brief History of Neo-liberalism*. UK: Oxford University Press.

Hills, A. (2004). *Future War in Cities: Rethinking a Liberal Dilemma*. London: Psychology Press.

Hulme, D. ve Mckay, A. (2005). Identifying and Measuring Chronic Poverty: Beyond Monetary Measures. *CPRC India Working Paper* 30.

IFAD (2011). *Rural Poverty Report 2011*. Rome: International Fund for Agricultural Development. <http://www.ifad.org/rpr2011>, (20.6.2017).

Iliffe, J. (1987). *The African Poor*. Cambridge: Cambridge University Press.

ILO. (2006). *Social Security for All: Investing in Global Social and Economic Development*. Issues in Social Protection, Discussion Paper No. 16. Geneva.

ILO (2008). *Promotion of Rural Employment for Poverty Reduction, IV Report*. Geneva: ILO

ILO (2009). *The Informal Economy in Africa: Promoting Transition to Formality: Challenges and Strategies*. International Labour Office, Employment Sector and Social Protection Sector, Geneva: ILO

ILO, (2016). *World Employment and Social Outlook 2016: Transforming Jobs to End Poverty*. International Labour Office – Geneva: ILO,

International Finance Corporation (2017). *Rapid Urbanization is Pushing up Demand for Housing in Sub-Saharan Africa*.
www.ifc.org/wps/wcm/connect/news_ext_content/ifc_external_corporate_site/news+and+events/news/trp_featurestory_africahousing (19.07.2017)

IPCC (2007). *Climate Change 2007: Synthesis Report*. Geneva: IPCC

IPCC, (2014). *Climate Change 2014: Synthesis Report*. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. IPCC, Geneva, Switzerland.

Işık, O. ve Pınarcıoğlu, M. (2012). *Nöbetleşe Yoksulluk: Gecekondulaşma ve Kent Yoksulları: Sultanbeyli Örneği*. İstanbul: İletişim Yayınları.

İncedal, S. (2013). *Türkiye’de Yoksulluğun Boyutları Mücadele Politikaları ve Müdahale Araçları. Aile ve Sosyal Politikalar*. Uzmanlık Tezi.

İrdem, İ. ve Mutlu, A. (2016). 6360 Sayılı Yasanın ‘Kır-Kent’ Kavramlarını Muğlaklaştırması Sorunu ve Olası Sonuçları”, *KAYSEM* 10, 5-7 Mayıs 2016 İzmir, 159-176.

Jordan, G. (2004). The Causes of Poverty Cultural vs. Structural: Can there be a Synthesis?. *Perspectives in Public Affairs*, 2004(1):18-34.

Kakwani, N. ve Silber, J. (2007). *The Many Dimensions of Poverty*. UK: Palgrave Macmillan

Kalaycıoğlu S. (2006). Dynamics of poverty in Turkey: Gender, rural/urban poverty, social networks and reciprocal survival strategies. *Poverty and social deprivation in the Mediterranean: Trends, policies and welfare prospects in the new millennium* (218–247). Editöler M. Petmesidou & C. Papatheodorou. London, UK: Zed Book.

Karadağ, M. A., (2013). Recent Development in Poverty Measurement in Turkey. *Seminar on “The Way Forward in Poverty Measurement”* 2-4 December 2013 Geneva, Switzerland.

Karadağ, M.A. ve Saraçoğlu, B. (2015). Çok Boyutlu Yoksulluk Analizi: Türkiye-AB karşılaştırması. *Amme İdaresi Dergisi*, 48(4): 129-159.

Kaya, E. (2009). *Yoksullukla Mücadelede Avrupa’nın ve Türkiye’nin Sosyal Yardım Modeli. Sosyal Yardım. Uzmanlık Tezi*. T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.

Keleş, R. (1997). *Kentleşme Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları

Killick, T. (2010). *Development of the Ghanaian economy in action: A Study of Economic Policies in Ghana (2 Basım.)*. Oxford: Routledge.

Kizilkaya, A. vd., (2010). *Türkiye’de Yoksulluk Algısı Arastırması*. Cansuyu Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Ankara.

Koray, M. (2010). Büyüyen Yoksulluk-Yoksunluk Sorunu ve Sosyal Hakların Sınırları. *I. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 42(3): 1-31.

Kotz, D.M. (2000). Globalization and Neoliberalism. *Rethinking Marxism*, 12(2): 64-79. http://people.umass.edu/dmkotz/Glob_and_NL_02.pdf, (19.01.16).

Kraay, A. (2006). When is Growth Pro Poor? Evidence From a Panel of Countries. *Journal of Development Economics* 80(1): 198-227.

Kuru, A. ve Stepan, A. (2012). *Democracy, Islam and Secularism in Turkey*. New York: Colombia University Press.

Kwofie, T.E., Adinyira, E. ve Botchay, E. (2011). Historical Overview of Housing Provision in Pre and Post-Independence Ghana. *Procs Africa Built Environment Research (WABER) Conference*. Editors Laryea, S., Leiringer, R. & Hughes, W. 19-21 July 2011, Accra, Ghana.

Labbens, J. (1978). *Sociologie de la pauvreté*. Paris: Gallimard.

Laderchi, C. R., Saith, R., and Stewart, F. (2003). Does it Matter that we do not Agree on the Definition of Poverty? A Comparison of Four Approaches. *Oxford Development Studies*, 31(3): 243-274.

Lewis, O. (1959). *Five Families: Mexican Case Studies in the Culture of Poverty*. New York: Basic Books press.

Lewis, O. (1966). The Culture of Poverty. *Scientific America* 215: 19-25.

Lipton, M. & Ravallion, M. (1993). Poverty and Policy. Policy Research, *Working Paper Series*, 1130. The World Bank.

Lipton M. and M. Ravallion. (1995). Poverty and Policy. *Handbook of Development Economics*. Vol. IIIb (Chapter 41). Editöler J. Behrman and T.N. Srinivasan. Amsterdam: Elsevier.

Lipton, M. (1997). Defining and Measuring Poverty: Conceptual Issues. *Human Development Papers* 1997. New York: UNDP/HDRO.

Mariama, A., Takyiwaa, M. P. Q., Cynthia, A. T. ve Thomas, A. B. (2008). *Migration Country Paper, Ghana*. Paper Prepared as Part of the African Perspectives on Human Mobility Programme. Centre for Migration Studies, University of Ghana

Marx, K. ve Engels, M (1998). *The Communist Manifesto*. New York: Penguin Group.

Mbonda, E. M. (2004). *Poverty as a Violation of Human Rights: Towards a Right Non-Poverty*. Oxford: Blackwell Publishing.

Mckay, A., Pirttila, J. ve Tarp, F. (2016). Ghana: Poverty Reduction Over Thirty Years. *Growth and Poverty in Sub-Saharan Africa* (69-88). Editörs Channing Arndt, Andy McKay ve Finn Tarp. Oxford: Oxford University Press.

MDGs (2015). *Millennium Development Goals Report-2015*. New York: UN

Meikle, S. & Walker, J. (1999). *Resettlement policy and practice in China and the Philippines*. ESCOR Research Scheme Number R6802, London: DFID.

Meikle, S. (2002). The Urban Context and Poor People. *Urban Livelihoods: A People-Centred Approach to Reducing Poverty* (37-51). Editörs Tony Lloyd-Jones ve Carole Rakodi. London: Earthscan Publication Limited.

Metin, B. (2014) Yoksullukla mücadeleye insan hakları açısından bakmak: Amartya Sen'in kapasite (Capability) Yaklaşımı Temelinde Bir Değerlendirme. *Journal of Yasar University*, 9(36): 6261- 6380.

Meyer, D. R. ve Geoffrey, W. (2009). Poverty Levels and Trends in Comparative Perspective. *Changing Poverty, Changing Policies* (35-62). Editors Maria Cancian ve Sheldon Danziger. USA: Harvard University Press.

Millennium Development Goals, Targets and Indicators, (2015). *Statistical Tables*.
<http://mdgs.un.org/unsd/mdg/Resources/Static/Products/Progress2015/Statannex.pdf>,
(19.01.2017).

Molini, V., & Pierella, P. (2015). *Poverty Reduction in Ghana: Progress and Challenges*. Washington DC: World Bank.
<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/22732> License: CC By 3.0 IGO.

Moser, C.O.N., Herbert, A.J. ve Makonnen, R.E., (1993). Urban Poverty in the Context of Structural Adjustment. Recent Evidence and Policy Responses. *TWU Discussion Paper 4*, Washington DC: World Bank.

Myjoyonline (07.05.2017). *Government is Determined to Close Housing Deficit Gap- Housing Minister*. <http://www.myjoyonline.com/news/2017/May-7th/govt-is-determined-to-close-housing-deficit-gap-housing-minister.php> (18.07.2017).

Narayan, D., Petal, R., Schafft, K., Rademacher, A. ve Koch-Schutte, S. (2000). *Voices of the Poor: Can Anyone Hear Us?*. New York: Oxford University Press/World Bank.

OECD (1996). *Shaping the 21st century: The Contribution of Development Co-operation*. Paris: OECD, www.oecd.org/dac/2508761.pdf, (19.11.16).

OECD (2001). *Development Assistance Cooperation (DAC) Guidelines on Poverty Reduction*. Paris: OECD.

OECD. (2012). *Poverty Reduction and Pro-Poor Growth: The Role of Empowerment*. Paris: OECD.

OECD (2013). *Development Cooperation Report 2013: Ending Poverty*. OECD Publishing.

OECD, (2015). *Beyond the Millennium Development Goals: Towards an OECD contribution to the Post-2015 Agenda OECD and Post-2015 Reflections*. Paris: OECD

O'Leary, Z. (2009). *The Essential Guide to Doing Your Research Project*. Sage Publications Ltd

Onder, S. ve Dursun, S. (2011). Global climate changes and effects on urban climate of urban green spaces. *International Journal of Thermal & Environment Engineering*, 3(1): 37-41.

Owusu, G. (2004). Small Towns and Decentralised Development in Ghana: Theory and Practice. *Africa Spectrum*, 39(2):165-195.

Oxfam (2016). An Economic for the 1%. 210 Oxfam Briefing Paper. https://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/file_attachments/bp210-economy-one-percent-tax-havens-180116-en_0.pdf, (20.3.2017).

Osei-Boateng, C. ve Ampratwum, E. (2011). *The Informal Sector in Ghana*. Friedrich Ebert Stiftung, Ghana Office. <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ghana/10496.pdf>, (19.01.16).

Osmani, S. R. (1992). *Nutrition and Poverty*. Clarendon Press: London.

Özaslan, M. (2004). Küresel-Yerel Etkileşiminin Yeni Örgütlenme Biçimleri: Ağ-Şebeke (Network) Tarzı Firma ve İdari-Kurumsal Örgütlenmeler. *Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu I*. DPT: Ankara.

Özaslan, M., Dincer, B. ve Özgür, H. (2006). *Regional Disparities and Territorial Indicators in Turkey: Social-Economic Development Index (SEDI)*. State Planning Organisation, Pamakkale University, Turkey.

Özçelik P. K. (2015). Yoksulluğun Küresel Birikimi: Risk Mi? Yoksa Fırsat Mı?. *Kent ve Yoksulluk*, 6(16): 8-33.

Özdek, Y. (ed.) (2002). Küresel Yoksulluk ve Küresel Şiddet Kiskacında İnsan Hakları”. *Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları*, Ankara: TODAİE.

Özer, Y. E. ve Yontar İ. G. (2013). Kent Güvenliğini Tehdit Eden Bir Unsur Olarak Dilencilik. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(43): 237-249.

Özer, Y.E., ve Çolak, M. (2015). Yoksulluk, Dezavantajlı Grup ve Suç İlişkisine Yönelik bir Alan Araştırması İzmir Kadın Sığınma Evleri Örneği. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 29(3): 479-491.

Özge, A. ve Metin, Y. (2011). Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluğun Analizi. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4(2): 60-76.

Özkazanç, A. (2005). Türkiye’nin Neo-liberal Dönüşümü ve Liberal Düşünce, A. Ü. - *SBF GETA Tartışma Metinleri*, No. 85 Haziran 2005.

Öztürk, M., (2012). *Agriculture, Peasantry and Poverty in Turkey in the Neo-liberal Age*. The Netherlands: Wageningen Academic Publishers.

Öztürk, Ş. (2008). Kırsal Yoksulluk ve Neo-liberal Ekonomi Politikaları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 1(5): 605-634.

Øyen, E. (1996). Poverty Research Rethought Poverty: *A Global Review: Handbook on International Poverty Research* (65-83). Editörler E. Øyen, S. M. Miller ve S. A. Samad. Oslo ve Paris: Scandinavian University Press.

Pinarcioglu, M. ve Işik, O. (2008). Not Only Helpless but also Hopeless: Changing Dynamics of Urban Poverty in Turkey, the Case of Sultanbeyli, Istanbul, *European Planning Studies*, 16(10): 1353-1370.

Perry, G. E., Arias, O. S., López, J. H.; Maloney, W. F. ve Servén, L. (2006). *Poverty Reduction and Growth: Virtuous and Vicious Circles*. World Bank, Latin American and Caribbean Studies. World Bank. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/6997>, (19.12.16).

Perlman, J. (2009). Megacity's Violence and Consequences on Rio de Janeiro. *Megacities: The Politics of Urban Exclusion and violence in the Global South* (52-68). Editöler Kees Knooning ve Dirk Kruijt. London: Zed Books.

Pogge, T. (2007). *Freedom from Poverty as a Human Right: Who Owes What to the very Poor?*. The Philosopher's library, UNESCO.

Polanyi, K. (2001). *The Great Transformation*. Boston: Beacon Press.

Pouliquen, L. (1999). *Infrastructure and Poverty. Background Paper Prepared for the 200/2001 World Development Report*. Washington, D.C.: World Bank

Quartey, P. (2009). *Migration in Ghana: A Country Profile 2009*. Geneva: International Organization for Migration.

Rauhut, D., Hatti, N. ve Olsson, C. A. (2005). *Economists and Poverty: From Adam Smith to Amartya Sen*. New Delhi: Vedams ebooks.

Ravallion, M. (2001). Growth, Inequality and Poverty: Looking Beyond Averages. *World Development*, 29(11):1803-1815.

Ravallion, M., Chen, S. VE Sangraula, P. (2007). New Evidence on the Urbanization of Global Poverty. *Population and Development Review* 33(4).667-701.

Saad-Filho, A. & Johnston, D. (2005). Introduction. *Neoliberalism, A Critical Reader* (1-6). Editöler Alfred Saad-Filho and Johnston Deborah. London: Pluto Press.

Saatci, E. ve Akpinar, E. (2007). Assessing poverty and related factors in Turkey. *Croat Med. Journal*, 48(5): 628-635.

Sachs, J. D. (2012). From Millennium Development Goals to Sustainable Development Goals. *Viewpoint*, 379(9832): 2206-2211.

Sallan Gül, S. (2005). Türkiye’de Yoksulluğun Kadınsılaşması. *Amme İdaresi Dergisi*, 38(1): 25-45.

Samuel, K. ve Uwizeyimana, J. B. (2017). Social Connectedness and Poverty Eradication: A South Africa perspective. *CROP Global Challenges, Working Paper Series*, No.2, Mayıs, 2017.

Satterthwaite, D. (2004). The Under-Estimation of Urban Poverty in Low and Middle-Income Nations. *Human Settlements Working Paper Series Poverty Reduction in Urban Areas* No. 14. IIED, London.

SDG (2017). *Sustainable Development Goals Report, 2017*. New York: United Nations.

Sen, A. (1985). *Commodities And Capabilities*. Amsterdam: North-Holland.

Sen, A. K., (1994). *Poor, Relatively Speaking in Resources, Values and Development*. Oxford: Basil Blackwell.

Sen, A. (1993). Capability and Well-being. *The Quality of Life* (30-53). Editöler Martha Nussbaum ve Amartya Sen. Oxford: Clarendon Press.

Shaffer, P. (2008). New Thinking of Poverty: Implication for Globalization and Poverty Reduction Strategies. *RER*, Issue No. 47, Canada: University of Toronto.

Sowa, N. K. (2002). An Assessment of Poverty Reducing Policies and the Programmes in Ghana. Prepared for presentation at a MIMAP *Workshop on Assessing Poverty Policies to be held at Rabat, Morocco* January 25-31, 2002.

Streeten, P. (1994). *Poverty Concepts and Measurement. Poverty Monitoring: An International Concern*, UNICEF.

Suğur, N. S., Suğur, O. B., Çetin, E. A. ve Şavran, T. G. (2008). Hizmet Sektöründe Çalışan Yoksulların Yoksulluk Algısı Üzerine bir Çalışma. *İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 10(4): 2-29.

Sudharshan, C. & Dipak, M. (1997). *Employment, Labour Markets, and Poverty in Ghana. Policy, Research Working Paper*; No. WPS 1845. Washington, DC: World Bank. <http://documents.worldbank.org/curated/en/708431468771073786/Employment-labor-markets-and-poverty-in-Ghana>, (15.06.2017).

Summer, A., (2010). Global Poverty and the New Bottom Billion: What if Three-Quarters of the World's Poor Live in Middle-Income Countries? *IDS working Paper* 349.

Şahin, T. (2010). *Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi*. (Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi). T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü. Ankara.

Şantaş, F. (2017). Yoksulluk Olgusu ve Türkiye’de Yoksulluk ve Hane Refahının DHS Wealth Index ile Değerlendirilmesi. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 18(2):23-42.

Şeker, S. D. and Jenkins, S. P., (2013). Poverty Trends in Turkey, *IZA Discussion Paper*, No. 7823.

Şeker S.D. and Dayıoğlu M. (2014). Poverty Dynamics in Turkey. *The Review of Income and Wealth*, 61(3): 477- 493.

Şener, Ü. (2009). Kadın Yoksulluğu, TEPAV Değerlendirme Notu, Eylül

Şengül, S. & Fisunoğlu, M. (2014). Türkiye’de Kadın Yoksulluk. *International Conference on Eurasian Economies*. <https://www.avekon.org/papers/1065.pdf>, (21.10.2018).

Şenkal, A. (2005). *Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Şenses, F. (2001). *Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk*. İstanbul: İletişim Yayınları

Şenses, F. (2008). Missing Link in Poverty Analysis in the Age of Neoliberal Globalization: Some Lessons from Turkey. *New Perspectives on Turkey*, 38(2008): 61-81.

Şevket, O. A. (2006). Ütopya ile Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği Kavramsallaştırması. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 3(10): 3-52.

Şentürk, B. (2016). *Urban Poverty in Turkey: Development and Modernization in Low-Income Communities*. London: I. B. Tauris.

Talbot, L. ve Verrinder, G. (2010). *Promoting Health: A Primary Health Care Approach*. Australia: Elsevier.

Tangör, B. (2012). Kuramsal Tartışmalar Işığında İnsan Güvenliği ve Politikaları. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 8(30): 59-92.

Taş, R. (2012). *Ankara'nın Kentsel Yoksulluk Haritası*. Ankara.: Turgut Özal Üniversitesi Yayınları.

Taymaz, E. (2010). *Growth, Employment, Skills and Female Labour Force*. World Bank and State Planning Department of Turkey, Welfare and Social Policy Analytical Work Programme, Working Paper, 6.

Tireli, M., ve Coşkun, D. S. (2008). *Avrupa Birliğinde Yoksullukla Mücadele Stratejileri ve Türkiye*. Ankara: Nobel Basımevi.

Townsend, P. (1979). *Poverty in the United Kingdom*. London: Allen Lane and Penguin Books.

Thome, K., Taylor, J.E., Kagen, J., Davis, B., Darko Osei, R., Osei-Akoto, I. ve Handa, S. (2013). *Local Economy-wide Impact Evaluation (LEWIE) of Ghana's Livelihood Empowerment Against Poverty (LEAP) Programme*. PtoP Project Report, FAO and The World Bank, Rome. <http://www.fao.org/docrep/018/i2968e/i2968e05.pdf>, (02.07.2017).

Thorsesen, D. E. (2010). The Neoliberal Challenge: What is Neoliberalism?, *Contemporary Readings in Law and Social Justice*, 2(2):188-214.

Topgöl, S. (2013). Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksulluğun Kadınlaşması. *Cuhamriyet Üniversitesi İktisadi ve İdare Bilimler Dergisi*, 14(1): 277-296.

Tsui, K.Y. (2002). Multidimensional Poverty Indices. *Social Choice and Welfare*, 19: 69-93.

TÜİK. (2014). *Yoksulluk Çalışması*. 2014. <http://www.tuik.gov.tr>, (12.06.2017).

TÜİK. (2015). *İstatistiklerle Türkiye*. Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara. Yayın No. 4431.

TÜİK (2016). *Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2015*. Sayı: 21584, 21 Eylül 2016.

TÜİK (2017). *Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2016*. <http://www.tuik.gov.tr> (12.06.2017).

TÜİK (2019). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlar, 2018. Haber Bülteni, Sayı 30709, <http://www.tuik.gov.tr/HbGetirHTML.do?id=30709> (01.02.2019).

Türkün, A. (2012). 24. Yapı Yaşam Kongress Bildiri Kitabı. 05-07 Nisan 2012. *Kentsel dönüşüm; Kentsel Ayrışmanın Son Aşaması* (ss. 279-285). Bursa; Mimarlar Odası Bursa Şubesi.

Uçar, C. (2011). *Kadın Yoksulluğu ile Mücadelede Sosyal Politika Araçları ve Etkinlikleri*. Uzmanlık Tezi, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.

UN (8.12.2000). *Resolution Adopted by the General Assembly [without reference to a Main Committee (A/55/L.2)]*. 55/2. United Nations Millennium Declaration. <http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.htm> (31.05.2016)

UN (1995). *The Copenhagen Declaration and Programme of Action: World Summit for Social Development* 6-12 March 1995, New York, NY: United Nations Department of Publications.

UN (2000). *United Nations Millennium Development Goals, Targets and Indicators, 2015: Statistical Tables*. <http://mdgs.un.org/unsd/mdg/Resources/Static/Products/Progress2015/Statannex.pdf>, (20.12.2016).

UN (2002). *Political Declaration and Madrid International Plan of Action on Aging*. Second World Assembly on Aging, Madrid, Spain.

UN (2003). *Social vulnerability: Sources and challenges. Report on the World Social Situation*. Department of Economic and Social Affairs., <http://www.un.org/esa/socdev/rwss/docs/2003/fullreport.pdf>, (08.07.2017).

UN (2005). *Handbook on Poverty Statistics: Concepts, Methods and Policy Use*. Special Project on Poverty Statistics, United Nations Statistics Division.

UN (2007). *The Millennium Development Goals Report 2007*. New York: UN

UN, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2014). *World Urbanization Prospects: The 2014 Revision, Highlights* (ST/ESA/SER.A/352)

UN (15.12.2017). *Extreme Poverty in America: Read the UN Special Monitor's Report*. www.theguardian.com/world/2017/dec/15/extreme-poverty-america-un-special-monitor-report (20.12.2017).

UNDP (1990). *Human Development Report 1990*. Oxford: Oxford University Press

UNDP (1996). *Progress Against Poverty Report 1996*. Oxford: Oxford University Press

UNDP. (1997). *Human Development Report 1997*. Oxford: Oxford University Press

UNDP (1998). *Human Development Report*. New York. Oxford University.

UNDP (2003). *Poverty Reduction and Human Rights, A Practice Note*. New York. Oxford University.

UNDP (2006). *Human Development Report 2006: Beyond Scarcity-Power, Poverty and the Global Water Crisis*. Basingstoke, United Kingdom: Palgrave Macmillan.

UNDP (2010). *Human Development Report, 2010*. Oxford: Oxford University Press

UNDP (2014). *Inequality in Ghana: A Fundamental National Challenge. Briefing Paper April 2014*. <http://www.undp.org/content/dam/ghana/docs/Doc/Inclgro/Ghana-unicef%20Inequality%20Briefing%20Paper%20FINAL%20DRAFT%20Apr%202014.pdf>, (20.5.2017).

UNDP (2015). *Human Development Report 2015*. Oxford: Oxford University Press

UNDP (2016). *Human Development Report 2016*. Oxford: Oxford University Press

UNDP (2016). *Briefing Notes on Turkey-2016*. Oxford: Oxford University Press

UNDP (2016). *Briefing Notes on Ghana-2016*. Oxford: Oxford University Press

SDG (2016). *Sustainable Development Goals Report 2016*. New York: United Nations.

United Nations Children's Fund (1999). *The State of the World's Children 1999: Education*. New York: UN

United Nations Education, Scientific and Cultural Organization (2015). *Education For All 2000-2015: Achievements and Challenges*. <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002322/232205e.pdf>, (11.05.2017).

UN-Habitat (2006). *2006 Annual Report. Kenya*: UN Habitat.

UN-Habitat (2014). *The State of African Cities 2014 Re-imagining Sustainable Urban Transitions*. Kenya: UN-Habitat.

UN-Habitat (2016). *World Cities Report 2016: Urbanization and Development. Emerging Future*. Kenya: UN Habitat.

UNICEF (2005). *Zengin Ülkelerde Çocuk Yoksulluğu*. Innocenti Report Card No.6
Innocenti Araştırma Merkezi, Floransa.

UNICEF (2015). Child Poverty. Really Simple Stats: The UNICEF Ghana Internal
Statistical Bulletin, Issue 6, September 2015. Erişim tarih 25.05.2017
[https://www.unicef.org/ghana/REALLY_SIMPLE_STATS_-_ Issue_6\(1\).pdf](https://www.unicef.org/ghana/REALLY_SIMPLE_STATS_-_Issue_6(1).pdf)

United Nations Research Institute for Social Development (2010). *Combating
poverty and Inequality: Structural Change, Social Policy and Politics*. Geneva:
UNRISD.

Uzun, A.M. (2003). Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası. *Cumhuriyet Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(2): 155-173.

Üçoğlu, M. (2015). Neoliberalizm Kent Alanlarında Neden Yoksulluğa İhtiyaç
Duymaktadır. *IDEALKENT*, 6(16): 34-49.

Vizard, P. (2006). *Poverty and Human Rights: Sen's 'Capability Perspective'
Explored*. Oxford University Press: UK.

Wagstaff, A. (2002). Poverty and Health Sector Inequalities. *Bulletin of the World
Health Organization*, 80(2): 97-105.

Wesseling, H.L. (1996). *Divide and Rule: The Partition of Africa, 1880-1914*. *JAS*
0(275): 95-133

White, R. (2017). *Measuring Multidimensional Poverty and Deprivation: Incidence
and Determinants in Developed Countries*. Switzerland: Springer.

Wirth, L. (1938). Urbanism as a Way of Life. *American Journal of Sociology* 44(1):
1-24.

World Bank (1980). *World Development Report 1980*. Washington, DC: World Bank.

World Bank (1990). *World Development Report 1990*. New York: Oxford University Press.

World Bank (1992). *World Development Report: Development and the Environment*. Oxford; New York; Toronto and Melbourne: Oxford University Press.

World Bank (1995). *Ghana - Poverty Past, Present and Future*. Washington, DC: World Bank.
<http://documents.worldbank.org/curated/en/297961468771578425/Ghana-Poverty-past-present-and-future> (10.08.2017).

World Bank. (2001). *World Development Report 2000/2001: Attacking Poverty*. New York: Oxford University Press.

World Bank (2001). Reviewing Poverty Reduction Strategy Program. <http://www.worldbank.org/developmentnews/stories/html/080601a.ht>, (05.12.2016).

World Bank (2004). *The Poverty Reduction Strategy Initiative an Independent Evaluation of the World Bank's Support Through 2003*. World Bank Operations Evaluation Department.

World Bank (2005). *World Malaria Report. Roll Back Malaria Campaign, 2005*. Washington, DC: World Bank.

World Bank (2006). *Turkey: Labor Market Study*. Washington, DC: World Bank.

World Bank (2007). *In our Commitment: The World Bank's Africa Region HIV/AIDS Agenda for Action 2007-2011*. Washington, DC: World Bank.

World Bank. (2007a). *Ghana - Meeting the Challenge of Accelerated and Shared Growth: Country Economic Memorandum, Volume 3. Background Papers*. Washington, DC.: World Bank. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/7662>.

World Bank (2008). *World Development Report: Agriculture for Development*. <http://go.worldbank.org/2DNNMCBGI0>, (02.11.2017).

World Bank (2011). *World Development Report 2011: Conflict, Security, and Development*. The World Bank, Washington, DC.

World Bank. (2013). *Rural-Urban Dynamics and the Millennium Development Goals. Global Monitoring Report*. Washington, DC: World Bank.

World Bank (2014). *Turkey's Transitions: Integration, Inclusion Institutions*. Report No. 90509-TR. World Bank.

World Bank. (2015). *Ghana Work Program (FY15). Poverty and Inequality Profile*. Washington, DC.: World Bank. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/22262>, (02.11.2017).

World Bank (2016). *Poverty and Shared Prosperity 2016: Taking on Inequality*. Washington, DC: World Bank. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/25078>, (08.03.2017).

World Bank & State Planning Organization (2009). *Female Labor Force Participation in Turkey: Trends, Determinants and Policy Framework*. Washington, DC: World Bank

World Commission on Environment and Development (WCED) (1987). *Our Common Future*. New York: Oxford.

Yükseker, D. (2008). Neoliberal Restructuring and Social Exclusion in Turkey. *Turkish Economy in the Post-Crisis Era: the New Phase of Neo-liberal Restructuring and Integration to the Global Economy*. Editörler Öniş, Z. ve Şenses, F. United States: Routledge.

Yunus, M. (1994). *Alleviation of Poverty is a Matter of Will, not of Means*. Grameen Bank.

Yunus, M. (2009). *Creating a World without Poverty: Social Business and the Future of Capitalism*. New York: Public Affairs.

Zabcı, F. (2002). Sosyal riski azaltma projesi: Yoksulluğu azaltmak mı, zengin yoksuldan korumak mı? *Tartışma Metinleri*, No. 51. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Matbaası.

Zerrin Toprak, K. (2012). *Cevre Yönetimi ve Poitikası (Üçüncü Baskı)* İzmir: Birleşik Matbaa.

EKLER

EK 1

MÜLAKAT REHBERİ

Bu mülakat çerçevesi, Türkiye ve Gana yoksulluk ve kent güvenliğinin analizi için hazırlanmıştır. Doktora tez çalışması için kullanılacak. Toplanan bilgi üçüncü şahıslarla paylaşılmayacaktır.

1. Cinsiyetiniz?
2. Yaşınız?
3. Medeni durumunuz?
4. Eğitim seviyeniz?
5. Mesleğiniz?

Kentlerde Materyal Güvenliği

6. Doğumunuz yerinde misiniz yoksa göç mi ettiniz buraya?
7. Eğer göçmensiniz, neden kente taşındınız?
8. Kaç yıldır buradasınız?
9. Burada yaşamınız nasıldır?
10. Geçim kaynaklarınız nelerdir?
11. Temel ihtiyaçlarınız nasıl karşılıyorsunuz?
12. Geçim konusunda zorluklar nelerdir?

Sağlık Güvenliği ve Yoksulluk Bağlantıları

13. Sağlık ihtiyaçlarınızı nasıl karşılıyorsunuz?
14. Çevrenizdeki sağlık hizmeti nasıl sağlanır?

Sosyal Sermaye, Güvenlik ve Yoksulluk

15. Komşularınızı tanıyor musunuz?
16. Komşuyla aranızda sohbet var mı?
17. Çevrenizdeki sosyal koruma nasıldır?
18. Herhangi sosyal grubunuz var mı?

Konut Sahiplik Hakkı ve Güvenliği

19. Kiralıyor musunuz yoksa ev sahibi misiniz?
20. Konut konusunda herhangi yardım aldınız mı?

Siyasi Güvenliği ve Yoksulluk

21. Siyasi makamlarla etkileşimleriniz var mı?
22. Herhangi siyasi gruba katılıyor musunuz?
23. Refahınızdan kimin sorumlu olduğunu biliyor musunuz?

Yoksunluğa ve Yoksulluğa Karşı Ekonomik Güvenlik

24. Kentte ekonomik fırsatlar nasıldır?
25. Kazanç için kendi stratejileriniz nelerdir?

Yoksulların Güçlendirilmesi

26. Yoksulların güçlendirmesini için yapılan herhangi programı biliyor musunuz?

Çevre, Afetler ve Yoksulluk

28. Yaşadığınız çevre hayatınızı nasıl etkiledi?

Binyıl Kalkınma Hedefleri

1. Aşırı yoksulluk ve açlığın ortadan kaldırılması

- Günde bir dolardan az bir parayla geçinmek zorunda bulunan nüfusun yarıya azaltılması
- Açlık çeken nüfusun yarıya azaltılması

2. Evrensel ilköğretimin gerçekleştirilmesi

- Tüm kız ve erkek çocukların ilköğretimlerini eksiksiz tamamlamaları

3. Kadın-erkek eşitliğinin sağlanması ve kadınların konumunun güçlendirilmesi

- İlköğretim ve orta öğretimde kız-erkek öğrenci dengesizliğinin tercihan 2005 yılına kadar ve her düzeyde giderilmesi

7. Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması

- Sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin ulusal politika ve programlarla bütünleştirilmesi; çevresel kaynakların kayıpların kazanıma dönüştürülmesi
- Sağlıklı içme suyuna sürdürülebilir biçimde ulaşamayan nüfusun yarıya azaltılması
- 2020 yılına kadar en az 100 milyon geçekondü sakininin yaşamının önemli ölçüde iyileştirilmesi

8. Kalkınma için küresel bir ortaklık geliştirilmesi

- Kurallara bağlı, öngörülebilir ve ayrımcılıktan arınmış açık bir ticari ve mali sistem geliştirilmesi. Ulusal ve uluslararası düzeyde iyi yönetim, kalkınma ve yoksullukla mücadele taahhüdü de buna dahildir
- En az gelişmiş ülkelerin özel ihtiyaçlarının ele alınması. Bu ülkelerin ihracatına gümrük vergisi ve kota bağışıklığı sağlanması; ağır borçlu yoksul ülkelere ödeme kolaylığı sağlanması; resmi iki taraflı borçların iptal edilmesi; ve yoksullukla mücadele eden ülkelere daha elverişli resmi kalkınma yardımı yapılması

Ailelerine yardımcı olmak amacıyla çalışan Türk çocukları genellikle okuldan uzak kalıyorlar.
(Fotoğraf: ILO Türkiye)

Anadolu platosunda çobanlık.
UNDP çevresel kaygılarını kalkınma politikaları ile bütünleştirmesinde Türkiye'ye yardımcı olmaktadır.
(Fotoğraf: UNDP/GİT Türkiye)

4. Çocuk ölümlerinin azaltılması

- Beş yaşından küçük çocuklar arasındaki ölüm oranının üçte iki azaltılması

5. Anne sağlığının iyileştirilmesi

- Anne ölüm oranının dörtte üç azaltılması

6. HIV/AIDS, sıtma ve öteki hastalıklarla mücadele edilmesi

- HIV/AIDS'in yayılmasının durdurulması ve geri döndürülmeye başlanması
- Sıtma ve öteki önemli hastalıkların görülme sıklığının durdurulması ve geri döndürülmeye başlanması

- Denize çıkışı olmayan gelişmekte olan ülkelerle gelişmekte olan ada devletçiklerinin özel ihtiyaçlarının ele alınması
- Borcun uzun vadede sürdürülebilir kılınmasına yönelik ulusal ve uluslararası önlemler aracılığıyla gelişmekte olan ülkelerin borç sorununun kapsamlı biçimde ele alınması
- Gelişmekte olan ülkelerle işbirliği içinde, gençlik için düzgün ve üretken iş olanakları sağlanması
- İlaç şirketleri ile işbirliği içinde, gelişmekte olan ülkelere zorunlu ilaçlara makul fiyatlarla ulaşılabilmesinin sağlanması
- Özel sektör ile işbirliği içinde, yeni teknolojilerin, özellikle enformasyon ve iletişim teknolojilerinin yararlarının yaygınlaştırılması

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİ

